

جلوه محبوب

سیری در دعاها و زیارت های
بقیة الله الاعظم امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)

اسماعیل حاجیان

تدوین کمیته علمی اجلاس دوسالانه
بررسی ابعاد وجودی حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حضرت آیه الله العظمی امام خمینی علیه السلام

قضیه غیبت حضرت صاحب، قضیه مهمی است که به ما مسائلی می فهماند. همین جمله اینکه برای یک همچوکار بزرگی که در تمام دنیا عدالت به معنای واقعی اجرا بشود، در تمام بشر نبوده کسی الا مهدی موعود علیه السلام که خدای تبارک و تعالی او را ذخیره کرده است برای بشر. ایشان مأمورند برای اینکه تمام این انحرافات را برگردانند به اعتدال که واقعاً صدق بکند: «یملأ الارض عدلاً بعد ما ملئت جوراً». (صحیفه نور، ج ۱۲، ص ۲۰۷-۲۰۹)

مقام معظم رهبری حضرت آیه الله العظمی خامنه ای (مد ظله العالی)

همه مسلمانان، حقیقت مهدی موعود علیه السلام را، از طریق روایات خدشه ناپذیری که از نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و اولیای دین رسیده است، قبول دارند.
(سخنرانی، ۷۶/۹/۲۵)

جلوه محبوب

(سیری در دعاها و زیارت‌های بقية الله الاعظم امام مهدی عجل الله فرجه)

اسماعیل حاجیان

تدوین:

دبیرخانه دائمی اجلاس دوسالانه بررسی ابعاد وجودی حضرت مهدی عجل الله فرجه

حاجیان، اسماعیل

جلوه محبوب (سیری در دعاها و زیارت های بقیه الله الاعظم امام مهدی
عجل الله تعالی فرجه الشریف) / مؤلف اسماعیل حاجیان؛
تدوین دبیرخانه دائمی اجلاس دوسالانه بررسی ابعاد وجودی حضرت مهدی
عجل الله تعالی فرجه الشریف - تهران: مؤسسه انتشارات امیرکبیر، شرکت چاپ
و نشر بین الملل، ۱۳۸۳
۲۶۱ص

ISBN 964 - 304 - 168 - 9

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. ۲۱۷-۲۱۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. محمد بن حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ق-۲. محمد بن حسن (عج)، امام
دوازدهم، ۲۵۵ق- - جنبه های قرآنی، ۳. محمد بن حسن (عج)، امام دوازدهم،
۲۵۵ق- - احادیث، ۴. محمد بن حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ق- - دعاها.
الف. اجلاس دوسالانه بررسی ابعاد وجودی حضرت مهدی (عج)، دبیرخانه
دائمی، ب. مؤسسه انتشارات امیرکبیر، شرکت چاپ و نشر بین الملل، ج. عنوان.

۲۹۷/۹۵۲

BP ۵۱/ح ۸

۸۱۴۷ - ۸۳ م

کتابخانه ملی ایران

جلوه محبوب

سیری در دعاها و زیارت های
بقیه الله الاعظم امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

نویسنده

اسماعیل حاجیان

تدوین

دبیرخانه دائمی اجلاس حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

ناشر

شرکت چاپ و نشر بین الملل وابسته به مؤسسه انتشارات امیرکبیر

نوبت چاپ..... اول - تابستان ۱۳۸۳

چاپ و صحافی..... چاپخانه سپهر

شمارگان..... ۳۰۰۰ نسخه

قیمت..... ۱۶۰۰۰ ریال

ISBN 964 - 304 - 168 - 9

شابک ۹ - ۱۶۸ - ۳۰۴ - ۹۶۴

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

E. mail: intlpub@amir-kabir.com

WWW.Intlpub.com

نشانی پست الکترونیک:

نشانی سایت اینترنت:

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۳	پیشگفتار
۱۵	فصل یکم: نامها و صفات حضرت مهدی <small>عجل الله فرجه</small>
۱۷	مبحث یکم: نامها و صفات فردی
۵۲	مبحث دوم: نامها و صفات امام مهدی <small>عجل الله فرجه</small> با توجه به پدران
۵۹	مبحث سوم: نامها و صفات امام مهدی <small>عجل الله فرجه</small> با توجه به ارتباط معنوی با خدا و عنایات پروردگار
۶۸	مبحث چهارم: صفات امام مهدی <small>عجل الله فرجه</small> با توجه به رسالت‌هایی که بر دوش اوست
۷۳	فصل دوم: آیات مهدوی <small>عجل الله فرجه</small> در دعاها و زیارت‌ها
۸۷	فصل سوم: ولایت و برائت در دعاها و زیارت‌های مهدوی <small>عجل الله فرجه</small>
۸۹	مبحث یکم: فرازها
۹۵	مبحث دوم: اشاره‌ها
۹۵	الف. توسل
۹۷	ب. شفاعت
۹۸	گفتار یکم: پذیرش ولایت امام <small>عجل الله فرجه</small>
۹۸	الف. مفهوم ولایت
۹۹	ب. ولایت تشریحی
۹۹	ج. ولایت تکوینی

- گفتار دوم: پذیرش ولایت امامان علیهم السلام و قبولی اعمال ۱۰۳
- گفتار سوم: براثت از دشمنان امامان علیهم السلام و نفرین آنها ۱۰۵
- گفتار چهارم: اهل بیت علیهم السلام، میزان حق و اهل معروف ۱۰۷
- گفتار پنجم: دعا برای حضرت مهدی علیه السلام و یارانش و آرزوی یاری و دفاع او ۱۱۰
- گفتار ششم: دعا برای کسب معرفت خدا و رسول صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام ۱۱۲
- گفتار هفتم: عهد و پیمان با امام عصر علیه السلام ۱۱۴
- فصل چهارم: صلوات و درود بر یاران و والیان عهد و فرزندان حضرت مهدی علیه السلام ۱۱۷
- مبحث یکم: فرازها ۱۱۹
- مبحث دوم: اشاره‌ها ۱۲۲
- مبحث سوم: مستندات ۱۲۲
- فصل پنجم: دیدار در غیبت کبری ۱۲۵
- دیدگاه نخست: عدم امکان تشرّف ۱۲۸
- دیدگاه دوم: امکان تشرّف ۱۲۹
- فصل ششم: دعاهای امام زمان علیه السلام برای خود و شیعیان ۱۳۳
- مبحث یکم: فرازها ۱۳۵
- مبحث دوم: اشاره‌ها ۱۳۷
- مبحث سوم: مستندات ۱۳۸
- فصل هفتم: بخشی از وظایف شیعیان در غیبت کبری ۱۴۱
- مبحث یکم: دعا برای حضرت مهدی علیه السلام و تعجیل در ظهور او ۱۴۳
- گفتار یکم: فرازها ۱۴۳
- گفتار دوم: اشاره‌ها ۱۴۹
- گفتار سوم: مستندات ۱۵۰
- مبحث دوم: آرزوی پیروزی و یاری حضرت مهدی علیه السلام ۱۵۲
- گفتار یکم: فرازها ۱۵۲

۱۵۴	گفتار دوم: اشاره‌ها
۱۵۴	گفتار سوم: مستندات
۱۵۶	مبحث سوم: شکوه از دوران غیبت
۱۵۶	گفتار یکم: فرازها
۱۵۷	گفتار دوم: اشاره‌ها
۱۵۸	گفتار سوم: مستندات
۱۵۹	مبحث چهارم: انتظار
۱۶۰	گفتار یکم: فرازها
۱۶۱	گفتار دوم: اشاره‌ها
۱۶۱	گفتار سوم: مستندات
۱۶۳	مفهوم انتظار
۱۶۳	ویژگیهای منتظر
۱۶۴	نتیجه
۱۶۷	فصل هشتم: شرایط قیام و ظهور حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
۱۶۹	مبحث یکم: فرازها
۱۷۱	مبحث دوم: مستندات
۱۷۳	مبحث سوم: شرایط ظهور
۱۷۵	فصل نهم: رجعت
۱۷۸	مبحث یکم: فرازها
۱۸۰	مبحث دوم: مستندات
۱۸۱	مبحث سوم: اشاره‌ها
۱۸۲	مبحث چهارم: پاسخ چند پرسش
۱۸۵	فصل دهم: جلوه‌های حکومت مصلح موعود <small>علیه السلام</small>
۱۸۷	مبحث یکم: فرازها

۱۹۶	مبحث دوم: برنامه‌های حکومت جهانی حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
۱۹۷	گفتار یکم: عدالت اجتماعی
۱۹۹	گفتار دوم: قاطعیت و سازش ناپذیری
۲۰۰	گفتار سوم: تصحیح انحراف‌های فکری
۲۰۱	گفتار چهارم: وحدت اعتقادی و مرامی
۲۰۲	گفتار پنجم: رفاه اقتصادی و معیشتی
۲۰۴	گفتار ششم: مساوات و مواسات
۲۰۵	گفتار هفتم: حاکمیت فراگیر جهانی
۲۰۷	گفتار هشتم: حکومت مستضعفان
۲۰۸	گفتار نهم: آیین و روش جدید
۲۱۰	گفتار دهم: رشد عقلی و تکامل علم
۲۱۱	گفتار یازدهم: امنیت اجتماعی
۲۱۳	گفتار دوازدهم: رشد و تربیت انسانی
۲۱۶	کتابنامه
۲۲۰	فهرست آیات قرآنی
۲۲۴	فهرست احادیث
۲۴۴	فهرست اعلام
۲۵۱	فهرست اصطلاحات
۲۵۶	فهرست نام‌ها، کنیه‌ها، لقب‌ها و صفت‌های حضرت مهدی

مقدمه

«لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ»^۱

کسی جز خدا، زمان آن

را روشن نخواهد کرد».

از آنجا که هر انسان خردمندی برای رسیدن به سعادت همیشگی تلاش می‌کند، این تلاش باید با نوعی معرفت همراه باشد: معرفت به اینکه تدبیر و ادارهٔ جهان به دست کیست و سرانجام جهان چیست و مقصد نهایی کجاست. در این صورت با شناخت راه صحیح زندگی و پیمودن آن، به سعادت حقیقی و کمال مطلوب خواهد رسید. اما چه وسیلهٔ تضمین شده‌ای برای رسیدن به این شناخت وجود دارد؟ و این وسیله در اختیار چه کسانی است؟

با مراجعه به آموزه‌های اساسی همه ادیان توحیدی، در می‌یابیم که پاسخ همان اصول سه‌گانه این ادیان - توحید، معاد و نبوت - است. همهٔ آفریدگان به تدبیر حکیمانه خدای یگانه اداره می‌شوند و خدا انسانهایی را برای شناساندن راه صحیح زندگی در دنیا فرستاده است که همان سلسله پیامبران

می‌باشند. آنان بهترین وسیله برای شناختن حقایق هستی و راه درست زندگی‌اند که خطا و اشتباهی در هدایت‌گری ندارند؛ زیرا مسلح به سلاح وحی‌اند.

آخرین پیامبران حضرت محمد ﷺ با دین اسلام که دین جهانی، جاودانه و خاتم ادیان است، راه درست زندگی برای انسانهای واپسین را به ارمغان آورد. دین اسلام، جهانی است و به قوم، منطقه یا زمان خاصی اختصاص ندارد. دینی که برای راهنمایی همه انسانها تا پایان جهان آمده است، ساز و کاری فراگیر و همیشگی برای اداره جوامع دارد. از این رو پیامبر اکرم ﷺ دوازده تن از سلاله خود را امامان و راهنمایان پس از خود دانست و آنها هر کدام در مقاطع مختلف تاریخی نقش ممتاز خود را در هدایت و تربیت انسانهای زمان خود ایفا کردند تا دوران امامت آخرین آنان، امام حجت بن الحسن العسکری علیه السلام فرارسید و بنا به مصالحی در پس پرده غیبت قرار گرفت و مانند خورشید پشت ابر، هدایتگری را به عهده گرفت و برای هدایت مستقیم بشر، افرادی با ویژگیهای خاص و برجسته را نایبان عام خود در دوره‌های مختلف تاریخ غیبت نصب نمود که آنان، همان فقیهان می‌باشند. این‌گونه بود که سلسله هدایت پیامبران و امامان، منقطع نشد، همان‌گونه که حضرت امام خمینی علیه السلام، ولایت فقیه را استمرار حرکت انبیا معرفی نمودند. این سلسله جلیل با عنایت آن حضرت علیه السلام تا زمان ظهور و عده بزرگ الهی، رهبری دینی و سیاسی مردمان را به عهده دارند.

همان‌گونه که گفته شد پیامبران و امامان وسیله‌های شناخت راه درست زندگی هستند یا به دیگر عبارت واسطه‌های تبلیغ شرایع از جانب خدایند تا بشر به غرض خلقت خود که همان عبادت و معرفت است برسد: «وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون»،^۱ ای ليعرفون.

از این رو عدم شناخت امام زمان، جاهلیت به شمار می‌رود؛ زیرا انسانی که بدون شناخت امام زمان خود زندگی کند و بمیرد، زندگی و مرگش، زندگی و مرگ جاهلی است و هرگز به سعادت مطلوب نمی‌رسد.

آنچه در پی می‌آید، تلاشی در همین جهت است. نگارنده محترم برای شناساندن ویژگیها، نامها و صفات بقیه الله الاعظم امام مهدی علیه السلام از میان دعاها، زیارتها، حدیثها و آیه‌های قرآن تبعی در

خور تقدیر و فرهنگ‌ساز انجام داده است. چه اینکه در دوران حاضر غفلت از یاد و نام آن عصاره فضایل پیامبران و امامان در عرصه‌های مختلف زندگی، حسرت و خسروانی جبران‌ناپذیر در جامعه شیعی به دنبال دارد. این گردآوری، گامی است برای واداشتن خوانندگان گرامی به تأمل در اندیشه‌ها و کردار خود؛ امیدواریم فرهیختگان جامعه گامهای بلندتری را در عملی کردن خواستها و انتظارات آن امام منتظر بردارند و خود و جامعه را برای درک رضایت و حضور آن مهر نهران آستان بلند رحمت الهی، بزرگ مجرای اراده خدا، موعود موعودها، وصی اوصیا، نجم ثاقب و ستاره طالع، بقیه الله الاعظم امام حجت بن الحسن المهدی (ارواحنا له الفداء) بیش از پیش آماده کنند.

«قل إنما أعظكم بواحدة أن تقوموا لله مثنى وفرادى ثم تتفكروا!»^۱ بگو همانا من شمارا به یک چیز بند می‌دهم، که برای خدا بپا خیزید، دو نفر دو نفر و یک نفر یک نفر، از آن پس ژرف بیندیشید».

در خاتمه از زحمات حجة الاسلام محمد مهدی محقق و جواد محمد زمانی که در تدوین این مجموعه زحماتی را متقبل شدند قدردانی می‌نمایم.

کمیته علمی اجلاس حضرت مهدی

۱۳۸۲

سالها دل طلب جام جم از ما می‌کرد
وانچه فود داشت زیبگانه تمنا می‌کرد
بی‌دلی در همه اموال فدا با او بود
او نمی‌دیدش و از دور فدایا می‌کرد

پیشگفتار

جلوه‌محبوب، گلگشتی است در گلستان معارف الهی و مهدوی که در دعاها و زیارت‌های مخصوص قطب عالم امکان، حضرت حجة بن الحسن العسکری علیه السلام فراهم آمده است. در دنیای امروز، به ویژه در جامعه تشیع، به دعاها و زیارت‌های مخصوص حضرت مهدی علیه السلام توجه فراوانی شده است.^۱

این توجه معنوی، این پرسش را به ذهن می‌آورد که پیام این همه راز و نیازها چیست؟ واقعیت این است که دعاها، زیارت‌ها و مناجات‌های نقل شده از اهل بیت علیهم السلام اقیانوس عظیمی از معارف الهی است که حتی قطره‌ای از آن را در مکاتب، ادیان و گرایش‌های دیگر نمی‌توان یافت. این سخن، ادعای صرف نیست. آنها که به این اقیانوس عظیم پا گذاشته‌اند، نور و عظمت آن را با تمام وجود حس کرده‌اند.

شاید یکی از دلایلی که باعث شده امامان معصوم علیهم السلام بیشتر معارف الهی را در قالب دعاها،

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۷۸، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۳، دعای عهد، ص

۸۹۰، دعای فرج، ص ۲۲۱ و

زیارتها و مناجاتها مطرح کنند، جو سیاسی حاکم، به خصوص در دوره بنی امیه و بنی عباس، بوده است. قالب دعا و مناجات کمتر مورد دخیل و تصرف دنیا پرستان بوده است. این گونه است که دقیق ترین مسائل و معارف ناب اهل بیت علیهم السلام را می توان در آنها یافت. شیعه امروز، سخت نیازمند بازگشت و تجدید پیمان با آن معارف است.

درک معارف اهل بیت علیهم السلام و دریافت آنها، همت والا و رنج فراوان می طلبد. این معارف، اقیانوس موج و عظیمی است که به قدر تشنگی می توان از آن بهره گرفت.

در گذشته و حال، در شرح و توضیح برخی دعاها و مناجاتها زحمات فراوان کشیده شده است؛ اما کافی نیست. این نگرانی، حقیر را واداشت که در حد درک و فهم خویش، به بررسی جمله به جمله دعاها و زیارت های مخصوص حضرت مهدی علیه السلام بپردازم. امیدوارم غواصان این اقیانوس عظیم ما را از حقایق نورانی آن بیشتر بهره مند سازند. در پایان ذکر چند نکته ضروری است:

۱. دعاها و زیارتها از سه کتاب *مفاتیح الجنان*، *صحیفه المهدی* و *ربیع الانام* نقل شده است.
۲. این مجموعه در ده فصل تدوین شده و تمام جملات دعاها و زیارتها بر اساس همان فصول، دسته بندی شده است.
۳. پس از ذکر متن دعاها و زیارتها در هر فصل، از آن متون برداشت کلی شده است و سپس به مستندات قرآنی و روایی آن توجه شده است.
۴. در این مجموعه تنها به آن قسمت از دعاها و زیارتها توجه شده که مربوط به حضرت مهدی علیه السلام بوده است. در بخشهای دیگر این دعاها و زیارتها، معارف فراوانی وجود دارد که به تأمل و بررسی جداگانه و گسترده ای نیازمند است.

۵. در این تتبع کوشش شده از منابع و مأخذ اصلی و در دسترس عموم بهره گرفته شود.

۶. در این تحقیق کوتاه، عنایات و توجهات حضرت حجة بن الحسن العسکری علیه السلام ره توشه حقیر بوده است.

آنها که عشق او را در وجودم شعله ور ساختند، خدایشان پاداش خیر در دنیا و آخرت عطا کند و با مولایشان محشور فرماید.

اسماعیل حاجیان

فصل نخست

مبحث یکم. نامها و صفات فردی

در دعاها و زیارتها، نامها و ویژگی‌های زیبایی از امام مهدی عجل الله فرجه وجود دارد:

۱. «إمامُ الْمُنتَظَرِ، القائمُ المنتظر، المنتظر لأذنك؛ پیشوای منتظران.»

امام جواد علیه السلام درباره اینک که چرا به حضرت منتظر می‌گویند، فرمود: «چون او، غیبت طولانی دارد و زمانش به درازا می‌کشد و انسانهای مخلص منتظر قیام اویند»^۱.

۲. «إمامُ السَّامِنِ، إمامُ الْمُؤْتَمَنِ، مُؤْتَمَنٌ عَلَى السَّرِّ؛ پیشوای امنیت یافته از سوی حق، امام و امین

اسرار الهی است.»^۲

۳. «إمامُ الْوَحِيدِ؛ امام تنها»^۳ در روایتی از علی علیه السلام آمده است که می‌فرماید: «الشَّرِيدَ الطَّرِيدَ الْوَحِيدَ

۱. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۳۰.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین ص ۸۶۳ و دعای السلام علی الحق الجدید، ص

۳. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

الْقَرِيدَ؛ آن امام دور از مردم و تنها و رانده شده و فاصله گرفته از آنها»^۱.

۴. «بَابُ اللَّهِ الَّذِي مِنْهُ يُؤْتَى؛ دری به سوی خدا که باید از آن در وارد شد.»^۲

امام علی علیه السلام می فرماید: «نَحْنُ الشُّعَارُ وَالْأَصْحَابُ وَالسَّدَنَةُ وَالْأَبْوَابُ وَلَا تُؤْتَى الْبُيُوتُ إِلَّا مِنْ أَبْوَابِهَا؛ ما پیراهن تن پیامبر و یاران و مقیمان آستانه و درهای علم و حکمت اویم و جز از در، وارد خانه نشوند»^۳.

۵. «بَوَارِ الْكَافِرِينَ، بَوَارِ أَعْدَاءِ اللَّهِ، مُبِيرُ الْكَافِرِينَ»؛ هلاک کننده و نابود کننده کفار و دشمنان خدا

است»^۴.

از امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۳۳ سوره توبه نقل شده که فرمود: «هرگاه قائم علیه السلام قیام کند هیچ مشرک به خدا و هیچ کافری که قیام حضرت را خوش ندارد باقی نمی ماند. اگر در شکم صخره ای هم باشد، آن صخره اعلام می کند: ای مؤمنین، در بین من مشرکی مخفی شده است. مرا بشکافید و او را بکشید».

۶. «بَابُ الْمَقَامِ لِيَوْمِ الْقِيَامِ؛ باب مقام در روز رستاخیز»^۵ برخی روایات ائمه علیهم السلام را باب خدا و

باب حکمت معرفی می کند.

۷. «مُبِيدُ الْعَتَاةِ وَالْمَرْدَةِ، مُبِيدُ أَهْلِ الْفُسُوقِ وَالْعِصْيَانِ وَالطُّغْيَانِ؛ نابود کننده متکبران سرکش، نابود

کننده فاسقان و عصیانگران و ستمگران»^۶.

۱. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۳۰.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۴.

۳. الأمدی، عبدالواحد، غرر الحکم و درر الکلم، ج ۲، ص ۷۷۹.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت حضرت صاحب الامر، ص ۸۶۶، زیارت سرداب مقدس، ص ۸۷۱.

۵. فرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، ج ۱، ص ۲۴۷.

۶. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادهیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۷. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۴.

همان‌طور که اشاره شد از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: «او هر مشرک و متجاوز را خواهد کشت».

۸ «بَدْرُ التَّمَامِ؛ ماه کامل یا ماه شب چهارده است»^۱

امام رضا علیه السلام در توصیف امام علیه السلام می‌فرماید: «الإمامُ البدرُ المنيرُ والسراجُ الزاهرُ؛ امامی که ماه کامل، نورانی و ستاره درخشان است»^۲.

۹. «بَقِيَّةُ اللَّهِ فِي بِلَادِهِ، بَقِيَّةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ، بَقِيَّةُ الْاِخْيَارِ؛ ذخیره الهی در سرزمینهای او، زمین خدا و باقی مانده امامان پاک است»^۳

به همین معنا، عبارت دیگری در دعای ندبه آمده است: «أَيْنَ بَقِيَّةُ اللَّهِ الَّتِي لَا تَخْلُوا مِنَ الْعِثْرَةِ الْهَادِيَةِ؛ کجاست آن ذخیره خدایی که خالی از عترت هدایت کننده امت نخواهد بود».

لقب بقیة الله بر گرفته از تفسیر آیه ۸۸ سوره هود است که امام باقر علیه السلام در تفسیر آن می‌فرماید: «اولین چیزی که امام زمان علیه السلام به آن سخن می‌گوید، این آیه است: «بقية الله خير لكم»؛ ذخیره خدا برای شما بهتر است» سپس می‌فرماید: من بقیة الله و حجت و خلیفه خدا بر شمایم».

۱۰. «بَحْرُ الْقَمَقَامِ؛ دریای بسیار وسیع»^۴

این تعبیر مانند تعبیر زیبایی است که امام رضا علیه السلام در وصف و شأن امام است که فرمودند: «به راستی امامت اندازه‌ای فراتر و مقامی والاتر و موقعی بالاتر و آستانی منیع‌تر و عمقی فروتر از آن دارد که مردم با عقل خود بدان رسند»^۵.

۱. همان، زیارت السلام علی الحق الجدید، ص ۸۷۴

۲. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه ص ۸۸۳ و زیارت السلام علی الحق الجدید، ص ۸۷۴

قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفة المهدی، دعای عبرات، ص ۱۵۰

۴. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۵. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۵.

۱۱. «بَعِيدٌ مَا بَيْنَ الْمُنْكَبَيْنِ؛ شانه و دوش او پهن.»^۱

این تعبیر بر اساس روایتی از حضرت علی علیه السلام در وصف حضرت مهدی علیه السلام است که فرمود:

«...عَرِيضُ الْفَخَذَيْنِ عَظِيمُ مَشَاشِ الْمُنْكَبَيْنِ؛ مهدی علیه السلام گامهای استوار و شانه‌های محکم و پهن دارد.»^۲

۱۲. «مُبَيَّنٌ عَيْنَ الْفَرَضِ؛ سرچشمه‌های فرمانهای الهی.»^۳

امام رضا علیه السلام در بحث امامت می‌فرماید: «هیچ مسئله‌ای در دین قرآن باقی نمانده مگر آنکه امامان

بیان فرموده‌اند.»^۴

۱۳. «مُبْطِلٌ كُلِّ بَاطِلٍ؛ نابود کننده هر باطلی.»^۵

امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه ۸۱ سوره اسراء «قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَ زَهَقَ الْبَاطِلُ»؛ بگو حق آمده و باطل

رفت می‌فرماید: «آن‌گاه که قائم علیه السلام قیام کند، دولت باطل نابود خواهد شد.»^۶

۱۴. «تَالِي كِتَابِ اللَّهِ وَ تَرْجُمَانَهُ؛ تلاوت کننده راستین کتاب خداوند و مفسر آن.»^۷

امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «ما خزانة دار علم خدا و ترجمان وحی او و حجت آشکار او بر هر کس

که زیر آسمان و روی زمین است، هستیم.»^۸

۱۵. «ثَابِتٌ بِأَمْرِ اللَّهِ؛ برانگیزاننده انسان‌ها به فرمان خدا.»^۹

تأثر از ریشه ثور و ثوزة به مفهوم قیام است که در بحث نام قائم توضیح آن خواهد آمد.

۱. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیة خیر الانام، دعای امام کاظم علیه السلام بعد از نماز عصر، ص ۱۳۰.

۲. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۱۸۶.

۳. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیة خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۴. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۵.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۶۸.

۶. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، روضة کافی، ص ۲۸۷.

۷. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۳.

۸. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۶۷.

۹. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای بعد از زیارت آل یاسین، ص ۸۶۶.

۱۶. «جامعُ الکَلِمِ، جامعُ الکَلِمَةِ عَلَی التَّقْوَى؛ گردآورنده همه سخنان و همه باورهای مردم بر اساس تقوی.»^۱

امام علی علیه السلام در ضمن روایتی اختلافات شیعه قبل از ظهور حضرت مهدی علیه السلام را مطرح می‌فرمایند و در پایان می‌فرمایند: «قائم ما قیام می‌کند و همه این اختلافات را بر اساس یک باور از بین خواهد برد»^۲.

۱۷. «مَجَلِّی الظُّلْمَةِ، مَجَلِّی العَمَى؛ فروغ بخش ظلمت و تاریکی، بینا کننده نابینایان.»^۳
امام رضا علیه السلام در وصف امام مهدی علیه السلام می‌فرماید: «امام مانند آفتاب در عالم طلوع می‌کند و بر افقی قرار می‌گیرد که دست و دیده مردم بدان نرسد»^۴.

۱۸. «جَعَجَاحِ المُّجَاهِدِ؛ مرد کریم و بزرگوار و مجاهد»^۵
امام هشتم علیه السلام در توصیف او می‌فرماید: «امام آب گوارایی است برای تشنگان. ابری است بارنده... پدري است مهربان، برادري است دلسوز... دفاع کننده از حقوق الهی است.»

۱۹. «حُجَّةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ، حُجَّةُ المَعْبُودِ، حُجَّةُ عَلَی عِبَادِهِ، حُجَّةُ الخِصَامِ، حُجَّةُ اللَّهِ عَلَی مَنْ مَضَى وَ مَنْ بَقِيَ؛ دلیل روشن خدا در زمین، مقصد معبود، دلیل و برهان خداوند بر بندگان و بر خصم، حجت الهی برای گذشتگان و آیندگان.»^۶

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله جریان شب معراج و وجود دوازده نور و نوشته بودن نامهای جانشینان خود را بر عرش بیان می‌فرماید و سپس می‌فرماید: «به من از خداوند ندا رسید که اینان اولیا و

۱. همان، دعای ندبه، ص ۸۸۴

۲. النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، ص ۲۰۶.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای بعد از زیارت آل یاسین، ص ۸۶۶

۴. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای روز جمعه برای حضرت از امام رضا علیه السلام، ص ۸۹۳

۶. همان، زیارت حضرت صاحب الامر، ص ۸۶۸ و زیارت السلام علی الحق الجدید، ص ۸۷۴، الطالعی، عبدالحسین،

ربیع الانام فی ادهیه خیر الانام، زیارت سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

دوستان و برگزیدگان و حجت‌های من بر بندگان سپس از تو اند»^۱.

۲۰. «حَاضِرٌ فِي الْأَمْصَارِ، حَاضِرٌ فِي الْأَفْكَارِ؛ حاضر در شهرها و مکانها و حاضر در افکار

منتظران»^۲.

امام صادق علیه السلام ضمن روایتی می‌فرماید: «امام عصر علیه السلام از بین مردم عبور می‌کند و در

بازارهای آن‌ها راه می‌رود و بر فرشتگان قدم می‌گذارد؛ ولی مردم او را نمی‌شناسند»^۳.

امام حسن عسکری علیه السلام به فرزندش امام مهدی علیه السلام می‌فرماید: «قلوب اهل اطاعت و اخلاص

به سوی تو پر می‌کشد آن‌چنان‌که پرندگان به لانه‌هایشان می‌آیند»^۴.

۲۱. «حَافِظُ اسْرَارِ رَبِّ الْعَالَمِينَ؛ حافظ اسرار پروردگار جهانیان»^۵.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «ما شجرة نبوت و خانه رحمت و کلیدهای حکمت و معدن علم و

موضع رسالت و محل رفت و آمد فرشتگان و محل سر خداییم»^۶.

۲۲. «مُحَقِّقُ كُلِّ حَقٍّ؛ پدید آورنده هر حقی»^۷.

امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه ۸۱ سوره اسراء فرمودند: «آن‌گاه که قائم علیه السلام قیام کند دولت باطل نابود

می‌شود». در زیارت جامعه کبیره می‌خوانیم: «فَالْحَقُّ مَعَكُمْ وَ فِيكُمْ وَ مِنْكُمْ وَ إِلَيْكُمْ».

۲۳. «حَقُّ الثَّابِتِ، حَقُّ الْجَدِيدِ، حَقُّ الْمُشْتَهَرِ^۸؛ حق ثابت و مشخص، حق جدید، حق مشهور».

۱. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۱۹.

۲. قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفه المهدی، دعای عبرات، ص ۱۵۰.

۳. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۵۴.

۴. الصدوق، [الشیخ] محمدبن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ص

۴۴۸.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۶۷.

۶. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمدبن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۴۲۸.

۷. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۶۸.

۸ همان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۶۸ و زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴ الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه

خیر الانام، زیارت سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

امام صادق علیه السلام طی حدیث مفصلی درباره عبادت در دولت باطل و مقایسه آن با عبادت در دوران حکومت حضرت مهدی علیه السلام از آن حضرت به عنوان ظهور حق، امام حق و دولت حق نام می‌برد.^۱

۲۴. «مُحْيِي الْمُؤْمِنِينَ؛ زنده کننده انسان‌های مؤمن»^۲

قیام ولی عصر علیه السلام احیای واقعی مؤمنان است و حیات حقیقی و عدالت و اسلام و انسانیت: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ؛ ای ایمان آورندگان، دعوت خدا و رسول را هنگامی که می‌خوانند شما را به آنچه احیا می‌کند شما را اجابت کنید»^۳.

۲۵. «أَحْمَشُ السَّاقِينِ؛ دارنده پاهای استوار و محکم»^۴

امام علی علیه السلام می‌فرماید: «عَرِيضُ الْفَخْذَيْنِ...؛ او دارای گامهای استوار است...»^۵.

۲۶. «خَلِيفَةُ اللَّهِ، خَلِيفَةُ آبَائِهِ الْمَهْدِيِّينَ؛ جانشین خدا در هستی و جانشین پدران هدایت شده خویش»^۶

در یکی از احادیث معراج (حدیث قدسی) خدا به پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می‌گوید که بالای سرش را نگاه کند. حضرت نورهای دوازده امام را مشاهده می‌فرماید که در بین آن‌ها نور حضرت مهدی علیه السلام مانند ستاره‌ای درخشان پرتوافشانی می‌کند. سپس خدا می‌فرماید: «يَا مُحَمَّدُ هَؤُلَاءِ خُلَفَائِي وَ حُجَجِي فِي الْأَرْضِ وَ خُلَفَاءِكَ وَ أَوْصِيَاءِكَ مِنْ بَعْدِكَ فَطُوبَى لِمَنْ أَحَبَّهُمْ وَ الْوَيْلُ لِمَنْ أَبْغَضَهُمْ؛ ای محمد، اینان جانشینان و حجت‌های من در زمین و جانشینان و اوصیای تو بعد از تو هستند».

۱. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۲، ص ۱۶۳.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴.

۳. سوره انفاق، آیه ۲۴.

۴. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعای امام موسی کاظم علیه السلام بعد از نماز عصر، ص ۱۳۰.

۵. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۱۸۶.

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت حضرت صاحب الامر، ص ۸۶۷.

پس خوشا به حال هر که ایشان را دوست بدارد و وای بر کسی که ایشان را دشمن بدارد!^۱

۲۷. «خَلْفُ السَّلَفِ، خَلْفُ الْحَسَنِ عليه السلام؛ جانشینان گذشتگان، و جانشینان امام حسن عسکری عليه السلام»^۲

۲۸. «خَاتَمُ الْأَوْصِيَاءِ؛ پایان اوصیای پیامبر صلی الله علیه و آله»^۳

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمود: «از فرزندان من دوازده نقیب هستند که همراه با فرشتگان، دارای علم الهی اند. آخرین آنها قائم به حق است که زمین را پر از عدل می کند، همان گونه که از ستم پر شده است»^۴.

۲۹. «خَازِنُ كُلِّ عِلْمٍ؛ منبع و مخزن هر علمی»^۵

امیرالمؤمنین عليه السلام می فرماید: «ماییم درخت نبوت و بارانداز رسالت و محل آمد و شد فرشتگان و سرچشمه های حکمت و معدن علم الهی»^۶.

۳۰. «خَوَاضُ الْقَمَرَاتِ؛ فرورونده در دریاهاى ژرف»^۷

امیرمؤمنان عليه السلام درباره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «خَاضَ إِلَى رِضْوَانِ اللَّهِ كُلَّ غَمْرَةٍ؛ در راه رضای حق، در هر دریای ژرف ناراحتی فرو رفت»^۸.

به یقین، فرزند بزرگوار او، حضرت مهدی عليه السلام برای رضای خدا، در دریاهاى اندوه فرو خواهد رفت.

۳۱. «خَيْرٌ مِّنْ تَقَمُّصٍ وَ اِزْتِدْيٍ؛ بهترین فرد که پیراهن و ردای امامت پوشید»^۹

۱. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۴۹ و ۵۰.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴.

۳. همان.

۴. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۲، ص ۶۱۹.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۶۸.

۶. الأمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، ج ۲، ص ۱۷۹.

۷. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادهیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۸. الرضی، السید الشریف (گردآوری)، نهج البلاغه، خطبه ۱۹۴.

۹. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعا بعد از زیارت آل یاسین، ص ۸۶۶.

امیرالمؤمنین علیه السلام در خطبه سوم نهج البلاغه (شقشقیه) درباره ابوبکر می‌فرماید: «لَقَدْ تَقَمَّصَهَا ابْنُ أَبِي قُحَافَةَ وَ إِنَّهُ لَيَعْلَمُ أَنَّ مَحَلِّي مِنْهَا مَحَلُّ الْقُطْبِ مِنَ الرَّحَى؛ پسر ابی قحافه پیراهن خلافت را به تن کرد، در حالی که می‌دانست که موقعیت من در خلافت و جامعه، موقعیت محور در سنگ آسیاست». مهدی علیه السلام فرزند علی علیه السلام است و پیراهن و ردای امامت و خلافت شایسته اوست.

۳۲. «دَاعِيَ اللَّهِ، دَاعِيَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ، دَاعِيَ إِلَى سَبِيلِ اللَّهِ؛ دعوت کننده به سوی خدا، دعوت کننده

به کتاب خدا و راه او»^۱

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه «وَلَهُ اسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعاً وَكَرْهاً»؛ همه آنها که در آسمان و زمین اند تسلیم او خواهند شد چه بامیل و چه با اکراه. می‌فرماید: «زمانی که حضرت مهدی علیه السلام قیام کند زمینی باقی نمی‌ماند مگر اینکه در آن ندای شهادت به وحدانیت خدا و رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بلند است»^۲.

۳۳. «دَالَ عَلَى مِثَاجِ الرُّشْدِ؛ راهنمای انسان‌ها بر راه رشد و هدایت»^۳

امام علی بن ابیطالب علیه السلام در وصف امام مهدی علیه السلام می‌فرماید: «هوا پرستی را به خداپرستی بازگرداند پس از آن که خداپرستی را به هواپرستی باز گردانده باشند، رأی‌ها و نظرها و افکار را به قرآن باز گرداند، پس از آن که قرآن را به رأی‌ها و نظرها و افکار خود باز گردانده باشند»^۴.

۳۴. «دَيَانُ دِينِ اللَّهِ، دَيَانُ الدِّينِ بَعْدَكَ؛ صاحب دیانت الهی، برپادارنده دین بر اساس عدالت»^۵

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید: «امام مهدی علیه السلام مردم را به دین و شریعت من

۱. همان، دعای افتتاح، ص ۳۲۶ زیارت آل یاسین و ص ۸۶۳ دعای بعد از زیارت، ص ۸۶۶

۲. سوره آل عمران، آیه ۸۳

۳. قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفه المهدی، دعای عبرات، ص ۱۵۰.

۴. الرضی، السید الشریف (گردآوری)، نهج البلاغه، خطبه ۱۳۸.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۳؛ الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی

ادویه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

برمی گرداند و مردم را به کتاب پروردگارم فرامی خواند»^۱.

۳۵. «دینُ المأثور؛ دین واقعی، روایت شده و حقیقی»^۲.

امام علی علیه السلام می فرماید: «مهدی علیه السلام به شما نشان خواهد داد که عدالت بر اساس سیره رسول

الله صلی الله علیه و آله چیست و احکامی که از کتاب و سنت فراموش شده زنده می کند»^۳.

۳۶. «مُذِلُّ الْاَغْدَاءِ، مُذِلُّ الْكٰفِرِيْنَ الْمَتَكَبِّرِيْنَ؛ خوار کننده دشمنان، خوار کننده کافران و

متکبران»^۴.

امام علی علیه السلام می فرماید: «امام قائم علیه السلام دست قاضیان بد کردار را از شما کوتاه می سازد و

سازشکاران را از کار بر کنار می سازد. حکام ستمگر را نابود می کند و زمین را از وجود هر انسان

نادرست و خائن پاک می کند»^۵.

۳۷. «مُدْخِرٌ لِّكِرَامَةِ اَوْلِيَاءِ اللّٰهِ؛ ذخیره الهی برای کرامت دادن به اولیای خدا»^۶.

حضرت علی بن ابیطالب علیه السلام در تفسیر آیه ۵ سوره قصص «وَتُرِيدُ اَنْ نَّمُنَّ عَلٰی الَّذِيْنَ اسْتَضَعُّوْا

فِي الْاَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ اٰثِمَةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِيْنَ»؛ و اراده کردیم که بر مستضعفان منت دهیم و آنان را به

سروری رسانیم و آنان را وارثان قرار دهیم. درباره مستضعفین می فرماید: «آنها آل محمد صلی الله علیه و آله

هستند که خدا مهدی آنها را بعد از تلاش های فراوان آنان برمی انگیزد. مهدی علیه السلام به آنها عزت و

کرامت می بخشد و دشمنان آنها را ذلیل و خوار می کند».

۳۸. «رَبَّانِيْ اٰيٰتِهٖ؛ آن کس که مربی آیات الهی است»^۷.

۱. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه قمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ص ۴۱۱.

۲. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۳. الرضی، السید الشریف (گردآوری)، نهج البلاغه، خطبه ۱۳۸.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴.

۵. المجلسی، [العلامة] محمد باقر، بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۱۲۰.

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت سرداب مقدس، ص ۸۷۱.

۷. همان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۳.

امام رضا علیه السلام در وصف او می‌فرماید: «امام حلال و حرام خدا را بیان می‌کند و حدود خدا را برپا می‌کند و از دین خدا دفاع می‌کند و با حکمت و پند نیک و دلیل آشکار به راه خدا دعوت می‌کند»^۱.

۳۹. «رَحْمَةُ الْوَاسِعَةِ؛ رحمت و برکت فراوان»^۲

امام هشتم علیه السلام نقل می‌فرماید: «امام مونس است یاور، پدری است مهربان، برادری است دلسوز، پناه‌بندگان خدا در هنگام ترس و پیش آمدهای بد است»^۳.

۴۰. «رَبِيعُ الْاَنَامِ؛ بهاز آفرین مخلوقات»^۴

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «امت من در زمان او به نعمتهایی دست می‌یابند که هرگز مانند آن را ندیده‌اند، چه انسانهای خوب، چه انسانهای بد، آسمان بر آنها همواره می‌بارد و زمین چیزی از رویدنی را در خود نگه نمی‌دارد»^۵.

۴۱. «رُكْنُ الْاَنَامِ؛ پایه استوار مخلوقات»^۶

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «ای علی علیه السلام، اگر ما نبودیم خدا آدم و حوا، بهشت و جهنم، زمین و آسمان را نمی‌آفرید».

۴۲. «مُرْتَقِبُ الْخَائِفِ، مُتَرَقِّبُ الْخَائِفِ؛ نگهبان هراسان، منتظر ترسان»^۷

امام صادق علیه السلام در روایتی سنتهای پیامبران در امام مهدی علیه السلام را مطرح کردند: «اما سنتی که از حضرت موسی علیه السلام در مهدی علیه السلام وجود دارد، منتظر و ترسان بودن است»^۸.

۱. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۶.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۴.

۳. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴.

۵. المجلسی، [العلامة] محمد باقر، بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۷۸.

۶. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۷. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۷۶.

۸. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۳۰۰.

۴۳. «مُزِيلُ الْهَمِّ؛ از بین برنده اندوه.»^۱

امام علی بن موسی الرضا علیه السلام در توصیف امام می فرماید امام آب گوارایی است برای تشنگان و رهبر حق و نجات بخش از نابودی است.

۴۴. «سَبِيلُ اللَّهِ؛ راه رسیدن به خدا.»^۲

از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: «وَاللَّهِ نَحْنُ السَّبِيلُ الَّذِي أَمَرَكُمُ اللَّهُ بِاتِّبَاعِهِ وَنَحْنُ وَاللَّهِ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ؛ به خدا قسم ما راه خدا هستیم که خدا فرمان به تبعیت از آن داده است و به خدا قسم ما همان صراط مستقیم الهی هستیم.»^۳

۴۵. «سَبَبُ الْمُتَّصِلِ بَيْنَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ؛ واسطه پیوند زمین و آسمان.»^۴

امام صادق علیه السلام می فرماید: «خدا امتناع دارد که هر چیز را جز از راه آن اسباب اجرا نکند. برای هر چیز سببی ساخته و برای هر سببی گشایشی و برای هر گشایشی دانشی و برای هر دانشی باب گویایی، هر کس آن را شناخت چه خوش شناخت و هر که آن را ندانست چه بد که ندانست آن سبب رسول خدا صلی الله علیه و آله ما هستیم.»^۵

۴۶. «سَفِينَةُ النَّجَاةِ؛ کشتی نجات.»^۶

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمود: «مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي مِثْلُ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجِيَ وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ؛ مثل اهل بیت من مانند کشتی نوح است. هر کس وارد آن کشتی شد نجات یافت و آن کس که مخالفت کرد به هلاکت رسید.»^۷

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۷۶

۲. همان.

۳. محمدی الری شهری، محمد، میزان الحکمة، ج ۴، ص ۳۷۷.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۴

۵. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۴۱.

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت امام در روز جمعه، ص ۱۲۱.

۷. القندوزی الحنفی، سلیمان بن ابراهیم، ینایع المودة، ص ۲۷.

۴۷. «أَسْمِرُ اللَّوْنِ؛ گندمگون»^۱

پیامبر اسلام ﷺ در بیان ویژگی مهدی موعود عجل الله فرجه می‌فرماید مهدی عجل الله فرجه طاووس اهل بهشت است. چهره‌اش مانند ماه می‌درخشد^۲.

۴۸. «مُسَمَّى بِاسْمِ رَسُولِكَ؛ همانم رسول خدا»^۳

پیامبر اسلام ﷺ فرمود: «مهدی عجل الله فرجه فرزند من است. اسم او اسم من و کنیه او کنیه من است»^۴.

۴۹. «سَيِّدُ الْهُمَامِ؛ سرور بلند همت»^۵

امام عصر عجل الله فرجه در نامه‌ای به شیخ مفید رحمه الله می‌فرماید: «ما در مراعات حال شما کوتاهی نمی‌کنیم و یاد شما را فراموش نمی‌کنیم. اگر غیر از این بود گرفتاریها بر شما فرود می‌آمد و دشمنانتان شما را درهم می‌شکستند»^۶.

۵۰. «سَيْفُ الشَّاهِرِ؛ شمشیر آشکار»^۷

امام باقر عجل الله فرجه می‌فرماید: «مهدی عجل الله فرجه از این جهت با جدش محمد ص شباهت دارد که با شمشیر قیام می‌کند (قیام مسلحانه) و دشمنان پیامبر و طاغوت و ستمگران و گمراه‌کنندگان را به قتل می‌رساند»^۸.

۵۱. «شَمْسُ الظَّلَامِ، شَمْسُ الشَّمْسِ؛ خورشید فروزان در تاریکی‌ها، خورشید خورشیدها»^۹

-
۱. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعای امام کاظم عجل الله فرجه بعد از نماز عصر، ص ۱۳۰.
 ۲. قمی، [الشیخ] عباس، منتهی الآمال، ج ۲، ص ۴۲۷.
 ۳. همان، مفاتیح الجنان، دعای عهد، ص ۸۹۱.
 ۴. الحر العاملی، [الشیخ] محمد بن حسن، اثبات الهداة، ج ۷، ص ۵۲.
 ۵. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.
 ۶. الطبرسی، احمد بن علی، الاحتجاج، ج ۲، ص ۵۹۸.
 ۷. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ۸۷۴.
 ۸. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۲۱۸.
 ۹. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان؛ زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴ الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام

امام رضا علیه السلام در خصوص ویژگی امام عصر علیه السلام می فرماید: «امام مانند خورشید در عالم طلوع می کند و بر افق قرار می گیرد که دست و دیده مردم به او نرسد»^۱.

۵۲. «صاحب الزمان، صاحب الدهور والعصور؛ صاحب زمان و صاحب روزگاران و دوران ها»^۲

امام رضا علیه السلام فرمود: «قائم، فرزند من است. جسمش دیده نمی شود و اسمش را کسی نمی برد پس از غیبت او». راوی می گوید: پرسیدم اگر بگویم صاحب الغیبة و صاحب الزمان؟ فرمود: «همه این ها مطلقاً جایز است»^۳.

۵۳. «صاحب الصنصام؛ صاحب شمشیر تیز و بران»^۴

امام باقر علیه السلام می فرماید: «امام قائم علیه السلام قیام می کند... قیام او بر اعراب سنگین است... و شأن او جزء شمشیر نیست...»^۵.

۵۴. «صاحب الشرف؛ صاحب شرافت»^۶

امام رضا علیه السلام در بیان ویژگی حضرت مهدی علیه السلام می فرماید: «او، یگانه روزگار خود است. کسی با او برابر نیست و دانشمندی او را مانند نیست. جایگزین ندارد، مانند و نظیر ندارد»^۷.

۵۵. «صاحب يوم الفتح؛ صاحب روز پیروزی»^۸

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: «خداوند به وسیله قائم علیه السلام و به دست او شرق و غرب عالم را فتح

→ فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۹۶۹- ص ۳۶۶.

۱. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷.

۲. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۳. الطبرسی النوری، [میرزا] حسن، نجم الثاقب، ص ۵۸.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴.

۵. النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، ص ۲۳۳.

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴.

۷. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷.

۸. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۴.

می‌کند»^۱.

۵۶. «صاحبُ الضیاءِ و التّور؛ دارندهٔ روشنائی و نور»^۲.

پیامبر مکرم اسلام ﷺ در داستان شب معراج می‌فرماید: «در زیر عرش خدا با انوار تابناک امامان بر خوردم که نور امام دوازدهم هم در میان آن‌ها چون ستاره‌های درخشان می‌درخشید»^۳.

۵۷. «صاحبُ فرضیه؛ صاحب فرمانهای الهی»^۴.

امام رضا علیه السلام در بیان فضایل مهدی علیه السلام می‌فرماید: «امامت، مقام پیامبران، ارث اوصیا، خلافت از جانب خدا و رسول خدا و مقام امیر المومنین و میراث حسن و حسین است... امامت زمام دین و نظام مسلمین و عزت مؤمنین است»^۵.

۵۸. «الصّابِرُ الشّکورُ المُجتهد؛ امام صابر، سپاس‌گزار و پرتلاش»^۶.

در لوح زهرا علیه السلام (لوح جابر) در وصف حضرت مهدی علیه السلام آمده است: «کمال موسی علیه السلام و بهای عیسی علیه السلام و صبر ایوب علیه السلام در وجود اوست»^۷.

۵۹. «صادعٌ بالحِکْمَةِ و المَوْعِظَةِ الحَسَنَةِ؛ شکافنده حقایق و قضاوت کننده بر اساس دانش و پند

نیکو»^۸.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «چون قائم آل محمد ﷺ قیام کند در میان مردم به حکم حضرت

۱. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ج ۱، ص ۲۸۲.

۲. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۳. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۱۶.

۴. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۷.

۵. کلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۶.

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعا در غیبت امام زمان، ص ۹۷۰.

۷. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۱.

۸. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۷۵.

داود حکم می فرماید. نیازی به شاهد و بیّنه ندارد. خدای تعالی او را الهام می کند، پس به علم خود حکم می فرماید»^۱.

۶۰. «صَدْرُ الْخَلَائِقِ، ذُو الْبِرِّ وَ التَّقْوَى؛ سر سلسله آفریدگان، صاحب نیکی و تقوی.»^۲

از پیامبر اسلام ﷺ ضمن حدیث قدسی، از خدا درباره ائمه علیهم السلام نقل است: «خدای تعالی به سبب ایشان آسمان را از سقوط بر زمین نگاه می دارد؛ مگر آنکه خود اذن دهد و به وسیله آنان است که زمین را از اضطرابِ افکندن ساکنانش باز می دارد»^۳.

۶۱. «صُفْرَةٌ مِنْ سَهْرِ اللَّيْلِ؛ زرد رو از بیداری شب‌ها.»^۴

امام موسی کاظم علیه السلام درباره امام مهدی علیه السلام، ضمن روایتی می فرماید: «بر چهره گندمگونش از بیداری شب‌ها زردی نیز عارض می شود»^۵.

۶۲. «مِضْبَاحُ الدُّجَى؛ چراغ شب‌های تاریک.»^۶

امام علی بن موسی الرضا علیه السلام در وصف امام حجة بن الحسن علیه السلام می فرماید: «امام ماه تابنده، چراغ فروزنده، نور برافروخته و ستاره راهنما در تاریکی شبها و بیابانهای تنها و گرداب دریاهاست»^۷.

۶۳. «مُضْطَرُّ الَّذِي يُجَابُ إِذَا دَعَى؛ مضطری که هرگاه دعا کند، دعای او مورد اجابت قرار

می گیرد.»^۸

۱. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۱ فارسی، ص ۱۱۲.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۴.

۳. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۸۷.

۴. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعای امام کاظم علیه السلام پس از نماز عصر، ص ۱۳۰.

۵. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۱، ص ۱۵۱.

۶. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعای امام کاظم علیه السلام بعد از نماز عصر، ص ۱۳۰.

۷. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷.

۸. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۴.

این لقب بر اساس تفسیر آیه ۶۳ سوره نمل است که می‌فرماید: «أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ يُكْشِفُ السُّوءَ وَ يَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ»؛ چه کسی اجابت می‌کند مضطر را و پاسخ مثبت می‌دهد به او زمانی که او را بخواند و ناراحتی را برطرف می‌کند و شما را خلیفه‌های زمین قرار می‌دهد؟ بر اساس توصیه پیشوایان دین، برای رفع اندوه و برآورده شدن حاجات، به این آیه متوسل می‌شوند.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «به خدا قسم امام مهدی علیه السلام مضطر است، در آن هنگام که در مقام ابراهیم، در خانه کعبه دو رکعت نماز به جای آورد و خدا را بخواند و خدا او را پاسخ دهد و هم و غم را از او برطرف سازد و او را خلیفه زمین قرار دهد»^۱.

۶۴. «الطَّاهِرُ النَّقِيُّ الرَّضِيُّ الزَّكِيُّ؛ پاک، پرهیزگار، پاک پرورده پسندیده، پاک شده»^۲
امام صادق علیه السلام ضمن خطبه‌ای در وصف مهدی علیه السلام می‌فرماید: «او، همان شخص برگزیده و پسندیده و رهبر و محرم اسرار است...خدایش به دانش خود برگزید و برای طهارت و پاکی او را انتخاب کرد»^۳.

۶۵. «مُظْهِرُ الْإِيمَانِ؛ آشکار کننده ایمان»^۴

محمد بن فضل از امام هادی علیه السلام در تفسیر آیه ۳۳ سوره توبه «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ»؛ او کسی است که فرستاد فرستاده‌اش را به هدایت و دین حق تا بر همه دین‌ها چیره گرداند آن را، هر چند مشرکان را خوش نیاید. نقل می‌کند که امام فرمود: «او کسی است که فرمان داد رسولش را به وصیت و ولایت علی علیه السلام که دین حق است». گفتم: تا دینش را غلبه دهد؟ فرمود: «او دینش را بر همه ادیان در زمان قیام حضرت مهدی علیه السلام

۱. حسینی، سید حسین، نام محبوب، ص ۹۱.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعا در غیبت امام زمان علیه السلام، ص ۹۷۰.

۳. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۹۲.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، استغاثه به حضرت، ص ۲۲۳.

پیروز می‌کند»^۱.

۶۶. «عَيْنُ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ؛ چشم خدا در بین مخلوقات، چشمه حیات و زندگی موجودات»^۲.

امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «نَحْنُ حُجَّةُ اللَّهِ وَ نَحْنُ بَابُ اللَّهِ وَ نَحْنُ لِسَانُ اللَّهِ وَ نَحْنُ وَجْهُ اللَّهِ وَ نَحْنُ عَيْنُ

اللَّهِ فِي خَلْقِهِ ؛ ما حجت خدا، باب الهی، زبان خدا، وجه الهی، و چشم خدا در بین آفریدگانیم».

امام رضا علیه السلام در وصف مهدی علیه السلام می‌فرماید: «او چشمه جوشان و غدیر و باغ است»^۳.

۶۷. «عَدْلُ الْمُتَنَزَّرِ، عَدْلُ الْمُشْتَهَرِ، نَاشِرِ الْعَدْلِ؛ عدالت مورد انتظار، عدالت مشهور، نشر دهنده

عدالت در دنیا»^۴.

روایات فراوانی از شیعه و سنی درباره تحقق عدالت به دست با کفایت حضرت مهدی علیه السلام

نقل شده است که در اینجا به یکی از آنها از کتاب‌های اهل سنت اشاره می‌شود: پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم

فرمود: «اگر از عالم یک روز بیشتر باقی نمانده باشد، خدا مردی از اهل بیت مرا خواهد برانگیخت تا

دنیا را پر از عدل و داد کند، همان‌گونه که از ستم پر شده است»^۵.

۶۸. «عَالِمُ الْمُطَهَّرِ، عِلْمُهُ لَا يُبِيدُ، عِلْمُ الْمُضْبُوبِ؛ دانای پاک، کسی که علمش نابود نمی‌شود، علم

سرازیر شده»^۶.

امام صادق علیه السلام در مورد علم امام مهدی علیه السلام می‌فرماید: «علم و دانایی از ۲۷ حرف تشکیل

می‌شود. تمام آنچه پیامبران تاکنون آورده‌اند ۲ حرف است و مردمان بیش از این دو حرف تاکنون

۱. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۲، ص ۴۱۸.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت حضرت روز جمعه، ص ۱۲۱.

۳. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای استغاثه به حضرت، ص ۲۲۳ دعای افتتاح، ص ۳۲۶ زیارت

صاحب الزمان، ص ۲۲۳.

۵. ابی داود، صحیح سنن المصطفی، ج ۲، ص ۲۰۷.

۶. قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفه مهدی، دعای عبرات، زیارت صاحب الزمان، زیارت آل یاسین، ص

نشناخته‌اند. آن گاه که قائم ما قیام کند، ۲۵ حرف دیگر را آشکار می‌کند و به مردم نشان می‌دهد.^۱
امام صادق علیه السلام در روایت دیگری می‌فرماید: «ای مفضل، به راستی برای ما در هر شب جمعه سروری است». مفضل می‌پرسد: آن سرور چیست؟ می‌فرماید: «چون شب شود رسول خدا صلی الله علیه و آله به عرش آید و امامان علیهم السلام همه با او برآیند و ما هم با آنها برآییم و روح ما به بدن ما برنگردد جز با علمی که از خدا بهره بردیم و اگر این کمک علمی نبود علم ما تمام می‌شد».^۲

۶۹. «عَيْنَةُ عِلْمِهِ، مَعْدِنُ الْعُلُومِ النَّبَوِيَّةِ؛ صندوق سر الهی، معدن علوم پیامبر صلی الله علیه و آله».^۳

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «ما ولی امر خدا، گنجینه علم خدا و رازدار وحی اویم».^۴
امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «خدا دو علم دارد؛ علمی که جز خود نداند و علمی که به فرشتگان و رسولان آموخته باشد. آنچه به فرشته‌ها و رسل آموخته، ما آن را می‌دانیم».^۵

۷۰. «عَلَمُ الْهُدَى، عِلْمُ الْمَنْصُوبِ؛ پرچم و نشانه هدایت، پرچم برافراشته شده».^۶

در خطبه‌ای از امام صادق علیه السلام درباره امامت آمده است: «هرگاه امامی درگذرد، خدا برای خلق خود از نسل او امامی می‌آورد که رهبر و پرچم و هادی و مبین و درخشان و سرپرست و حجت و عالم است».^۷

۷۱. «عِمَادُ الْإِسْلَامِ؛ پایه و اساس اسلام».^۸

امام باقر علیه السلام در حدیثی می‌فرماید: «خداوند عزوجل امامان علیهم السلام را ستون‌های زمین ساخته تا

۱. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶.

۲. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمدبن یعقوب (ابوجعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۴۹۰.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۶۸.

۴. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمدبن یعقوب (ابوجعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۶۷.

۵. همان، ص ۴۹۳.

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۴.

۷. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمدبن یعقوب (ابوجعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۹۱.

۸. الطالعی، عبدالحسین، ربيع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۷.

مبادا به اهل خود بلرزد. آنها پایه‌ها و اساس اسلام و راهدار سبیل خدایند»^۱.

۷۲. «مُعزُّ الاولیاءِ، معزُّ المؤمنینِ المُستضعفین؛ عزت بخش اولیا و عزت دهنده انسان‌های مؤمن و

مستضعف»^۲.

امیرالمؤمنین علیه السلام در تفسیر آیه ۵ سوره قصص «وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ

وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ»؛ و اراده کردیم که بر مستضعفان منت دهیم و آنان را به سروری

رسانیم و آنان را وارثان قرار دهیم. می فرماید: «کسانی که در زمین ضعیف شده‌اند آل محمدند.

خدای تعالی مهدی ایشان را مبعوث می کند، پس ایشان را عزیز می گرداند و دشمنانشان را ذلیل»^۳.

۷۳. «غَائِبٌ عَنِ الْعُيُونِ، الْغَائِبُ عَنِ الْإِبْصَارِ، غَائِبٌ فِي خَلْقِكَ؛ مخفی، مخفی از دیدگان،

مخفی از آفریدگان»^۴.

در خصوص غیبت احادیث فراوانی ذکر شده که فقط به یکی از آنها بسنده می شود: از امام

حسین علیه السلام نقل شده که فرمود: «قائم این امت نهمین فرزند من است که او صاحب غیبت است. او

کسی است که میراث او تقسیم می شود در حالی که هنوز او زنده است»^۵.

۷۴. «غَوْثٌ؛ یاری، یاری کننده»^۶.

امام رضا علیه السلام در وصف امام مهدی علیه السلام می فرماید: «او امینی است یار و پدری است مهربان و

برادری است دل‌سوز و پناه و یاور بندگان خداست در ترس و پیشامدهای بد»^۷.

۱. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۱.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۴ دعای استغاثه به حضرت، ص ۲۲۳.

۳. الطوسی، [الشیخ] ابی جعفر محمد بن الحسن، الغیبة، ص ۱۱۳.

۴. قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفة المهدی، دعای عبرات؛ قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح

الجنان، ذکر صلوات بر حضرت، ص ۹۷۲.

۵. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، باب ۳۰.

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۴.

۷. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷.

امام صادق علیه السلام در سخنی درباره امام موسی بن جعفر علیه السلام می‌فرماید: «يُخْرِجُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ مِنْهُ غَوْثُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَغِيَاثُهَا وَعِلْمُهَا وَنُورُهَا وَفَضْلُهَا وَحِكْمَتُهَا؛ خدای عزوجل از این فرزندم یاری‌گر این امت و علم و نور و فضل و حکمت آن‌ها را پدید می‌آورد»^۱. ظاهراً اشاره به حضرت رضا علیه السلام است؛ اما این تعبیر در مورد امام عصر علیه السلام هم می‌تواند درست باشد.

۷۵. «فَاتِقُ كُلِّ رَتْقٍ؛ گشاینده هر بستگی و مشکل»^۲

امام صادق علیه السلام ضمن حدیث مفصلی درباره حضرت مهدی علیه السلام می‌فرماید: «او پس از سختی بسیار و آزمایش‌های طولانی و هراس و ترس، غم‌ها را از شیعیانش بر طرف می‌سازد»^۳.

۷۶. «مُفْرَجُ الْكَرْبِ، مُفْرَجُ الْكُرْبَاتِ؛ برطرف‌کننده اندوه، برطرف‌کننده اندوه‌ها»^۴

امام مهدی علیه السلام در توقیعی می‌فرماید: «و أَكْثَرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ؛ برای تعجیل فرج بسیار دعا کنید؛ زیرا آن، فرج شماست»^۵.

۷۷. «فَائِزٌ بِأَمْرِ اللَّهِ؛ رستگار و نجات یافته به فرمان خدا»^۶

امام علی بن ابیطالب علیه السلام در تفسیر آیه ۲۸ سوره ابراهیم «أَلَمْ تَرَى إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَةَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ»؛ آیا نمی‌نگری به آنان که نعمت خدا را به کفر دگرگون کردند و حلال کردند برای قومشان خانه سختی را. می‌فرماید: «ما هستیم آن نعمتی که خدا به بندگانش انعام کرده و به وسیله ماست هر که در قیامت به فوز و کامیابی می‌رسد»^۷.

۱. همان، ج ۲، ص ۱۲۶.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای صاحب الامر، ص ۸۶۸.

۳. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحار الانوار، ج ۶۶، ص ۳۲۴.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۷۶.

۵. الطبرسی، احمد بن علی، الاحتجاج، ج ۲.

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۷۵.

۷. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۴۲۱.

۷۸. «مفتاحُ الكلام؛ آغاز کننده و باز گشاینده سخن.»^۱

امام صادق علیه السلام ضمن خطبه‌ای در وصف امام و امامت می‌فرماید: «جَعَلَهُمُ اللهُ حَيَاةً لِلْأَنَامِ وَ مَصَابِيحَ لِلظُّلَامِ وَ مَفَاتِيحَ لِلْكَلامِ وَ دَعَائِمَ لِلْإِسْلامِ؛ خدا آن‌ها را وسیله زندگی مردم و چراغهای تاریکی برافروخته و کلید سخن و ستونهای اسلام قرار داده است.»^۲

۷۹. «فَلَأَقُ الْهَامِ؛ شکافنده سرها.»^۳

امام موسی بن جعفر علیه السلام می‌فرماید: «دوازدهمین از ما، خدا هر سختی را برای او آسان می‌کند... و به وسیله او هر ستمگر دشمنی را نابود می‌کند و به دست او هر شیطان سرکشی را به هلاکت می‌رساند.»^۴

۸۰. «فَضْلُ الْقَضَايَا بَيْنَ عِبَادِكَ؛ کسی که حکم نهایی را بین بندگان خدا صادر می‌کند، قضاوت کننده بین بندگان.»^۵

امیرالمؤمنین علیه السلام در حدیث مفصلی درباره این که امامان ارکان زمین‌اند، یکی از ویژگی‌هایی که برای خود و دیگر امامان علیهم السلام مطرح می‌سازد «فَضْلُ الْخِطَابِ»، پایان دهنده حکم است. حضرت مهدی علیه السلام نیز محور حق در مبارزه با باطل است، چنان‌که در بحث حق گذشت.

۸۱. «الْقَائِمُ، الْقَائِمُ الْمُنْتَظَرُ، قَائِمٌ بِدِينِ اللهِ، الْقَائِمُ بِأَمْرِ اللهِ، قَائِمُ الْمُهْتَدَى، الْقَائِمُ بِقِسْطِكَ، قَائِمُ الْمُعْتَمَدِ؛ قیام کننده، قیام کننده مورد انتظار، قیام کننده به دین خدا، قیام کننده به فرمان خدا، قیام کننده هدایت شده، قیام کننده به عدالت، قیام کننده مورد اعتماد.»^۶

۱. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۲. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۹۲.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴.

۴. المفید، [الشیخ] محمد بن نعمان، الارشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، ص ۳۵۰.

۵. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۷.

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای افتتاح، ص ۳۲۶ زیارت صاحب الزمان، ص ۸۶۶ زیارت

صاحب الامر، ص ۸۷۴ ذکر صلوات بر حضرت، ص ۸۷۶ دعا در غیبت امام زمان (عج)، ص ۸۷۵

امام رضا علیه السلام می‌فرماید: «چون حضرت قائم برخیزد، مردم را به اسلام تازه بخواند... او را قائم نامیده‌اند چون قیام به حق می‌کند»^۱.

۸۲ «قاصمُ شوكة المعتدين؛ درهم شکننده قدرت و عظمت متجاوزان و ستمگران»^۲

امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه ۴۱ حج «الَّذِينَ إِذَا مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ»؛ آنان که اگر در زمین به حکومت برسند، نماز را به پا دارند و زکات را بدهند و به نیکی دعوت کنند و از بدی باز دارند، و برای خداست پایان کارها. می‌فرماید: «این آیه در شأن آل محمد علیهم السلام است تا آخر امامان علیهم السلام و مهدی علیه السلام و اصحاب او. خدای تعالی ایشان را مالک مشرق و مغرب زمین می‌گرداند و دین حق (اسلام) را ظاهر می‌کند و بدعت و باطل را محو می‌کند»^۳.

۸۳ «قَمَرُ الزَّاهِرِ؛ ماه درخشان»^۴

امام رضا علیه السلام دربارهٔ ویژگی امام مهدی علیه السلام می‌فرماید: «امام ماه درخشان، چراغ فروزان، نور برافروخته و ستاره رهنما در تاریکی شب و بیابانهای تنها و گرداب دریاهاست»^۵.

۸۴ «مُقَدَّمُ الْمَأْمُولِ؛ پیشوای مورد آرزو»^۶

امام حسن عسکری علیه السلام می‌فرماید: «مهدی علیه السلام مؤمل نامیده شده که در آرزو و انتظار شیعیان است»^۷.

۱. الطبرسی النوری، [میرزا] حسن، نجم الثاقب، ص ۶۵

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۳

۳. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵۲

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴

۵. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمدبن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۴

۷. حسینی، سید حسین، نام محبوب، ص ۶۲

۸۵ «مَقْرُونُ الْحَاجِبَيْنِ؛ کسی که ابروهای او به هم پیوسته است.»^۱

امام باقر علیه السلام در وصف امام مهدی علیه السلام می فرماید: «در اندام جوان، چشمهای درشت و زیبا، ابروهای کشیده و... بر طرف راست صورتش خالی است»^۲.

۸۶ «كَاشِفُ الْبَلْوَى؛ از بین برنده مصیبتها.»^۳

تعلیم دعای فرج به ابوالحسن محمد بن احمد بن ابی لیث توسط امام عصر علیه السلام که در مفاتیح الجنان و مکیال المکارم ذکر شده است که نشانه کامل توجه آن حضرت به شیعیان خود در گرفتاریهاست.

امام رضا علیه السلام در وصف او می فرماید: «او، در گرفتاریهای سخت محل پناه و مراجعه بندگان است»^۴.

۸۷ «كِتَابُ الْمَنْشُورِ؛ نوشته منتشر شده.»^۵

بر اساس روایت متواتر، امامان علیهم السلام ثقلی اصغر و بنا به فرمایش امیرالمؤمنین علیه السلام کتاب ناطق الهی اند. امام باقر علیه السلام در روایتی می فرماید: «چون پیامبر صلی الله علیه و آله دوره نبوت خود را به پایان برد و ایام عمر خویش را به پایان رسانید، خدا به او وحی کرد که ای محمد صلی الله علیه و آله، به راستی نبوت خود را پایان بردی و زندگی خود را به سر رساندی. اکنون آن دانش و ایمان و اسم اکبر و میراث علم خود و آثار نبوت خاندان خود را به علی بن ابیطالب علیه السلام بسپار؛ زیرا من دانش و امین و اسم اکبر و میراث علم و آثار علم نبوت را از نسل و ذریه تو نبرم، چنانکه از نسل و ذریه پیامبران گذشته نبریدم»^۶.

این تعبیر در دعای زیارت صاحب الزمان نیز آمده است.

۱. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعای امام کاظم علیه السلام بعد از نماز عصر، ص ۱۳۰.

۲. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۱۸۷.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۷۶.

۴. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۶.

۵. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۶. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۲، ص ۸۸.

۸۸ «كَرِيمٌ مِنْ أَوْلَادِ الْكِرَامِ؛ بزرگوار و بخشنده از تبار بزرگان و بخشندگان.»^۱

در روایت آمده است که مهدی بخشنده است و بی دریغ مال و خواسته، به این و آن دهد. نسبت به عمال خود سخت‌گیر و با ناتوانان و مستمندان بسیار دل‌رحم و مهربان است.^۲

۸۹ «الْكَهْفُ وَالْعُضْدُ؛ پناهگاه و یاور و کمک.»^۳

روایتی در اصول کافی جریان شهادت امیرالمؤمنین علیه السلام و ناله و فریاد مردم را نقل می‌کند و در ادامه آن روایت در وصف شخصیت امام علی علیه السلام اشاره می‌کند: «كُنْتُ لِلْمُؤْمِنِينَ كَهْفًا وَ حِصْنًا وَ قُنَّةً رَاسِيًا؛ تو برای مؤمنین پناه، دژ و کوه بلندی بودی.»^۴

امام سجاد علیه السلام در مورد امام مهدی علیه السلام می‌فرماید: «الْكَهْفِ الْحَصِينِ وَ غِيَاثِ الْمُظْطَرِّ الْمُسْتَكِينِ؛ پناهگاه محکم و استوار و پناه انسانهای بی پناه و مسکین.»^۵

۹۰ «كَلِمَةُ اللَّهِ، كَلِمَةُ التَّامَّةِ، كَلِمَةُ الْمُخْمُودِ؛ سخن و نشانه خدا، نشانه کامل، نشانه و اثر ستوده حق.»^۶ امامان کلمات الله‌اند. قرآن درباره حضرت عیسی علیه السلام^۷ و حضرت یحیی علیه السلام «کلمه» را به کار برده است.^۸

مفضل بن عمر از امام صادق علیه السلام معنی آیه «وَ إِذْ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ»؛ و هنگامی که

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت حضرت در روز جمعه، ص ۱۲۲.

۲. حکیمی، محمدرضا، خورشید مغرب، ص ۳۵.

۳. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۴. کلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۲، ص ۴۶۹.

۵. حسینی، سید حسین، نام محبوب، ص ۱۰۷.

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای بعد از زیارت آل یاسین، ص ۸۶۶ زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۰ زیارت صاحب الامر، ص ۸۷۴.

۷. سوره نساء، آیه ۱۷۱. «إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَةٌ؛ همانا مسیح، عیسی زاده مریم فرستاده خدا و کلمه اوست.

۸. سوره آل عمران، آیه ۳۹. «يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ»؛ بشارت داد تو را به یحیی در حالی که گواهی می‌دهد به کلمه‌ای از خدا.

آزمود ابراهیم را پروردگارش به کلمه‌هایی پس او آنها را تمام کرد. را پرسید. حضرت فرمود: این کلمات همان کلمات است که حضرت آدم، از خدای تعالی فراگرفت و چنین عرض کرد: پروردگارا، به حق محمد، علی، و فاطمه و حسن و حسین علیهم‌السلام از تو درخواست می‌نمایم که توبه مرا بپذیری. پس توبه‌اش مورد قبول واقع شد. به درستی که خدا بسیار توبه‌پذیر و مهربان است.

مفضل می‌گوید سپس از امام علیه‌السلام پرسیدم: مقصود خدا از «اتَمَّهُنَّ» در این آیه چیست؟ فرمود: «یعنی نام نه امام دیگر از اولاد امام حسین علیه‌السلام تا قائم آل محمد علیه‌السلام را به پنج تن ملحق نمود». بنابراین کلماتی که حضرت ابراهیم به وسیله آن‌ها آزموده شد جامع‌تر، بالاتر و عالی‌تر از کلماتی است که حضرت آدم فراگرفت. این کلمات همان است که حضرت صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «نَحْنُ الْكَلِمَاتُ؛ آن کلماتی که قرآن اشاره می‌کند ماییم»^۱.

۹۱. «مُكَلِّمُ النَّاسِ فِي الْمَهْدِ؛ آن کس که در گهواره با مردم سخن گفت»^۲.

در روایت مفصلی که درباره شب تولد حضرت مهدی علیه‌السلام توسط حکیمه خاتون (عمه امام حسن عسکری علیه‌السلام) نقل شده، مسئله شهادت به وحدانیت خدا و رسالت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ولایت ائمه اطهار و قرائت آیه ۵ سوره قصص «وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أُمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ»؛ و اراده کردیم که بر مستضعفان منت دهیم و آنان را به سروری رسانیم و آنان را وارثان قرار دهیم. توسط حضرت مهدی علیه‌السلام مطرح شده است.^۳

۹۲. «لِوَاءِ الْمَشْهُورِ؛ پرچم برافراشته شده و معروف»^۴.

بحث پرچم هدایت بودن امام گذشت.

۹۳. «النُّورُ، نُورُ الْبَاهِرِ، نُورُ أَبْصَارِ الْوَرَى، نُورُ اللَّهِ الَّذِي لَا يُطْفِئُ»، نُورُ اللَّهِ الَّذِي يَهْتَدِي بِهِ

الْمُهْتَدُونَ؛ نور، نور آشکار، نور چشمان مخلوقات، نور خدا که هرگز فراموش نمی‌شود، نور خدا که

۱. چایچیان، حبیب، فاطمة الزهراء (گفتار علامه امینی)، ص ۲۴.

۲. قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفة المهدی، دعای عبرات، ص ۱۵۰.

۳. صافی گلپایگانی، [آیت‌الله] لطف‌الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸.

۴. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۷.

به وسیله آن هدایت شدگان هدایت می‌شوند.^۱

پیامبر اسلام ﷺ در جریان معراج می‌فرماید: «انوار علی ﷺ و فرزندانش تا امام دوازدهم را در عرش خدا دیدم و دیدم که امام آنها امام حجة بن الحسن القائم ﷺ، مانند ستاره‌ای فروزان، درخشان درخشندگی خاصی دارد»^۲.

همچنین امام موسی بن جعفر ﷺ در تفسیر آیه ۸ سوره صف «يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ»؛ خواسته‌اند با دهانشان نور خدا را خاموش کنند و خدا تمام کننده (نگه دارنده) نور خود است هر چند مشرکان را ناخوش آید. می‌فرماید: «نور، ولایت امامان ﷺ است و همان امام و این که خدا تمام کننده نور خود است؛ یعنی ولایت قائم ﷺ رابه مرحله کمال می‌رساند و مشرکین نمی‌توانند این نور را با دهانهایشان خاموش کنند»^۳.

۹۴. «مُنِيرُ الْحَقِّ؛ روشن کننده و آشکار کننده حق»^۴

همان‌گونه که مطرح شد، امام محور حق، بیان کننده و روشن کننده آن است.

۹۵. «مُنْتَدِحُ الْبَطْنِ؛ درشت اندام و قوی»^۵

امام هادی ﷺ در وصف امام زمان ﷺ می‌فرماید: «در آخر الزمان مردی از فرزندان من قیام می‌کند با پوست سفید و مایل به سرخ، اندام درشت، شانه‌های قوی و قدرتمند...»^۶.

۹۶. «مَنْصُورُ الْمُؤَيَّدِ، مَنْصُورٌ عَلَى مَنْ اِعْتَدَى عَلَيْهِ، إِمَامٌ مَنْصُورٌ؛ یاری شده مورد تأیید، یاری شده

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت حضرت در روز جمعه، ص ۱۲۱، دعای بعد از زیارت آل

یاسین، ص ۸۶۶ زیارت صاحب الامر، ص ۸۶۸ زیارت سرداب مقدس، ص ۸۷۱

۲. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۱۵.

۳. بحرانی، سید هاشم، سیمای حضرت مهدی در قرآن، ص ۳۸۲، با تصوف.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعا بعد از زیارت آل یاسین، ص ۸۶۶

۵. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعای امام کاظم ﷺ پس از نماز عصر، ص ۱۳۰.

۶. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۱۸۶.

برکسی که بر او تعدی کرده، امام یاری شده.^۱

امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه ۳۳ سوره اسراء «وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُوماً فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيَّهِ سُلْطٰنًا»؛ و هر که به ناحق کشته شود پس برای ولی او برتری قرار دادیم. می فرماید: «الحسین علیه السلام»، یعنی مقصود از این به ناحق کشته شده وجود مقدس حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام است. و درباره ادامه آیه «قَلَّا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا»؛ پس در کشتن زیاده روی نکن، زیرا که او نصرت شده است. فرمود: «سَمِيَ اللهُ الْمَهْدِيُّ الْمَنْصُورُ؛ خدا حضرت مهدی علیه السلام را منصور نامیده است».^۲

۹۷. «نَضْرَةُ الْأَيَّامِ؛ سر سبزی روزگاران».^۳

امام رضا علیه السلام در وصف امام مهدی علیه السلام می فرماید: «امام ابری بارنده است، بارانی سیل آساست، آفتابی فروزان است، آسمانی سایه بخش است، زمینی گسترده است، چشمه‌ای جوشنده است و غدیر برکه و باغ مصفاست».^۴

امام علی علیه السلام می فرماید: «هرگاه قائم ما قیام کند، آسمان بارانش را می بارد و زمین گیاهش را می رویاند... تا جایی که زنی از عراق تا شام راه می پیماید و جز بر گیاه قدم نمی گذارد».^۵

۹۸. «الناطقُ بِالْحِكْمَةِ وَالصُّدُقِ؛ سخن گوی بر اساس دانش و راستی».^۶

حضرت علی علیه السلام می فرماید: «نَحْنُ دُعَاةُ الْحَقِّ وَ أَيْمَةُ الْخَلْقِ وَ أَلْسِنَةُ الصُّدُقِ مَنْ أَطَاعَنَا مَلَكَ وَ مَنْ عَصَانَا هَلَكَ؛ ما مردم را به سوی حق می خوانیم. ما پیشوایان مردم و زبان‌های صادق خداییم. هر که ما

۱. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶؛ قمی، [شیخ] عباس

(گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ۸۸۴، زیارت عاشورا، ص ۷۶۳.

۲. حسینی، سید حسین، نام محبوب، ص ۷۲.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴.

۴. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷.

۵. المجلسی، [العلامة] محمد باقر، بحار الانوار، ج ۱۰، ص ۱۰۴.

۶. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعا پس از زیارت آل یاسین، ص ۸۶۶.

را پیروی کند مالک می‌شود و هر که ما را نافرمانی کند به هلاکت می‌افتد»^۱.

۹۹. «ناظِرُ شَجَرَةِ طُوبَىٰ وَ سِدْرَةِ الْمُنتَهَىٰ؛ ناظر درخت طوبی و سدره منتهی»^۲.

کتاب احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی علیه السلام مطالبی را از عبدالله بن سلیمان که آگاه بر کتب آسمانی بوده از انجیل نقل می‌کند که خداوند ضمن سخنانی با حضرت عیسی علیه السلام درباره حضرت محمد صلی الله علیه و آله و حضرت زهرا علیها السلام می‌فرماید: «آنان که زمان او را دریابند، در روزگارش حاضر باشند و سخنش را بشنوند از طوبی پاداش دارند. عیسی علیه السلام پرسید: خداوندا، طوبی چیست؟ ندا آمد: طوبی درختی است در بهشت که من آن را به دست خود کشته‌ام. بر سراسر بهشت سایه می‌افکند. ریشه‌اش از رضوان است. از چشمه تینم آبیاری می‌شود. چشمه‌ای که در خنکی چون کافور و در گوارایی چون زنجبیل است. هر کس از این چشمه جرعه‌ای بنوشد دیگر تشنگی بدوراه نخواهد یافت...»^۳.

۱۰۰. «الْمُنْتَظِرُ لِإِذْنِ اللَّهِ؛ منتظر فرمان خدا»^۴.

امام مهدی علیه السلام به همان اندازه که مورد انتظار اولیای خدا و شیعیان است، خود نیز منتظر فرمان خداست. در دعاهایی که از خود حضرت نقل شده این مسئله را می‌توان یافت. امام مهدی علیه السلام در دعایی می‌فرماید: «خدایا، وعده خویش را درباره من به انجام برسان و از دشمنانم به دست من انتقام بگیر».

در دعایی دیگر از خدا درخواست می‌کند: «امر مرا به انجام برسان و در فرجم تعجیل فرما و مرا کفایت فرما و عافیت عطا کن و حوائج مرا برآور...»^۵.

۱. الأمدی، عبدالواحد، غرر الحکم و دُرر الکلیم، ج ۲، ص ۷۷۹.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۶۸.

۳. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۱۱۱ و ۱۱۲.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، ذکر صلوات بر حضرت، ص ۸۷۶.

۵. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۵۱۹.

۱۰۱. «مُنْفُسُ الْحَسْرَاتِ؛ بِرَطْفِ كُنُودِ حَسْرَتِهَا»^۱

امام صادق علیه السلام می فرماید: «هرگاه قائم علیه السلام بپاخیزد خدا از هر مؤمن ناگواری‌ها را دور می‌سازد و نیرویش را به او باز می‌گرداند»^۲.

۱۰۲. «الْمُنْتَقِمُ مِنْ أَعْدَائِكَ، الطَّالِبُ بِدَمِ الْمَقْتُولِ بِكَرْبَلَاءَ، الثَّائِرُ بِأَمْرِ اللَّهِ، الطَّالِبُ بِذُحُولِ الْأَنْبِيَاءِ؛

منتقم از دشمنان خدا، طالب خون شهید کربلا، منتقم به فرمان خدا، طالب خون پیامبران و فرزندان پیامبران»^۳.

یکی از مسائلی که درباره حضرت مهدی علیه السلام در روایات مطرح شده انتقام‌گیری خون به ناحق ریخته شده مظلومان از ستمگران تاریخ است.

امام باقر علیه السلام می فرماید: «هنگامی که امام حسین علیه السلام به شهادت رسید، فرشتگان گریستند و عرض کردند: ای خدا و ای سرور ما، آیا از کسانی که برگزیده تو و فرزند برگزیده تو را کشتند چشم پوشی کردی؟ پس خدا به ایشان وحی فرمود: ای فرشتگان من، آرام بگیرید. به عزت و جلالم سوگند من از همه آنها - اگرچه پس از زمانی دراز - انتقام خواهم گرفت. سپس خدای تعالی پرده از رخسار پیشوایان، از نسل حسین، کنار زد. فرشتگان شادمان شدند و شخصی را در میان آن اشباح نورانی دیدند که به نماز ایستاده است. خدا فرمود: به دست این شخص که ایستاده است، از همه آنها انتقام خواهم گرفت»^۴.

در حدیث معراج از رسول خدا نقل شده که خدا به او خطاب می‌فرماید: «ای محمد، اینان (دوازده نام مقدس) حجت‌های الهی‌اند و او (حضرت مهدی علیه السلام) انتقام گیرنده آنان است. به عزت و

۱. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۲. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۱، ص ۲۷۳.

۳. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعای امام کاظم علیه السلام پس از نماز عصر؛ قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۴.

۴. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۱۲۴.

جلالم سوگند که او حجت بر اولیای من است و انتقام گیرنده از دشمنانم»^۱.

درباره انتقام تعبیر دیگری هم در زیارت صاحب الامر علیه السلام آمده است و آن تعبیر «وثرُ الموثور» (منتقم انسانهای مورد ستم قرار گرفته) است.

۱۰۳. «ولِیُّ الله، ولیُّ امرِ الله، ولیُّ المؤمنین، ولیُّ الناصح، ولیُّ الأخکام، مُلقنُ أخکامِ القرآن؛ ولی

خدا، ولی فرمان الهی، ولی مؤمنین، ولی خیرخواه، ولی احکام الهی، تلقین کننده احکام الهی»^۲

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله در داستان معراج می فرماید: «خدا فرمود... به وسیله قائم شما، زمین را از تسبیح و تقدیس و تهلیل و تکبیر و تمجید ذات مقدس آباد می کنم و... او را به اراده خود بر اسرار و حقائق نهایی خود آگاه می سازم... به راستی که او ولی من و مهدی راستین بندگان من است»^۳.

جابر بن عبدالله انصاری در تفسیر آیه ۵۹ سوره نساء «أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِی الْأَمْرِ

مِنْكُمْ»؛ فرمان برید از خدا و فرستاده اش و صاحبان امر از شما. از قول پیامبر صلی الله علیه و آله درباره «أولِی

الأمر» نقل می کند که مقصود دوازده امام معصوم اند. اولین آنها امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام و

آخریشان حضرت مهدی علیه السلام است^۴.

۱۰۴. «وارثُ الأنبیاء؛ وارث پیامبران»^۵.

دعاها و زیارت‌ها همه امامان علیهم السلام را به عنوان وارث پیامبران و اولیا مورد خطاب قرار می دهد.

نمونه آن زیارت وارث است.

۱. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۳۷.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت امام در روز جمعه، ص ۱۲۱، استغاثه به حضرت، ص ۲۲۳.

افتتاح، ص ۳۲۶، دعای بعد از زیارت آل بس، ص ۸۶۶، زیارت صاحب الامر، ص ۸۷۵، زیارت سرداب مقدس، ص

۳. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۶۲.

۴. القندوزی الحنفی، سلیمان بن ابراهیم، ینایع الموقدة، ص ۱۱۴.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴، الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام

روایات فراوانی هم درباره وجود سنتهای پیامبران در امام عصر علیه السلام آمده است.

امام زین العابدین علیه السلام می فرماید: «در قائم سنت‌هایی از هفت پیامبر وجود دارد؛ سنتی از پدرمان آدم علیه السلام و سنتی از نوح علیه السلام و سنتی از موسی علیه السلام و سنتی از عیسی علیه السلام و سنتی از ابراهیم علیه السلام و سنتی از ایوب علیه السلام و سنتی از پیامبر صلی الله علیه و آله، از آدم و نوح علیه السلام طول عمر، از ابراهیم علیه السلام مخفی بودن ولادتش و گوشه گیری از مردم، از موسی علیه السلام ترس و غیبت، از عیسی علیه السلام اختلاف مردم درباره او، از ایوب علیه السلام گشایش کار او پس از گرفتاری، و از محمد صلی الله علیه و آله قیام به شمشیر»^۱.

۱۰۵. «وَصِيُّ الْأَوْصِيَاءِ الْمَاضِينَ، الْوَارِثُ لِذِي الْفِقَارِ، لَدَيْهِ مَوْجُودٌ آثَارُ الْأَوْصِيَاءِ؛ وَصِيٌّ وَصِيَّانِ

پیشین، وارث ذوالفقار، کسی که نزدش آثار پیامبران موجود است»^۲.

امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید: «پیامبر گرامی اسلام در شب معراج از نام اوصیای خود سؤال می نماید، خدا می فرماید: اسامی اوصیای تو بر عرش مکتوب است... نخستین آن‌ها علی بن ابیطالب و آخرینشان مهدی امت من است... این‌ها اوصیای تو، جانشینان تو و خوشبخت‌ترین آفریدگان من بعد از تو»^۳.

در برخی از روایات آمده است که سلاح رسول الله صلی الله علیه و آله، زره و لباس او و ذوالفقار امیرالمؤمنین علیه السلام و امامان علیهم السلام نزد مهدی علیه السلام است»^۴.

۱۰۶. «وَجْهُ اللَّهِ الَّذِي إِلَيْهِ يَتَوَجَّهُ الْأَوْلِيَاءُ، وَجْهُ اللَّهِ الَّذِي لَا يَهْلِكُ وَلَا يُبْلَى إِلَى يَوْمِ الدِّينِ؛ رُوي

خدا که اولیا به سوی او توجه دارند، روی خدا که از بین نرود و کهنه نشود تا روز جزا»^۵.

۱. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۳۰۰.

۲. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت سرداب مقدس، ص ۳۶۷؛ قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۶۷ و ۸۶۸؛ قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفه المهدی، دعای عبرات، ص ۱۵۰.

۳. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۱۸.

۴. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابوجعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۴۴۸.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۴، زیارت سرداب مقدس، ص ۸۷۱.

وَجْه به مفهوم چهره و صورت، روی هر چیز، اشرف هر چیز، اولین چیزی که انسان با آن روبرو می‌شود، و در برخی آیات قرآن به معنی ذات خدا آمده است - یا به عنوان نواب - «إِنَّمَا نَطْعُمُكُمْ لِيُوجِهَ اللَّهُ»؛ جز این نیست که می‌خورانیم شما را به خاطر روی خدا.^۱

اما در تفسیر آیات و همچنین طبق روایات، وجْه الله، پیامبر ﷺ و امامان علیهم السلام اند.

آیه ۲۶ و ۲۷ سوره الرحمن می‌فرماید: «كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ»؛ و هر کس در زمین است نابود شود و روی پروردگار تو (که صاحب جلالت و کرامت است) بجای می‌ماند.

در تفسیر این دو آیه امام رضا علیه السلام می‌فرماید: «کسی که خدا را به صورت و وجهی مانند صورت‌ها توصیف کند کافر شده است؛ ولی وجه الله، پیامبران و حجتهای الهی اند که به وسیله آنها به خدا و دین و معرفت او توجه می‌شود».

امام صادق علیه السلام در تفسیر آن، فرمود: «نَحْنُ وَجْهُ اللَّهِ؛ ما روی خدا هستیم»^۲.

در آیه یاد شده می‌فرماید: هر آن‌کس که در زمین است فانی می‌شود و تنها وجه خدا باقی می‌ماند. خدا و ذات مقدس او در زمین نیست که استثنا شود. پس وجه در اینجا به مفهوم ذات خدا نیست.

«ذُو الْجَلَالِ» وصف برای «وَجْه» است نه «رَبِّ» و این نشانه دیگری است بر این‌که «وجه» ذات نیست.

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۸۸ سوره قصص «كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ»؛ هر چیز نابود شود مگر روی او. می‌فرماید: «مقصود همان وجه خداست که به وسیله آن به سوی خدا می‌روند»^۳.

امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «ما وجه خدا در زمین هستیم که بین شما زندگی می‌کنیم»^۴. پس امام

۱. سوره انسان، آیه ۹.

۲. القمی المشهدی، [شیخ] محمد بن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الفرائب، ج ۱۲، ص ۵۷۲.

۳. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۲۵۶.

۴. همان.

عصر عاشوراء وجه خداست که به وسیله او به خدا توجه می شود، و همان وجه خداست که باقی است گرچه همه اهل زمین نابود شوند.

۱۰۷. «وَعَدَا اللَّهُ الَّذِي ضَمِنَهُ؛ وَعَدَهُ تَضْمِينِ شَيْءٍ هِيَ»^۱

مقصود این است که وعده‌های خدا در ظهور و قیام حضرت تضمین شده است و تخلف بردار نیست (بر اساس آنچه در آیه ۵۵ سوره نور و آیه ۵ سوره قصص و آیات دیگر وعده فرموده است). امام سجاده علیه السلام در تفسیر آیه ۵۵ سوره نور «وَعَدَا اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا»؛ وعده داد خدا آنان را که ایمان آوردند از شما و رفتار شایسته کردند که آنان را جانشین گرداند در زمین، آنچنان که جانشین کرد پیشینیان آنان را، و حتماً فرمان روا کند برای ایشان دینشان را که برای آنان پسندیده است، و پس از ترسشان به آنان آسایشی دهد تا مرا بپرستند و به من هیچ شرک نورزند. می فرماید: «این وعده مربوط به شیعیان ما اهل بیت است و این وعده به دست مهدی علیه السلام ما و مهدی این امت عملی خواهد شد که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: اگر از عمر دنیا بیش از یک روز باقی بماند خدا آن روز را آن قدر طولانی می کند که مردی از عترت من، همان من، ظهور می کند و دنیا را پر از عدل و داد می کند، همان گونه که از ظلم و ستم پر شده باشد»^۲.

۱۰۸. «مِيثَاقُ اللَّهِ الَّذِي أَخَذَهُ وَ وَكَّدَهُ؛ وَعَدَهُ وَ پیمان خدا که پروردگار آن را از خلق گرفت و آن را

محکم گردانید»^۳

امام باقر علیه السلام درباره «عالم ذر و میثاق» می فرماید: «خدا از پیامبران پیمان گرفت و به ایشان فرمود: آیا من پروردگار شما نیستم؟ آیا محمد پیامبر من نیست؟ آیا علی سرور مومنان نمی باشد؟ آنان بلی

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۴

۲. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۷، ص ۲۴۰.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۴

گفتند و به همین جهت مقام پیامبری در ایشان ثابت شد. سپس از اولوالعزم پیمان گرفت که من پروردگار شمایم، محمد پیام آور من است، علی سرور مومنان، و جانشینان پس از او فرمانروایان من و نگهبانان دانش من اند و مهدی عجل الله فرجه کسی است که با دست توانای او دین خود را یاری می‌کنم، دولت خویش را آشکار می‌کنم و از دشمنانم انتقام می‌گیرم و سراسر زمین فرمانبردار و پرستش‌گر من می‌شوند، چه بخواهند و چه رغبت نداشته باشند. آنان پذیرفتند و گواهی دادند^۱.

۱۰۹. «هَادِي الْمُهْتَدِي؛ هِدَايَت كُنُنْدَةُ هِدَايَت شُدِه.»^۲

امام صادق عليه السلام در تفسیر آیه ۷ سوره رعد «وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ»؛ و برای هر قومی هدایت‌گری است.^۳ فرمود: «هر امامی هادی و رهبر دورانی است که میان مردمان است»^۴.

۱۱۰. «مُهْدِي الْأُمَّة؛ هِدَايَت كَرَامَت هَا.»^۵

رسول اکرم صلى الله عليه وآله در حدیث شب معراج می‌فرماید: «خدا فرمود: ... به وسیله قائم شما، زمین خود را با تسبیح و تقدیس و تهلیل و ... آباد می‌کنم و آن را از پلیدی دشمنان پاک می‌سازم... با ظهور او سخنان بی‌دینان را پست و تعالیم خود را بلند گردانم، ... و با نیروی فرشتگانم مدد رسانم، تا فرشتگان او را در اجرای فرمان من و آشکار کردن دین من یار باشند. به راستی که او ولی من و هدایت‌کننده بندگان من است»^۶.

۱۱۱. «مُهْدَبُ الْخَائِفِ؛ پَاكِزَةُ هِرَاسَان.»^۷

امام رضا عليه السلام درباره ویژگی امام مهدی عجل الله فرجه می‌فرماید: «امام معصوم، تأیید شده خدا، موفق و

۱. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۱۱۸.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای امام رضا عليه السلام در روز جمعه برای حضرت، ص ۸۹۵.

۳. سوره رعد، آیه ۷.

۴. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۶۵.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الزمان، ص ۸۷۴.

۶. طارمی، حسن، احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی، ص ۶۲.

۷. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت حضرت در روز جمعه، ص ۱۲۱.

مورد عنایت خدا، و از خطاها و لغزش‌ها در امان است»^۱.

۱۱۲. «مُحَمَّد»^۲

رسول اکرم ﷺ فرموده است: «الْمَهْدِيُّ مِنْ وُلْدِي، إِسْمُهُ إِسْمِي وَ كُنْيَتُهُ كُنْيَتِي، أَشْبَهُ النَّاسَ بِي خَلْقًا وَ خَلْقًا؛ مَهْدِيٌّ مِنْ فِرْزَانِ مَنْ اسْمٌ مِنْ وُلْدِيهِ أَوْ كُنْيَةٌ مِنْ اسْمِي. شَبِيهَ تَرِيْنِ مَرْدَمِ بِي مَنْ دَرِ افْرِيْنِشِ وَ رِفْتَارِ اسْت»^۳.

مبحث دوم. نامها و صفات امام مهدی ﷺ با توجه به پدران

در دعاها و زیارت‌های مخصوص حضرت مهدی ﷺ به تعبیراتی در ویژگی‌های آن حضرت برمی‌خوریم که نسبت حضرت مهدی ﷺ را با دیگر معصومین بیان می‌کند و از واژه «ابن» استفاده شده است.

۱. «يَابُنَّ الْأَنْوَارِ الزَّاهِرَةِ، يَابُنَّ الْبُدُورِ الْمُنِيرَةِ، يَابُنَّ السُّرُجِ الْمُضِيئَةِ، يَابُنَّ الْأَنْجُمِ الزَّاهِرَةِ، يَابُنَّ الشُّهُبِ الثَّاقِبَةِ»^۴؛ ای فرزند نورهای درخشان، ای فرزند ماه‌های نورانی، ای فرزند چراغ‌های روشنی بخش، ای پسر ستارگان درخشان، ای پسر شهاب‌های تاریکی شکاف.

امام رضا ﷺ می‌فرماید: «الامامُ كالشمسِ الطالعةِ المُجَلَّلَةِ بِنُورِهَا لِلْعَالَمِ وَ هِيَ فِي الْأَفْقِ بِحَيْثُ لَا تَهْتَكُ الْأَيْدِي وَ الْأَبْصَارُ، الْإِمَامُ الْبَدْرُ الْمُنِيرُ وَ السُّرَّاجُ الزَّاهِرُ وَ الثُّورُ السَّاطِعُ، وَ النَّجْمُ الْهَادِي فِي غِيَابِ الدُّجَى وَ أَجْوَاذِ الْبُلْدَانِ وَ الْقِفَارِ وَ لُجَجِ الْبِحَارِ؛ إِمَامٌ مَائِدَةٌ لِقَلْبِ رُوحِ الْبَرِيَّةِ وَ نَبْضُهَا فِي رُوحِ الْبَرِيَّةِ وَ نَبْضُهَا فِي رُوحِ الْبَرِيَّةِ وَ نَبْضُهَا فِي رُوحِ الْبَرِيَّةِ»^۵.

۱. الكليني، [ثقة الاسلام] محمد بن يعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۹۰.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای بعد از زیارت آل یاسین، ص ۸۶۵.

۳. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثاني عشر، ص ۱۸۲.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۶۷، دعای ندبه، ص ۸۸۵.

۵. الكليني، [ثقة الاسلام] محمد بن يعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷.

۲. «يَابْنَ الْأَعْلَامِ الْبَاهِرَةِ، يَابْنَ الْأَعْلَامِ اللَّائِحَةِ؛ ای فرزند پرچم‌های برافراشته، ای فرزند پرچم‌های آشکار.»^۱

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۱۵ و ۱۶ سوره نحل «وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ * وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ»؛ و در زمین لنگره‌هایی افکند تا مبادا به شما کج شود، و رودها و راه‌هایی تا شاید هدایت یابید، و نشانه‌هایی و با ستاره آنان هدایت شوند، فرمود: «مقصود از ستاره، رسول اکرم صلی الله علیه و آله و نشانه‌ها و پرچم‌ها امامان علیهم السلام هستند.»^۲

۳. «يَابْنَ الْعِثْرَةِ الطَّاهِرَةِ، يَابْنَ الْأَطَائِبِ الْمُطَهَّرِينَ؛ ای فرزند خاندان پاک، ای فرزند پاکان پاک سرشت.»^۳

اجداد و پدران حضرت مهدی علیه السلام و خود حضرت همان پاک‌شدگان‌اند که در قرآن از آنها سخن به میان آمده است.

سوره احزاب، آیه ۳۳: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا؛ خدا چنین می‌خواهد که هر آلائش (و پلیدی) را از شما خاندان نبوت ببرد و شما را پاکیزه منزّه گرداند. در شأن نزول این آیه، روایات متواتری از شیعه و سنی در دسترس است. «آیه تطهیر» در خانه ام‌سلمه از همسران نیک رسول خدا صلی الله علیه و آله نازل شده و آن زمانی بوده است که پنج تن تحت کسائی جمع بودند. چون امامان علیهم السلام نور واحدند، آیه تطهیر نیز شامل اهل بیت پیامبر علیهم السلام است.»^۴

۴. «يَابْنَ السَّادَةِ الْمُقَرَّبِينَ، يَابْنَ النُّجَبَاءِ الْأَكْرَمِينَ، يَابْنَ الْخَيْرَةِ الْمُهَذَّبِينَ؛ ای فرزند آقایان نزدیک شده، ای فرزند نجیبان گرامی‌تر، ای فرزند برگزیدگان پیراسته.»^۵

امام صادق علیه السلام در خطبه‌ای در ویژگی امام و امامت می‌فرماید: «قَالَ إِمَامٌ هُوَ الْمُتَجَبُّ الْمُرْتَضَى وَ

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ۸۶۸ دعای ندبه، ص ۸۸۵

۲. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۹۶.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۶۸ دعای ندبه، ص ۸۸۵

۴. چایچیان، حبیب، فاطمة الزهراء (مفتار علامه امینی)، ص ۱۶.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۴

الهادی المُنْتَجی و القائمُ المُرْتَجی؛ امام همان پاک سرشتِ مورد رضایت خدا و هدایتگر، نجات بخش و قیام کننده مورد امید است.^۱

در دعای ندبه می خوانیم: «یا بن الفطارفة الأتجیبین؛ ای فرزند مهتران شرافتمندان آفریدگان».

در زیارت جامعه کبیره آمده است: «السَّلَامُ عَلَی الْأَئِمَّةِ الدُّعَاةِ و الْقَادَةِ الْهُدَاةِ و السَّادَةِ الْوَلَاةِ؛ درود بر پیشوایان دعوت کننده به حق و سردمداران هدایت و بزرگی والیان».

۵. «یا بن الخُضارِمَةِ المُنْتَجِبِین، یا بن القَمَاقِمَةِ الْأَکْرَمِین؛ ای فرزند جوانمردان برگزیده، ای فرزند مهتران بزرگوار».^۲

امام هادی علیه السلام در زیارت جامعه کبیره درباره اهل بیت علیهم السلام می فرماید: «خدا به شما آنچه به هیچ یک از جهانیان نداده، بخشیده است. هر شرافتمندی در مقابل شرافت شما سر به زیر انداخته و هر صاحب کبریایی به اطاعت از شما گردن نهاده و هر جباری در برابر فضیلت شما فروتن شده و هر چیزی در جهان در برابر شما خوار و ذلیل گشته است».

۶. «یا بن الهداةِ الصَّهیدِین، یا بن العَالمِ المِاثُورَةِ؛ ای فرزند هدایتگران هدایت شده، فرزند راهنمایان به دین حقیقی».^۳

امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه ۷ سوره رعد «إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ و لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ»؛ جز این نیست که تو بیم دهنده‌ای و برای هر گروهی هدایت‌گری است. می فرماید: «رسول خدا صلی الله علیه و آله بیم‌دهنده است و در هر دورانی از ما هادی و رهبری است که آن‌ها را بدانجا که پیامبر خدا آورده است رهبری می‌کند. سپس، رهبران پس از وی، علی علیه السلام و اوصیای او یکی پس از دیگری اند».^۴

۷. «یا بن السُّبُلِ الواضِحَةِ، یا بن الصُّراطِ المُسْتَقِیمِ؛ ای فرزند راههای آشکار، ای پسر راه مستقیم».^۵

۱. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۹۲.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۵.

۳. همان.

۴. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۶۵.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۵.

امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه ۱۰۸ سوره یوسف «قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي»؛ بگو این راه من است به سوی خدا می‌خوانم بر بینایی من و هر که پیروی‌ام کند. فرمود: «منظور رسول خدا صلی الله علیه و آله و امیر مؤمنان و اوصیای پس از آن‌هاست»^۱.

امام علی علیه السلام فرمود: «من راه مستقیم خدا و ریسمان الهی‌ام که هرگز گسسته نخواهد شد»^۲. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «به خدا قسم ما راه مستقیم هستیم»^۳.

۸ «يَأْتِنَ الْعُلُومَ الْكَامِلَةَ، يَأْتِنَ السَّنَنَ الْمَشْهُورَةَ؛ ای فرزند دانش‌های کامل الهی، ای فرزند روش‌های مشهور»^۴.

امام باقر علیه السلام و امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۶ سوره آل عمران «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا»؛ اوست آن که فرستاده است بر تو کتاب را، از آن است نشانه‌های استواری که مادر کتاب است و بخش دیگر ناهویداست (متشابهات) پس آنان که در دل‌هایشان کجی است پیروی کنند آن چه را که در آن تشابه است از آن، برای فتنه جویی و از پی تأویل آن، در حالی که تأویل آن را نمی‌داند کسی جز خدا و فرورفتگان در دانش، گویند ایمان آورده‌ایم به آن، همه آن از نزد پروردگاران است. می‌فرمایند: «رسول الله صلی الله علیه و آله است که برترین فرورفتگان (راسخان) در دانش است. خدای عزوجل به او آموخته است و هر چه از تنزیل و تأویل بدو فرو فرستاده است. خدا چیزی که تأویل آن را نمی‌دانستند به وی نازل نمی‌کرد و اوصیای پس از او هم همه آن را می‌دانند»^۵.

امام باقر علیه السلام در حدیث دیگری می‌فرماید: «خداوند عزوجل دو علم دارد: علمی که جز حضرت

۱. الکلینی، [نقعة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۲، ص ۳۹۷.

۲. المجلسی، [العلامة] محمد باقر، بحار الانوار، ج ۵۸، ص ۷۰.

۳. القمی المشهدی، [شیخ] محمد بن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الفرائب، ج ۱، ص ۶۸.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۵.

۵. الکلینی، [نقعة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۴۱۰.

او نمی‌داند و علمی که به فرشتگان و فرستادگانش آموخته باشد. آنچه به فرشتگان و فرستادگان آموخته است، ما می‌دانیم»^۱.

در زیارت جامعه کبیره امام هادی علیه السلام در وصف اهل بیت علیهم السلام می‌فرماید: «أَقَمْتُمْ حُدُودَهُ وَ نَشَرْتُمْ شَرَايِعَ أَحْكَامِهِ وَ سَنَّتُمْ سُنَّتَهُ وَ صِرْتُمْ فِي ذَلِكَ مِنْهُ إِلَى الرِّضَا؛ حدود الهی را بر پا داشتید و شرایع و احکام خدا را نشر دادید، سنتهای او را بر پا داشتید، تا آنکه در برپایی دین، خدا را از خود خشنود ساختید».

۹. «يَابْنَ الْمُعْجَزَاتِ الْمَوْجُودَةِ؛ ای فرزند معجزات موجود»^۲

بزرگترین معجزه پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله قرآن است و امامان علیهم السلام، ثقل اصغر، همتای قرآن و قرآن ناطق الهی‌اند.

۱۰. «يَابْنَ الدَّلَائِلِ الْمَشْهُودَةِ، يَابْنَ الْآيَاتِ وَ الْبَيِّنَاتِ، يَابْنَ الدَّلَائِلِ الظَّاهِرَاتِ، يَابْنَ الْبَرَاهِينِ الْوَاضِحَاتِ الْبَاهِرَاتِ، يَابْنَ الْحُجَجِ الْبَالِغَاتِ»^۳؛ ای فرزند بزرگوار دلایل آشکار، ای پسر نشانه‌ها و دلایل روشن، ای پسر برهان‌های واضح مشخص، ای پسر حجت‌های بالغه الهی.

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۱۰۱ سوره یونس «وَمَا تُغْنِي الْآيَاتِ وَالنُّذُرَ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ»؛ و نشانه‌ها و بیم‌دهندگان بی‌نیاز نکند گروهی را که ایمان نیاورند. می‌فرماید: «نشانه‌ها (آیات)، امامان اند علیهم السلام و بیم‌دهندگان (نذر) پیامبران»^۴.

در زیارت حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام در روز غدیر می‌خوانیم: «مَوْلَايَ أَنْتَ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ وَ الْمُحَجَّةُ الْوَاضِحَةُ وَ النُّعْمَةُ السَّابِغَةُ وَ الْبُرْهَانُ الثَّنِيرُ؛ ای مولای من، تو حجت آشکار خدایی، راه واضح حق، نعمت گسترده الهی و برهان روشنی».

۱. همان، ص ۴۹۳.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۵.

۳. همان.

۴. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۹۷.

۱۱. «يَا بَنَ النَّبِيَّ الْعَظِيمِ؛ ای فرزند خیر بزرگ»^۱

در زیارت امیرالمؤمنین علیه السلام، از ایشان به عنوان «تَبَا عَظِيم» یاد شده است.

رسول اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «ای علی، تو حجت خدا و باب الهی و خیر بزرگ هستی»^۲.

از امام باقر علیه السلام تفسیر آیه ۱ و ۲ سوره نَبَأ «عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ، عَنِ النَّبَاءِ الْعَظِيمِ؛ آنان از چه چیز از

یکدیگر می‌پرسند؟ از خیر بزرگ. پرسیدند. حضرت فرمود: این، درباره امیرمؤمنان است،

امیرمؤمنان علیه السلام می‌فرمود: «برای خداوند عزوجل نشانه و خبری بزرگ‌تر از من نیست»^۳.

۱۲. «يَا بَنَ مَنْ هُوَ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَى اللَّهِ عَلِيٌّ حَكِيمٌ؛ ای فرزند کسی که در کتاب علم حق، نزد

خدا، بس والا و داناست»^۴

از مضمون زیارت‌ها و تفسیر خود آیه برمی‌آید که مقصود از «مَنْ هُوَ فِي أُمِّ الْكِتَابِ...»، علی بن

ابیطالب علیه السلام است.

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۶ سوره فاتحه «إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ»؛ ما را به راه راست هدایت

کن. فرمود: راه راست، علی و معرفت او است و دلیل آن، سخن خدا است که فرمود: «إِنَّهُ فِي أُمِّ

الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ»^۵؛ همانا آن در مادر کتاب نزد ما، فرازنده حکیم است. مقصود از کسی که

مقام والا در ام‌الکتاب دارد امیرالمؤمنین علی علیه السلام است که در سوره حمد به عنوان راه راست ذکر شده

است»^۶.

۱۳. «يَا بَنَ النِّعَمِ السَّائِغَاتِ؛ ای فرزند نعمت‌های عام الهی»^۷

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۵

۲. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحارالانوار، ج ۳۶، ص ۴.

۳. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمدبن یعقوب (ابوجعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۹۸.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۵

۵. سوره زخرف، آیه ۴.

۶. قمی المشهدی، [شیخ] محمدبن محمدرضا؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الفرائب، ج ۱۲، ص ۳۵.

۷. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۵

در زیارت حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام در روز عید غدیر از وجود مبارک ایشان به عنوان «النِعْمَةُ السَّابِقَةُ» یاد شده است.

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه «ثُمَّ لَتُسْئَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»؛ سپس در آن روز همه شما از نعمت‌هایی که داشته‌اید بازپرسی خواهید شد.^۱ می‌فرماید: «مقصود از «نعیم» ما اهل بیت هستیم؛ آن نعمتی که خدا به وسیله ما به بندگانش ارزانی فرمود. به وسیله ما همه الفت گرفتند، پس از اختلافات فراوان. به وسیله ما خدا بین آنها مهربانی ایجاد کرد و پس از دشمنی، آن‌ها را با هم برادر ساخت... خدا از حق این نعمت از مردم سؤال خواهد کرد»^۲.

۱۴. «يَابْنَ طَهَّ وَ الْمُحْكَمَاتِ، يَابْنَ يَسَّ وَ الذَّارِيَاتِ، يَابْنَ الطُّورِ وَ الْعَادِيَاتِ، يَابْنَ مَنْ دَنَى فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى دُنُوًّا وَ اقْتِرَابًا مِنَ الْعَلِيِّ الْأَعْلَى؛ ای فرزند طهاها و محکمت، ای پسر یاسین و ذاریات، ای فرزند طور و عادیات، ای فرزند آن‌که در معراج آنچنان به خدا نزدیک شد که گویی دو کمان یا کمتر با خدای بالا مرتبه فاصله ندارد»^۳.

امام صادق علیه السلام در حدیثی طولانی می‌فرماید: «طَهَّ نامی از نامهای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و معنای آن طالب حق و هدایت شده به سوی اوست»^۴.

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۷ سوره آل عمران «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ...»؛ اوست آن که فرستاده است بر تو کتاب را، از آن است نشانه‌های استواری... فرمود: «مقصود از محکمت، امیرالمؤمنین علی علیه السلام و امامان اند علیهم السلام»^۵.

امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه «یس» فرمود: «پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله دوازده اسم دارد که پنج نام آن (

۱. سوره تکوین، آیه ۸

۲. القمی المشهدی، [شیخ] محمدبن محمد رضا؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۴۲۱.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۵

۴. القمی المشهدی، [شیخ] محمدبن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۸، ص ۲۸۳.

۵. همان، ج ۳، ص ۳۳.

محمد، احمد، عبدالله، یَس، ن) در قرآن است»^۱.

یکی از معانی «ذاریات»، سبب و وسایلی است که عامل حرکت و حیات‌اند. با توجه به این‌که امامان معصوم علیهم‌السلام واسطه فیض الهی‌اند به کار بردن واژه ذاریات در دعای ندبه، در مورد امام مهدی علیه‌السلام شایان تأمل است.

«طور» نام کوه مقدسی است که در آن به حضرت موسی علیه‌السلام وحی شد. حضرت مهدی علیه‌السلام که وارث پیامبران و اولیای الهی است، فرزند طور می‌باشد.

در شأن نزول سوره عادیات آمده است که در سال هشتم هجرت، پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم گروه زیادی از یاران خود را به فرماندهی برخی صحابه به سراغ گروهی در سرزمین یابس که قصد حمله به مسلمین داشتند فرستاد (جنگ ذات السلاسل)؛ اما آن‌ها بدون نتیجه بازگشتند. سرانجام پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم امیرالمؤمنین علیه‌السلام را به نبرد با آن‌ها فرستاد. امام علی علیه‌السلام و یارانش به سرعت به سوی منطقه دشمن حرکت کردند. شبانه راه می‌رفتند. صبحگاهان دشمن را محاصره کردند و پس از سلام به آنان و نپذیرفتن آنان، در همان وقت به آنها حمله کردند و پیروز شدند. این آیات همان روز نازل شد^۲.

مبحث سوم. نامها و صفات امام مهدی علیه‌السلام با توجه به ارتباط معنوی با خدا و عنایات پروردگار

۱. «لِسَانِكَ الْمَعْبُورُ عَنْكَ، عَيْنُكَ النَّاطِرَةُ بِإِذْنِكَ؛ خدایا، (امام مهدی علیه‌السلام) زبان توست که از تو تعبیر دارد، و چشم بینای تو با اجازه توست»^۳.

امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «خدا ما را آفرید و خوش آفرید و صورت‌گری کرد و زیبا صورت‌گری کرد. ما را در میان بندگان دیده و دیده‌بان خود ساخت و در بین آفریدگان خویش زبان

۱. همان، ج ۱۱، ص ۵۲.

۲. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۲۷، ص ۲۳۹ و ۲۴۰.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای روز جمعه امام رضا علیه‌السلام در مورد حضرت، ص ۸۹۳.

گویای خویش نمود و دست مهرورزی و رحمت که بر سر بندگانش گشود»^۱.

۲. «شاهدک علی عبادک؛ (خدایا) امام زمان علیه السلام شاهد تو بر بندگان توست.»^۲

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۱۴۳ سوره بقره «وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِدًا»؛ و این گونه شما را امتی میانه قرار دادیم تا گواهانی بر مردم باشید و پیامبر بر شما گواهی دهد. می فرماید: «ما همان امت میانه‌ایم و ما شاهد بر آفریدگان خدا و حجت او در زمین هستیم»^۳.

امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید: «خدا ما را پاک کرده و مقام عصمت داده و ما را گواهان آفریدگانش و حجت در زمین قرار داده است»^۴.

۳. «الْعَائِدِيكَ؛ پناه آورنده به تو (ای خدا).»^۵

دعاهای فراوانی که از حضرت مهدی علیه السلام نقل شده است نشانه این است که پناه حضرت در تمام دوران غیبت، به خدا است. نمونه این دعاها را می توان در کتابهای: النجم الشاقب، مکیال المکارم، صحیفة المهدی علیه السلام، ربیع الانام فی أدعیة خیر الانام، مفاتیح الجنان و جمال الاسبوع دید. ۴. «العابِدُ عِنْدَكَ، عَبْدُكَ الَّذِي اسْتَخْلَصْتَهُ لِنَفْسِكَ؛ امام عصر علیه السلام بنده توست، بنده‌ای که او را برای خود خالص کرده‌ای.»^۶

امام موسی بن جعفر علیه السلام در بیان ویژگی حضرت مهدی علیه السلام می فرماید: «پدرم فدای آن‌که شبش را با مراقبت ستارگان و در حال رکوع و سجود می گذراند»^۷.

۱. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۲۵۸.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای روز جمعه امام رضا علیه السلام درباره حضرت، ص ۸۹۳.

۳. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۵۹.

۴. همان، ص ۳۶۱.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای روز جمعه امام رضا علیه السلام درباره حضرت، ص ۸۹۳.

۶. همان، ص ۸۹۴.

۷. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۱، ص ۱۵۱.

در زیارت جامعه کبیره می‌خوانیم: «کسانی که در توحید خدا خالص‌اند، آشکار کننده فرمان خدایند و از منهیاتش نهی می‌کنند. بندگان گرامی خدایند که از سخن خدا سبقت نمی‌گیرند و به فرمان او عمل می‌کنند... مطیع فرمان خدا، عامل به فرمان حق و رستگار به لطف اویند»^۱.

مانند این تعبیر را امام موسی بن جعفر علیه السلام در دعای پس از نماز عصر درباره حضرت مهدی علیه السلام می‌فرماید^۲.

۵ «أَنْتَ لَمْ يُذْنَبْ ذَنْبًا وَ لَا آتَى حُوبًا وَ لَمْ يَزْتَكِبْ مَعْصِيَةً وَ لَمْ يُضَيِّعْ لَكَ طَاعَةً وَ لَمْ يَهْتِكْ لَكَ حُرْمَةً وَ لَمْ يُدِلْ لَكَ فَرِيضَةً وَ لَمْ يُغَيِّرْ لَكَ شَرِيعَةً؛ امام عصر علیه السلام گناهی مرتکب نشده، گناه کبیره‌ای را نیاورده، مرتکب خلافی نشده، اطاعتی از تو را ضایع نکرده، حریمی از تو را از بین نبرده، واجبی را تغییر نداده و حکم شرعی تو را عوض ننموده است»^۳.

امام رضا علیه السلام در وصف امام مهدی علیه السلام می‌فرماید: «الْإِمَامُ يُجِلُّ حَلَالَ اللَّهِ وَ يُحَرِّمُ حَرَامَ اللَّهِ وَ يُقِيمُ حُدُودَ اللَّهِ وَ يَذْبُ عَنِ دِينِ اللَّهِ... الْإِمَامُ الْمُطَهَّرُ مِنَ الذُّنُوبِ وَ الْمُبْرَأُ عَنِ الْعُيُوبِ...؛ امام حلال خدا را حلال و حرام او را حرام می‌داند؛ حدود الهی را برپا می‌دارد و از دین خدا دفاع می‌کند... امام از گناهان، پاک و از هر عیبی مبرا است»^۴.

۶ «لَا يَأْخُذُهُ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَاتِمٌ؛ در راه خدا از ملامت هیچ ملامت‌گری وحشت ندارد»^۵.

مانند این تعبیر، در مورد امیرالمؤمنین علیه السلام در دعای ندبه آمده است.

درباره آیه ۵۴ سوره مائده که می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَزْتَدِ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِيَ اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، ص ۸۹۹

۲. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، ص ۱۳۰.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای روز جمعه امام رضا علیه السلام درباره حضرت مهدی (عج)، ص ۸۹۴

۴. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۶.

۵. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعای امام هفتم بعد از نماز عصر، ص ۱۳۰.

لَوْ قَمَّةَ لَائِمٍ؛ هر کس از شما از دین خود برگردد به زودی خدا گروهی را بیاورد که دوستش دارند و دوستشان دارد، فروتن در برابر مؤمنان و گردن فراز در برابر کافران باشند، در راه خدا جهاد کنند و از سرزنش هیچ سرزنش‌گری نترسد، امام علی علیه السلام می‌فرماید: «آیه درباره قائم آل محمد علیهم السلام و اصحابش نازل شده که خدا آن‌ها را دوست دارد؛ فروتن در برابر مؤمنین و سخت‌گیر درباره کافران‌اند؛ در راه خدا مبارزه می‌کنند و از ملامت ملامت‌کنندگان نمی‌هراسند.»^۱

۷. «حِجَابُ اللَّهِ الْأَزَلِيُّ الْقَدِيمُ؛ حجاب ازلی و قدیم خدا.»^۲

بر حضرت مهدی علیه السلام جامه‌های قدسی پوشانده‌اند و پرتوهای انوار عالم قدس از آن پیکر پاک همواره می‌تابد: «عَلَيْهِ جُيُوبُ النُّورِ، تَتَوَقَّدُ بِشِعَاعِ ضِيَاءِ الْقُدْسِ». علامه مجلسی رحمته الله می‌نویسد: «نور وجود و علم هدایت به وسیله مهدی علیه السلام به خلق می‌رسد؛ زیرا محمد علیه السلام و آل محمد علیهم السلام علل غایی ایحاد خلقت‌اند؛ بنابراین اگر آنان نبودند نور وجود به دیگران نمی‌رسید.»^۳

امام باقر علیه السلام درباره حضرت رسول صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام فرمود: «بِنَا عِبْدَ اللَّهِ وَبِنَا عُرْفَ اللَّهِ وَبِنَا وَحَدَّ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَ مُحَمَّدٌ حِجَابُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى؛ به وسیله ما خدا پرستش می‌شود و به وسیله ما خدا شناخته می‌شود و به وسیله ما به توحید خدا دست می‌یابند، و محمد صلی الله علیه و آله پرده دار خداوند تبارک و تعالی است.»^۴

۸ «إِضْطَفَيْتَهُ عَلَى غَيْبِكَ، إِضْطَفَيْتَهُ بِعِلْمِكَ، إِضْطَفَيْتَهُ لِحُكْمِكَ؛ کسی که بر اساس غیب و علم و حکمت خویش برگزیدی.»^۵

۱. القمی المشهدی، [شیخ] محمد بن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۴، ص ۱۴۱.

۲. الطبرسی النوری، [میرزا] حسن، نجم الثاقب.

۳. حکیمی، محمد رضا، خورشید مغرب، ص ۲۴۶.

۴. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۲۶۱.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، در دعای روز جمعه امام رضا برای حضرت، ص ۸۹۴، دعا در غیبت امام زمان، ص ۸۹۴؛ الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص

امام موسی بن جعفر علیه السلام در تفسیر آیه ۳۲ سوره فاطر «ثُمَّ أَوْزَنَّا الْكِتَابَ الَّذِينَ اضْطَقْنَا مِنْ عِبَادِنَا»؛ سپس کتاب را ارث دادیم به آنان که برگزیدیم از بندگان خویش. می‌فرماید: «ما کسانی هستیم که خداوند عزوجل ما را برگزید و کتاب خود را که در آن بیان هر چیزی است به ما ارث داد».

۹. «عَصَمْتَهُ مِنَ الذُّنُوبِ، سَلَّمْتَهُ مِنَ الدَّنَسِ، بَرَّأْتَهُ مِنَ الْغُيُوبِ، طَهَّرْتَهُ مِنَ الرُّجْسِ، نَقَّيْتَهُ مِنَ الدَّنَسِ؛ او را از گناهان پاک داشتی، او را از زشتی‌ها نگه داشتی، او را از عیب‌ها دور داشتی، او را از پلیدی پاک داشتی.»^۱

بر اساس آیه تطهیر، همه اهل بیت علیهم السلام از هر گونه گناه، رجس، پلیدی و عیب بدورند و این عنایت خدا به آن‌هاست.

امام صادق علیه السلام در خطبه‌ای در وصف امام مهدی علیه السلام می‌فرماید: «امام، یادگاری است از آدم علیه السلام... برگزیده خاندان ابراهیم و سلاله اسماعیل و زبده خاندان محمد صلی الله علیه و آله است، همیشه منظور خداست و او را نگه می‌دارد و به حمایت خود دارد، دام‌های شیطان و لشکرش را از او دور می‌کند... چنگال بدی را از او دور می‌گرداند و او را از آفات بر حذر می‌دارد. از گناه معصوم است و از هرگونه هرزگی مصون»^۲.

۱۰. «إِزْتَضَيْتَهُ لِنَصْرِ دِينِكَ، إِزْتَضَيْتَهُ لِقُدْسِكَ؛ او مورد رضایت تو برای یاری دین توست، مورد رضایت تو در راه پاکی توست.»

امام صادق علیه السلام در وصف امام مهدی علیه السلام می‌فرماید: «وَجَعَلَهُ حُجَّةً عَلَى أَهْلِ عَالَمِهِ وَ ضِيَاءً لِأَهْلِ دِينِهِ وَ الْقِيَمَ عَلَى عِبَادِهِ، رَضِيَ اللَّهُ بِهِ إِمَامًا لَهُمْ، اسْتَوْدَعَهُ سِرَّهُ وَ اسْتَحْفَظَهُ عِلْمَهُ وَ اسْتَخْبَاهُ حِكْمَتَهُ وَ اسْتَرْعَاهُ لِدِينِهِ وَ انْتَدَبَهُ لِعَظِيمِ أَمْرِهِ وَ أَحْيَا بِهِ مَنَاهِجَ سَبِيلِهِ وَ قَرَأْتَهُ وَ حُدُودَهُ»^۳؛ (خدا) او را حجت اهل عالم، چراغ فروزان اهل دین و والی بر بندگانش قرار داد، او را امام آنان پسندید و راز خود را به او

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای روز جمعه امام رضا علیه السلام برای حضرت، دعا در غیبت امام زمان علیه السلام، ص ۸۹۴

۲. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۹۲.

۳. همان، ص ۳۹۳.

سپرد و او را نگهبان دانش خود ساخت و حکمتش را در وجود او و نهضت و دینش را به رعایت او سپرد و او را برای انجام کار بزرگی نماینده خود نمود و روش‌های دین و واجبات و حدود خود را به او زنده داشت.

۱۱. «إِطْلَعْتُهُ عَلَى الْغُيُوبِ؛ او را بر علوم غیبی خود آگاه ساختی.»^۱

در این‌که امامان علیهم‌السلام و امام عصر علیه‌السلام به خواست خدا علم غیب دارند، روایات فراوانی وجود دارد. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «هیچ خبری از شهرهای شما از ما پنهان نیست»^۲. هنگامی که از حضرت سؤال می‌کنند: آیا علم غیب نزد شماست؟ می‌فرماید: «وای بر تو، من بر کسی که در آینده می‌آید، علم دارم»^۳.

رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: «هیچ پرنده‌ای در هوا پر نمی‌زند جز آن‌که ما از آن آگاهیم»^۴.

۱۲. «أَنْعَمْتَ عَلَيْهِ؛ آن‌کس که بر او نعمت دادی.»^۵

در سوره حمد از خدا می‌خواهیم که ما را در راه کسانی قرار دهد که به آن‌ها نعمت داده است. و در سوره نساء، آیه ۶۹ نعمت داده شدگان را پیامبران، صدیقان، شهیدان و صالحان معرفی می‌کند. امام صادق علیه‌السلام در تفسیر این آیه «وَمَنْ يُطِغِ اللَّهُ وَالرَّسُولَ فَأَوْلِيكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّدِيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أَوْلِيكَ رَفِيقًا»؛ و هر که از خدا و پیامبر پیروی کند پس آنان با کسانی هستند که خدا به آنان نعمت ارزانی داشته است، از پیامبران، و راستگویان و کشتگان در راه خدا و شایستگان و آنان چه نیکو رفیقانی هستند. می‌فرماید: «رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در این آیه مصداق همان انبیاست و ما در این آیه صدیقون و شهداییم و شما شیعیان صالحون هستید»^۶.

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعا در غیبت امام زمان علیه‌السلام، ص ۹۷۲.

۲. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحار الانوار، ج ۲۶، ص ۱۳۶.

۳. همان، ص ۲۸.

۴. همان، ص ۱۹.

۵. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعا در غیبت امام زمان، ص ۹۷۲.

۶. القمی المشهدی، [شیخ] محمدبن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۳، ص ۴۶۳.

۱۳. «إِنْتَجِبْتَهُ لِعَلِمِكَ، خَصَّصْتَهُ بِمَعْرِفَتِكَ، غَذَيْتَهُ بِحِكْمَتِكَ؛ (خدایا) مهدی عجل الله فرجه را برای علمت برگزیدی، او را به شناخت خودت مخصوص گردانیدی و او را از حکمت خویش تغذیه نمودی.»^۱
پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در حدیثی از جانب خدا می‌فرماید: «امامان هدایتگر پس از تو (یعنی رسول خدا) و خزانة دار علم من پس از تو اند. این حق بر من است، من آن‌ها را زبده قرار دادم، برگزیدم، پاک ساختم و پسندیدم. هر که دوستشان دارد، از آن‌ها پیروی کند و فضیلت آن‌ها را بپذیرد، نجات یافته است.»^۲

در حدیث دیگری، امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «بِنَا عُبِدَ اللهُ، وَ بِنَا عُرِفَ اللهُ وَ بِنَا وَحَدَّ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى، وَ مُحَمَّدٌ حِجَابُ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى؛ بوسیله ما خدا پرستش می‌شود، بوسیله ما خدا شناخته می‌شود، بوسیله ما به توحید خدا می‌رسند، و محمد حجاب خدای تبارک و تعالی است.»
امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «اوصیای پیامبر صلی الله علیه و آله درهای خداوند عز و جل برای توجه به اویند و اگر آن‌ها نبودند خدای عز و جل شناخته نمی‌شد. خدا به وسیله ایشان حجت را بر مردم خود تمام کرده است.»^۳

در روایت دیگری امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «نَحْنُ شَجَرَةُ النَّبُوَّةِ وَ بَيْتُ الرَّحْمَةِ وَ مَفَاتِيحُ الْحِكْمَةِ وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ؛ ما درخت نبوت، خانه رحمت و کلیدهای حکمت الهی و معدن علم هستیم.»^۴

۱۴. «اخْتَرْتَهُ لِنَفْسِكَ؛ (خدایا) امام عصر علیه السلام را تو خود برای خویش برگزیدی.»^۵
انتخاب و اختیار امام به دست خداست و دیگران نمی‌توانند در آن نقشی داشته باشند. امام رضا علیه السلام در تشریح امامت می‌فرماید: «گروهی از انتخاب خدای جل جلاله و رسول خدا روی برنافتند و به انتخاب باطل خویش گراییدند با این‌که قرآن به آن‌ها می‌گوید: «پروردگار تو آنچه

۱. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۷.

۲. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۹۹.

۳. بنی هاشمی، سید محمد، معرفت امام عصر علیه السلام، ص ۸۴.

۴. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۴۲۸.

۵. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۷.

می خواهد می آفریند و خود انتخاب می کند،

آن ها اختیاری ندارند.^۱ برای هیچ مرد وزن با ایمان اختیاری در برابر حکم خدا و رسولش در امری از امورش نیست.»

۱۵. «رَبِّتَهُ بِنِعْمَتِكَ؛ (خدایا) به نعمت خویش امام مهدی عجل الله فرجه را تربیت نمودی.»^۲

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمود: «ادبني رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي؛ پرودگارم مرا تربیت کرد و چه خوش پرورش داد» و نیز فرمود: «أَنَا أَدِيبُ اللَّهِ وَ عَلِيُّ أَدِيبِي؛ من تربیت شده خدا، و علی پرورش یافته من است»^۳.

۱۶. «غَشِيَتْهُ بِرَحْمَتِكَ؛ او را در پوشش رحمت خویش قرار دادی.»^۴

خدا، در لوح حضرت فاطمه عليها السلام یا لوح جابر که به مناسبت میلاد امام حسین عليه السلام از جانب خدا به رسول خدا و از او به حضرت زهرا هدیه شده بود، درباره حضرت مهدی عجل الله فرجه می فرماید: «وَأَكْمَلُ ذَلِكَ بِأَبْنِهِ م.ح.م.د. رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ؛ این سلسله امامت را کامل می گردانم به فرزند امام عسکری عليه السلام م.ح.م.د. که او خود رحمت بر جهانیان است». بی تردید کسی که رحمت هستی است در رحمت الهی خواهد بود.

۱۷. «مُنَزَّلٌ عَلَيْهِمْ مَا يَنْزَلُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ؛ (امامانی که) بر آن ها آنچه در شب قدر نازل می شود نازل شدنی است.»^۵

۱. سوره احزاب، آیه ۳۶: «وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا»؛ هرگاه خدا و پیامبرش امری را برگزینند، مرد مؤمن و زن مؤمنه را نرسد که در برابر آن اختیاری در امر خویش داشته باشند و هر که از فرمان خدا و رسولش برتابد همانا به گمراهی آشکاری دچار شده است.

۲. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۶.

۳. محمدی الری شهری، محمد، میزان الحکمة، ج ۱، ص ۷۸.

۴. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت امام در سرداب مقدس، ص ۳۶۷.

۵. همان، دعای نور و ضیاء، ص ۱۹۸.

به فرموده قرآن، شب قدر، شب نزول قرآن^۱ و فرشتگان و بزرگ‌ترین فرشته خدا (روح)^۲ است. بنا بر روایات، شب قدر شب پیامبر ﷺ و شب امام زمان عجل الله فرجه (در هر زمانی) است. در شب میلاد امام عصر عجل الله فرجه، امام حسن عسکری علیه السلام به عمه خود حکیمه خاتون می‌فرماید که بر نرجس - مادر حضرت مهدی عجل الله فرجه - سوره «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ» قرائت کند.^۳

کسی از امام صادق علیه السلام سؤال می‌کند که آیا شب قدر در همه سال‌ها خواهد بود؟

حضرت می‌فرماید: «اگر شب قدر از بین برود قرآن هم از بین می‌رود»^۴.

امام موسی بن جعفر علیه السلام می‌فرماید: «در شب قدر هیچ فرشته‌ای برای اجرای فرمان خدا به زمین نازل نمی‌شود مگر این که از امام آغاز می‌کند و تمام امور را به او عرضه می‌کند و آمد و شد فرشتگان از نزد خدا به حضور صاحب الامر است»^۵.

شخصی از امام باقر علیه السلام درباره شب قدر سؤال می‌کند، امام می‌فرماید: «آن زمان که پیامبر صلی الله علیه و آله به معراج رفتند، بازنگشتند مگر این که خدا ایشان را بر آنچه بوده و خواهد بود آگاه ساخت و بسیاری از علوم او علم اجمالی بود که تفسیر آن در شب قدر مطرح می‌شد. همچنین امیرالمؤمنین علیه السلام و امامان علیهم السلام علم اجمالی را دارند و تفسیر آن علم اجمالی در شب قدر بر آنها نازل می‌شود، همچنان که درباره رسول خدا این گونه بود»^۶.

۱. سوره قدر آیه ۱: «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ»؛ ما آن را (قرآن) در شب قدر (یک باره) نازل کردیم.

۲. سوره قدر، آیه ۴: «تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ»؛ فرشتگان و روح در آن شب به دستور پروردگارشان در هر امری فرود آیند.

۳. القمی المشهدی، [شیخ] محمد بن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الفرائب، ج ۱۴، ص ۳۵۶.

۴. همان، ص ۳۶۲.

۵. همان، ص ۳۷۰.

۶. همان، ص ۳۶۸.

مبحث چهارم. صفات امام مهدی علیه السلام با توجه به رسالت‌هایی که بر دوش اوست

۱. «مُعَدُّ لِقَطْعِ دَابِرِ الظُّلْمَةِ، مُبِيدُ أَهْلِ الفُسُوقِ وَ العِضْيَانِ وَ الطُّغْيَانِ، مُبِيدُ العُتَاةِ وَ المَرَدَّةِ، مُسْتَأْصِلُ أَهْلِ العِنَادِ وَ التَّضْلِيلِ وَ الإلْحَادِ؛ آماده برای کندن ریشه ظالمان، نابود کننده اهل فسق و گناه و طغیان، نابود کننده متکبران و سرکشان، بیچاره کننده دشمنان و گمراهان و بی دینی.»^۱

یکی از مهم ترین رسالت‌های حضرت بقیة الله علیه السلام مبارزه با حاکمیت قرن‌ها استبداد حاکمان ظالم، سرکش، مستکبر و بی دین است که پهنه هستی را به فساد کشیده‌اند. در متون اسلامی و نویدهای حیات بخش پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه طاهرين علیهم السلام تعبیرات زیبایی از این رسالت مهم به میان آمده است.

یکم. امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه ۴۱ سوره حج «الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ المُنْكَرِ وَ اللهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ»؛ آنان که اگر فرمان‌روایی به ایشان دهیم در زمین به پا دارند نماز را و بدهند زکات را و به خوبی فرمان رانند و از بدی باز دارند و فرجام کارها برای خداست. می فرماید: «این آیه در شأن آل محمد صلی الله علیه و آله است تا آخر امامان علیهم السلام، و مهدی علیه السلام و اصحاب او. خدای تعالی ایشان را مالک مشرق و مغرب زمین و دین حق (اسلام) را آشکار و بدعت باطل را محو می نماید. در آن زمان ظلم و ستم دیده نمی شود و امر به معروف و نهی از منکر می کنند»^۲.

دوم. امام صادق علیه السلام می فرماید: «خدا چهارده نور را چهارده هزار سال پیش از آفرینش، آفرید که آن‌ها ارواح ما بودند». از حضرت صادق علیه السلام پرسیده شد: ای پسر رسول خدا صلی الله علیه و آله این چهارده نور کیانند؟ فرمود: «محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم السلام و امامانی از ذریه حسین علیه السلام که آخرین آن‌ها قائم است که پس از غیبتی بپاخیزد و دجال را بکشد و زمین را از هرگونه ظلم و ستمی پاک

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۴

۲. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۴۷۰.

گرداند»^۱.

سوم. امام موسی بن جعفر علیه السلام می‌فرماید: «الثَّانِي عَشَرَ مِنَّا سَهَّلَ اللهُ كُلَّ عَسِيرٍ... وَيُبِيرُ بِهِ كُلَّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَيَهْلِكُ عَلَى يَدِهِ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ؛ خدا هر مشکلی را برای دوازدهمین ما آسان می‌کند... هر ستمگر لجوجی را نابود می‌سازد و به دست او هر شیطان سرکش هلاک می‌شود»^۲.

۲. «مُرْتَجِي لِإِزَالَةِ الْجَوْرِ وَالْعُدْوَانِ، هَادِمُ أُنْبِيَةِ الشُّرْكِ وَالنَّفَاقِ، حَاصِدُ فُرُوعِ الْغَيْبِ وَالشُّقَاقِ، طَامِسُ آثَارِ الزَّيْغِ وَالْأَهْوَاءِ قَاطِعُ حَبَائِلِ الْكِذْبِ وَالْإِفْتِرَاءِ؛ آن‌که برای نابودی ستم و ظلم به او امید بسته شده است، نابود کننده بناهای شرک و نفاق، کسی که نهال گمراهی و دشمنی و عناد را از زمین برمی‌کند، محوکننده آثار اندیشه‌های باطل و هواهای نفسانی، قطع کننده ریسمان‌های دروغ و افترا»^۳.

برای تحقق حاکمیت دین الهی بر پهنه هستی نابودی بناهای شرک و نفاق و برکندن نهال‌های گمراهی و اندیشه‌های باطل لازم است.

امام علی علیه السلام می‌فرماید: «پدرم فدای فرزند بهترین کنیزان (امام قائم) که ستمکاران و بدکاران را خوار و ذلیل خواهد کرد و جام زهر آگین به کامشان خواهد ریخت و با شمشیر و کشتاری فراگیر با آنان برخورد خواهد کرد»^۴.

امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «قائم آل محمد علیهم السلام شباهت‌هایی با پنج تن از پیامبران دارد... اما شباهت او به جدش پیامبر صلی الله علیه و آله قیام با شمشیر است و کشتن دشمنان خدا و دشمنان پیامبر و جباران و سرکشان. او با شمشیر و ترس یاری می‌شود»^۵.

۱. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۱، ص ۱۸۶.

۲. المفید، [الشیخ] محمد بن نعمان، الارشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، ص ۳۵۰.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۳.

۴. النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، ص ۲۲۹.

۵. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ص

امام علی علیه السلام می فرماید: « مهدی علیه السلام زمین را از هر انسان نیرنگ باز پاک می کند»^۱.

امام باقر علیه السلام، آن جاکه از مقاومت چندین هزار نفر در کوفه در برابر امام مهدی علیه السلام سخن گفته است، می فرماید: «امام، آنان را تا آخرین نفرشان می کشد، سپس به کوفه داخل می شود و هر منافق شک گرایی را می کشد و کاخ های شهر را ویران می کند»^۲.

۳. «الْمُنْتَظَرُ لِإِقَامَةِ الْأَمْتِ وَالْعُوجِ، الْمُدَّخَرُ لِتَجْدِيدِ الْفَرَايِضِ وَالسُّنَنِ، الْمُتَخَيَّرُ لِإِعَادَةِ الْعِلَّةِ وَالشَّرِيعَةِ، الْمُؤَمَّلُ لِإِحْيَاءِ الْكِتَابِ وَحُدُودِهِ، الْمُخَيَّرُ مَعَالِمَ الدِّينِ وَأَهْلِهِ؛ مَوْرِدُ انْتِظَارِ بَرَايِ رَاسْتِ نَمُودَنِ اِخْتِلَافِ وَكُجْرَفْتَارِيهَا، ذَخِيرَه شَدَه بَرَايِ تَجْدِيدِ وَاجِبَاتِ وَسُنْتَهَائِ اِهْيِ، اِخْتِيَارِ شَدَه بَرَايِ بَازْگَرْدَانْدَنِ مَعَارِفِ دِينِ وَشَرِيعَتِ، مَوْرِدِ آرْزَوِي زَنْدِه نَگَهْدَاشْتَنِ كِتَابِ وَ مَرْزَهَائِ اَنْ، زَنْدِه كَنْدِه نَشَانَه هَائِ دِينِ وَ اِهْلِ اَنْ»^۳.

در تعبیرات گوناگونی امام مهدی علیه السلام به عنوان تجدید کننده و احیاگر احکام الهی مطرح شده است؛ اما چرا؟

بسیاری از احکام و معارف اسلامی در گذشته بنا به عللی تبیین نشده است و بقیة الله علیه السلام این حقایق را بیان می کند. تعالیمی از قرآن و اسلام فراموش شده است. طرح این مسائل به عهده حضرت مهدی علیه السلام خواهد بود. اصول و احکام فراوانی دچار تحریف و دگرگونی معنوی شده است و امام این انحرافات را روشن می کند. امام مهدی علیه السلام به انسان ارزش می دهد، عدالت را به معنای واقعی اجرا می کند، و جوه اسلامی را به نفع طبقات محروم افزایش می دهد، آن کس که زکات نمی دهد گردن می زند و... مسائلی این گونه برای دنیا تازه خواهد بود.

امام علی علیه السلام می فرماید: «آراء را پیرو قرآن قرار می دهد؛ پس از آن که قرآن را پیرو آراء قرار داده بودند»^۴.

۱. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۱۲۰.

۲. همان، ج ۵۲، ص ۳۳۸.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای ندبه، ص ۸۸۳.

۴. الرضی، السيد الشریف (گردآوری)، نهج البلاغه، خطبه ۱۳۸.

در دعایی درباره امام غائب علیه السلام می‌خوانیم: «مهدی علیه السلام مسائل و حقایق را آشکار می‌سازد که عالمان پشت سر افکندند، حقایق که از ایشان پیمان گرفته شده بود تا آن‌ها را به مردمان باز گویند و از آنان پوشیده ندارند»^۱.

امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «هنگامی که قائم ظهور می‌کند، شیوه‌های نو و کتاب جدید و روش‌های تازه می‌آورد و در قضاوت روش جدیدی دارد»^۲.

امام صادق علیه السلام فرمود: «...راه و روش او چون پیامبر صلی الله علیه و آله است؛ یعنی هر چه پیش از او باشد ویران می‌کند، چنان‌که پیامبر صلی الله علیه و آله نظام جاهلیت را ویران ساخت و اسلام را از نو می‌سازد و آموزش می‌دهد»^۳.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «هنگامی که قائم بپاخیزد مردم را بار دیگر به اسلام دعوت کند و آنها را به امری که از بین رفته و بیشتر مردم از آن جدا گشته و به گمراهی افتاده‌اند هدایت فرماید؛ برای همین است که حضرت قائم را مهدی نامیده‌اند که به امری که از آن وامانده‌اند هدایت می‌کند و بدین سبب او را قائم نامیده‌اند که به حق قیام می‌کند»^۴.

در دعایی که عمروی رضی الله عنه از حضرت مهدی علیه السلام نقل می‌کند آمده است: «جَدُّ بِهٖ مَا امْتَحِنُ مِنْ دِينِكَ» (پروردگارا) آنچه از دین تو محو شده است به وسیله او تجدید فرما»^۵.

۱. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحارالانوار، ج ۸۵، ص ۲۳۲.

۲. النعمانی، محمدبن ابراهیم، الغیبة، ص ۲۵۳.

۳. همان، ص ۲۳۱.

۴. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۱، ص ۸۵.

۵. همان.

فصل دوم

آیات مهدوی علیه السلام در دعاها و زیارتها

در این فصل به گزاره‌هایی از دعاها و زیارت‌ها اشاره می‌شود که مضمون آیه‌ای از قرآن کریم است و آن آیه به حضرت مهدی علیه السلام تفسیر و تأویل شده است. البته آیه‌هایی که به حضرت مهدی علیه السلام تأویل شده است در قرآن فراوان است. در این جا تنها به آیه‌هایی که در دعاها و زیارتها آمده اشاره می‌شود.

۱. در دعای افتتاح آمده است: «وَ اهْدِنَا بِهِ لِمَا اخْتَلَفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ؛ خدایا، ما را به وسیله حضرت مهدی علیه السلام، آنجا که در حق دچار اختلاف شده‌ایم به اذن خود هدایت کن که هر که را بخواهی به راه راست هدایت می‌کنی.»

این عبارت اشاره به آیه ۲۱۳ سوره بقره است: «فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ» خدا، آنهایی را که به حقیقت آنچه مورد اختلاف بود ایمان آورده بودند، به فرمان خود هدایت نمود و خدا هر کس را بخواهد به راه راست هدایت می‌کند.

۲. در زیارت آل یاسین، به حضرت مهدی علیه السلام می‌گوییم: «السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مِيثَاقَ اللَّهِ الَّذِي أَخَذَهُ وَ وَكَّدَهُ...؛ سلام بر تو ای عهد و پیمان خدا که پروردگار آن را از مردم گرفت و آن را محکم گردانید.»

آیه ۸۱ سوره آل عمران: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَضْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَضْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾؛ و هنگامی که خدا پیمان پیامبران را گرفت که آن چه از کتاب و حکمت بر شما آورد پس شما را پیامبر تصدیق کننده آن چه با شماست آمد، البته به او ایمان آرید و البته یاری اش کنید، گفت: آیا اقرار کردید و بر این پیمان گرفتید مرا؟ گفتند: اقرار کردیم، گفت: پس گواه باشید و من همراه شما از گواهان هستم. که بحث آن در نامها و صفات امام علیه السلام گذشت.

۳. در دعای عهد آمده است: «فَاطْهَرِ اللَّهُمَّ لَنَا وَلِيَّكَ وَابْنَ بَيْتِ نَبِيِّكَ الْمُسَمَّى بِاسْمِ رَسُولِكَ حَتَّى لَا يَنْظُرَ بِشَيْءٍ مِنْ الْبَاطِلِ إِلَّا مَرْقَةً وَ يُحِقَّ الْحَقَّ وَ يُحَقِّقُهُ؛ (ای خدا) ولی خود و زاده دختر پیامبرت که همان حضرتش علیه السلام می باشد از پرده غیبت بر ما ظاهر فرما تا آن که بر هر باطلی دست نیابد مگر آنکه آن را در هم فرو ریزد و حق را ثابت و پایدار نماید».

این فراز اشاره به چهار آیه قرآن دارد:

الف. «لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَ يُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ»؛ تا حق تثبیت شود و باطل از میان برود، هر چند مجرمان کراهت داشته باشند.^۱

ب. «وَ يُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ»؛ و حق را به کلمات و به وعده خویش تحقق می بخشد، هر چند مجرمان اکراه داشته باشند.^۲

ج. «وَ يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَ يَقَطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ»؛ خدا می خواهد حق را با کلمات خود تقویت و ریشه کافران را قطع کند.^۳

د. «وَ يَنْعُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَ يُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ»؛ و خدا باطل را نابود کند و حق را به وسیله کلماتش تقویت کند.

۱. سوره انفال، آیه ۸

۲. سوره یونس، آیه ۸۲

۳. سوره انفال، آیه ۷

در دعا و آیات، سخن از احقاق حق با اراده خدا و به وسیله کلمات خدا است. امام صادق علیه السلام در روایتی می‌فرماید: «نَحْنُ الْكَلِمَاتُ؛ کلمات ماییم».

درباره آیه «وَإِذْ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا»؛ و هنگامی که ابراهیم را پروردگارش بیازمود با کلمه‌هایی پس آنها را به انجام رسانید، گفت: همانا تو را پیشوایی بر مردم قرار دادم^۱، امام صادق علیه السلام فرموده است: «این کلمه‌ها همان کلمه‌هایی است که حضرت آدم علیه السلام از خدای تعالی فراگرفت (نام ۵ تن آل عبا) و خدا به وسیله آنها توبه‌اش را پذیرفت».

نیز درباره کلمه «أَتَمَّهُنَّ» می‌فرماید: «یعنی نه نام دیگر از اولاد حسین بن علی علیه السلام تا قائم آل محمد علیه السلام را به پنج تن ملحق نمود؛ بنابراین کلمه‌هایی که حضرت ابراهیم علیه السلام به وسیله آنها آزموده شد، کامل‌تر و بالاتر از کلمه‌هایی است که حضرت آدم علیه السلام فراگرفت».

امام عصر علیه السلام کَلِمَةَ اللَّهِ است، و خدا به وسیله او حق را زنده و باطل را نابود خواهد کرد.

۴. امام عصر علیه السلام در دعای قنوت خویش به خدا چنین عرضه می‌دارد: «فَإِنَّكَ اللَّهُمَّ قُلْتَ وَ قَوْلِكَ الْحَقُّ» «حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازْبَيَّتَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَيْهَا أَمْرٌ نَالِيًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَبِ الْأَمْسِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»^۲؛ پروردگارا، به درستی که تو فرموده‌ای و فرموده‌ات حق است: آن‌گاه که زمین زیور به خود گرفت و بیاراست خود را و اهل آن پنداشتند بر آن توانا هستند امر ما در شبی یا روزی فرا رسید. پس آنرا نابود ساختیم، گویا که دیروز هیچ سبزه‌ای وجود نداشته است. این چنین نشانه‌ها را برای گروهی که اندیشه کنند شرح می‌دهم^۳.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «درباره بنی فلان سه آیه نازل شده است: خدای عزوجل فرمود: تا آن‌گاه که زمین از خرمی و سبزی بخود زیور بسته و آرایش کرده است و مردمش خود را بر آن توانا

۱. سوره بقره، آیه ۱۲۴.

۲. سوره یونس، آیه ۲۴.

۳. قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفه المهدی، ص ۶۵.

پندارند ناگاه فرمان ما به شبی یا روزی در رسد (یعنی حضرت قائم علیه السلام با شمشیر آید) پس آن همه زیور زمین را درو کند و چنان خشک گردد که انگار دیروز در آن هیچ نبوده است.^۱

در ادامه حدیث دو آیه دیگر را ذکر می‌فرماید (سوره انعام، آیه ۴۴ و ۴۵ و سوره انبیا، آیه ۱۲ و ۱۳) که مورد بحث ما نیست.

۵. امام عصر علیه السلام در دعای عبرات چنین می‌فرماید: «إِلَهِي لَا رُكْنَ لِي أَشَدُّ مِنْكَ قَاوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ؛ خدایا، دستاویز محکمی جز تو ندارم که بدان چنگ زخم».^۲

این عبارت اشاره به آیه ۸۰ سوره هود دارد: «قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ؛ (حضرت لوط) گفت: ای کاش در برابر شما نیرویی داشتم یا تکیه گاه و پشتیبان محکمی در اختیارم بود.»

امام صادق علیه السلام درباره این آیه می‌فرماید: «مقصود از «نیرو»، قدرت امام قائم علیه السلام و مقصود از «رُکن شدید» سیصد و سیزده تن یاران حضرت مهدی علیه السلام است». در روایت دیگری از امام ششم علیه السلام نقل شده که فرمود: «این که لوط به قومش گفت: ای کاش در برابر شما نیرویی داشتم... مقصودش این بود که نیروی قائم علیه السلام را تمنا کند و رکن شدید یاران آن حضرت اند که یک مرد از آنها توان چهل مرد را دارد و دلش از کوه آهنین محکم‌تر است و اگر به کوه‌های آهن بگذرند آنها را از بین می‌برند، و شمشیرهایشان را کنار نگذارند مگر هنگامی که خداوند عزوجل راضی شده باشد».^۳

۶. در دعای احتجاج از امام زمان علیه السلام نقل شده است: «و انصُرِ الْحَقَّ وَ اذْهِقِ الْبَاطِلَ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا؛ خدایا حق را یاری کن و باطل را نابود ساز که باطل از بین رفتنی و نابود شدنی است».^۴

مضمون این قسمت از دعا، در آیه ۸۱ سوره اسراء (بنی اسرائیل) آمده است: «قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَ

۱. بحرانی، سید هاشم، سیمای حضرت مهدی در قرآن، ص ۱۷۱.

۲. قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفه المهدی، ص ۱۵۲.

۳. بحرانی، سید هاشم، سیمای حضرت مهدی در قرآن، ص ۱۸۵ و ۱۸۶.

۴. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، ص ۲۵۸.

زَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا؛ بگو حق آمد و باطل نابود شد. همانا باطل نابود شدنی است.

امام صادق علیه السلام درباره این آیه می‌فرماید: «هرگاه قائم علیه السلام بپاخیزد، دولت باطل از بین می‌رود»^۱.

۷. در زیارت «السَّلَامُ عَلَى الْحَقِّ الْجَدِيدِ» با این عبارت، امام عصر علیه السلام را مورد خطاب قرار می‌دهیم: «السَّلَامُ عَلَى الْمَهْدِيِّ الَّذِي وَعَدَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِه الْأُمَّمَ أَنْ يَجْمَعَ بِه الْكَلِمَ وَ يَلْمَّ بِه الشَّعْثَ وَ يَمْلَأَ بِه الْأَرْضَ قِسْطًا وَ عَدْلًا وَ يُمَكِّنَ لَهُ وَ يُنْجِزَ بِه وَعْدَ الْمُؤْمِنِينَ؛ سلام بر مهدی آن‌که خدای صاحب اقتدار و جلال ظهور او را به امت‌ها وعده داده که باورهای مختلف مردم را به وجود او گرد آورد و مردم را از تفرقه برهاند و زمین را به سبب او پر از عدل و داد گرداند و همه موجودات قوی عالم را تحت قدرت او در آورد و وعده خدا به اهل ایمان به سبب حضرتش به وقوع پیوندد»^۲.

همچنین در «زیارت آل یاسین» است: «السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَعْدَ اللَّهِ الَّذِي ضَمِنَهُ؛ سلام بر تو وعده خدا که خدا آن را تضمین فرموده است».

در دعای قنوت نماز جمعه (اللَّهُمَّ اصْلِحْ....) از امام رضا علیه السلام این مضمون آمده است: «وَأَبْدِلُهُ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِ أَمْنًا يَعْْبُدُكَ لَا يُشْرِكُ بِكَ شَيْئًا؛ خدایا، خوف او را امنیت و آسایش گردان که تنها تو را می‌پرستد و چیزی را شریک تو قرار نمی‌دهد»^۳.

و در دعای افتتاح می‌خوانیم: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ الدَّاعِيَ إِلَى كِتَابِكَ وَ الْقَائِمَ بِدِينِكَ اسْتَخْلَفَهُ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفْتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِ مَكَّنْ لَهُ دِينَهُ الَّذِي ارْتَضَيْتَهُ لَهُ أَبْدِلُهُ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِ أَمْنًا يَعْْبُدُكَ لَا يُشْرِكُ بِكَ شَيْئًا؛ خدایا مقرر فرما که حضرت مهدی علیه السلام دعوت به کتاب آسمانی تو کند و به ترویج دین تو قیام فرماید و او را خلیفه خود در زمین قرار ده، چنان‌که پیشینیان او را امام و خلیفه گردانیدی و او را برای برپایی دین او که پسند توست در زمین جایگزین فرما و خوف او را تبدیل به ایمنی گردان تا تو را پرستد و هیچ با تو شریک نیاورد»^۴.

۱. بحرانی، سید هاشم، سیمای حضرت مهدی در قرآن، ص ۲۳۱.

۲. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، ص ۳۸۱.

۳. همان، ص ۹۲.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، ص ۳۲۶.

این فرازها و جمله‌های دیگر از دعاها و زیارت‌های مختلف^۱ بیان و مضمون آیه ۵۵ سوره نور است: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لِيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَ لِيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَ مَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ»؛ خدا به کسانی از شما که ایمان آورده و عمل نیک انجام داده‌اند و عده فرموده که در زمین خلافت دهد، چنان‌که امت‌های صالح پیامبران گذشته را جانشین پیشینیان خود ساخت و دین پسندیده آنان را در همه جا مسلط و نافذ گرداند و بر همه مؤمنان، پس از ترس و هراس از دشمنان، ایمنی کامل عطا فرماید که مرا عبادت کنند، هیچ‌کس به من شرک نوززند و هر که پس از آن کافر شود پس آن گروه همان فاسقان تبه کارند.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «این آیه درباره امام قائم علیه السلام و اصحاب آن حضرت نازل شده است»^۱.
 امام سجاده علیه السلام آیه را تلاوت کرد و فرمود: «به خدا سوگند آنها شیعیان ما هستند. خدا این کار را به دست مردی از ما انجام خواهد داد و اوست مهدی این امت و هم او که رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره‌اش فرمود: اگر جز یک روز از دنیا باقی نماند، خدا آن روز را آن قدر طولانی خواهد ساخت تا مردی از خاندان من که نامش نام من است بیاید و زمین را پر از عدل و داد کند، همچنان‌که از ظلم و ستم پر شده باشد»^۲.

۸ در دعای عبرات آمده است: «يَا مَنْ لَا إِلَهَ سِوَاهُ يَا مَنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ؛ ای کسی که معبودی جز او نیست. ای کسی که جواب انسان را هنگامی که مضطر شده و تو را می‌خواند می‌دهی»^۳.

تعبیری که در این دعا آمده بر مبنای آیه ۶۲ سوره نمل است: «أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ

۱. ر.ک: الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیة خیر الانام، دعای روز عاشورا، ص ۲۵۴.

۲. بحرانی، سید هاشم، سیمای حضرت مهدی در قرآن، ص ۲۶۳.

۳. همان.

۴. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیة خیر الانام، ص ۲۸۳؛ قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفه

المهدی، ص ۱۵۲.

يَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ؛^۱ آن کیست که دعای بیچاره مضطر را آن‌گاه که او را بخواند به اجابت می‌رساند و رنج و اندوه را برطرف می‌سازد و شما را جانشینان زمین قرار می‌دهد؟ در توضیح این آیه امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «این آیه دربارهٔ قائم آل محمد علیه السلام نازل شده است. هرگاه که خروج کند معمم شود و در کنار مقام ابراهیم نماز گذارد و به درگاه پروردگارش تضرع نماید. پس هیچ چیزی از او رد نشود».

۹. در دعای استغاثه به حضرت مهدی علیه السلام آمده است: «فَعَجَّلَ اللَّهُ فَرَجَكَ وَ سَهَّلَ مَخْرَجَكَ وَ قَرَّبَ زَمَانَكَ وَ كَثَّرَ أَنْصَارَكَ وَ أَعْوَانَكَ وَ أَنْجَزَ لَكَ مَا وَعَدَكَ فَهُوَ أَصْدَقُ الْقَائِلِينَ وَ نُرِيدُ أَنْ نَسُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أُيُمَةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ؛ خدا در گشایش امر تو عجله فرماید و راه قیام تو را آسان گرداند و زمان تو را نزدیک فرماید و یاران و همکارانت را فراوان کند و آنچه به تو وعده فرموده است به انجام برساند که خدا بهترین و راستگوترین گویندگان است که می‌فرماید: اراده کرده‌ایم که بر کسانی که در زمین ضعیف نگه داشته شده‌اند منت گذاریم و آن‌ها را پیشوا و وارث زمین قرار دهیم».

مانند همین تعبیر در دعای سلام الله الكامل ذکر شده است.^۱

در آیه ۵ سوره قصص چنین آمده است: «وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أُيُمَةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ». امام علی بن ابیطالب علیه السلام می‌فرماید: «کسانی که در روی زمین ضعیف شده‌اند آل محمدند، خدای تعالی مهدی ایشان را مبعوث می‌کند، پس ایشان را عزیز می‌گرداند و دشمنانشان را ذلیل».^۲

در روایت دیگری از امام صادق علیه السلام دربارهٔ این آیه آمده است: «این آیه جاری است دربارهٔ ما اهل بیت تا روز قیامت و در هر عصری امامی از ما خواهد بود».^۳

۱. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، ص ۲۷۰.

۲. الطوسی، [الشیخ] ابی جعفر محمد بن الحسن، الغیبه، ص ۱۹۳.

۳. مجلسی، محمدباقر، حیوة القلوب، ج ۳، ص ۱۷۶.

۱۰. در دعای عهد و دعای تجدید بیعت با صاحب الزمان علیه السلام پس از هر نماز می خوانیم: «وَأَخِي بِعِبَادِكَ فَإِنَّكَ قُلْتُ وَقَوْلِكَ الْحَقُّ» **«ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ»** فَأَظْهِرِ اللَّهُمَّ لَنَا وَلِيَّكَ؛ خدایا، به وسیله امام زمان علیه السلام بندگان را زنده کن، چون خود فرموده‌ای و سخن تو بر حق است: فساد در خشکی و دریا ظاهر شده به سبب آنچه مردم کسب می‌کنند. خدایا ولی خودت را بر ما ظاهر فرما! ^۱

این عبارت به آیه ۴۱ سوره روم **«ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ»**؛ تباهی در دشت و دریا پدیدار شد بواسطه آنچه دستهای مردم فراهم کرد تا پاره‌ای از آنچه کردند را به آنان چشاند، شاید بازگردند. مربوط می‌شود و مقصود از ذکر آن در این دعاها توجه به دوران پیش از قیام حضرت مهدی علیه السلام و گسترش فساد و ظلم در دنیا است که عامل آن خود مردم اند. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «زندگی موجودات دریایی به آب وابسته است. اگر باران نیارد فساد در خشکی و دریا به وجود می‌آید و آن هنگامی است که گناهان و نافرمانی‌ها زیاد شود» ^۲.
با ظهور حضرت مهدی علیه السلام فسادها و تباهی‌ها نابود و زندگی دوباره موجودات و انسان‌ها در ابعاد ظاهری و باطنی آغاز می‌شود.

۱۱. در زیارت «آل یاسین»، با این عبارت حضرت مهدی علیه السلام را مورد خطاب قرار می‌دهیم: «أَنَّ رَجْعَتَكُمْ حَقٌّ لَا رَيْبَ فِيهَا يَوْمَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا؛ شهادت می‌دهم که بازگشت شما بر حق است و شکی در آن نیست، روزی که ایمان هیچ کس برایش نفعی نخواهد داشت اگر از پیش ایمان نیاورده باشد یا در راه ایمان خود خیری کسب نکرده باشد».

این عبارت، بخشی از آیه ۱۵۸ سوره انعام است که خدا در آن آیه می‌فرماید: «هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا

۱. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، ص ۱۲۲.

۲. القمی المشهدی، [شیخ] محمد بن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۲۱۲.

ایمانها لم تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انْتظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ؛ آیا منکران جز این انتظار می‌کشند که فرشتگان بر آنان در آیند یا امر و قضای پروردگارت فرارسد یا پاره‌ای از نشانه‌های پروردگار تو آشکار شود؟ روزی که پاره‌ای از نشانه‌های پروردگارت فرارسد، هیچ‌کس را ایمان سود نبخشد در صورتی که از پیش ایمان نیاورده یا در ایمان خود کسب خیر و سعادت نکرده باشد. بگو شما منتظر باشید، ما نیز منتظریم.

امام صادق علیه السلام درباره این آیه می‌فرماید: «نشانه‌ها همان امامان‌اند و نشانه‌ای که مورد انتظار است قائم علیه السلام است. پس در آن روز کسانی را که پیش از قیام او به وسیله شمشیر ایمان نداشته‌اند ایمان سودی نبخشد، هر چند به امامان دیگر از پدران او علیهم السلام ایمان داشته باشند»^۱.

مرحوم طبرسی در مجمع البیان فی تفسیر القرآن این آیه را مربوط به هنگامی می‌داند که برخی از نشانه‌های پروردگار مانند طلوع خورشید از مغرب و ظهور دابة الارض از مکه به وقوع بپیوندد، که دیگر توبه پذیرفته نمی‌شود و اگر کسی پیش از آن ایمان نیاورده باشد ایمان آوردنش حاصلی ندارد.^۲

امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه فرمود: «هنگامی که خورشید از مغرب طلوع کند دیگر هر کس در آن روز ایمان بیاورد ایمانش او را سودی نبخشد»^۳.

با توجه به متن دعا، مسئله مربوط به رجعت است و به ویژه در پایان آیه بحث انتظار آن روز هم مطرح شده است که افرادی که برای انتقام و تنبیه بازگردانده می‌شوند، هیچ ندامتی از آنان پذیرفته نمی‌شود.

۱۲. در دعای پس از زیارت آل یاسین این عبارت آمده است: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ وَوَالِيكَ وَابْنِ ابْنِ ابْنِكَ الَّذِينَ قَرَضْتَ طَاعَتَهُمْ وَ أَوْجَبْتَ حَقَّهُمْ وَ أَدَّيْتَهُمُ الرُّجْسَ وَ طَهَّرْتَهُمْ تَطْهِيراً؛ خداوندا،

۱. بحرانی، سید هاشم، سیمای حضرت مهدی در قرآن، ص ۱۲۴.

۲. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۹۸.

۳. العروسی الحویزی، ابن جمعة، تفسیر نورالثقلین، ج ۱، ص ۷۸۲.

دروود و رحمت فرست بر ولی خود و فرزند اولیای خود، آنان که اطاعتشان را واجب ساختی و حق حرمت و اطاعت آنان را واجب نمودی و پلیدی و نقص را از آنان زدودی و پاک و منزّه قرار دادی»^۱. آیه تطهیر در ادامه آیه ۳۳ سوره احزاب است: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»؛ خدا اراده کرده است که پلیدی را از شما اهل بیت دور کند و شما را پاکیزه گرداند. امام رضا علیه السلام می فرماید: «اهل بیت کسانی اند که رسول خدا صلی الله علیه و آله در مورد آنها فرموده است: من بین شما دو چیز گران بها باقی می گذارم: کتاب خدا و خاندانم اهل بیت من. آگاه باشید آن دو از هم جدا نمی شوند تا در حوض کوثر به من برسند. بنگرید چگونه در بین شما با آن دو رفتار می کنند. ای مردم، به آنها نیاموزید که آنها آگاه تر از شمایند»^۲.

آیه مربوط به حدیث کساء است و به همان شکل که این پنج وجود مقدس جزو مطهرون اند، فرزندان آنها (ائمه معصومین علیهم السلام) هم جزو مطهرون خواهند بود. آیه شامل همه معصومین علیهم السلام است. ۱۳. در دعای حضرت مهدی علیه السلام در قنوت به این آیه اشاره شده است: «فَلَمَّا آسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ»؛ چون ما را به خشم آوردند از آنها انتقام گرفتیم.^۳ یکی از ویژگی های حضرت مهدی علیه السلام صفت «منتقم» می باشد: «أَنَا بَقِيَّةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَالْمَنْتَقِمُ مِنْ أَعْدَائِهِ؛ مَنْ ذَخِيرَةُ اللَّهِ فِي زَمَانِهِ»^۴ انتقام گیرنده از دشمنانش.

آیه فوق در ادامه داستان فرعون و فرعونیان است که انتقام خدا از آنها در غرق شدنشان تجلی کرد. امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه می فرماید: «خشم خدا و تأسف او مانند ما نیست. او اولیایی برای خویش آفریده است که خشم و رضا دارند و با اینکه آنها آفریده اویند و پرورده او، رضای آنها را

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان؛ ص ۸۶۶، الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، ص ۳۸۷.

۲. القمی المشهدی، [شیخ] محمد بن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۳۷۴.

۳. سوره زخرف، آیه ۵۵.

۴. المجلسی، [العلامة] محمد باقر، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۲۴.

رضای خود قرار داده است و خشم آن‌ها را خشم خود^۱.

۱۴. در زیارت امام زمان علیه السلام هر روز صبح پس از نماز چنین با خدا سخن می‌گوییم: «و اجْعَلْنِي مِنَ الْمُسْتَشْهِدِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ طَالِعاً غَيْرَ مُكْرَهٍ فِي الصَّفِّ الَّذِي نَعَتَ أَهْلَهُ فِي كِتَابِكَ فَقُلْتَ صَفًّا كَانَتْهُمْ بُنْيَانُ مَرْصُوصٍ عَلَى طَاعَتِكَ وَ طَاعَةِ رَسُولِكَ؛ خدایا، مرا از آنان قرار ده که در رکاب حضرتش به درجه رفیع شهادت می‌رسند، با کمال شوق و بی هیچ گونه کراهت در آن صفی که در کتابت از اهل آن صف مدح و ستایش فرمودی که در راه اطاعت تو و رسول تو مانند بنیان آهنین اند»^۲.

بیان دعا شامل مضمونی از آیه ۴ سوره صف است که می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَتْهُمْ بُنْيَانُ مَرْصُوصٍ؛ خدا کسانی را که در راه او، همچون بنایی آهنین پیکار می‌کنند، دوست می‌دارد.

آیه، مجاهدان در راه حق را که در راه مبارزه با باطل صف می‌کشند، مانند بنای مستحکمی که هرگز ویران نمی‌شود معرفی می‌کند. ما در این زیارت از خدا می‌خواهیم ما را از مجاهدان و شهیدان رکاب امام مهدی علیه السلام قرار دهد؛ مجاهدانی آهنین اراده.

در وصف یاوران مهدی علیه السلام آمده است: «مردانی که قلب‌هایشان مانند پاره‌های آهن - پولادین - و وجودشان یقین به خداست. مردانی سخت‌تر از صخره‌ها... همچون عقاب‌ها بر مرکب‌هایشان سوارند... راهبان شب و شیران روزند»^۳.

۱۵. در دعای عهد می‌خوانیم: «اللَّهُمَّ اكْشِفْ هَذِهِ الْعُمَّةَ عَنِ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِحُضُورِهِ وَ عَجِّلْ لَنَا ظَهْرَهُ إِنَّهُمْ يَزَوْنَهُ بَعِيداً وَ تَرِيَهُ قَرِيباً؛ خداوندا، این اندوه غیبت ولی‌ات را از این امت به حضورش بردار و ظهورش را برای ما نزدیک کن که مخالفان آن را دور می‌دانند و ما آن را نزدیک می‌دانیم».

تعبیری که در این دعا به کار رفته در آیه ۶ و ۷ سوره معارج، پس از طرح مسئله قیامت مطرح شده

۱. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۲۵۹.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، بعد از دعاء ندبه، ص ۸۸۹.

۳. جمعی از نویسندگان، خصال یاوران مهدی، ص ۲۱.

است: «سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ (۱)...إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا (۶) وَ نَرَاهُ قَرِيبًا (۷)»؛ پرسشگری از عذاب فرود آینده پرسید... که آنان آن را دور بینند و ما آن را نزدیک بینیم. چون قیام امام عصر عجل الله فرجه، مانند عالم آخرت، زمان مشخصی ندارد و برخی منکر هر دو هستند همین تعبیر به کار رفته است.

۱۶. در زیارت سرداب مقدس می خوانیم: «السَّلَامُ عَلَى النُّورِ الَّذِي أَرَادَ أَهْلُ الْكُفْرِ إِطْفَاءَهُ فَأَبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ بِكَرَاهِهِمْ؛ سلام بر نوری که اهل کفر اراده کرده اند آن را خاموش سازند و خدا می خواهد نورش را کامل کند، هر چند آن ها را ناخوش آید»^۱.

آیه ۳۲ سوره توبه: «يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ»؛ اراده کرده اند که نور خدا را با دهان هاشان خاموش کنند، اما خدا می خواهد نورش را کامل گرداند، اگر چه کافران را خوش نیاید.

امام صادق ع در حدیث مفصلی می فرماید: «فرعون شکم زنهای حامله را برای یافتن موسی ع شکافت، و همچنین بنی امیه و بنی عباس هنگامی که آگاهی یافتند زوال قدرت آنها و پادشاهان و جبارانشان به دست قائم ع خواهد بود، عداوت و دشمنی را علیه ما به کار بردند و شمشیرهایشان را در کشتار خاندان رسول الله ص کشیدند و خواستند نسل اهل بیت ع را به طمع دست یابی و کشتن قائم ع نابود سازند. اما خدا نخواسته است کار خویش را برای ستمگران آشکار سازد تا نورش را کامل گرداند، اگر چه مشرکین را ناخوش آید».

فصل سوم

ولایت و برائت در دعاها و زیارت‌های مهدوی علیه السلام

در بخش‌های مهمی از دعاها و زیارت‌های حضرت مهدی عجل الله فرجه عبارتهائی با مضمون ولایت و محبت به امام مهدی عجل الله فرجه و یاران حضرت و برائت از دشمنان آنها مطرح شده که جای بحث و بررسی فراوان دارد.

در این فصل کوشش بر این است که پس از آشنایی با فرازهائی از دعاها و زیارتها، شرح و توضیح آن بیان شود.

مبحث یکم. فرازها

۱. «یا وَصِيَّ الْحَسَنِ وَ الْخَلْفِ الْحُجَّةِ أَيُّهَا الْقَائِمُ الْمُنْتَظَرُ الْمَهْدِيُّ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ يَا حُجَّةَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ يَا سَيِّدَنَا وَ مَوْلَانَا إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَ اسْتَشْفَعْنَا وَ تَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ وَ قَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَاتِنَا يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ إِشْفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ؛ ای وصی امام حسن عسکری علیه السلام و ای جانشین حجت الهی، ای قائم منتظر، ای مهدی امت، ای پسر رسول خدا صلی الله علیه و آله، ای حجت خدا در میان آفریدگانش، ای سید و مولای ما، به تو رو آورده‌ایم و به حضرتت متوسل شده و تو را به درگاه خدا شفیع گرفته‌ایم و برای انجام نیازهای

خود نزد خدا مقدم داشته‌ایم، ای ابرو مند نزد خدا، ما را پیش حضرت حق شفاعت کن.^۱

۲. «السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَوْلَايَ سَلَامٌ مُخْلِصٌ لَكَ فِي الْوِلَايَةِ...^۲؛ سلام بر تو ای مولای من، سلام

خالصانه به ولایت و امامت تو.»

۳. «أَنَا وَلِيُّ لَكَ بَرِيٌّ مِنْ عَدُوِّكَ، فَالْحَقُّ مَا رَضَيْتُمُوهُ وَالبَاطِلُ مَا أَسَخَطْتُمُوهُ وَالمَعْرُوفُ مَا أَمَرْتُمْ

بِهِ وَالمُنْكَرُ مَا نَهَيْتُمْ عَنْهُ... وَ مَوَدَّتِي خَالِصَةٌ لَكُمْ؛ ای امام عصر علیه السلام، من دوست شما و دشمن

دشمنان شمایم. حق آن چیزی است که شما آن را پسندیده‌اید و باطل آنچه شما از آن خشمگین

باشید. معروف آن چیزی است که شما به آن فرمان می‌دهید و منکر چیزی است که شما از آن نهی

می‌کنید... دوستی من تنها با شماست.^۳

۴. «أَشْهَدُ أَنَّ بَوْلَايَتِكَ تُقْبَلُ الاَعْمَالُ وَ تَرْكِي الاَفْعَالُ وَ تُضَاعَفُ الحَسَنَاتُ وَ تُمَحَى السَّيِّئَاتُ. فَمَنْ

جَاءَ بِوِلَايَتِكَ وَ اعْتَرَفَ بِاِمَامَتِكَ قَبِلَتْ اَعْمَالُهُ وَ صُدِّقَتْ اَقْوَالُهُ وَ تُضَاعَفَتْ حَسَنَاتُهُ وَ مُحِيَتْ سَيِّئَاتُهُ وَ

مَنْ عَدَلَ عَنْ وِلَايَتِكَ وَ جَهَلَ مَعْرِفَتِكَ وَ اسْتَبَدَلَ بِكَ غَيْرِكَ كَبَّهُ اللهُ عَلَى مَنْحَرِهِ فِي النَّارِ وَ لَمْ يَقْبَلِ اللهُ

لَهُ عَمَلًا وَ لَمْ يَقُمْ لَهُ يَوْمَ القِيَامَةِ وَزَنًا؛ ای صاحب الزمان علیه السلام، شهادت می‌دهم که با ولایت تو اعمال

قبول می‌شود، و کردار مردم، منزه می‌گردد و اعمال خوب زیاد و اعمال زشت محو می‌شود. هر کس

با ولایت تو و اعتراف به امامت تو در محشر حاضر شود، اعمالش مورد قبول و گفتارش تصدیق، و

نیکی‌هایش مضاعف و گناهانش محو می‌شود. هر کس از ولایت تو روی برگرداند و نسبت به

معرفت تو نادان باشد و کسی دیگری را به جای تو برگزیده باشد، خداوند با صورت در آتش دوزخ

بیفکند و هیچ عمل او را نپذیرد و در روز قیامت میزان حساب عملش وزنی ندارد.^۴

۵. «وَ قَدْ اَتَكَلَّتْ عَلَى شَفَاعَتِكَ وَ رَجَوْتُ بِمَوَالَاتِكَ وَ شَفَاعَتِكَ مَخَوَ ذُنُوبِي وَ سَتَرَ عُيُوبِي وَ مَغْفِرَةً

زَلَلِي فَكُنْ لَوْلِيكَ يَا مَوْلَايَ عِنْدَ تَحْقِيقِ اَمَلِي وَ اسْئَلِ اللهُ غُفْرَانَ زَلَلِي فَقَدْ تَعَلَّقَ بِحَبْلِكَ وَ تَمَسَّكَ

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای توسل، ص ۲۰۳.

۲. همان، استغاثه به حضرت مهدی قائم (عج)، ص ۲۱۶.

۳. همان، زیارت آل یاسین، ص ۹۵۸.

۴. همان، زیارت حضرت صاحب الامر، ص ۸۶۹.

بِوَلَايَتِكَ وَتَبَرُّءٍ مِنْ أَعْدَائِكَ؛ اعتمادم به شفاعت توست و امیدم به ولایت و شفاعت تو تا گناهانم محو شود و زشتی‌هایم پوشیده و لغزش‌هایم آمرزیده شود. پس تو ای مولای من، دوستت را به آرزویش برسان و آرزوهایش را به انجام برسان و از خدا آمرزش گناهانش را بخواه؛ او به رشته ولایت تو چنگ زده و از دشمنانت بیزاری جسته است.^۱

۶. «و اشدُّدِ اللّٰهُمَّ وَطَأْتِكَ عَلَىٰ مُعَانِدِيهِ وَ اَحْرُسْ مَوَالِيهِ وَ زَائِرِيهِ...؛ خدایا امام مهدی عجل الله فرجه را بر دشمنانش سخت نیرومند ساز و دوستان و زائرانش را در پناه خود حفظ فرما.»^۲

۷. «اللّٰهُمَّ...وَأَدِلْ بِهِ أَوْلِيَاءِكَ وَ أَذِلِّلْ بِهِ أَعْدَائِكَ... وَ اجْعَلْ صَلَوَاتِنَا بِهِ مَقْبُولَةً وَ ذُنُوبَنَا بِهِ مَغْفُورَةً وَ دُعَائِنَا بِهِ مُسْتَجَابًا، وَ اجْعَلْ أَرْزَاقَنَا بِهِ مَبْسُوطَةً وَ هُمُومَنَا بِهِ مَكْفِيَةً وَ حَوَائِجَنَا بِهِ مَقْضِيَةً؛ خدایا...دوستانت را به وسیله آن حضرت به راه معرفت و سعادت هدایت فرما و دشمنانت را به وسیله او خوار گردان...خدایا با توسل به آن حضرت، نماز ما را قبول کن و گناهان ما را بیامرز و دعای ما را مستجاب ساز. به واسطه او روزی‌های ما را گسترده و اندوه ما را برطرف و حاجت‌های ما را برآورده گردان.»^۳

۸. «اللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ اَنْصَارِهِ وَ اَعْوَانِهِ وَ الذّٰبِئِينَ عَنْهُ وَ الْمُسَارِعِينَ اِلَيْهِ فِي قَضَاءِ حَوَائِجِهِ وَ الْمُتَمَثِّلِينَ لِاَمْرِهِ وَ الْمُحَامِلِينَ عَنْهُ وَ السّٰبِقِينَ اِلَىٰ اِرَادَتِهِ وَ الْمُسْتَشْهَدِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ؛ خدایا، مرا از یاران و یاوران آن بزرگوار قرار ده و از آنان که از او دفاع می‌کنند و پی انجام مقاصدش می‌شتابند و فرمانهایش را به انجام می‌رسانند و از او حمایت می‌کنند و برای انجام تصمیمش پیشی می‌گیرند و در کنار او به شهادت می‌رسند.»^۴

۹. «و قُوَّةٍ بِقُوَّتِكَ وَ اَزْدِفَةً بِمَلَائِكَتِكَ وَ وَالٍ مِّنْ وَاِلَاهٍ وَ عَادٍ مِّنْ عَادَاهُ؛ خدایا، با نیروی خود به حضرت نیرو بده و فرشتگان را با او همراه ساز و دوستانش را دوست دار و دشمنانش را دشمن

۱. همان، ص ۸۷۰

۲. همان، ص ۸۷۲

۳. همان، دعای ندبه، ص ۸۸۸

۴. همان، دعای عهد، ص ۸۹۱

بدار.^۱

۱۰. «اللَّهُمَّ انصُرْهُ و انتصِرْ بِهِ لِدينِكَ و انصُرْ بِهِ اوليائِكَ و اوليائِهِ و شيعتَهُ و انصارَهُ و اجعلنا مِنْهُمْ...؛ پروردگارا، او را یاری کن و به وجود او دین خود را پیروز فرما و دوستان خود و دوستان و شیعیان و یارانش را پیروزی عطا کن و ما را هم از آن یاران و شیعیانش قرار بده.»^۲

۱۱. «اللَّهُمَّ عَرَّفَنِي نَفْسَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي نَفْسَكَ لَمْ أُعْرِفْ رَسُولَكَ، اللَّهُمَّ عَرَّفَنِي رَسُولَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي رَسُولَكَ لَمْ أُعْرِفْ حُجَّتَكَ، اللَّهُمَّ عَرَّفَنِي حُجَّتَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي حُجَّتَكَ ضَلَلْتُ عَنْ دِينِي، اللَّهُمَّ لَا تُمِثْنِي مِثَّةَ جاهِلِيَّةٍ و لَا تُزِعْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي. اللَّهُمَّ فَكَمَا هَدَيْتَنِي لِوَلَايَةِ مَنْ فَرَضْتَ عَلَيَّ طَاعَتَهُ مِنْ وِلَايَةِ وِلَاةٍ أَمْرِكَ بَعْدَ رَسُولِكَ صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ و آلِهِ حَتَّى وَالَيْتُ وِلَاةَ أَمْرِكَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنِ أَبِيطَالِبٍ و الْحَسَنَ و... وَالْحُجَّةَ الْقَائِمَ الْمَهْدِيَّ صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ، اللَّهُمَّ فَتَبِّسْنِي عَلَى دِينِكَ و اسْتَعْمِلْنِي بِطَاعَتِكَ و لِيَنَّ قَلْبِي لِوَلِيِّ أَمْرِكَ؛ خدایا، خودت را به من بشناسان که اگر خودت را به من نشناسانی رسول تو را نشناسم. خدایا، رسالت را به من بشناسان، که اگر رسالت را به من نشناسانی حجت را نمی‌شناسم. خدایا، حجت خود را به من بشناسان که اگر حجت را به من نشناسانی از دینم گمراه می‌شوم. خدایا مرا مانند مردن جاهلیت نمیران و دلم را پس از آن که هدایت کردی منحرف منما، خدایا، همچنان که مرا به ولایت کسانی هدایت کردی که طاعتشان را بر من واجب نمودی که همانا ولایت والیان امر تو پس از پیامبرت صلوات الله علیهم هستند و من با والیان امرت، امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب و حسن و... حجة قائم مهدی صلوات الله علیهم که درودهایت بر همگی آنان باد، دوستی کردم، پس مرا بر دینت ثابت دار و با اطاعتت به کارم انداز و دلم را برای اطاعت ولی امرت ثابت دار.»^۳

۱۲. «اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْنِي مِنْ خُصَمَاءِ آلِ مُحَمَّدٍ؛ و لَا تَجْعَلْنِي مِنْ اَعْدَاءِ آلِ مُحَمَّدٍ؛ و لَا تَجْعَلْنِي مِنْ اَهْلِ

۱. همان، دعا برای امام زمان علیه السلام، ص ۸۹۳

۲. همان، دعای بعد از زیارت آل یاسین، ص ۸۶۶

۳. همان، دعا در غیبت امام زمان، ص ۹۶۸

الْحَقِّ وَالْفَيْظِ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام؛ خدایا، مرا از اهل نزاع و مجادله و از دشمنان آل محمد عليه السلام و از اهل کینه و خشم با آل محمد عليه السلام قرار مده.^۱

۱۳. «فَأَيُّدِ اللَّهُمَّ الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّكَ وَ عَدُوِّ أَوْلِيَائِكَ فَأَصْبَحُوا طَاهِرِينَ وَ إِلَى الْحَقِّ دَاعِينَ وَ لِلْإِمَامِ الْمُنْتَظَرِ الْقَائِمِ بِالْقِسْطِ تَابِعِينَ؛ خدایا، انسانهای مؤمن را علیه دشمنان و دشمنان اولیای خود تأیید فرما تا بر آنها پیروز شوند و به حق دعوت کنند و تابع عدالت امام منتظر قائم باشند.»^۲

۱۴. «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ أَنْصَارِهِ وَ الذَّائِبِينَ عَنْهُ وَ الْمُتَّبِلِينَ لِأَمْرِهِ وَ نَوَاهِيهِ فِي أَيَّامِهِ وَ الْمُسْتَشْهِدِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ؛ خدایا، مرا از یاوران حضرت مهدی عليه السلام و مدافعان او و از کسانی که تحت فرمانها و نواهی او در دوران حکومتش عمل می‌کنند، از شهیدان در رکاب او قرار ده.»^۳

۱۵. «اللَّهُمَّ فَزَلِّزْ أقدامَهُمْ، وَ اخْرِبْ ديارَهُمْ وَ اكْفُفْ سِلاحَهُمْ وَ أَيْدِيَهُمْ وَ أَلْقِ الْإِخْتِلافَ فِيمَا بَيْنَهُمْ وَ أَوْهِنْ كَيْدَهُمْ وَ اضْرِبْهُمْ بِسِيفِكَ الصَّارِمِ وَ حَجِّرِكَ الدَّامِعِ؛ خدایا، قدم‌هایشان (دشمنان حضرت مهدی عليه السلام) را متزلزل گردان، شهرهایشان را ویران ساز و سلاح‌ها و دست‌هایشان را قطع کن. و بین آنها اختلاف بینداز، مکر آنها را سست کن و با شمشیر تیز و سنگ درهم کوبنده مغزشان را نابود کن.»^۴

۱۶. «رَضِيَّتَكَ يَا مَوْلَايَ إِمَاماً وَ هَادِياً وَ وَلياً وَ مُرْشِداً لا ابْتغى بِكَ بَدَلاً وَ لا اتَّخِذُ مِنْ دُونِكَ وَلياً؛ ای امام عصر عليه السلام، راضی‌ام که تو امام و هدایتگر و ولی و راهنمای من باشی، و سزاوار نمی‌دانم که به جای تو کسی را بدل قرار دهم و غیر از تو ولی انتخاب کنم.»^۵

۱۷. «أَشْهَدُ اللهَ وَ أَشْهَدُ مَلَائِكَتَهُ وَ أَشْهَدُكَ يَا مَوْلَايَ بِهَذَا ظَاهِرُهُ كِبَاطِنِهِ وَ سِرُّهُ كَعَلَانِيَتِهِ وَ أَنْتَ الشَّاهِدُ عَلَى ذَلِكَ وَ هُوَ عَهْدِي الْيُوكُ وَ مِيثَاقِي لَدَيْكَ، إِذْ أَنْتَ نِظامُ الدِّينِ وَ يَعسوبُ الْمُتَّقِينَ وَ عِزُّ

۱. همان، ص ۹۷۴.

۲. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیة خیر الانام، دعای فنوت امام جواد عليه السلام، ص ۹۵.

۳. همان، دعای تجدید بیعت با امام پس از هر نماز واجب، ص ۱۲۱.

۴. همان، دعای روز عاشورا، ص ۲۵۲ به بعد.

۵. همان، زیارت دوم امام زمان عليه السلام، ص ۳۷۴.

الْمُوحِدِينَ وَبِذَلِكَ أَمَرَنِي رَبُّ الْعَالَمِينَ؛ خدا و فرشتگانش و تو را ای مولای من شاهد می‌گیرم بر این که ظاهر آن مانند باطنش و سر آن مانند آشکار اوست و تو شاهد بر آن هستی و آن عهد و میثاق من با توست؛ زیرا تو نظام دین، سرپرست متقیان و عزت موحدان هستی و پروردگار جهانیان به همین موضوع مرا فرمان داده است.^۱

۱۸. «وَأَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ يَا رَبِّ بِإِمَامِنَا وَ مُحَقِّقِ زَمَانِنَا الْيَوْمِ الْمُوعودِ وَ الشَّاهِدِ الْمَشْهُودِ وَ النُّورِ الْأَزْهَرِ وَ الضِّيَاءِ الْأَنْوَرِ وَ الْمَنْصُورِ بِالرُّعْبِ وَ...اللَّهُمَّ وَ اخْشُرْنَا فِي زُمْرَتِهِ وَ اخْفِظْنَا عَلَى طَاعَتِهِ، وَ اخْرُسْنَا بِدَوْلَتِهِ وَ اتَّحِفْنَا بِوِلَايَتِهِ وَ انْصُرْنَا عَلَى اَعْدَائِنَا بِعِزَّتِهِ؛ تو سل می‌جویم به تو ای خدا به امام ما و محقق زمان ما، روز موعود، شاهد مشهود نور درخشنده، روشنی پرنور و یاری شده با ترس و...خدایا، ما را در گروه یاران او محشور فرما و در اطاعت او نگهدار و به دولت او ما را حفظ فرما و ما را به ولایت او هدیه عنایت فرما و به عزت او ما را در برابر دشمنانمان یاری کن.»^۲

۱۹. «اللَّهُمَّ انْصُرْهُ وَ انْتَصِرْ بِهِ لِدِينِكَ وَ انْصُرْ بِهِ أَوْلِيَاءَكَ وَ أَوْلِيَاءَهُ وَ شِيعَتَهُ وَ انْصَارَهُ وَ اجْعَلْنَا مِنْهُمْ، اللَّهُمَّ أَعِذْهُ مِنْ شَرِّ كُلِّ بَاغٍ وَ طَاغٍ وَ مِنْ شَرِّ جَمِيعِ خَلْقِكَ وَ اخْفِظْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ...؛ خدایا، او را یاری کن، و به سبب او دینت را یاری بخش و بواسطه او دوستانت، شیعیان، دوستان و یارانش را کمک کن و ما را نیز از آنان قرار ده. خدایا، آن بزرگوار را از شر هر فرد سرکش و طغیان‌گر و از شر همه آفریدگانت در پناهت حفظ فرما، و آن حضرت را از پیش رو و پشت سر و... محفوظ دار.»^۳

۲۰. «اللَّهُمَّ فَهَوِّلْ لِمَعَاظِلِي الْيَوْمِ فِي طَلِبَاتِي وَ وَسَائِلِي فَصَلِّ عَلَيْهِمْ صَلَاةً لَا يَغْرِفُ سِوَاكَ مَقَادِيرَهَا؛ پروردگارا، این‌ها پناهان من در خواسته‌هایم و وسایل من‌اند. پس بر ایشان درود فرست، درودی که جز تو اندازه‌اش را نداند.»^۴

۱. همان، ص ۳۷۵.

۲. همان، زیارت امام حسن عسکری علیه السلام، ص ۴۰۲ و ۴۰۳.

۳. قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفه المهدی، دعای پس از زیارت آل یاسین، ص ۴۴.

۴. همان، دعای عبرات، ص ۱۵۰.

مبحث دوم. اشاره‌ها

در دعاها و زیارت‌ها معارف بلندی نهفته است، چه این که آنها قرآن صاعد هستند و معصومان علیهم‌السلام در بهترین اوقات خود، بلندترین قله‌های معارف را به دعا بیان نموده‌اند. از فرازهایی که گذشت، نکته‌های معرفتی بدست می‌آید که به برخی از آنها اشاره می‌شود.

الف. توسل

توسل به خوبان درگاه الهی از چیزهایی است که میان مسلمانان جهان، رواج دارد و از روزی که شریعت اسلام توسط پیامبر ابلاغ شد، مشروعیت آن نیز اعلام گردید؛ تنها در قرن هشتم ابن تیمیه آن را انکار کرد. این جریان دو قرن بعد، به وسیله محمد بن عبدالوهاب تشدید شد؛ توسل به اولیای الهی نامشروع و بدعت معرفی گردید و عبادت اولیا خوانده شد.

توسل به اولیای الهی به دو صورت انجام می‌گیرد:

یکم. توسل به ذات آنها؛ مثل این که می‌گوییم: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَقْضِيَ حَاجَّتِي؛ بارالها، من به پیامبرت محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ توسل می‌جویم که حاجت مرا روا فرما».

دوم. توسل به مقام و قرب آنان در درگاه الهی و حقوق آنها؛ مثل اینکه بگوییم: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِجَاهِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ حُرْمَتِهِ وَ حَقِّهِ أَنْ تَقْضِيَ حَاجَّتِي؛ بارالها، من مقام و احترام آنان نزد تو را وسیله خود قرار می‌دهم که حاجت مرا ادا فرمایی».

وهابیها، هر دو را ممنوع می‌دانند احادیث اسلامی و سیره مسلمین خلاف دیدگاه وهابی‌ها را گواهی می‌دهند و توسل به اولیا را در هر دو گونه سفارش می‌کنند.

عثمان بن حنیف نقل می‌کند: مرد نایبایی حضور پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمد و گفت: از خدا بخواه به من عافیت بخشد. پیامبر اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «اگر مایل هستی دعا کنم و اگر مایل هستی صبر کن که این بهتر است». مرد نایبنا گفت: دعا بفرمایید. پیامبر اسلام صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به او دستور داد وضو بگیرد و در وضوی خود دقت کند و دو رکعت نماز بگذارد و این چنین دعا کند: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَلُكَ وَ أَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَّتِي لِتَقْضِيَ، اللَّهُمَّ شَفِّعْهُ فَي؛ پروردگارا، من از تو درخواست می‌کنم و به وسیله پیامبرت، محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، پیامبر رحمت، به تو متوجه می‌شوم.

ای محمد، من به تو رو می آورم تا خدا حاجتم را بر آورد. پروردگارا، شفاعت او را درباره من بپذیر. ابن حنیف می گوید: پیش از این که ما متفرق شویم، مرد نابینا، بینا شد.

نکته جالب این است که ابن تیمیه سند حدیث را صحیح خوانده است و نویسندگان معاصر وهابی «رفاعی» که می کوشد احادیث توسل را از اعتبار بپندازد می گوید: شکی نیست که این حدیث صحیح و مشهور است.^۱

امام حسین علیه السلام در دعای عرفه چنین می فرماید: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ فِي هَذِهِ الْعَشِيَّةِ الَّتِي قَرَضْتَهَا وَعَظَمْتَهَا بِمُحَمَّدٍ نَبِيِّكَ وَرَسُولِكَ وَخَيْرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ؛ خدایا، در همچو وقتی که تو آن را بر من واجب و بزرگ داشته ای به تو توجه می کنم. و تو را به محمد - پیامبر و فرستاده و مهم ترین آفریده ات - سوگند می دهم».

ابن اثیر عزالدین علی بن محمد بن عبدالکریم جزری، متوفای ۶۳۰ هـ. ق، در کتاب «أسد الغابه فی معرفة الصحابة» می نویسد: «در سال رماده وقتی قحطی به اوج خود رسید، عمر به وسیله عباس طلب باران نمود. خدا به وسیله او آنان را سیراب کرد و زمین ها سرسبز گردید. پس خلیفه دوم رو به مردم کرد و گفت: به خدا سوگند: عباس وسیله ماست به سوی خدا و مقامی نزد خدا دارد... مردم با مسح بدن عباس تبرک می جستند و می گفتند: آفرین بر تو ای ساقی دو حرم».

اگر عباس عموی پیامبر صلی الله علیه و آله، وسیله دعا باشد، چگونه می توان توسل به امام زمان علیه السلام و تبرک جستن به نام او را شرک خواند؟

سوره مانده، آیه ۳۴: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»؛ ای افراد با ایمان، پرهیزکار باشید و به سوی خدا وسیله ای تحصیل کنید و در راه خدا تلاش نمایید تا رستگار شوید. مؤمنان را برای تقرب به خدا دعوت به تحصیل وسیله می کند.

شکی نیست که انجام وظایف دینی از وسایل رستگاری است؛ ولی وسیله منحصر به آنها

۱. سبحانی، سید جعفر، آئین و هایت، ص ۱۳۹ تا ۱۴۱.

نیست. توسل به اولیا هم یکی از وسایل رستگاری است.^۱

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «الْأَيْمَةُ مِنَ وُلْدِ الْحُسَيْنِ عليه السلام مَنْ أَطَاعَهُمْ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ مَنْ عَصَاهُمْ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ، هُمُ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى وَ هُمُ الْوَسِيلَةُ إِلَى اللَّهِ؛ هر کس امامان، از فرزندان امام حسین عليه السلام را اطاعت کند، خدا را اطاعت نموده و هر کس با آنها مخالفت کند با خدا مخالفت کرده است. آنها ریسمان محکم الهی و وسیله به سوی خدایند»^۲.

توسل، به این معانی که ذکر شد، نه شرک است و نه مخالف توحید و اسلام؛ بلکه دقیقاً در جهت توحید است؛ زیرا پیامبر و امامان بدون ارتباط با خدا مورد نظر نیستند؛ بلکه توسل به آنها برای رسیدن به مقام قرب الهی است.

ب. شفاعت

اعتقاد به شفاعت، از دیرباز مورد توجه شیعه بوده است. این مسئله، همیشه مورد اشکال و هابیت قرار گرفته است. شفاعت به عنوان راهی برای نجات انسان‌های آلوده، اما امیدوار به رحمت الهی، در برخی آیات قرآن مطرح شده است. برخی آیات، شفاعت را خاص خدا می‌داند.^۳ پاره‌ای از آیات، شفاعت را به اذن خدا برای بعضی افراد می‌پذیرد.^۴ بنابراین اصل شفاعت مورد قبول قرآن است؛ اما این مسئله نیازمند توضیح مختصری است.

۱. مفهوم شفاعت

شفاعت از ماده «شفع» به معنی ضمیمه کردن چیزی به همانند خود است که باید نوعی شباهت و همانندی در میان آن دو باشد، هر چند تفاوتی بین آن دو دیده شود.

از دیدگاه قرآن، گناهکار به سبب پاره‌ای از جنبه‌های مثبت، شباهتی به اولیاء الله پیدا می‌کند و آنها با عنایات و کمک‌های خود، او را به کمال سوق می‌دهند و از پیشگاه خدا تقاضای عفو

۱. همان، ص ۱۵۴ و ۱۵۵ و ۱۶۳.

۲. القمی المشهدی، [شیخ] محمد بن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الفرائب، ج ۴، ص ۱۰۴.

۳. سوره سجده، آیه ۴؛ سوره زمر، آیه ۴۴؛ سوره مؤمن، آیه ۱۸.

۴. سوره بقره، آیه ۲۵۵؛ سوره طه، آیه ۱۰۹؛ سوره یونس، آیه ۳؛ سوره نجم، آیه ۲۶.

می‌نمایند. شفاعت اولیای خدا بر اساس ضابطه است نه رابطه.

۲. فلسفه شفاعت

شفاعت نه تشویق به گناه است، نه چراغ سبز برای معاصی، نه عامل عقب افتادگی و نه چیزی شبیه پارتی بازی در دنیای امروز؛ بلکه آثار مثبت و سازنده ویژه‌ای دارد؛ از جمله: ایجاد امید و مبارزه با روح یأس، ایجاد رابطه‌ای معنوی با اولیای خدا، تحصیل شرایط شفاعت، توجه به سلسله شافعان.

۳. شفاعت کنندگان

پیامبر گرامی اسلام می‌فرماید: «شفیعان در قیامت پنج هستند: قرآن، صلۀ رحم، امانت، پیامبر شما و خاندان پیغمبرتان».

در حدیث دیگری پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «قرآن را فراگیرید که شفاعت کننده روز قیامت است».

در روایات دیگری توبه، مؤمنین، فرشتگان، دانشمندان و پیمان الهی به عنوان شفیع مطرح شده‌اند. بدین ترتیب امام عصر علیه السلام بزرگ‌ترین شفیع ما در قیامت خواهد بود، به شرط اینکه رابطه ما با او از بین نرود.

گفتار یکم. پذیرش ولایت امام علیه السلام

در بسیاری دعاها و زیارت‌ها بحث پذیرش ولایت امام علیه السلام و چنگ زدن به ریسمان ولایت امامان و خشنودی از ولایت حضرت مهدی علیه السلام، مطرح شده است که به برخی اشاره شد.

الف. مفهوم ولایت

ولایت به فتح و کسر واو، قرار گرفتن چیزی در کنار چیز دیگر است، به گونه‌ای که فاصله‌ای نباشد؛ یعنی اگر دو چیز چنان به هم متصل باشند که هیچ چیز دیگر میان آن‌ها نباشد، ماده «ولی» استعمال می‌شود. این‌گونه است که این کلمه، در مورد نزدیکی - چه مادی چه معنوی - و نیز در مورد دوستی، یاری، تصدی امر، تسلط و معانی دیگر استعمال شده است.

در قرآن سخن از «ولاء» و «موالات» و «تولی» بسیار است. از تدبر در آن به دست می‌آید که در اسلام دو نوع ولاء وجود دارد: منفی و مثبت؛ مسلمانان مأمورند که نوعی ولاء را نپذیرند و ولای

دیگری را دارا باشند و بدان اهتمام ورزند.

ولاء اثباتی اسلامی دوگونه است: ولای عام و ولای خاص. ولای خاص نیز اقسامی دارد: ولای محبت، ولای امامت، ولای زعامت، ولای تصرف یا ولایت تکوینی...^۱

تقسیم بندی دیگری نیز در ولایت خاص، از جمله ولایت پیامبر ﷺ و امامان، شده است که به ولایت تشریحی و ولایت تکوینی معروف است.

ب. ولایت تشریحی

امام دارای ولایت تشریحی است و این، غیر از جایگاه تشریح است که مختص به خدا و رسول است؛ بلکه بدین معناست که برای اداره و نظم امور و اصلاح اجتماع واجد اختیاراتی است که می‌تواند در همه شئون زندگی فردی، اجتماعی، مادی و معنوی مردم به اذن خدا دخالت کند و بر همه مردم نیز لازم است که از وی اطاعت نموده خواسته او را بر خواسته خود مقدم دارند. ولایت تشریحی ابعاد مختلفی دارد؛ از جمله: ولایت امامت و مقام مرجعیت دینی. ولایت، زعامت و رهبری اجتماعی و سیاسی بنا بر آیه «أَطِيعُوا اللَّهَ وَ اطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ»^۲؛ ای ایمان آورندگان، خدا را اطاعت کنید و پیامبر خدا و صاحبان امر (اوصیای پیامبر) را اطاعت کنید، و ولایت قضا و حق فصل خصومت بر اساس آیه ۶۵ سوره نساء «فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا»؛ به پروردگارت سوگند که آنان مؤمن نخواهند بود مگر اینکه در اختلاف‌های خود تو را به داوری طلبند، و سپس از داوری تو در دل خود احساس ناراحتی نکنند و کاملاً تسلیم باشند، به آنها واگذار شده است.

ج. ولایت تکوینی

امام دارای ولایت تکوینی است که بالاترین مرحله ولایت است. ولایت تکوینی مربوط به تصرفاتی است که در عالم طبیعت و پدیده‌های گوناگون آن و همچنین نفوس انسانی با نیروی فوق طبیعی و

۱. ر.ک: مطهری، [شاهد آیت‌الله] مرتضی، ولاءها و ولایتها.

۲. سوره نساء، آیه ۵۹.

خدادادی صورت می‌گیرد؛ ولایتی که شخص بتواند به فرمان و اذن خدا در جهان آفرینش تصرف کند، و بر خلاف عادت و جریان طبیعی عالم اسباب، حوادثی را به وجود آورد. این نوع ولایت که ناشی از اذن و قدرت الهی است، «ولایت تصرف» هم نامیده می‌شود.

ولایت تکوینی به چهارگونه شایان تصور است که برخی قابل قبول و بعضی غیر قابل قبول

است:

۱. ولایت در امر خلقت و آفرینش جهان

بدین معنا که خدا به بنده‌ای از بندگان یا فرشته‌ای از فرشتگان خود توانایی دهد که عوالمی را بیافریند، یا از صفحه هستی محو کند، به یقین این امر محال نیست؛ زیرا خدا بر همه چیز قادر است و می‌تواند هرگونه توانایی را به هرکسی عطا کند؛ ولی آیات قرآن ناظر به آن است که آفرینش آسمانها و زمینها، جن و انس، فرشته، گیاه و حیوان و... همه به قدرت پروردگار انجام گرفته است، نه به دست بندگان خاص یا فرشتگان. از این رو همه جا آفرینش به او نسبت داده شده، و در هیچ موردی به غیر او نسبت داده نشده است. امامان علیهم‌السلام به این معنا مفروض نیستند.

۲. ولایت تکوینی به معنای واسطه فیض بودن

بدین معنا که هرگونه کمک، رحمت، برکت و قدرتی که از سوی خدا به بندگانش یا سایر موجودات هستی می‌رسد، از طریق اولیاءالله و بندگان خاص اوست؛ همانند آبهای آشامیدنی خانه‌های یک شهر که همه از لوله اصلی می‌گذرد. این لوله بزرگ آبها را از منبع اصلی می‌گیرد و به همه جا می‌رساند و به آن «واسطه در فیض» می‌گویند که از نظر عقلی محال نیست و نمونه آن در جهان کوچک و ساختار وجود انسان و تقسیم مواد حیاتی به تمام سلولها از شاهرگ قلب دیده می‌شود. چرا در جهان بزرگ چنین نباشد؟^۱

این معنا را می‌توان با روایات و متون فراوان اسلامی اثبات کرد:

امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «ما پیشوایان مسلمین و حجت‌های خدا بر جهانیان و برتر و سالار

۱. ر.ک: مکارم شیرازی، ناصر، پیام قرآن، ج ۹، صص ۱۶۱ و ۱۶۲.

مؤمنین و رهبران شریف انسانهای نورانی و سرور مسلمین هستیم. ما موجب امنیت و آسایش اهل زمینیم، همچنان که ستارگان امان اهل آسمان‌اند، و ما کسانی هستیم که خدا به وسیله ما آسمان را از اینکه بر روی زمین بیفتد، مگر به اذن او، حفظ می‌کند. به وسیله ماست که زمین اهلش را حفظ می‌کند و به سبب ماست که باران می‌بارد و رحمت الهی منتشر می‌شود، و زمین برکات خویش را خارج می‌سازد. اگر زمین از ما تهی شود، اهلش را فرو خواهد برد.^۱

رسول اکرم ﷺ به امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید: «ای علی، اگر ما نبودیم، خدا آدم، حوا، بهشت، جهنم، آسمان و زمین را نمی‌آفرید.»^۲

در زیارت جامعه کبیره از زبان امام هادی علیه السلام می‌خوانیم: «به وسیله شما خدا خلقت را آغاز فرمود و به وسیله شما کتاب آفرینش را به پایان می‌رساند و به برکت وجود شما باران را نازل می‌کند و مانع از سقوط آسمان بر زمین می‌شود.»^۳

۳. ولایت تکوینی در مقیاس معین

مانند: احیای مردگان، شفای بیماران بی‌درمان، معجزه‌های پیامبران و کرامت‌های اولیا و مانند آن. نمونه‌هایی از این ولایت در داستان برخی از پیامبران در قرآن مجید آمده است.^۴ روایات اسلامی نیز گواه آن است:

امام باقر علیه السلام درباره آیه ۴۳ سوره رعد: ﴿وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا، قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا

۱. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ص ۲۰۷.

۲. همان، ص ۲۵۴.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، ص ۹۰۵.

۴. مانند سوره آل عمران، آیه ۴۹: ﴿أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَأُخْرِئُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ﴾؛ (عیسی به آنان گفت:) همانا من از گل چیزی به مانند پرند می‌سازم سپس در آن می‌دمم و به فرمان خدا پرند می‌گردد. و به اذن خدا، کور مادرزاد و مبتلایان به مرض برص (پیسی) را بهبود می‌دهم، و مردگان را به اذن خدا زنده می‌کنم، و از آن چه می‌خورید و در خانه‌های خود ذخیره می‌کنید، به شما خبر می‌دهم.

بیتنی و بیتکم و من عنده علم الكتاب؛ آنها که کافر شدند می‌گویند تو پیامبر نیستی. بگو برای اثبات رسالت من شهادت خدا و کسی که نزد او علم کتاب است کافی است، می‌فرمایند: «مقصود از کسی که نزد او علم کتاب است امیر المؤمنین علیه السلام است؛ زیرا علی علیه السلام عالم این امت بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله است.»^۱ در توضیح این مطلب، امام صادق علیه السلام در حدیث مفصلی که در آن داستان حضرت سلیمان علیه السلام و آصف بن برخیا از آیه ۴۰ سوره نمل^۲ نقل شده می‌فرماید: «علم آصف قطره‌ای از دریای علم الهی بود که این کار بزرگ (آوردن تخت بلقیس از یمن در یک چشم به هم زدن) را انجام داد. در حالی که آیه ۴۳ سوره رعد در مورد امیر المؤمنین علیه السلام می‌فرماید: «نزد او تمام علم کتاب است» سپس امام به سینه خود اشاره می‌کند و می‌فرماید: «به خدا قسم همه علم کتاب نزد ماست.»^۳ بنابراین آن کس که علم کتاب نزد اوست، به اذن خدا ولایتی قوی‌تر و بالاتر بر هستی خواهد داشت.

۴. ولایت به معنای دعا کردن برای پیدایش امور مطلوب

بدین ترتیب که پیامبر صلی الله علیه و آله یا امام معصوم علیه السلام دعا می‌کند و آنچه او از خدا خواسته است تحقق می‌یابد. این معنا نیز هیچ‌گونه مانع عقلی و نقلی ندارد و آیات و روایات مملو از نمونه‌های آن است؛ بلکه شاید نتوان نام ولایت تکوینی بر آن نهاد؛ چرا که استجاب دعا می‌کند، از سوی خداست. در بسیاری از روایات اشاره‌هایی به «اسم اعظم» آمده است و اینکه اسم اعظم در اختیار پیامبران یا امامان یا بعضی از اولیاء الله بوده است و با آن می‌توانستند در عالم تکوین تصرف کنند.^۴

پاسخ به یک اشکال

گروهی نظریه ولایت تکوینی و باور به آن را نوعی شرک به خدا می‌دانند و با هر سخنی و اعتقادی که

۱. القمی المشهدی، [شیخ] محمد بن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۶، ص ۴۸۳.

۲. «قال الذي عنده علم من الكتاب أنا آتيتك به قبل أن يزنتك إليك طرفلك»؛ گفت آن که دانشی از کتاب داشت: پیش از آن که چشم بر هم زنی آن را نزدت خواهم آورد.

۳. القمی المشهدی، [شیخ] محمد بن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۶، ص ۴۸۱.

۴. ر.ک: مکارم شیرازی، ناصر، پیام قرآن، ج ۹، صص ۱۶۲ و ۱۶۳.

این مسئله را تأیید کند مخالفت‌اند. در پاسخ به آنها باید گفت: نظریه ولایت تکوینی از سویی مربوط به استعداد‌های نهفته در انسان است، و از سوی دیگر مربوط به رابطه این موجود با خداست. مقصود از ولایت تکوینی این است که انسان بر اثر پیمودن راه بندگی به مقام قرب الهی نائل شود، و سپس قافله سالار معنویات، مسلط بر ضمایر و شاهد بر اعمال و حجت زمان گردد. زمین هیچ‌گاه از آن ولی که حاصل چنین معنویتی باشد خالی نیست (لَوْلَا الْحُجَّةُ لَسَاخَتْ الْأَرْضُ بِأَهْلِهَا).

انکار مقام قرب و ولایت در انسان، به ویژه اولیای خدا، ناشی از مادی فرض کردن تمام ابعاد وجودی انسان است. چرا باید انسان را این چنین حقیر و خالی فرض نماییم تا مجبور شویم همه چیز را تأویل و توجیه کنیم؟^۱

گفتار دوم. پذیرش ولایت امامان علیهم‌السلام و قبولی اعمال

از آثار پذیرش ولایت ائمه علیهم‌السلام و امام عصر علیه‌السلام، قبولی اعمال، اضافه شدن حسنات، محو سیئات و استجاب دعاهاست. هیچ عملی جز با پذیرش ولایت معصومین علیهم‌السلام پذیرفته نیست.

این نکته به طور روشن مطرح شد. به طور خلاصه به مبانی قرآنی و روایی آن اشاره می‌شود:

۱. قرآن در سوره نساء، آیه ۸۰ می‌فرماید: «مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّىٰ فَمَا

أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا»؛ هر که از رسول صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم اطاعت کند محققاً از خدا اطاعت کرده است و کسی که پشت کند ما تو را نسبت به او نگهبان نفرستادیم.

امام باقر علیه‌السلام در تفسیر این آیه می‌فرماید: «ذُرْوَةُ الْأَمْرِ وَ سَنَامُهُ وَ مِفْتَاحُهُ وَ بَابُ الْأَشْيَاءِ وَ رِضَا

الرَّحْمَنِ الطَّاعَةَ لِلْإِمَامِ بَعْدَ مَفْرَقَتِهِ... اما لَوْ أَنَّ رَجُلًا قَامَ لَيْلَهُ وَ صَامَ نَهَارَهُ وَ تَصَدَّقَ بِجَمِيعِ مَالِهِ وَ حَجَّ

جَمِيعَ دَهْرِهِ وَ لَمْ يَعْرِفْ وَ لَایَةَ وَلِيِّ اللَّهِ فَيُؤَالِجِهِ وَ يَكُونُ جَمِيعُ أَعْمَالِهِ بِدِلَالَتِهِ إِلَيْهِ، مَا كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ جَلٌّ

وَ عَزٌّ حَقٌّ فِي ثَوَابِهِ وَ لَا كَانَ مِنْ أَهْلِ الْإِيمَانِ؛ فراز امر دین و بلندترین کار آن و کلید هر چیزی و

۱. برگرفته از کتاب ولایات و ولایتها، مطهری، [شهید آیت‌الله] مرتضی، صص ۶۰-۹۰؛ ضمناً بحث ولایت تکوینی در

کتابهای پیام قرآن، ج ۹، مکارم شیرازی، ناصر؛ ولایات و ولایتها، مطهری، [شهید آیت‌الله] مرتضی، ولایت تکوینی و

تشریحی، صافی گلپایگانی، [آیه الله] لطف الله، به طور مشروح آمده است.

خشنودی خدای رحمان پیروی از امام پس از شناختن اوست. اگر مردی همه شب، عبادت و هر روز روزه بدارد و همه مالش را صدقه دهد و همه عمرش حج کند و ولایت ولی خدا را نداند تا پیرو او باشد و همه کارش به راهنمایی او باشد، او را بر خدای عزوجل حق ثوابی نیست و از اهل ایمان نباشد.^۱

۲. پیامبر گرامی اسلام ﷺ در خطبه معروف غدیر می فرماید: «فَاعْلَمُوا مَعَاشِرَ النَّاسِ أَنَّ اللَّهَ قَدْ نَصَبَهُ لَكُمْ وَلِيًّا وَ إِمَامًا فَرَضَ طَاعَتَهُ عَلَى الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ عَلَى التَّابِعِينَ لَهُمْ بِأَخْسَانٍ وَ عَلَى الْبَادِيِّ وَ الْحَاضِرِ وَ عَلَى الْعَجَمِيِّ وَ الْعَرَبِيِّ وَ الْحُرِّ وَ الْمَمْلُوكِ وَ الصَّغِيرِ وَ الْكَبِيرِ وَ عَلَى الْأَبْيَضِ وَ الْأَسْوَدِ وَ عَلَى كُلِّ مُوَحَّدٍ مَاضٍ حُكْمُهُ، جَازٍ قَوْلُهُ نَافِذٌ أَمْرُهُ مَلْعُونٌ مَنْ خَالَفَهُ مَرْحُومٌ مَنْ تَبِعَهُ وَ صَدَقَهُ فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَ لِمَنْ سَمِعَ مِنْهُ وَ أَطَاعَ لَهُ... مَعَاشِرَ النَّاسِ، مَا مِنْ عِلْمٍ إِلَّا وَ قَدْ أَحْصَاهُ اللَّهُ فِيَّ وَ كُلُّ عِلْمٍ عُلِّمْتُ فَقَدْ أَحْصَيْتُهُ فِي إِمَامِ الْمُتَّقِينَ، وَ مَا مِنْ عِلْمٍ إِلَّا وَ قَدْ عُلِّمْتُهُ عَلِيًّا وَ هُوَ الْإِمَامُ الْمُبِينُ الَّذِي ذَكَرَهُ اللَّهُ فِي سُورَةِ يَسِّ «وَ كُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ»^۲؛ ای مردم بدانید که خدا او (امیرالمؤمنین علیه السلام) را برای شما صاحب اختیار و امامی قرار داده که اطاعتش را واجب نموده است بر مهاجرین و انصار و تابعین آنها به نیک، و بر روستایی و شهری و بر عجمی و عربی و بر آزاده و بنده و بر بزرگ و کوچک و بر سفید و سیاه و بر هر یکتاپرستی که حکم او اجرا شده و کلام او مورد عمل و امر او نافذ است. هر کس با او مخالفت کند ملعون است و هر کس تابع او باشد و او را تصدیق نماید، مورد رحمت الهی است. خداوند او را و هر کس را که از او بشنود و او را اطاعت کند آمرزیده است... ای مردم، هیچ عملی نیست مگر آن که خدا آن را در من جمع کرده است، و هر عملی را که آموخته‌ام در امام متقیان جمع نموده‌ام، و هیچ عملی نیست مگر آنکه آن را به علی علیه السلام آموخته‌ام. اوست امام مبین که خدا در سوره یاسین ذکر کرده است: و هر چیزی را در کتاب آشکار کننده‌ای جمع کرده‌ایم»^۳.

۱. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۳، ص ۳۷.

۲. سوره یاسین، آیه ۱۲.

۳. الطبرسی، احمد بن علی، الاحتجاج، ج ۱.

۳. در بسیاری از روایات، عدم پذیرش ولایت و عدم معرفت ائمه علیهم‌السلام موجب درافکنده شدن در آتش و عدم قبولی اعمال است، چنان‌که در بعضی از زیارت‌ها و دعاها هم به این نکته اشاره شده است. پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: «أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ كَافِرًا؛ آگاه باشید! کسی که بر دشمنی آل محمد علیهم‌السلام بمیرد کافر مرده است». همچنین از رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نقل شده: «أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ لَمْ يَشْمَنَّ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ؛ بدانید! کسی که بر دشمنی آل محمد علیهم‌السلام بمیرد، بوی بهشت به مشامش نمی‌رسد»^۱.

در بخشی از زیارت جامعه کبیره می‌خوانیم: «وَمَنْ خَالَفَكُمْ فَالْتَأَرْ مَثْوِيَهُ وَمَنْ جَعَدَكُمْ كَافِرًا وَمَنْ حَارَبَكُمْ مُشْرِكًا وَمَنْ رَدَّ عَلَيْكُمْ فِي أَشْفَلِ دَرَكٍ مِنَ الْجَحِيمِ؛ کسی که مخالف شما باشد آتش جایگاه اوست، کسی که به انکار شما برخیزد کافر است و آن‌که با شما بجنگد مشرک است و کسی که شما را رد کند در پست‌ترین مکانهای جهنم خواهد بود»^۲.

گفتا سوم. برائت از دشمنان امامان علیهم‌السلام و نفرین آنها

برائت از مشرکین و دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام در کنار پذیرش ولایت خدا و معصومین علیهم‌السلام در بسیاری از آیات و روایات آمده است. اظهار محبت به خدا و اهل بیت و پذیرش ولایت، بدون دشمنی و بغض و کینه دشمنان آن‌ها، مفهومی ندارد. در عباراتی که از زیارات و ادعیه مربوط به حضرت مهدی عجل‌الله‌تعالیه نقل شد، این مسئله آمده است.

برای تأیید این مسئله به مبانی قرآنی و روایی آن اشاره می‌شود:

۱. سوره برائت با بیزاری خدا و رسولش از مشرکین آغاز می‌شود و در آیه سوم همان سوره می‌فرماید: «أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ؛ خدا و رسولش از مشرکین بیزارند.

۲. آیه ۲۱۶ سوره شعراء پس از نقل جریان فرمان خداوند به انذار عشیره و نزدیکان پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم می‌فرماید: «فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ؛ اگر نافرمانی تو را کردند به آن‌ها بگو که من از

۱. زمخشری، محمود بن عمر، کشاف، ج ۲، ص ۸۲ (القندوزی الحنفی، سلیمان بن ابراهیم، ینایع المودة).

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، ص ۹۰۲.

کردار شما بیزارم.

۳. آیه ۲۶ سوره زخرف در داستان برخورد حضرت ابراهیم علیه السلام با قوم مشرک می فرماید: «وَ إِذْ قَالَ اِبْرَاهِيمُ لِاَبِيهِ وَ قَوْمِهِ اِنِّى بُرَاۗءٌ مِّمَّا تَعْبُدُوْنَ»؛ آن گاه که ابراهیم به عمویش (آزر) و قوم خویش فرمود: من از آنچه شما می پرستید بیزارم.

پس لازمه در مسیر حق بودن، مجاهده و مبارزه در برابر باطل و اظهار بیزاری از آن است.

۴. فضیل بن یسار درباره حب و بغض از امام صادق علیه السلام می پرسد: آیا اینها از ایمان هستند؟ امام علیه السلام می فرماید: «هَلِ الْاِيْمَانُ اِلَّا الْحُبُّ وَ الْبُغْضُ»؛ آیا ایمان جز حب و بغض چیز دیگری است؟ سپس آیه ۷ سوره حجرات را تلاوت می فرماید: «وَلَكِنَّ اللّٰهَ حَبَّبَ اِلَيْكُمْ الْاِيْمَانَ وَ زَيَّنَّ فِى قُلُوْبِكُمْ وَ كَرَّهَ اِلَيْكُمْ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوْقَ وَ الْعِصْيَانَ اُولٰٓئِكَ هُمُ الرَّاشِدُوْنَ»؛ خدا برای شما ایمان را دوست داشت و در قلب هاتان آن را زینت داد و برای شما کفر و فسق و گناهکاری را اکراه داشت، آنها انسانهای رشد یافته اند.^۱

۵. امام صادق علیه السلام فرمود: «مَنْ اَحَبَّ لِلّٰهِ وَ اَبْغَضَ لِلّٰهِ وَ اَعْطَى لِلّٰهِ وَ مَنَعَ لِلّٰهِ فَهُوَ مِمَّنْ كَمَلَ اِيْمَانُهُ»؛ کسی که در راه خدا دوست بدارد و در راه او دشمن بدارد، در راه خدا عطا کند و در راه او منع کند، از کسانی است که ایمانش کامل است.^۲

۶. امام صادق علیه السلام می فرماید: «در حضور پیامبر صلی الله علیه و آله از محکم ترین دستاویزهای ایمان سخن به میان آمد. هر کسی چیزی گفت (نماز، زکات، روزه، حج، جهاد) پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: همه اینها که گفتید ارزش است؛ ولی محکم ترین دستاویزهای ایمان، محبت به خدا و دشمنی در راه او و پذیرش ولایت اولیای خدا و بیزاری از دشمنان خداوند بزرگ است.^۳

۷. امام صادق علیه السلام فرمود: «حُبُّ الْاَبْرَارِ لِلْاَبْرَارِ ثَوَابٌ لِلْاَبْرَارِ، وَ حُبُّ الْفَجَّارِ لِلْاَبْرَارِ فَضِيْلَةٌ لِلْاَبْرَارِ».

۱. برقی، احمد بن محمد بن خالد، المحاسن، ص ۲۶۲.

۲. همان، ص ۲۶۳.

۳. همان، ص ۲۶۴.

و بُغْضُ الْفُجَّارِ لِلْأَبْرَارِ زَيْنٌ لِلْأَبْرَارِ، وَ بُغْضُ الْأَبْرَارِ لِلْفُجَّارِ خِزْيٌ عَلَى الْفُجَّارِ؛ محبت نیکان به نیکان موجب پاداش نیکان است و محبت گنهکاران به نیکان فضیلت برای نیکان است. کینه گنهکاران به نیکان زینت برای نیکان و کینه نیکان به گنهکاران خواری گنهکاران است.^۱

در زیارت عاشورا، پس از یکصد بار سلام بر امام حسین علیه السلام و یارانش، یکصد بار لعنت بر دشمنانش و ستمگران آمده است. در همان زیارت می‌خوانیم: «إِنِّي سَلَمٌ لِمَنْ لَعَنَ حَزْبَ لَعْنِ حَارِثِكُمْ؛ من در صلح و سازشم با کسی که با شما چنین است و در جنگ با دشمنان شمایم». در جای جای این زیارت از خدا می‌خواهیم که برائت از دشمنان اهل بیت را روزی ما کند. لازمه شیعه بودن محبت اهل بیت علیهم السلام و برائت از دشمنان آنهاست.

گفتار چهارم. اهل بیت علیهم السلام، میزان حق و اهل معروف

در زیارت آل یاسین خطاب به حضرت مهدی علیه السلام می‌گوییم: «حق آن چیزی است که شما آن را پسندیده‌اید و باطل آن است که شما از آن خشمگین و متنفرید. معروف آن است که شما به آن فرمان می‌دهید و منکر چیزی است که شما از آن نهی می‌کنید».

بر این اساس، اهل بیت و امام عصر علیه السلام میزان حق و اهل معروف‌اند. این نکته در تفسیر بعضی از آیات و متون روایات مطرح شده است.

الف. خدا در آیه ۷ و ۸ سوره انفال می‌فرماید: «و يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَ يَقَطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ. لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَ يُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ»؛ خدا اراده کرده است که حق را با کلماتش پدید آورد و نسل کافران را قطع کند، تا حق ثابت و باطل نابود شود، گرچه مجرمان اکراه داشته باشند. در تفسیر این آیات آمده است: «و می‌خواهد خدای تعالی که ثابت گرداند دین اسلام را (بِکَلِمَاتِهِ) به اولیای خود، چنان‌که در تفسیر علی بن ابراهیم مروی است که مراد از کلمات ائمه علیهم السلام هستند؛ به این معنی که می‌خواهد خدای تعالی که در زمان رسالت حضرت رسالت پناه علیه السلام احقاق

دین حق به وسیله مرتضی علی علیه السلام کند و بعد از او به سبب یازده فرزند او از ائمه گرامی علیهم السلام ^۱.

امام باقر علیه السلام می فرماید: «مراد از بکلماتیه، کلمات باطنی حق تعالی است و علی علیه السلام در باطن کلمه خدای تعالی است» ^۲.

ب. آیه ۸۱ سوره اسراء: «وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا»؛ بگو حق آمد و باطل نابود شد. به درستی که باطل نابود شدنی است.

امام باقر علیه السلام می فرماید: «إِذَا قَامَ الْقَائِمُ ذَهَبَتْ دَوْلَةُ الْبَاطِلِ»؛ هر زمان که قائم پیاخیزد، دولت باطل نابود می شود» ^۳.

کتاب الخرایج و الجرایج، ضمن خبر طولانی از حکیمه نقل کرده که چون حضرت صاحب الامر علیه السلام متولد شد از همه آرایش و ادناس مطهر و پاک بود و در شانه راست آن حضرت مکتوب بود: «جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ»؛ ^۴ بگو حق آمد و باطل از بین رفت.

ج. در زیارت جامعه کبیره می خوانیم: «وَالْحَقُّ مَعَكُمْ وَفِيكُمْ وَبَيْنَكُمْ وَإِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ أَهْلُهُ وَمَعْدِنُهُ»؛ حق با شما و در خاندان شما و از شما و به سوی شماست و شما اهل حق و معدن آن هستید» ^۵.

د. رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در بیان ویژگی امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید: «عَلِيُّ مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ وَ لَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»؛ با حق و حق با علی علیه السلام است و این دو از هم جدا نمی شوند تا نزد حوض کوثر، روز قیامت، بر من وارد شوند» ^۵.

با توجه به آیه‌ها، روایتها و فرازهایی از دعاها و زیارتها، اهل بیت علیهم السلام و امام عصر علیه السلام محور و میزان حق‌اند و هر مسیری غیر از مسیر آنها باطل است. از این روی امام علی بن ابیطالب علیه السلام در پاسخ یکی از یارانش که در جنگ جمل دچار تردید شده بود، فرمود: «حق را بشناسید، سپس اهلش

۱. شریف لاهیجی، بهاء الدین محمد شیخ علی، تفسیر شریف لاهیجی، ج ۲، ص ۱۶۳.

۲. همان، ص ۱۶۴.

۳. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، روضه کافی، ص ۲۸۲.

۴. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، ص ۹۰۱.

۵. محمدی الری شهری، محمد، میزان الحکمة، ج ۱، ص ۲۰۸.

را خواهید شناخت».

۵. آیه ۱۰۴ سوره آل عمران: «وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ»؛ باید از بین شما گروهی باشد که دعوت به نیکی و امر به معروف و نهی از منکر کند. آنها رستگاران‌اند.

امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه می‌فرماید: «این گروه، آل محمد علیهم السلام و پیروان ایشان‌اند که مردم را دعوت به خیر می‌کنند و امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند».^۱

از امام صادق علیه السلام پرسیدند آیا امر به معروف و نهی از منکر بر همه امت واجب است؟ فرمود: خیر. پرسیدند: چرا؟ فرمود: «همانا واجب است بر کسی که قوی و مطاع باشد و عالم باشد که بتواند معروف را از منکر تشخیص دهد، نه بر ضعیفان که نمی‌توانند حق را از باطل تشخیص دهند».^۲

چه کسانی توان‌تر و دان‌تر از امامان‌اند که محور معروف باشند و مردم را بر اساس تشخیص درست حق از باطل، امر به معروف و نهی از منکر کنند؟

و. سوره آل عمران آیه ۱۱۰: «كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ»؛ شما بهترین امتی هستید که از بین مردم بیرون آمدید. امر به معروف و نهی از منکر می‌کنید. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «مقصود از خَيْرَ أُمَّةٍ آل محمدند».^۳

علی بن ابراهیم از عبدالله بن سنان روایت کرده که روزی آیه «كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ» را بر حضرت صادق علیه السلام خواندم، حضرت فرمود: «آیه این چنین نازل نشده است. چون بهترین امت قاتل حضرت امیرالمؤمنین و امام حسن و امام حسین علیهم السلام نخواهند بود». ابن سنان گوید که گفتیم: پس آیه چون نازل شده؟ فرمود: «خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ»، آیا نمی‌بینی که خدای متعال ایشان را مدح کرده و فرموده: «تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ...».^۴

۱. شبر، سید عبدالله، تفسیر جوهر ثمین، ج ۱، ص ۲۵۶.

۲. فیض کاشانی، تفسیر صافی، ج ۱، ص ۳۳۸.

۳. سبزواری نجفی، شیخ محمد، تفسیر جدید، ج ۲، ص ۱۲۲.

۴. شریف لاهیجی، بهاء الدین محمد شیخ علی، تفسیر شریف لاهیجی، ج ۱، ص ۳۶۴.

گفتار پنجم. دعا برای حضرت مهدی علیه السلام و یارانش و آرزوی یاری و دفاع او

از جمله مسائلی که در دعاها و زیارت‌های حضرت مهدی علیه السلام آمده است دعا برای سلامتی و فرج حضرت قائم علیه السلام، دعا برای دوستان و موالیان، و آرزوی یاری و دفاع از امام عصر علیه السلام، حمایت از او و شهادت در رکاب آن حضرت علیه السلام است. گذشت که بسیاری از اینها به عنوان تکالیف شیعه در دوران غیبت در متون روایات اسلامی مطرح شده است. مانند:

الف. از امام صادق علیه السلام سؤال شد: آیا قائم علیه السلام متولد شده؟ فرمود: «... و اگر زمانش را درک می‌کردم، تمام عمر، او را خدمت می‌نمودم»^۱.

ب. امام صادق علیه السلام فرمود: «شخص مهموم برای ما که غم و اندوهش برای ظلمی است که بر ما رفته، نفس کشیدنش تسبیح گویی است، و هم او برای امر ما عبادت است و پنهان داشتنش سر ما را جهاد در راه خداوند است»^۲.

ج. امام صادق علیه السلام فرمود: «پس از این شبهه‌ای شما را خواهد رسید که بدون نشانه دیده شدنی و امام هدایت کننده‌ای خواهید ماند و از آن نجات نمی‌یابد، مگر کسی که دعای غریق را بخواند». راوی گوید: عرضه داشتیم: دعای غریق چگونه است؟ فرمود: «چنین بگوید: یا الله یا رَحْمَنُ یا رَحِيمُ یا مُقَلَّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّثْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ»^۳.

د. امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: «کسی که نمی‌تواند ما را زیارت نماید، پیروان صالح ما را دیدار کند که ثواب زیارت ما برایش نوشته می‌شود، و هر کس نمی‌تواند ما را صله کند، پس نیکان پیرو ما را صله کند، برای او ثواب صله ما نوشته می‌شود»^۴.

ه. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «من خودم را از شهدای کربلا بیرون نمی‌دانم و ثوابم را کمتر از آنان نمی‌شمارم؛ زیرا در نیت من یاری امام حسین علیه السلام بود، اگر آن روز را درک می‌کردم. همچنین شیعیان

۱. ترجمه موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۲، ص ۲۰۳.

۲. همان، ص ۲۳۶.

۳. همان، ص ۲۶۰.

۴. همان، ص ۳۱۵.

ما شهیدان‌اند، هر چند که در رختخواب‌هایشان بمیرند. آن حضرت علیه السلام شیعیان را از الحاح کردن بر ظهور صاحب الزمان و کشف احوال او نهی می‌نمود و می‌فرمود: به خاطر نیت‌هایتان ثواب کسی را دارید که در خدمت آن حضرت شهید شود، هر چند که در خوابگاه‌هایتان بمیرید^۱.

و. حضرت مهدی علیه السلام در توقیعی به شیخ مفید می‌فرماید: «اگر شیعیان ما که خداوند آنان را در اطاعتش یاری دهد، در وفای حجت، پیمانی که از ایشان گرفته شده یکدل و مصمم باشند، نعمت لقای ما از آنان به تأخیر نمی‌افتد و سعادت دیدار ما برای آنان با معرفت کامل و راستین نسبت به ما تعجیل گردد»^۲.

ز. امام صادق علیه السلام فرمودند: «هر یک از شما برای خروج حضرت قائم علیه السلام سلاحی مهیا کند، هر چند که یک تیر باشد که خدای تعالی هرگز بداند که کسی چنین نیتی دارد، امیدوارم عمرش را طولانی کند»^۳.

ح. امام باقر علیه السلام در سفارشی به جمعی از یاران خود می‌فرماید: «باید که قدرتمندان از شما ضعیفان را یاری دهند، و ثروتمندان بر فقیران عطف‌ت نمایند، و هر کس برای برادر دینی‌اش خیرخواه باشد، همچنان‌که برای خودش خیرخواه است. و اسرار ما را کتمان سازید و مردم را بر ما مشورانید و در امر ما دقت کنید. در آنچه از ما برایتان نقل شده بنگرید؛ چنانچه دیدید با آنچه در قرآن آمده موافق است، آن را بپذیرید و اگر آن را موافق نیافتید آن را رد کنید. چنانچه امر بر شما مشتبه شد درباره‌اش توفیق نمایید، و آن را به ما رد کنید تا آنچه برای ما شرح گردیده برایتان شرح دهیم. پس اگر چنان بودید که شما را سفارش نمودیم و از آن بیرون نرفتید و کسی از شما پیش از خروج قائم علیه السلام بمیرد شهید خواهد بود. هر کس قائم ما را دریابد و در رکاب آن حضرت کشته شود پاداش دو شهید را خواهد داشت و هر کس در پیش روی حضرتش دشمن ما را بکشد، پاداش بیست شهید را خواهد

۱. همان، ص ۳۲۲.

۲. همان، ص ۴۳۸.

۳. النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، ص ۱۷۳.

داشت»^۱.

ط. در مستحبات شب بیست و سوم ماه مبارک رمضان از معصومین علیهم السلام تأکید فراوانی در

خواندن دعای امام زمان علیه السلام «اللَّهُمَّ كُنْ لِرُوَيْكَ الْحُجَّةَ بْنِ الْحَسَنِ...» شده است.^۲

گفتار ششم. دعا برای کسب معرفت خدا و رسول و اهل بیت علیهم السلام

از مهم‌ترین و اساسی‌ترین آثار و بازتاب‌های ولایت، درخواست معرفت حقیقی خدا، رسول

او صلی الله علیه و آله و حجت‌های الهی است. این معرفت هم به دست نمی‌آید جز با عنایت و توجه خدا.

همچنین الحاح و اصرار برای ثابت قدم ماندن در دین در دوران پر از خطر غیبت کبری است.

الف. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «به درستی که بهترین و واجب‌ترین فریضه‌ها بر انسان شناخت

پروردگار و اقرار به بندگی اوست و مرز شناخت آن است که خداوند را بشناسد، اینکه هیچ معبود

حقی جز او نیست و هیچ‌گونه مثل و مانندی ندارد و بداند که او قدیم پایدار، موجود است بدون

فقدان، موصوف است بی آن‌که شبیه و نظیر و باطل‌کننده‌ای داشته باشد. هیچ چیز مثل او نیست و

اوست شنوای بینا، و پس از آن، شناخت فرستاده خداست و گواهی دادن به پیغمبری او... و بعد از آن

شناخت امامی است که به نعت و صفت و نامش در حال سختی و راحتی به او اقتدا می‌نمایی.

کمترین درجه شناخت امام آن است که او همتای پیغمبر صلی الله علیه و آله است، به جز در درجه نبوت و امام

وارث پیغمبر است و اطاعت امام اطاعت خداست و اطاعت رسول خدا صلی الله علیه و آله است و تسلیم بودن به

او در همه امور و مراجعه کامل به او و پذیرش گفته او از مراتب شناخت می‌باشد. و بداند که امام بعد

از رسول خدا صلی الله علیه و آله علی بن ابیطالب است و بعد از او حسن سپس حسین... و بعد از علی پسرش

حسن و حجت از فرزندان حسن می‌باشد»^۳.

ب. امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «هر کس در حالی که امامی نداشته باشد بمیرد، مردنش مردن

۱. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۲، ص ۵۸۲.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، ص ۴۰۸.

۳. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۲، ص ۱۷۱.

جاهلیت است و هر آن‌که در حال شناختن امامش بمیرد او را زیان نرساند که این امر (حکومت مهدی عجل الله تعالی فرجه) پیش افتد یا به تأخیر. هر کس بمیرد در حالی که امامش را شناخته همچون کسی است که در خیمه قائم علیه السلام با آن حضرت باشد^۱.

تذکر این نکته لازم است که معرفت خدا امکان ندارد مگر از سوی خود خدا عنایت شود. چنان‌که امام صادق علیه السلام فرمود: «معرفت صنع خداست و بندگان در این صنع بهره‌ای ندارند»^۲. پس باید از خدا معرفت خواست.

ج. سید بن طاوس در کتاب مهج الدعوات آورده است: «راوی گوید: عرض کردم شیعیان چه کار کنند؟ فرمود: بر شما باد به دعا کردن و انتظار فرج کشیدن، تا آنجا که گوید عرضه داشتیم: به چه چیزی دعا کنیم؟ فرمود: می‌گویی: اللَّهُمَّ أَنْتَ عَرَّفْتَنِي نَفْسَكَ وَ عَرَّفْتَنِي رَسُولَكَ وَ عَرَّفْتَنِي مَلَائِكَتَكَ وَ عَرَّفْتَنِي نَبِيَّكَ وَ عَرَّفْتَنِي وِلَاةَ أَمْرِكَ، اللَّهُمَّ لَا آخِذُ إِلَّا مَا أَعْطَيْتَ وَ لَا أُوقِي إِلَّا مَا وَقَيْتَ اللَّهُمَّ لَا تُغَيِّبْنِي عَنْ مَنَازِلِ أَوْلِيَائِكَ وَ لَا تُزِعْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي اللَّهُمَّ اهْدِنِي لِوِلَايَةِ مَنْ فَرَضْتَ طَاعَتَهُ؛ خدایا، تو خودت و فرستاده‌ات و فرشتگانت و پیغمبرت و والیان امرت را به من شناساندی. خدایا، جز آنچه تو عطا می‌کنی نگیرم و هیچ نگهدارنده‌ای جز تو برایم نیست. خدایا، مرا از منازل دوستان دور مگردان و دلم را پس از آن‌که هدایت کرده‌ای منحرف منمائی. خدایا مرا به ولایت کسی که اطاعتش را بر من واجب ساخته‌ای هدایت فرمای»^۳.

ه. امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۲۰۰ سوره آل عمران^۴ می‌فرماید: «صبر کنید، می‌فرماید: از گناهان و یکدیگر را به صبر و ادارید بر انجام فرائض و واجبات، و خدا ترسی را پیشه کنید. خداوند فرماید: امر به معروف و نهی از منکر نمایید». سپس فرمود: «و کدام منکر از این زشت‌تر که این امت

۱. همان، ص ۱۶۸.

۲. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۲، ص ۱۶۳.

۳. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۲، ص ۲۶۱.

۴. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»؛ ای مؤمنان، استقامت کنید و در برابر دشمنان پایدار باشید و از مرزهای خود مراقبت کنید و از خدا بپرهیزید، شاید رستگار شوید.

بر ما ظلم کردند و ما را کشتند؟ و مرابطه کنید: (خداوند) فرماید: در راه خدا مرابطه کنید. و ماییم راه بین خدا و خلق او، و ماییم رشته ارتباط؛ آگاه باشید، هر کس در دفاع از ما جهاد کند به راستی که از پیغمبر ﷺ و آنچه از سوی خداوند آورده جهاد کرده است.^۱

گفتار هفتم. عهد و پیمان با امام عصر علیه السلام

در بحث ولایت و پذیرش ولایت اهل بیت علیهم السلام از دعاها و زیارتها، از جمله در زیارت دوم امام عصر علیه السلام (عبارت ۱۷) و دعای عهد (اللهم انی اجدد له فی صبیحة یومی هذا... عهداً و عهداً و بیعة له فی عنقی) بر می آید که ما با امام معصوم علیه السلام عهد و پیمان بستیم که بر سر آن پیمان باقی بمانیم و با او تجدید عهد کنیم. این پیمان چیست؟ در چه شرایطی این پیمان بسته شده است؟ با مراجعه به متون اسلامی مسئله روشن می شود.

الف. امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۸۷ سوره مریم می فرماید: «قوله: لا یغلیکون الشفاعة الا من اتخذ عند الرحمن عهداً» الا من اتى الله بولاية أمير المؤمنين و الأئمة من بعده فهو العهد عند الله؛ در سخن خدا که فرمود: مجرمین مالک شفاعت نمی شوند مگر کسانی که نزد خدا عهد و پیمانی داشته باشند، امام علیه السلام فرمود: مقصود کسانی اند که ولایت امیر مؤمنان علیه السلام و فرزندان او پس از او را پذیرفته باشند که این عهد از جانب خداست.^۲

ب. امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۴۴ سوره کهف «صیفة الله و من احسن من الله صیفة»؛ رنگ الهی و چه کسی بهترین رنگ از جانب خداست؟ می فرماید: «مقصود رنگ پذیرفتن مؤمنین به ولایت در عالم ذر و میثاق است».^۳

ج. امام باقر علیه السلام می فرماید: «به راستی خدا پیمان شیعیان ما را به ولایت ما گرفته است در حالی که دژ بودند، در روزی که در آن روز پیمان بر ذرها گرفت برای اقرار به ربوبیت خود و به نبوت

۱. حسینی بحرانی، نید هاشم، تفسیر برهان، ج ۱، ص ۳۳۵.

۲. القمی المشهدی، [شیخ] محمد بن محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الفرائب، ج ۸، ص ۲۷۱.

۳. الكلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۲، ص ۳۹۲.

محمد ﷺ و خدا امت محمد ﷺ را بر آن حضرت عرضه کرد در عالم طبیعت و آنان سایه‌ای بودند و آنها را از همان گل آفرید که آدم ﷺ را از آن آفرید و خدا ارواح شیعه‌های ما را دو هزار سال پیش از بدن‌های آنها آفرید و بر آن حضرت عرضه کرد و رسول خدا ﷺ را به آنها شناساند و علی ﷺ را به آنها شناسانید و ما هم آنها را از سیاق گفتار آنها می‌شناسیم.^۱

د. در تفسیر آیه ۱۱۵ سوره طه که می‌فرماید: «وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِن قَبْلِ نَسِيٍّ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا»؛ ما با آدم ﷺ از پیش، پیمان بستیم و او فراموش کرد و برای او عزمی نیافتیم، از امام باقر ﷺ نقل شده که فرمود: «این عهد، عهد و پیمان آدم ﷺ درباره حضرت رسول ﷺ و امامان بعد از او بود که آدم ﷺ آن را ترک کرد، و عزمی در مورد آنها نداشت، و به این سبب پیامبران بزرگ را اولوالعزم نامیدند که پیمان با پیامبر ﷺ و ائمه ﷺ و حضرت مهدی ﷺ و سیره او بستند و عزم خود را در مورد این عهد محکم نمودند و اقرار به آن عهد داشتند».^۲

پس ولایت امامان ﷺ و حضرت مهدی ﷺ عهد و پیمان ازلی است که از پیامبران و انسان‌های دیگر و شیعیان اهل بیت ﷺ گرفته شده است و ما در این دعاها با ولی خدا، حضرت مهدی ﷺ، تجدید پیمان می‌کنیم.

۱. همان، ص ۲۳۰.

۲. فیض کاشانی، تفسیر صافی، ج ۵، ص ۴۹.

فصل چهارم

صلوات و درود بر یاران،

والیان عهد و فرزندان حضرت مهدی عج

در برخی دعاها و زیارت‌های حضرت مهدی عج، فرازهایی با درود و سلام بر یاران و والیان عهد و فرزندان حضرت مهدی عج آمده است.

از این رو دور نیست که بگوییم حضرت مهدی عج در غیبت کبری دارای دوستان، والیان عهد و فرزندانی است و اظهار محبت و وفاداری به بقیة الله الاعظم عج از راه اظهار محبت و دوستی به آنان می‌باشد. آن چه در پی می‌آید فرازهایی از این دست می‌باشد.

مبحث یکم: فرازها

۱. دعا برای امام زمان عج: **وَاللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی وَّلَاةٍ عَهْدِهِ وَّالْاَيْمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ وَّ بَلِّغْهُمْ اَمَالَتَهُمْ وَزِدْ فِیْ اَجَالِهِمْ وَّ اَعِزَّنَا نَصْرَهُمْ وَّ تَمِّمْ لَهُمْ مَا اَسْتَدْتْ اِلَيْهِمْ مِنْ اَمْرِكَ لَهُمْ وَّ ثَبِّتْ دَعَائِتَهُمْ وَّ اجْعَلْنَا لَهُمْ اَعْوَانًا وَّ عَلٰی دِیْنِكَ اَنْصَارًا فَاِنَّهُمْ مَعَادِنُ کَلِمَاتِكَ وَّ خُرَانُ عِلْمِكَ وَّ اَزْكَانُ تَوْحِيدِكَ وَّ دَعَائِمُ دِیْنِكَ وَّ وَّلَاةٌ اَمْرِكَ وَّ خَالِصَتُكَ مِنْ عِبَادِكَ وَّ صَفْوَتُكَ مِنْ خَلْقِكَ وَّ اَوْلِيَاؤُكَ وَّ سَلَاتِلُ اَوْلِيَاؤِكَ وَّ صَفْوَةٌ اَوْلَادِ نَبِيِّكَ وَّ السَّلَامُ عَلَیْهِ وَّ عَلَیْهِمْ وَّ رَحْمَةُ اللهِ وَّ بَرَکَاتُہٗ؛** پروردگارا، درود بفرست بر والیان عهد او و پیشوایان پس از او، و آن بزرگواران را به آمال و آرزوهای بلندشان برسان و بر عمرشان بیفزای

پیروزی با عزت به آنها عطا فرما و آنچه از دین خود مربوط به آنان فرمودی، در حق آنان به کمال رسان. اساس و ارکان آنها را ثبات و دوام بخش و ما را از یاران آنها و از انصار دین خود قرار ده که البته آن بزرگواران معدن کلمات روحانی و گنجینه علم و ارکان توحید و معرفت و سنت‌های دین تو و صاحب اختیاران امر شرع تواند و از بندگان خاص و خالص تو و برگزیده از خلق تو و دوستان خالص و فرزندان محبان خاص و برگزیده اولاد پیغمبر تواند و سلام و تحیت و رحمت خدا بر او و پدران بزرگوار او باد»^۱.

۲. دعا و صلوات بر پیامبر ﷺ و آلش: «و صَلِّ عَلَى وَلِيِّكَ وَ وِلَاةِ عَهْدِهِ وَ الْاِثْمَةِ مِنْ وُلْدِهِ وَ مَدُّ فِي اَعْمَارِهِمْ وَ زِدْ فِي اَجَالِهِمْ وَ بَلِّغْهُمْ اَقْصَى اَمَالِهِمْ دِينًا وَ دُنْيَاً وَ اٰخِرَةً اِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ؛ درود فرست بر ولی خودت و والیان عهد او و امامان از فرزندانشان، و عمرهایشان را طولانی کن و بر اجلهایشان بیفزای، و آنان را به آخرین مرحله آرزوهایشان در دنیا و آخرت برسان، که به راستی تو بر هر چیز، توانایی»^۲.

۳. دعای حضرت مهدی عجل الله فرجه در احتجاج: «فَاِذَا اَذْنَتَ فِي ظَهْوَرِي، فَاَيُّذْنِي بِجُنُودِكَ وَ اجْعَلْ مَنْ يَتَّبِعُنِي لِغُصَّةِ دِينِكَ مُؤَيَّدِينَ، وَ فِي سَبِيلِكَ مُجَاهِدِينَ، وَ عَلَيَّ مِنْ اِرَادَتِي وَ اِرَادَتِهِمْ بِسَوْءٍ مَنصُورِينَ؛ خدایا آن‌گاه که به من اجازه ظهور دادی ما را با لشکریانت یاری کن، و هر که در یاری دینت با من همراهی کند و در راهت به جهاد برخیزد تأیید فرما، و در برابر دشمنانم و دشمنانشان آنان را یاری کن»^۳.

۴. دعای قنوت امام جواد علیه السلام: «فَاَيُّدِ اللّٰهُمَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلٰى عَدُوِّكَ وَ عَدُوِّ اَوْلِيَّاكَ، فَاَضْبَحُوْا ظَاهِرِيْنَ وَ اِلَى الْحَقِّ دَاعِيْنَ وَ لِلْاِمَامِ الْمُتَنْظَرِ الْقَائِمِ بِالْقِسْطِ تَابِعِيْنَ؛ خدایا آنها را که ایمان آورده‌اند، بر دشمنان خودت و دشمنان اولیای خودت پیروز کن، به گونه‌ای که بر آنها غلبه یابند و به حق دعوت

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای برای امام عصر (عج)، ۸۹۶.

۲. قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفه المهدی، ص ۳۶.

۳. همان، ص ۱۸۰.

کنند و تابع امام منتظر برپادارنده قسط و عدل باشند»^۱.

۵. دعای پس از هر نماز از امام جواد علیه السلام: «وَ أَرِهِ مَا يُحِبُّ وَ تَقَرَّرْ بِهِ عَيْنَهُ فِي نَفْسِهِ وَ فِي ذُرِّيَّتِهِ وَ أَهْلِهِ وَ مَالِهِ وَ فِي شِيعَتِهِ وَ فِي عَدُوِّهِ...؛ خدایا به او (حضرت مهدی) بنمایان آنچه دوست دارد و باعث چشم‌روشنی او می‌شود و در مورد خودش، ذریه‌اش، اهلش، مالش، شیعیانش و دشمنانش»^۲.

۶. دعای دفع بلا از صاحب الامر علیه السلام به روایت دیگر از امام رضا علیه السلام: «اللَّهُمَّ وَ شُرَكَاءُ فِي أَمْرِهِ وَ مَعَاوِنُهُ عَلَى طَاعَتِكَ الَّذِينَ جَعَلْتَهُمْ حِصْنَهُ وَ سَلَاخَهُ وَ مَفْرَعَهُ وَ أَنْسَهُ، الَّذِينَ سَلَوْا عَنِ الْأَهْلِ وَ الْأَوْلَادِ، وَ تَجَافَوْا الْوَطْنَ وَ عَطَّلُوا الْوَتِيرَ مِنَ الْمِهَادِ، قَدْ رَفَضُوا تِجَارَاتِهِمْ وَ أَضْرَبُوا بَمَعَايِشِهِمْ، وَ قَدُّوا فِي أَنْدِيَتِهِمْ بِغَيْرِ غَيْبَةٍ عَنْ مِصْرِهِمْ وَ خَالَفُوا الْبَعِيدَ مِمَّنْ عَاضَدَهُمْ عَلَى أَمْرِهِمْ وَ خَالَفُوا الْقَرِيبَ مِمَّنْ صَدَّ عَنْ وَجْهِتِهِمْ، وَ اسْتَلْفَوْا بَعْدَ التَّدَابُرِ وَ التَّقَاتُحِ فِي دَهْرِهِمْ وَ قَطَعُوا الْأَسْبَابَ الْمُتَّصِلَةَ بِعَاجِلِ حُطَامِ الدُّنْيَا؛ خدایا تأیید کن شریکان امام عصر علیه السلام را در کار و کمک کنندگان او در راه اطاعت تو آن‌ها که ایشان را حصار محکم، سلاح، پناه و انس او قرار داده‌ای؛ آن‌ها که اهل و اولاد خویش را فراموش و رها کردند و جلای وطن نمودند؛ بسترهای نرم را رها ساختند؛ تجارت‌های خویش را کنار گذاشتند و به زندگی خویش ضرر زدند و از انجمن‌های خود مفقود گشتند، بدون اینکه از شهرهایشان غایب باشند، مخالفت نمودند با کسانی که از کمک و یاری به امر آنها دور بودند و مخالفت نمودند با کسانی که درسد راه شدنشان نزدیک بودند، الفت گرفتند پس از پشت کردن و بریدن از روزگار خویش و قطع کردند اسباب و وسایلی را که به ارزشهای پست دنیا متصل بود...»^۳.

۷. بخشی از دعاهای ایام هفته (زیارات جامعه): «السَّلَامُ وَ الصَّلَاةُ عَلَى وَلاةِ عَهْدِ الْحُجَّةِ وَ عَلَى الْأَيْمَةِ مِنْ وُلْدِهِ وَ الدُّعَاةِ لَهُمْ»^۴؛ سلام و درود بر والیان عهد حجت علیه السلام و بر امامان از فرزندانش و آن‌ها که به سوی ایشان دعوت می‌کنند.

۱. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، ص ۹۵.

۲. همان، ص ۱۲۰.

۳. همان، ص ۱۶۷.

۴. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، ص ۴۱۶.

۸ زیارت امام زمان علیه السلام در روز جمعه: «یا مولای یا صاحب الزمان صلواتُ الله علیک وعلی آل بیتک؛ ای آقای من، ای صاحب زمان، درود خدا بر تو و خاندان تو.»

مبحث دوم. اشاره‌ها

چند نکته درباره یاران، والیان عهد، ذریه و فرزندان حضرت مهدی علیه السلام اشاره شده است:

۱. حضرت مهدی علیه السلام دارای والیان عهد و یاران خاصی است که با اویند.

۲. این یاران و والیان، خالص‌ترین انسان‌ها هستند که اهل و عیال خویش را رها کرده‌اند و تمام وجودشان در خدمت به ولی الله الاعظم علیه السلام است.

۳. حضرت مهدی علیه السلام به احتمال زیاد دارای فرزندان است و دارای جانشینانی پس از خود که آنها هم برگزیدگان خلق خداوند.

مبحث سوم. مستندات

آیا امام عصر علیه السلام در دوران غیبت کبری به تنهایی زندگی می‌کنند یا یاران و فرزندان خاصی دارند؟ به قرینه برخی روایت‌ها و تشریحات، چنین بر می‌آید که حضرت مهدی علیه السلام در دوران غیبت کبری در تنهایی کامل زندگی نمی‌کنند.

۱. مفضل بن عمر از امام صادق علیه السلام نقل می‌کند که فرمود: «هیچ‌کس جای حضرت مهدی علیه السلام را جز خدمتگزار مخصوصش نمی‌داند»^۱.

۲. ابو بصیر از امام باقر علیه السلام نقل می‌کند که فرمود: «صاحب این امر را چاره‌ای از کناره‌گیری (غیبت) نیست و در این کناره‌گیری باید از نیرویی برخوردار باشد و با داشتن سی نفر همراه، دیگر دلتنگی نخواهد داشت و طیبه جایگاه خوبی است»^۲.

۱. صدر، [آیت الله] سید محمد، تاریخ غیبت کبری، سید محمد صدر، ص ۱۶۳.

۲. الطوسی، [الشیخ] ابی جعفر محمد بن الحسن، الغیبه، ص ۱۰۲.

۳. اسماعیل هرقلی می گوید: «سه نفر سواره را دیدم که یکی از آنان حضرت بقیة الله - ارواحنا فداء - بود که با نشانه مخصوص خود را معرفی کرد و آن دو نفر حضرت مهدی علیه السلام را می شناختند و با او بودند»^۱.

۴. مفضل بن عمر از امام صادق علیه السلام نقل می کند که فرمود: «صاحب این امر را دو غیبت است: یکی از آن دو آن قدر طول می کشد که برخی گویند: مرده است و برخی دیگر گویند: کشته شده است و برخی دیگر گویند: از بین رفته است، بر باور به وجود او جز اندکی از یارانش باقی نمی مانند. نه فرزندان و نه دیگری از جای او خیر ندارند، مگر آن کس که کارهای او را انجام می دهد»^۲.

۱. القندوزی الحنفی، سلیمان بن ابراهیم، *ینایع المودة*، ص ۵۴۶.

۲. الطبرسی النوری، [میرزا] حسن، *نجم الثاقب*، ص ۲۱۷.

فصل پنجم

دیدار در غیبت کبری

از آنچه درباره غیبت کبری و شرایط آن در روایات آمده است، بر می آید که امکان عمومی دیدار حضرت مهدی عجل الله فرجه در دوران غیبت نیست؛ اما در برخی دعاها تقاضای دیدار حضرت مهدی عجل الله فرجه مطرح شده است:

۱. «اللَّهُمَّ ارِنِي الطَّلْعَةَ الرَّشِيدَةَ وَالْفُرَّةَ الْحَمِيدَةَ وَ اَكْحُلْ نَاطِرِي بِنَظَرَةٍ مِنِّي اِلَيْهِ وَ عَجِّلْ فَرَجَهُ؛
خدایا، آن طلعت زیبای رشید را به ما بنمایان و از پرده غیب پدیدار کن و با نگاهی بر آن جمال به چشم من سر مه کش و در فرج آن حضرت تعجیل فرما.»^۱

۲. «اللَّهُمَّ ارِنَا وَجْهَ وَلِيِّكَ الْمَيْمُونِ فِي حَيَاتِنَا وَ بَعْدَ الْمَتُونِ؛ خدایا، چهره مبارک ولیات رادر زندگی و پس از مرگ به ما بنمایان.»^۲

۳. «هَلْ اِلَيْكَ يَا بَنَ اَحْمَدَ سَبِيلٌ فَتَلْقُنِي... مَتَى تَرَانَا وَ تَرِيكَ؛ ای پسر پیامبر ص، آیا به سوی تو راه ملاقاتی هست؟... کی می شود که تو ما را و ما تو را به چشم ببینیم؟»^۳

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای عهد، ص ۸۹۱

۲. همان، زیارت سرداب مقدس، ص ۸۷۲

۳. همان، دعای ندبه، ص ۸۸۶

آیا در دوران غیبت کبری ارتباط با آن حضرت امکان دارد؟ آیا شیعیان و پیروان حضرت می‌توانند از محضر آن بزرگوار بهره‌مند شوند؟ آیا امکان دیدار حضرت مهدی عجل الله فرجه در زمان غیبت هست؟

در این باره دو دیدگاه وجود دارد:

۱. دیدگاهی که امکان دیدار و ارتباط با حضرت مهدی عجل الله فرجه را تأیید نمی‌کند و لزومی برای آن نمی‌بیند.
۲. دیدگاهی که دیدار و ارتباط با حضرت مهدی عجل الله فرجه را در دوران غیبت کبری ممکن می‌داند.

دیدگاه نخست. عدم امکان تشرّف

گروهی از بزرگان، بر این باورند که در زمان غیبت کبری، امکان تشرّف به محضر حضرت مهدی عجل الله فرجه برای شیعیان وجود ندارد و بنا بر دستور حضرت مهدی عجل الله فرجه مدعی دیدار را باید تکذیب کرد و برای این اعتقادشان دلایلی ذکر کرده‌اند:

الف. بخشی از توقیع حضرت مهدی عجل الله فرجه به علی بن محمد سیمری (یا سمری) که در آن می‌فرماید: «أَلَا قَمَنَ ادَّعَى الْمَشَاهِدَةَ قَبْلَ خُرُوجِ السُّفْيَانِي وَ الصَّيْحَةِ فَهُوَ كَاذِبٌ مُفْتَرٍ؛ آگاه باشید هر کس پیش از خروج سفیانی و صیحه آسمانی ادعای دیدار مرا داشته باشد دروغ‌گوی افترا زننده است»^۱.

ب. روایتی که بر ناشناخته بودن حضرت بقیه الله عجل الله فرجه در میان مردم دلالت می‌کند. امام حسن عسکری علیه السلام می‌فرماید: «إِنَّكُمْ لَا تَرَوْنَ شَخْصَةً وَ لَا يَجِلُّ لَكُمْ ذِكْرُهُ بِأَسْمِهِ؛ شما شخص او را نمی‌بینید و بر شما جایز نیست نامش را ذکر کنید»^۲.

ج. روایتی که دلالت می‌کند امام مهدی علیه السلام در مراسم حج دیده نمی‌شود. از امام صادق علیه السلام نقل

۱. الطبرسی، احمد بن علی، الاحتجاج، ج ۲.

۲. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۳۲.

شده که فرمود: «امام قائم دو غیبت دارد. در یکی از آنها، در مراسم حج شرکت می‌کند، مردم را می‌بیند، اما مردم او را نمی‌بینند و نمی‌شناسند»^۱.

د. روایت‌هایی که بر امتحان شیعه در دوران غیبت دلالت دارد. علی علیه السلام می‌فرماید: «قیام او، پس از غیبت و دوران حیرتی است که کسی بر دین خود باقی نمی‌ماند مگر افراد مخلص با روح یقین»^۲. بنا بر آنچه ذکر شد، مشاهده حضرت مهدی علیه السلام در غیبت کبری ممکن نیست.

دیدگاه دوم. امکان تشرف

گروهی از عالمان شیعه بر این باورند که در غیبت کبری، امکان ارتباط با امام زمان علیه السلام و دیدار آن حضرت وجود دارد. این دیدگاه از مرحوم سید مرتضی علیه السلام آغاز می‌شود و پس از وی شهرت می‌یابد: الف. مرحوم سید مرتضی (عَلَمُ الْهُدَى) علیه السلام در پاسخ به این اشکال «امام غایبی که هیچ کس از مردم به وی دسترسی نداشته باشند چه فایده‌ای دارد؟» می‌نویسد: «در پاسخ می‌گوییم: نخستین چیزی که به آن معترفیم این است که ما قطع نداریم هیچ کس به خدمت امام نمی‌رسد و هیچ بشری او را ملاقات نمی‌کند. این امر معلوم نیست و راهی به قطع آن وجود ندارد». در جای دیگر می‌نویسد: «ما جایز می‌دانیم که گروه زیادی از اولیا و معتقدان به امامت ایشان، شرفیاب محضرشان شوند و بهره گیرند»^۳.

ب. به فرض که همه داستان‌هایی را که درباره دیدارهای گوناگون با حضرت مهدی علیه السلام نقل شده است، مورد نقد قرار دهیم، مواردی وجود دارد که با توجه به قراین شایان انکار نیست؛ مانند نجات شیعیان از برخی مشکلات، کمک‌های مالی، شفای بیماران، پاسخ به اشکالات علمی، آموختن دعاها و... که در کتاب معروف نجم الثاقب موارد فراوانی از آنها ذکر شده است.

۱. همان، ص ۳۳۹.

۲. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ص ۳۰۴.

۳. مجله حوزه، ش ۷۱-۷۰، ص ۹۸.

ج. این دیدارها ممکن است به چند گونه، اتفاق افتاده باشد:

۱. دیدار حضرت مهدی عجل الله فرجه با عنوان غیر واقعی و ناشناس که این نوع دیدارها فراوان اتفاق افتاده است.

۲. دیدار حضرت مهدی عجل الله فرجه با عنوان حقیقی ایشان، بدون اینکه این امر را ملاقات کننده (پس از پایان دیدار) متوجه باشد.

۳. دیدار حضرت مهدی عجل الله فرجه با عنوان حقیقی ایشان در حالی که دیدار کننده نیز متوجه این امر باشد که بسیار کم اتفاق افتاده است^۱.

د. در بخشی از دعاها که نمونه‌هایی از آن را ذکر کردیم، دعا و آرزو برای دیدار حضرت مهدی عجل الله فرجه وجود دارد. اگر بپذیریم که مراد از دیدار، دیدار در زمان غیبت است و نه دیدار در زمان ظهور و تعجیل در فرج، پس اگر امکان دیدار نباشد، در این دعاها، درخواست محال وجود دارد!

ه. در تویق مبارک حضرت مهدی عجل الله فرجه به علی بن محمد سمری، سخن از پایان یافتن دوران غیبت صغری و بسته شدن باب نیابت خاصه است. با توجه به مضمون تویق، مقصود از ادعای مشاهده، همان ارتباطات دوران غیبت صغری است که باید مورد تکذیب قرار گیرد؛ اما این که در برخی موارد با توجه و عنایات حضرت مهدی عجل الله فرجه، کسانی از پاکان و مخلصان شایستگی ملاقات با حضرت را داشته باشند، در اموری هدایت شوند، مشکلات فردی و اجتماعی‌شان به نحوی حل شود، و این ارتباط معنوی و هدایت به امر او ادامه پیدا کند و آمادگی برای ظهور فراهم شود، مانعی نمی‌تواند داشته باشد.

و. در روایت مربوط به حضور حضرت مهدی عجل الله فرجه در مراسم حج، آمده است: «مردم او را می‌بینند و نمی‌شناسند».

ز. امام مهدی عجل الله فرجه در نامه‌ای به شیخ مفید رحمه الله می‌نویسد: «اگر شیعیان ما که خدا به آنها در راه اطاعت از تو توفیق دهد، قلبهایشان در وفا به عهد هماهنگ بود، برکت دیدار ما برای آنها به تأخیر

۱. صدر، [آیت الله] سید محمد، تاریخ غیبت کبری، ص ۱۱۶.

نمی‌افتاد و سعادت مشاهده ما بر اساس حق معرفت و صداقت آنها نسبت به ما برای آنها فراهم می‌شده^۱.

ح. در برخی از کتب معتبر شیعه، از جمله بحار الانوار مرحوم علامه مجلسی رحمته الله و کتاب الغیبه. مرحوم شیخ طوسی رحمته الله^۲ داستانهای مختلفی درباره دیدار بعضی از اولیای خدا و انسانهای مخلص و علما با امام مهدی عجل الله فرجه نقل شده است که آثار بعدی یا پیامدهایی که در این دیدارها مطرح شده مؤید امکان دیدار با امام زمان عجل الله فرجه در زمان غیبت کبری است.^۳

۱. الطبرسی، احمد بن علی، الاحتجاج، ج ۲، ص ۶۰۳

۲. الطوسی، [الشیخ] ابی جعفر محمد بن الحسن، الغیبه، ص ۱۵۲.

۳. در مورد امکان دیدار حضرت در زمان غیبت کبری می‌توان به کتاب تاریخ غیبت کبری، صدر، [آیت الله] مسید

محمد، از صفحه ۱۱۵ مراجعه کرد.

فصل ششم

دعاهای امام زمان علیه السلام برای خود و شیعیان

امام مهدی علیه السلام به دوستان و شیعیان خود توجه ویژه‌ای دارند. در دعاها می‌خوانیم حضرت مهدی علیه السلام علاوه بر آن که برای فرج خویش دعا می‌فرمایند، برای شیعیان خود هم از خدا درخواست خیر، سعادت و گشایش می‌کنند.

مبحث یکم. فرازا

۱. «وَأَمَّا أَنْ عَلَيْنَا بِرِضَاكَ وَهَبْ لَنَا رَأْفَتَهُ وَدُعَاؤَهُ وَخَيْرَهُ مَا تَنَالُ بِهِ سَعَةً مِنْ رَحْمَتِكَ وَفَوْزاً عِنْدَكَ؛ خدایا، بر ما به خشنودی آن حضرت منت گذار و رأفت و مهربانی و دعای خیر و برکت وجود مقدسش را به ما عطا فرما تا بدین وسیله، ما به رحمت گسترده و سعادت نزد تو نائل شویم.»

۲. در دعای حضرت مهدی علیه السلام برای آمرزش گناهان شیعیانش آمده است: «اللَّهُمَّ إِنَّ شَيْعَتَنَا خَلَقْتَ مِنْ شُعَاعِ أَنْوَارِنَا وَبَقِيَّةِ طَيِّبَتِنَا وَقَدْ فَعَلُوا ذُنُوباً كَثِيراً إِنْكَالاً عَلَى حُبِّنا وَوِلَايَتِنَا. فَإِنَّ كَانَتْ ذُنُوبُهُمْ يَبْتِكُ وَبَيْنَهُمْ فَاصْفَحْ عَنْهُمْ فَقَدْ رَضِينَا وَ مَا كَانَ مِنْهَا فِيمَا بَيْنَهُمْ وَقَاصِ بِهَا عَن خُسْنِنَا وَأَدْخِلْهُمْ الْجَنَّةَ وَزَخِرْهُمْ عَنِ النَّارِ وَ لَا تَجْمَعْ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ أَعْدَائِنَا فِي سَخَطِكَ؛ پروردگارا، شیعیان ما از پرتو

نورهای ما و باقیمانده گل آفرینش ما آفریده شده‌اند و ایشان با تکیه بر محبت و ولایت ما گناهان بسیاری را انجام داده‌اند. اگر گناهانشان بین تو و ایشان مانع ایجاد کرده است از آنان درگذر. ما از ایشان و خطاهایی که بین خودشان مرتکب شده‌اند، درگذشتیم. آن را در برابر خمس ما بر ایشان ببخشای و آنان را وارد بهشت ساز و از دوزخ دورگردان و ایشان را شامل خشمی که بر دشمنانشان روا می‌داری قرار مده.^۱

۳. «اللَّهُمَّ فَادِّنْ بَدَلِكِ وَافْتَحْ طُرُقَاتِهِ وَ سَهِّلْ طُرُوحَهُ وَ وَطِّنْ مَسَالِكَهُ وَ اشْرِعْ شَرَايِعَهُ وَ أَيِّدْ جُنْدَهُ وَ اعْوَانَهُ؛ خدایا، پس در آن امر به ما اذن ده و راه‌هایش را بگشای و نحوه بیرون آمدن از آن را آسان گردان و زمینه‌های پیمودنش را فراهم نما و راه‌های آن را به رویمان بگشای و سپاهیان و یاورانش را تأیید فرما.»^۲

۴. «يَا مَنْ يُخَلِّفُ الْمِيْعَادَ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي وَاجْمَعْ لِي أَصْحَابِي وَ صَبِّزْهُمْ وَ انصُرْنِي عَلَى أَعْدَائِكَ وَ أَعْدَاءِ رَسُولِكَ وَ لَا تُخَيِّبْ دَعْوَتِي؛ ای آن‌که خلف وعده نمی‌کنی، وعده‌ای را که به من داده‌ای پدیدآور و یارانم را برایم گردآور و آنان را صبور گردان و مرا بر دشمنانت و دشمنان فرستاده‌ات یاری بخش و دعایم را ناامید مگردان.»^۳

۵. «اللَّهُمَّ اخْجِبْنِي عَنْ عِيُونِ أَعْدَائِي وَ اجْمَعْ بَيْنِي وَ بَيْنَ أَوْلِيَائِي وَ انجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي وَ اخْفِظْنِي فِي غَيْبَتِي الَّتِي أَنْ تَأْتَنِي لِي فِي ظُهُورِي... فَإِذَا أَذْنَتْ فِي ظُهُورِي، فَأَيِّدْنِي بِجُنُودِكَ وَ اجْعَلْ مَنْ يَتَّبِعُنِي لِنُصْرَةِ دِينِكَ مُؤَيِّدِينَ وَ فِي سَبِيلِكَ مُجَاهِدِينَ وَ عَلَيَّ مَنْ أَرَادَنِي وَ أَرَادَهُمْ بِسُوءٍ مَنصُورِينَ... وَ أُوْرِدْ عَلَيَّ مِنْ شِيعَتِي وَ أَنْصَارِي مَنْ تَقَرُّ بِهِمُ الْعَيْنُ وَ يُشَدُّ بِهِمُ الْأُزْرُ وَ اجْعَلْهُمْ فِي حِرْزِكَ وَ أَمْنِكَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ؛ پروردگارا، مرا از دیدگان دشمنانم پوشیده دار و من و دوستانم را گرد هم آر و آنچه به من وعده داده‌ای را پدید آر و مرا در زمان غیبتم تا آن‌گاه که اجازه ظهور دهی حفظ فرما... پس

۱. فیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفه المهدی، دعای امام عصر برای آمرزش گناهان شیعیان، ص ۲۲.

۲. همان، دعای قنوت حضرت، ص ۶۶.

۳. همان، ص ۷۲.

آن‌گاه که اجازه ظهور دادی مرا با لشگریانت یاری کن و هر که در یاری دینت با من همراهی کند و در راهت به جهاد برخیزد تأیید فرما و در برابر دشمنانم و دشمنانشان یاری فرما... به شیعیان و یارانم آنچه ایشان را خوشحال می‌کند و بر پشتیبانیشان می‌افزاید عطا کن و ایشان را در حفاظت و حراست خود قرار ده. به حق رحمتت ای مهربان‌ترین مهربانان.^۱

۶. «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَكْرَمِ أَوْلِيَانِكَ بِإِنْجَازِ وَعْدِكَ وَ بَلِّغْهُمْ دَرَكَ مَا يَأْمُلُونَ مِنْ نَصْرِكَ وَ اكْفُفْ عَنْهُمْ بِأَسْ مَنْ نَصَبَ الْخِلَافَ عَلَيْكَ...؛ خدایا، بر محمد ﷺ و خاندان او درود فرست و دوستان خود را با انجام وعده خویش کرامت بخش و آنها را به آرزوی نصرت خویش برسان و دشمنی آنها را که در خلاف مسیر تو حرکت می‌کنند از آنها دور بدار.»^۲

۷. دعای توفیق الطاعة^۳.

مبحث دوم. اشاره‌ها

با نگاهی کوتاه به دعاهایی که گذشت به چند نکته می‌توان اشاره کرد:

۱. بخشی از این دعاها درباره خود حضرت مهدی عجل الله فرجه است. حضرت مهدی عجل الله فرجه درباره وجود شریفشان از خدا دو تقاضای مهم دارند:
الف. حفظ سلامتی و طول عمر و حفظ جان از شر دشمن.
ب. دعا برای تعجیل فرج و فراهم شدن نیرو برای قیام و زنده شدن دین به ظهور.
در روایت دیگری از امام صادق علیه السلام درباره علت غیبت سؤال می‌شود و حضرت می‌فرماید: «از ترس کشته شدن»^۴.

۲. بخشی از دعاها مربوط به شیعیان، یاوران و سربازان حضرت است. با توجه به شناختی که از

۱. همان، دعای حضرت در احتجاب، ص ۱۸۰.

۲. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعای قنوت، ص ۱۰۹.

۳. همان، ص ۲۷۲ و ۲۷۳.

۴. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۲۶۹.

ائمه علیها السلام - به خصوص امام مهدی علیه السلام در طول غیبت کبری - داریم و عشق و محبتی که دو طرفه است، این دعاها و نیایشها بسیار طبیعی به نظر می آید.

مبحث سوم. مستندات

۱. با مراجعه به بعضی روایات برای هر دو مورد تقاضای حضرت مهدی علیه السلام برای خود می توان دلیل ارائه نمود؛ از جمله:

در تفسیر برهان ذیل آیه ۲۱ سوره شعراء که از قول حضرت موسی علیه السلام نقل می کند: «فَفَرَزْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ»؛ آن زمان که از شما ترسیدم از شما فرار کردم، از امام صادق علیه السلام نقل شده است: «زمانی که قائم علیه السلام به پا خیزد، این آیه را خطاب به مردم تلاوت می کند».

۲. مستند دعاهایی که امام عصر علیه السلام برای شیعیان می کند در روایت ها ذکر شده است.

امام رضا علیه السلام در وصف امام عصر علیه السلام می فرماید: «الْإِمَامُ السَّحَابُ الْمَطِيرُ الْغَيْثُ الْهَاطِلُ وَالشَّمْسُ الْمُضِيئَةُ وَالسَّمَاءُ الظَّلِيلَةُ وَالْأَرْضُ الْبَسِيطَةُ وَالْعَيْنُ الْغَرِيْزَةُ وَالْغَدِيرُ وَالرَّوْضَةُ. الْإِمَامُ الْإِنْسِيُّ الرَّفِيقُ وَالْوَالِدُ الشَّفِيقُ وَالْأَخُ الشَّفِيقُ وَالْأُمُّ الْبَرَّةُ بِالْوَالِدِ الصَّغِيرِ وَمَنْزَعُ الْعِبَادِ فِي الدَّاهِيَةِ النَّادِ؛ امام ابری است بارنده، بارانی است سیل آسا، آفتابی است فروزان و آسمانی است سایه بخش و زمینی است گسترده و چشمه ای است جوشنده و غدیر و باغی است. امام امینی است یار و پدری است مهربان و برادری است دلسوز، همچون مادری مهربان است به فرزند کوچک خود و پناه بندگان خداست هنگام ترس و پیشامدهای بد»^۱.

امام مهدی علیه السلام در نامه ای به شیخ مفید رحمته الله علیه می فرماید: «أَنَا غَيْرُ مُهْمَلِينَ لِمُرَاعَاتِكُمْ وَ لَا نَاسِينَ لِذِكْرِكُمْ وَ لَوْلَا ذَلِكَ لَنَزَلَ بِكُمْ اللَّأْوَاءُ وَ اضْطَلَّكُمْ الْأَعْدَاءُ؛ مادر مراعات حال شما کوتاهی نمی کنیم و در یاد کردن از شما فراموش کار نیستیم، و اگر جز این بود شدت گرفتاریهاتان بیشتر می شد و

۱. الکلینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۷.

دشمنان، شما را درهم می‌شکستند»^۱.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «صراط و میزان و حساب شیعیان ما به سوی ماست و البته که ما به شما از خودتان مهربان‌تریم»^۲.

مسلم است که دعای حضرت مهدی علیه السلام در مورد شیعیان و دوستانش موجب خیر، برکت و رحمت الهی خواهد بود.

حضرت مهدی علیه السلام فرمود: «مثال من در زمان غیبت، مانند نور خورشید پشت ابر است». به یقین نور، حرارت و حیات بخشی خورشید، موجب زندگی و پویایی زندگی است. به برکت وجود او موجودات روزی می‌خورند و به سبب هستی او آسمان و زمین ثابت است.

زمیله می‌گوید: در زمان امیرالمؤمنین علیه السلام سخت بیمار شدم تا آن‌که در روز جمعه قدری احساس سبکی کردم. با خود گفتم: بهتر از هر چیز این است که آبی بر روی خود بریزم و پشت سر امیرالمؤمنین علیه السلام نماز بخوانم. همین کار را کردم. آن‌گاه به مسجد رفتم. هنگامی که حضرت امیر بالای منبر رفتند حال من دوباره سخت شد. آن‌گاه امیرالمؤمنین علیه السلام از مسجد برگشتند و داخل جایی به نام «قصر» شدند، من همراه ایشان داخل شدم. ایشان به من فرمودند: «ای زمیله، دیدم به خودت می‌پیچیدی!» عرض کردم: آری، و جریان بیماری خود را برایشان تعریف و انگیزه حضور خود را در نماز بیان کردم. ایشان فرمودند: «ای زمیله، هیچ مؤمنی بیمار نمی‌شود مگر این‌که ما هم در بیماری او بیمار می‌شویم، و غمگین نمی‌شود مگر آن‌که ما هم در غم او غمگین می‌شویم، و هیچ دعایی نمی‌کند مگر آن‌که به دعای او آمین می‌گوییم و سکوت نمی‌کند مگر آن‌که ما برایش دعا می‌کنیم».

عرض کردم: ای امیر مؤمنان، فدایت گردم، این مربوط به کسانی است که با شما در «قصر» هستند؟ آن کسانی که در دیگر جاها هستند چطور؟ فرمودند: «ای زمیله، هیچ مؤمنی در شرق و

۱. الطبرسی، احمد بن علی، الاحتجاج، ج ۲، ص ۵۹۸.

۲. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۱، ص ۸۲.

غرب زمین از ما غایب نیست!۱

۱. بنی هاشمی، سید محمد، معرفت امام عصر علیه السلام، ص ۲۹۹.

فصل هفتم

بخشی از وظایف شیعیان در غیبت کبری

در بسیاری از دعاها و زیارت‌های حضرت مهدی عجل الله وظایف و تکالیف شیعیان در زمان غیبت کبری ذکر شده است. گرچه این وظایف، همه تکالیف نیست، اما بخشی از مهم‌ترین وظایف است. در این فصل به چهار محور اصلی این مسئولیتها اشاره می‌شود.

مبحث یکم. دعا برای حضرت و تمجیل در ظهور او

گفتار یکم. فرازاها

۱. «فَفَرِّجْ عَنَّا بِحَقِّهِمْ فَرَجًا عَاجِلًا قَرِيبًا كَلَمَحِ الْبَصْرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ؛ خدایا تو را به حق قدر و منزلت

اولوالامر به ما گشایش پرشتاب و نزدیک، چون چشم به هم زدن یا زودتر، عطا بفرما.»^۱

۲. «السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقُومُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقْعُدُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقْرَأُ وَ تُبَيِّنُ، السَّلَامُ

عَلَيْكَ حِينَ تُصَلِّي وَ تَقْنُتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَرْكَعُ وَ تَسْجُدُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تُهَلِّلُ وَ تُكَبِّرُ؛ درود

بر تو ای امام عصر عجل الله آن گاه که به امر خدا بپاخیزی یا آن زمان که در پرده غیبت نشسته‌ای، درود

بر تو آن گاه که می‌خوانی و بیان حقایق می‌کنی، درود بر تو آن گاه که به نماز ایستاده‌ای و در حال

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۴

قنوتی، درود بر تو آن گاه که در حال رکوع و سجودی و آن گاه که در حال لا اله الا الله و الله اکبر گفتن هستی.»^۱

۳. «اللَّهُمَّ انصُرْهُ وَاثْبِرْ بِهِ لِدِينِكَ وَاَنْصُرْ بِهِ اَوْلِيَاءَكَ وَاَوْلِيَاءَهُ وَشِيعَتَهُ وَاَنْصَارَهُ وَاَجْعَلْنَا مِنْهُمْ، اللَّهُمَّ اَعِذْهُ مِنْ شَرِّ كُلِّ بَاغٍ وَطَاغٍ وَمِنْ شَرِّ جَمِيعِ خَلْقِكَ وَاَحْفَظْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ وِعَنْ يَمِينِهِ وِعَنْ شِمَالِهِ وَاخْرُسْهُ وَاْمْنَعْهُ مِنْ اَنْ يُوَصَلَ اِلَيْهِ بِسُوءٍ وَاَحْفَظْ فِيهِ رَسُوْلَكَ وَاَلَّ رَسُوْلِكَ؛ خدایا، حضرت مهدی علیه السلام را و دینت را به وسیله او یاری کن و دوستان تو و شیعیان و یاران و دوستان او را به وسیله او نصرت عطا فرما و ما را هم از آن دوستان و شیعیان قرار ده. پروردگارا، تو آن بزرگوار را از شر هر ظالم و طاغی و از شر همه آفریدگان خود در پناحت حفظ کن، و هم آن حضرت را از پیش رو و از پشت سر و راست و چپ و رخ دادهای مختلف محفوظ دار و از رسیدن هر ناملایم و آسیبی او را نگهدار و در حفظ وجود او، رسول و خاندان رسالت را حفظ فرما.»^۲

۴. «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ وَاَعِزَّهُ وَاغْوَاهِ عَلَيْهِ عَلٰى غَيْبَتِهِ وَاَنْصُرْهُ سِتْرًا عَزِيْزًا وَاَجْعَلْ لَّهٗ مُعَقَّلًا حَرِيْزًا وَاَشِدُّدَ اللَّهُمَّ وَطَاوَاتِكَ عَلٰى مُعَانِدِيْهِ وَاخْرُسْ مَسْوَالِيْهِ وَاَنْصُرْهُ؛ پروردگارا، رحمت و درود فرست بر او و بر خادمان و یارانش در زمان غیبت و دوری آن حضرت، و او را در پرده عزت مستور بدار و برای او جایگاه محفوظی مقرر گردان. خدایا، او را بر دفع معاندانش سخت نیرومند ساز و دوستان و زائرانش را محفوظ نگهدار.»^۳

۵. «اللَّهُمَّ اكْشِفْ هَذِهِ الْغَمَّةَ عَنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِحُضُورِهِ وَعَجِّلْ لَنَا ظَهْرَهُ إِنَّهُمْ بَعِيدٌ وَاَنْصُرْهُ قَرِيْبًا؛ خدایا اندوه دوری آن بزرگوار را به ظهورش از دلهای این امت برطرف گردان و برای آرامش دلهای ما به ظهورش تعجیل فرما که مخالفان بعید دانند و ما ظهورش را نزدیک می دانیم.»^۴

۶. «اللَّهُمَّ ادْفَعْ عَنِ وَاثِبِكَ وَاَوْلِيَّتِكَ وَاَوْلِيَّاتِكَ عَلٰى خَلْقِكَ... وَاَعِذْهُ مِنْ شَرِّ جَمِيعِ مَا خَلَقْتَ وَاَجْعَلْ

۱. همان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۴

۲. همان، دعا پس از زیارت آل یاسین، ص ۸۶۶

۳. همان، زیارت سرداب مقدس، ص ۸۷۲

۴. همان، دعای عهد، ص ۸۹۲

بِرَأْتِ وَاَنْشَاتَ وَاَصَوَّرَتْ وَاَحْفَظَتْ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَاَمِنْ خَلْفِهِ وَاَمِنْ يَمِينِهِ وَاَمِنْ شِمَالِهِ وَاَمِنْ تَحْتِهِ بِحِفْظِكَ الَّذِي لَا يَضِيعُ مِنْ حِفْظَتِهِ بِهِ؛ خدایا تو هر بلا را دفع کن از ولی خود و خلیفه خویش... خدایا او را از شر همه آفریدگان که آنها را ایجاد فرمودی در پناه خود حفظ کن و از پیش رو و پشت سر و راست و چپ و فوق و تحت او را حفظ کن که هر کس را تو حفظ کنی مصون از هر فساد و نابودی است.^۱

۷. «اللَّهُمَّ أَصْلِحْ عَبْدَكَ وَخَلِيفَتَكَ بِمَا أَصْلَحْتَ بِهِ أَنْبِيَاءَكَ وَرُسُلَكَ وَحَقَّهُ بِمَلَائِكَتِكَ وَأَيَّدَهُ بِرُوحِ الْقُدْسِ مِنْ عِنْدِكَ، وَاسْلُكُهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ رَصْدًا يَحْفَظُونَهُ مِنْ كُلِّ سُوءٍ، وَأَبْدِلْهُ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِ أَمْنًا يَغْبُدُكَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَ لَا تَجْعَلْ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ عَن وَلِيِّكَ سُلْطَانًا، وَائْذَنْ لَهُ فِي جِهَادِ عَدُوِّكَ وَ عَدُوِّهِ، وَاجْعَلْنِي مِنْ أَنْصَارِهِ إِنَّكَ عَلَىٰ مَحَلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ؛ خدایا، ظهور و قیام پرشکوه بنده و خلیفه شایسته‌ات را بدان وسیله که کار پیام آوران و فرستادگان گران قدرت را به سامان آوردی، آن‌گونه که زینده است، بسامان آر و او را با انبوه فرشتگان بی شمارت در برگیر، و به وسیله فرشته وحی از جانب خود نیرویش بخش، و از پیش رو و پشت سرش مراقبانی روان ساز، تا او را از هر رخداد بد و ناخوشایندی محافظت کند. نگرانی و هراسش را به امنیت و آرامش خاطر تبدیل نما، که او تنها تو را می‌پرستد و نظیر و همتایی برای تو نخواهد گرفت و به هیچ یک از پدیده‌ها و آفریدگانت ذره‌ای چیرگی و اقتدار که به زیان اوست قرار مده. اجازه پیکار بر ضد دشمنانت و دشمنانش را به او عنایت فرما، و مرا از یاران پاک‌باخته‌اش قرار ده که تو بر انجام هر کار توانایی.»^۲

۸ «اللَّهُمَّ وَصَلْ عَلَيَّ وَلِيَّتِكَ الْمُخَيَّبِ سُنَّتِكَ، الْقَائِمِ بِأَمْرِكَ، الدَّاعِي إِلَيْكَ، الدَّلِيلِ عَلَيْكَ، حُجَّتِكَ عَلَىٰ خَلْقِكَ وَخَلِيفَتِكَ فِي أَرْضِكَ وَ شَاهِدِكَ عَلَىٰ عِبَادِكَ. اللَّهُمَّ أَعِزْ نَصْرَهُ وَ مُدِّ فِي عُمْرِهِ وَ زَيْنِ الْأَرْضِ بِطَوْلِ بَقَائِهِ، اللَّهُمَّ اكْفِهِ بَغْيَ الْحَاسِدِينَ وَ أَعِذْهُ مِنْ شَرِّ الْكَائِدِينَ وَازْجُرْ عَنْهُ إِرَادَةَ الظَّالِمِينَ وَ خَلِّصْهُ مِنْ أَيْدِي الْجَبَّارِينَ...؛ بار الها درود فرست بر ولی‌ات که احیاگر سنت، پیاخاسته به امرت،

۱. همان، اعمال روز جمعه، ص ۸۹۲

۲. المجلسي، [العلامة] محمدباقر، بحارالانوار، ج ۸۹، ص ۲۵۱.

دعوت‌کننده به سویت، دلالت‌کننده بر تو، و حجت تو بر خلقت، و خلیفه‌ات در زمینت و گواه و شاهد تو بر بندگانت می‌باشد. پروردگارا، پیروزی‌اش را محکم، و عمرش را طولانی نما، و زمین را با طولانی شدن عمرش زینت بخش. خداوندا، از تجاوز حسودان او را نگهدار و از شر نیرنگ بازان در پناه خویش مصونش دار و خواسته‌های ستمگران را از او دور فرما و او را از دست سرکشان رها ساز.^۱

۹. «اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيكَ الْحَجَّةَ بْنِ الْحَسَنِ صَلَواتِكَ عَلَيْهِ وَ عَلَى آبائِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَ فِي كُلِّ السَّاعَةِ و لِيّاً وَ حَافِظاً وَ قائِداً وَ ناصِراً وَ دَليلاً وَ عَيْناً حَتَّى تُسَكِّنَهُ أَرْضَكَ طَوْعاً وَ تُمتَّعَهُ فِيها طويلاً؛ خدایا برای حجة بن الحسن که درودت بر او و بر پدران او در این ساعت و در هر ساعت باد، سرپرست و نگهدار و پیشوا و یاور و راهنما و دیده‌بان باش تا او را در زمینت با میل و رغبت جای دهی و او را مدت بسیاری از زندگی بهره‌مند سازی.»^۲

۱۰. «اللَّهُمَّ احْفَظْ إمامَ المُسْلِمِينَ بِحِفْظِ الإیمانِ، و انصُرْهُ نَصراً عَزيزاً و افْتَحْ لَهُ فَتْحاً يَسيراً و اجْعَلْ لَهُ وَ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ سُلْطاناً نَصيراً؛ خدایا، امام مسلمین را با حفظ ایمان و به برکت آن حفظ فرما، و او را نصرت با عزت و فتح و پیروزی آسان نصیب فرما و برای او و ما از جانب خودت قدرت یاری شده‌ای قرار ده.»^۳

۱۱. «اللَّهُمَّ و لِيكَ الْحَجَّةَ، فَاحْفَظْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ وَ مِنْ فَوْقِهِ وَ مِنْ تَحْتِهِ، و امدُدْ لَهُ فِي عُمُرِهِ، و اجْعَلْهُ القائِمَ بِأمرِكَ المُنتَصِرَ لِدينِكَ، و أَرِهِ ما يُحِبُّ وَ تَقَرُّ بِهِ عَيْنُهُ فِي نَفْسِهِ وَ فِي ذُرِّيَّتِهِ وَ أَهْلِهِ وَ مالِهِ وَ فِي شيعَتِهِ وَ فِي عَدُوِّهِ، و أَرِهِ مِنْهُ ما يُحْذَرُونَ وَ أَرِهِ فِيهِمْ ما يُحِبُّ وَ تَقَرُّ بِهِ عَيْنُهُ و اشْفِ بِهِ صُدُورنا وَ صدورَ قَوْمِ مُؤْمِنِينَ؛ خداوندا، ولی‌ات حجة بن الحسن عليه السلام را از پیش رو و پشت سر و از راست و چپ و بالا و پایین حفظ فرما، و در زندگی‌اش او را مدد فرما، و او را قائم

۱. قیومی اصفهانی، جواد (گردآوری)، صحیفه المهدی، دعای امام عصر در درود بر پیامبر و خاندانش، ص ۳۲.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، اعمال شب ۲۳ ماه رمضان، ص ۴۱۷.

۳. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعای هر صبح و شام از امام صادق، ص ۷۷.

به فرمان خود و یاور دین خویش قرار ده و به او بنمایان آنچه دوست دارد و باعث چشم روشنی او در وجودش و ذریه‌اش و خانواده و مال و یاران و دشمنانش می‌شود و به آنها آنچه باید از آن برحذر باشند بنمایان، و در آنان آنچه حضرت دوست دارد و باعث چشم روشنی او می‌شود بنمایان، و به وسیله او سینه‌ها مان و سینه‌های مؤمنین را شفا بده.^۱

۱۲. «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ عَلَى مَنْ تَارَكَ فِي عِبَادِكَ الدَّاعِيَ إِلَيْكَ بِإِذْنِكَ، الْقَائِمِ بِأَمْرِكَ الْمُؤَدِّيَّ عَنِ رَسُولِكَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ السَّلَامُ؛ خدایا، بر پیامبر ﷺ و آل او و بر نور تو در بین بندگانت و دعوت کننده به سوی تو با اجازه تو، که قیام به فرمان تو می‌کند که آن امر از جانب رسول ﷺ تو مطرح شده، درود فرست.»^۲

۱۳. «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى وَلِيِّكَ الْمُنتَظَرِ أَمْرَكَ الْمُنتَظَرِ لِفَرَجِ أَوْلِيَائِكَ، اللَّهُمَّ اشْعَبْ بِه الصَّدْعَ وَ ارْتُقْ بِه الْفَتْقَ وَ أَمِتْ بِه الْجُورَ وَ أَظْهِرْ بِه الْعَدْلَ، وَ زَيِّنْ بِطَوْلِ بَقَائِهِ الْأَرْضَ وَ أَبْدُءْ بِنَصْرِكَ وَ انصُرْهُ بِالرُّغْبِ؛ خدایا بر ولی منتظر فرمان خود و مورد انتظار فرج اولیای تو، خدایا، به وسیله آن حضرت پراکندگی را جبران، شکافها را بسته، ستم را بی‌جان و عدالت را زنده کن و با طولانی شدن عمرش زمین را زینت بخش و او را به یاری خودت تأیید کن و او را با ترس کمک نما.»^۳

۱۴. «اللَّهُمَّ وَ عَجِّلْ فَرَجَ أَوْلِيَائِكَ وَ ارْزُدْ عَلَيْهِمْ مَظَالِمَهُمْ وَ أَظْهِرْ بِالْحَقِّ قَائِمَهُمْ وَ اجْعَلْهُ لِدِينِكَ مُنْتَصِراً وَ بِأَمْرِكَ فِي أَعْدَائِكَ مُؤْتَمِراً؛ خدایا، در فرج اولیای تو تعجیل فرما و ظلم‌هایی که به آنها شده جبران نما و قائم آنها را بر اساس حق آشکار کن، و او را یاور دین قرار ده و فرمانده فرمانهای خود در مورد دشمنانت ساز.»^۴

۱۵. «اللَّهُمَّ فَأَوْزِعْ لَوْلِيَّتِكَ شُكْرَ مَا أَنْعَمْتَ بِه عَلَيْهِ وَ أَوْزِعْنَا مِثْلَهُ فِيهِ وَ آيَةَ مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَاناً نَصِيراً، وَ افْتَحْ لَهُ فِتْحاً يَسِيراً، وَ أَعِنُّهُ بِرِكَتِكَ الْأَعَزِّ وَ اشْدُدْ أَرْزَهُ، وَ قَوِّ عَضُدَهُ، وَ رَاعِهِ بِعَيْتِكَ، وَ أَخِيهِ

۱. همان، دعای بعد از هر نماز واجب، ص ۱۲۰.

۲. همان، دعای بعد از نماز جعفر طیار، ص ۱۸۶.

۳. همان، دعای زمان خارج شدن برای نماز عید فطر، ص ۲۲۹.

۴. همان، دعای روز بیست و پنجم ذی قعدة (دحو الارض)، ص ۲۴۰.

بِحَفِظِكَ وَأَنْصُرَهُ بِمَلَائِكَتِكَ، وَأَمْدُدْهُ بِجُنْدِكَ الْأَغْلَبِ، وَأَقِمْ بِهِ كِتَابَكَ وَحُدُودَكَ وَشَرَائِعَكَ وَسُنَنَ رَسُولِكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ؛ خدایا، شکر آنچه به ولی خود نعمت دادی به او الهام کن و به ما در مورد آن حضرت چنین کن، و از جانب خود به او قدرت و سلطنت یاری شده‌ای عطا فرما و برای او پیروزی آسان نصیب کن، و حضرت را با رکن غالب خود کمک کن. قدرت او را محکم ساز و بازوهایش را قدرت بخش و در پیشگاه خود عنایت به او داشته باش و با حمایت خویش حفظش کن. با فرشتگان یاریش فرما و با لشکریان پیروزت او را یاری فرما و به وسیله او کتاب و حدود و دینت و سنت رسولت را برپای دار که درود تو بر او و بر خاندانش باد.^۱

۱۶. «سَلَامُ اللَّهِ الْكَامِلُ التَّامُّ الشَّامِلُ الْعَامُّ وَصَلَوَاتُهُ الدَّائِمَةُ وَبَرَكَاتُهُ الْقَائِمَةُ التَّامَّةُ عَلَى حِجَّةِ اللَّهِ وَوَلِيِّهِ فِي أَرْضِهِ وَبِلَادِهِ وَخَلِيفَتِهِ عَلَى خَلْقِهِ وَعِبَادِهِ؛ درود کامل، تمام، شامل و فراگیر و صلوات همیشگی و برکات استوار و کامل خدا بر حجت خدا و ولی او در زمین و بلاد او و جانشین او بر آفریدگان و بندگانش.»^۲

۱۷. «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ صَلَاةً تُظْهِرُ بِهَا حِجَّتَهُ، وَتُوضِعُ بِهَا بَهْجَتَهُ وَتَرْفَعُ بِهَا دَرَجَتَهُ وَتُؤَيِّدُ بِهَا سُلْطَانَهُ وَتُعَظِّمُ بِهَا بُرْهَانَهُ وَتُشَرِّفُ بِهَا مَكَانَهُ وَتُعَلِّي بِهَا بُنْيَانَهُ وَتُعَزُّ بِهَا نَصْرَهُ وَتَرْفَعُ بِهَا قَدْرَهُ وَتُسَمِّي بِهَا ذِكْرَهُ وَتُظْهِرُ بِهَا كَلِمَتَهُ وَتُكثِرُ بِهَا نُصْرَتَهُ، وَتُعَزُّ بِهَا دَعْوَتَهُ وَتَزِيدُهُ بِهَا إِكْرَامًا؛ خدایا بر ولیات درود فرست، صلوات و درودی که به وسیله آن حجت بودن او را ظاهر سازی و بهجت و سرورش را آشکار کنی و به وسیله آن مقامش را بالا ببری و قدرتش را تأیید کنی و دلیل و برهانش را بزرگ سازی و جایگاهش را شریف سازی و اساس کارش را برتری دهی و نصرتش را عزت دهی، قدر و مقامش را بالا ببری، نامش و یادش را در یادها قرار دهی و به وسیله آن سخن و کلامش را آشکار سازی و یاریش را زیاد کنی و دعوتش را غالب سازی و اکرامش را بیفزایی.»^۳

۱. همان، از دعاهای روز عرفه، ص ۲۲۳.

۲. همان، دعای سلام الله الكامل، ص ۲۶۹.

۳. همان، زیارت اول سرداب مقدس، ص ۳۶۵.

۱۸. «و أَظْهَرُ مَعَالِمَهُ، وَ ثَبَّتْ قَوَاعِدَهُ، وَ أَعَزَّ نَصْرَهُ وَأَطْلَعَ عَمْرَهُ، وَ ابْسَطَ جَاهَهُ، وَ أَحْيَى أَمْرَهُ، وَ أَظْهَرَ نُورَهُ، وَ قَرَّبَ بُغْدَهُ، وَ أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَ أَوْفَى عَهْدَهُ، وَ زَيَّنَ الْأَرْضَ بِطَوْلِ بَقَائِهِ، وَ دَوَّمَ مَلِكِيهِ، وَ عَلَّوْ أَرْتَقَائِهِ وَ ارْتَفَاعِهِ؛ خدایا پرچم‌هایش را آشکار کن، پایه‌های حکومتش را ثابت نما، یاری‌اش را غالب کن، طول عمر به او عنایت کن، مقامش را گسترش ده، امرش را زنده کن، نورش را آشکار ساز، دوری‌اش را نزدیک کن، به وعده‌ای که به او داده‌ای جامه عمل بپوشان، به عهد او وفا نما، زمین را با طولانی کردن زندگی‌اش زینت بخش و با دوام حکومتش و برتری رشد و عظمتش زینت ده.»^۱

۱۹. «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ، وَ أَنْجِزْ لَوْلِيكَ مَا وَعَدْتَهُ، اللَّهُمَّ أَظْهِرْ كَلِمَتَهُ وَ أَعْلِ دَعْوَتَهُ وَ انصُرْهُ عَلَى عَدُوِّهِ وَ عَدُوِّكَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ؛ خدایا، بر محمد آتش درود فرست، و آنچه را ولی‌ات وعده کردی پدید آور. خدایا، کلامش را آشکار کن، دعوتش را برتری ده و او را در برابر دشمنانش و دشمنانت یاری ده، ای پروردگار جهانیان.»^۲

گفتار دوم. اشاره‌ها

در فرازهایی که گذشت به چند چیز اشاره و تأکید شده است:

۱. دعا برای تعجیل در فرج امام زمان عجل الله فرجه و اذن قیام حضرت.
۲. دعا برای سلامتی حضرت مهدی عجل الله فرجه در همه احوال و ساعت‌های شبانه روز.
۳. دعا برای پیروزی و یاری حضرت مهدی عجل الله فرجه و دین او، پیروزی یارانش و یاری او با فرشتگان.
۴. دعا برای نابودی دشمنان حضرت مهدی عجل الله فرجه و حفظ حضرت از شر دشمنان.
۵. دعا برای حفظ حضرت مهدی عجل الله فرجه از تمام بدی‌ها، از هر سو.
۶. دعا برای تبدیل خوف حضرت مهدی عجل الله فرجه در زمان غیبت به امنیت و آسایش.
۷. دعا برای این‌که خدا ما را از یاران حضرت مهدی عجل الله فرجه قرار دهد.

۱. همان، ص ۳۷۰.

۲. همان، زیارت دوم سرداب مقدس، ص ۳۷۶.

۸. دعا برای عزت، طول عمر، نیروی فراوان و آنچه باعث روشنی چشم حضرت مهدی علیه السلام در ذریه، اهل، مال و شیعیان می شود.

۹. دعا برای جبران شکستگی ها، رفع اختلافات، آشکار شدن عدالت و یاری خدا توسط حضرت مهدی علیه السلام.

۱۰. دعا برای زنده شدن کتاب، حدود الهی، فرمانهای خدا، انجام وعده او و دوام قدرتش.

گفتار سوم. مستندات

در امر دعا برای امام زمان علیه السلام و تعجیل در فرج و یاری حضرت مهدی علیه السلام مستندات فراوان روایی وجود دارد که از امامان علیهم السلام و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده است.

۱. امام صادق علیه السلام فرمود: «وقتی عذاب و سختی بنی اسرائیل طول کشید، چهل روز به درگاه خداوند گریه و ناله کردند. پس خداوند به موسی و هارون وحی فرستاد که بنی اسرائیل را خلاص کند و از صد و هفتاد سال صرف نظر کند. شما نیز اگر این کار را بکنید، خداوند به وسیله مادر کارتان گشایش می کند؛ ولی اگر چنین نباشید این امر تا آخرین حد خواهد رسید»^۱.

۲. امام عصر علیه السلام می فرماید: «بسیار دعا کنید برای تعجیل فرج که آن فرج شماست»^۲.

۳. امام حسن عسکری علیه السلام به احمد بن اسحاق فرمود: «خداوند تبارک و تعالی از هنگامی که آدم علیه السلام را آفرید، زمین را از حجت الهی بر مردم خالی نگذاشته است و تا قیام قیامت هم آن را خالی نخواهد گذاشت. به سبب او خدا بلا را از اهل زمین برطرف می کند و باران می بارد و برکت های زمین را بیرون می آورد».

امام حسن عسکری علیه السلام پس از آن که حضرت مهدی علیه السلام را به احمد بن اسحاق نشان داد، در ادامه فرمود: «ای احمد بن اسحاق، او در این امت بسان خضر و ذوالقرنین است. به خدا قسم غایب می شود غایب شدنی که در آن زمان از هلاکت نجات نمی یابد مگر کسی که خداوند عزوجل او را بر

۱. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۱، ص ۳۴۷.

۲. همان، ص ۳۴۸.

باور به امامتش ثابت بدارد و در دعا کردن برای تعجیل فرجش توفیق دهد^۱.

۴. امام صادق علیه السلام می فرماید: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»^۲ بر رسول

خدا نازل شد، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برخواست و فرمود: ای مردم خداوند تبارک و تعالی بر شما چیزی را واجب کرده است. آیا آن را ادا می کنید؟ پس هیچ یک از آنان جواب ندادند. چون فردای آن روز شد برخاست و نظیر آن سخن را فرمود؛ ولی از هیچ کس جوابی برنخواست. سپس همان سخن را روز سوم فرمود و کسی پاسخ نداد. پس فرمود: ای مردم، این طلا و نقره و خوردنی و آشامیدنی نیست. گفتند: پس آن را به ما بگو. فرمود: خدای تبارک و تعالی بر من نازل کرد: بگو از شما چیزی در برابر رسالت نمی خواهم، مگر دوستی با خاندانم. گفتند: آری، این را ادا می کنیم^۳.

۵. امام صادق علیه السلام فرمود: «رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خوشا به حال کسی که قائم اهل بیت را درک

نماید در حالی که پیش از قیامت به او اقتدا کرده باشد، دوست او را دوست بدارد و از دشمنش بیزاری جوید و ولایت امامان هدایت کننده پیش از او را پذیرفته باشد. آنها رفیقان من و اهل دوستی و مودت من و گرامی ترین افراد امتم بر من اند^۴.

۶. امام رضا علیه السلام در تفسیر آیه ۳۰ سوره ملک «قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ

مُعِينٍ»؛ بگو به من خبر دهید اگر در حالی بامداد کنید که آب (سرزمین) شما فرورفته باشد، کیست که آب جاری و گوارا در اختیار شما قرار دهد؟ فرمود: «چه بسیار زن و مرد مؤمنی که در وقت فقدان (ماء معین)، یعنی حضرت حجت علیه السلام متأسف و حیران و محزون اند^۵.

۱. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ج ۲، ص ۳۸۲.

۲. سورة شوری، آیه ۲۳: بگو من هیچ پاداشی بر رسالتم درخواست نمی کنم جز دوست داشتن نزدیکانم (اهل بیت).

۳. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۱، ص ۲۲۱.

۴. المجلسی، [العلامة] محمد باقر، بحار الانوار، ج ۵۲ ص ۱۲۹.

۵. الطبرسی النوری، [میرزا] حسن، نجم الثاقب، ص ۵۷۹.

مبحث دوم. آرزوی پیروزی و یاری حضرت مهدی عجل الله فرجه

گفتار یکم. فرازاها

۱. «اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغِبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ تُعَزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَ أَهْلَهُ وَ تُذِلُّ بِهَا النُّفَاقَ وَ أَهْلَهُ وَ تَجْعَلُنَا فِيهَا

مِنَ الدُّعَاةِ إِلَى طَاعَتِكَ وَ الْقَادَةَ إِلَى سَبِيلِكَ وَ تَرْزُقُنَا بِهَا كِرَامَةَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ؛ خدایا ما از تو امید و

اشتیاق داریم که آن دولت با کرامتِ امام زمان را به ظهور آوری و اسلام و اهلش را به وسیله آن عزت

بخشی و نفاق و اهل آن را خوار گردانی و ما را در دولت حق، اهل دعوت به طاعتت و از پیشوایان راه

هدایت قرار دهی و به واسطه آن به ما کرامت دنیا و آخرت عطا فرمایی.»^۱

۲. «وَاجْعَلْنِي اللَّهُمَّ مِنْ أَنْصَارِهِ وَ أَغْوَانِهِ وَ أَتْبَاعِهِ وَ شِيعَتِهِ وَ أَرِنِي فِي آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ مَا

يَأْمُلُونَ وَ فِي عَدُوِّهِمْ مَا يَحْذَرُونَ إِلَهَ الْحَقِّ آمِينَ؛ پروردگارا، مرا از یاران و یاوران و رهروان و شیعیان

آن حضرت قرار ده و آنچه خاندان محمد صلی الله علیه و آله آرزو مندند و آنچه درباره دشمنانت امید دارند به

چشم من همه را آشکار گردان، ای خدای حق، دعایم را مستجاب کن.»^۲

۳. «اللَّهُمَّ كَمَا جَعَلْتَ قَلْبِي بِذِكْرِهِ مَغْمُورًا فَاجْعَلْ سِلَاحِي بِنُصْرَتِهِ مَشْهُورًا؛ خدایا، چنان که قلب مرا

به یاد او آباد ساختی، سلاح مرا برای یاری آن حضرت از نیام بر آور.»^۳

۴. «وَ أَعِنَّا عَلَى تَأْدِيَةِ حَقُوقِهِ إِلَيْهِ وَ الْإِجْتِهَادِ فِي طَاعَتِهِ وَ اجْتِنَابِ مَعْصِيَتِهِ...؛ خدایا، ما را بر ادای

حقوق حضرتش و کوشش در طاعتش و دوری از عصیانش یاری فرما.»^۴

۵. «اللَّهُمَّ فَتَبِّئْنِي عَلَى دِينِكَ وَ اسْتَعْمِلْنِي بِطَاعَتِكَ وَ لِيَنَّ قَلْبِي لَوْلِيٍّ أَمْرِكَ وَ عَافِنِي مِمَّا امْتَحَنْتَ بِهِ

خَلْقَكَ وَ تَبِّئْنِي عَلَى طَاعَتِهِ وَ لِيَّ أَمْرِكَ الَّذِي سَتَرْتَهُ عَن خَلْقِكَ وَ بِإِذْنِكَ غَابَ عَن بَرِيَّتِكَ وَ أَمْرِكَ

يُنْتَظَرُ وَ أَنْتَ الْعَالِمُ غَيْرُ الْمَعْلَمِ بِالْوَقْتِ الَّذِي فِيهِ صَلَاحُ أَمْرٍ وَلَيْتَكَ فِي الْإِذْنِ لَهُ بِإِظْهَارِ أَمْرِهِ وَ كَشْفِ

سِرِّهِ فَصَبِّرْنَا عَلَى ذَلِكَ حَتَّى لَا أَحِبُّ تَعْجِيلَ مَا أَخْرُتَ وَ لَا تَأْخِيرَ مَا عَجَّلْتَ وَ لَا كَشْفَ مَا سَتَرْتَ وَ

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای افتتاح، ص ۳۲۷.

۲. همان، دعا بعد از زیارت آل یاسین، ص ۸۶۷.

۳. همان، زیارت سرداب مقدس، ص ۸۷۲.

۴. همان، دعای ندبه، ص ۸۸۸.

لَا الْبَحْثَ عَمَّا كَتَمْتَ وَ لَا أَنْزِعُكَ فِي تَذْيِيرِكَ وَ لَا أَقُولُ لِمَ وَ كَيْفَ وَ مَا بَالُ خَدَايَا، مرا بر دین خودت ثابت قدم بدار و به کار اطاعتت مشغول ساز و قلبم را برای ولی امرت مطیع ساز و عافیت و حسن عاقبت در آنچه آفریدگانت را به امتحان آن آزمودی مرا به کرمیت عطا فرما و به طاعت ولی امرت ثابت قدم بدار؛ آن ولی امری که از چشم پنهان داشته‌ای و به اذن تو غایب از مردم گردیده و در ظهور و قیامش منتظر فرمان توست و تو ای خدا، به ذات خود بی‌تعلیم، دانایی که چه هنگامی مصلحت در اذن به ظهور اوست و پرده از حال او برداشتن چه وقت صلاح عالم است. پس ای خدا، مرا صبر و شکیبایی ده در امر غیبت آن حضرت که آنچه تو تأخیرش خواهی، من تعجیل آن نخواهم و آنچه تو تعجیل خواهی من تأخیرش نطلبم و آنچه تو مستور می‌داری کشف آن نخواهم و آنچه امر به کتمان فرمودی بحث در آن نکنم و در تدبیر امور جهان با تو نزاع نکنم و هرگز چون و چرا نکنم.^۱

۶. «وَ اجْعَلْنَا يَا رَبِّ مِنْ أَغْوَانِهِ وَ مَقْوِيَّةِ سُلْطَانِهِ وَ الْمُؤْتَمِرِينَ لِأَمْرِهِ وَ الرَّاظِينَ بِفِعْلِهِ وَ الْمُسْلِمِينَ لِأَحْكَامِهِ وَ مِمَّنْ لِحَاجَةٍ بِهِ إِلَى التَّقِيَّةِ مِنْ خَلْقِكَ...» ای خدا ما را از یاران او و نیروی سلطنتش و فرمانبران حکمش و خشنود از کارهایش و تسلیم فرمانهای او قرار ده و از آن بسندگانت که در راه حضرت به تقیه نیازمند نیستند قرار بده.^۲

۷. «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ أَنْصَارِهِ وَ الذَّائِبِينَ عَنْهُ وَ الْمُتَمَثِّلِينَ لِأَوَامِرِهِ وَ نَوَاهِيهِ فِي أَيَّامِهِ وَ الْمُسْتَشْهِدِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ؛ خدایا، مرا از یاوران و مدافعان حضرت و مطیع فرمانها و نهی‌های او در روزگارش قرار ده و ما را طالبان شهادت در محضر او قرار ده.»^۳

۸. «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ وَ عَلَى آبَائِهِ وَ اجْعَلْنَا مِنْ صَاحِبِيهِ وَ أَسْمَرْتِهِ وَ ابْتِعْنَا فِي كَرَّتِهِ، حَتَّى تَكُونَ فِي زَمَانِهِ مِنْ أَغْوَانِهِ، اللَّهُمَّ أَدْرِكَ بِنَا قِيَامَهُ وَ أَشْهِدْنَا أَيَّامَهُ وَ صَلِّ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ ارْزُدْذُ إِلَيْنَا سَلَامَهُ وَ رَحْمَتَهُ اللَّهُ وَ بَرَكَاتُهُ؛ خدایا، بر ولی خودت و پدرانش درود فرست و ما را از یاران و نزدیکان او قرار ده

۱. همان، دعا در غیبت امام زمان علیه السلام، ص ۹۶۹.

۲. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیة خیر الانام، دعای تجدید بیعت صاحب الزمان بعد از هر نماز، ص ۱۲۲.

۳. همان، دعا در غیبت امام زمان علیه السلام، ص ۱۲۱.

و ما را در زمان ظهورش برانگیزان تا در زمان او از یارانش باشیم. خدایا، ما را شایسته درک قیامت قرار ده و ما را شاهد بر روزگارش ساز و بر او درود و سلام فرست و سلام او را به ما بازگردان، همچنین رحمت خدا و برکاتش را.^۱

گفتار دوم. اشاره‌ها

۱. آرزوی حضور در دولت کریمه امام مهدی عجل الله تعالی فرجه و درک ایام قیام او.

۲. دعا برای یافتن افتخار دعوت به سوی اطاعت خدا و هدایت مردم به راه او در محضر امام

عصر عجل الله تعالی فرجه.

۳. دعا برای توفیق نصرت و یاری حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه و قیام در حضور او با آمادگی کامل و

شهادت در راه او.

۴. دعا برای ادای حقوق امام زمان عجل الله تعالی فرجه و کوشش در راه اطاعت او.

۵. دعا برای صبر در راه خدا در ظهور، فرج و غیبت.

۶. دعا برای تسلیم فرمان امام مهدی عجل الله تعالی فرجه بودن و در راه تبلیغ نام او تقیه کردن.

۷. دعا برای حسن عاقبت و عافیت در امتحانهای سخت دوران غیبت.

گفتار سوم. مستندات

آرزوی نصرت و یاری حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه و آماده بودن برای فداکاری در راه او در زمان غیبت کبری، یکی از تکالیف شیعه می‌باشد که در پاره‌ای از روایتها ذکر شده است.

۱. امام صادق عجل الله تعالی فرجه فرمود: «لَيَعِدَنَّ أَحَدَكُمْ لَخُرُوجِ الْقَائِمِ عجل الله تعالی فرجه وَ لَوْ سَهْمًا فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا عَلِمَ ذَلِكَ مِنْ نَبِيٍّ رَجَوْتُ لِأَنَّ نَسَبِيَّ فِي عُمْرِهِ؛ هَرِيكَ مِنْكُمْ لَخُرُوجِ الْقَائِمِ عجل الله تعالی فرجه سَلَا حِي مَهْيَا كُنْد، كَرِجَه يَك تِير بَاشَد كِه خُدَاي تَعَالَى هَر كَاَه بَدَا نَد كِه كَسِي چنين نيتي دارد اميدوارم عمرش را طولاني كند»^۲.

۲. امام هادی عجل الله تعالی فرجه می‌فرماید: «اگر نبودند کسانی از عالمان که پس از غیبت قائم شما عجل الله تعالی فرجه به او

۱. همان، دعای روز ۲۵ ذی حجه (دحو الارض)، ص ۲۴۰.

۲. النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، ص ۱۷۳.

دعوت کنند، بر او دلالت نمایند، از دین او با نشانه‌های خدا دفاع کنند، و بندگان ضعیف خدا را از دامهای ابلیس و سرکشان او رها سازند و از شبکه‌های ناصبیان خلاص نمایند، هیچ‌کس نمی‌ماند مگر اینکه از دین خدا برمی‌گشت؛ ولی اینان هستند که زمام دلهای شیعیان ضعیف را به دست می‌گیرند، همچنان‌که ناخدای کشتی، سکان آن را در دست دارد. آنان برترین کسان نزد خدای عزوجل‌اند.^۱

۳. رسول خدا ﷺ فرمود: «خدای عزوجل به هیچ دوست خود که جانش را به اطاعت و خیرخواهی امامش به زحمت انداخته نظر نیفکند، مگر این‌که او در رفیق‌اعلی با ما باشد»^۲.

۴. امام صادق علیه السلام فرمود: «اگر دوران زندگی حضرت مهدی علیه السلام را دریابم، در تمام مدت زندگانی‌ام او را خدمت خواهم کرد»^۳.

۵. رسول اکرم ﷺ فرمودند: «خوشا به حال کسی که قائم اهل بیت مرا درک نماید در حالی که در زمان غیبت، پیش از قیامت، به امامت او معتقد باشد و با دوستانش دوستی کند و دشمنانش را دشمن بدارد. چنین کسی از رفیقان من و مورد دوستی من و گرامی‌ترین امت نزد من در روز قیامت خواهد بود»^۴.

۶. شخصی به نام مهزم اسدی به امام صادق علیه السلام عرض می‌کند: «خداوند، مرا فدای تو سازد. این امر کی خواهد شد که بر ما طولانی گشت؟» فرمود: «آرزومندان به آرزویشان نرسیدند و شتابزدگان هلاک گشتند و تسلیم شدگان نجات یافتند و به سوی ما باز خواهید گشت»^۵.

۷. امام صادق علیه السلام می‌فرمود: «مباد تغییر یابید. همانا به خدا سوگند، مدتی از روزگارتان غایب

۱. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۲، ص ۳۹۴.

۲. الکلبینی، [ثقة الاسلام] محمد بن یعقوب (ابو جعفر)، اصول کافی، ج ۲.

۳. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۲، ص ۳۰۹.

۴. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ص

۵. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۲، ص ۲۷۴.

خواهد گشت و یادش خاموش خواهد ماند، تا این که گفته می شود: مرده، هلاک شده، به کدام وادی رفته؟ و البته دیدگان مؤمنین بر او گریان خواهد شد^۱.

۸ امام صادق علیه السلام می فرماید: «خداوند رحمت کند بنده ای که ما را نزد مردم محبوب نماید و ما را در معرض دشمنی و کینه توزی آنان قرار ندهد. همانا به خدا سوگند، اگر سخنان زیبای ما را برای مردم روایت می کردند به سبب آن عزیزتر می شدند و هیچ کس نمی توانست بر آنان وصله ای بچسباند، ولی یکی از آنان کلمه ای را می شنود، پس ده تا از پیش خود بر آن می افزاید»^۲.

مبحث سوم. شکوه از دوران غیبت

در بخشی از دعاها و زیارت های خاص حضرت مهدی علیه السلام، راز و نیازهایی در شکایت از دوران سخت غیبت مطرح شده که به نوعی آمادگی برای حضور و ظهور و قیام حضرت مهدی علیه السلام است.

گفتار یکم. فرازا

۱. «اللّٰهُ عَظَّمَ الْبَلَاءَ وَ بَرَّحَ الْخِفَاءَ وَ انْكَشَفَ الْغِطَاءَ وَ انْقَطَعَ الرَّجَاءُ وَ ضَاقَتِ الْاَرْضُ وَ مُنِعَتِ السَّمَاءُ وَ اَنْتَ الْمُسْتَعَانُ وَ اِلَيْكَ الْمَشْتَكِي وَ عَلَيْكَ الْمُعْوَلُ فِي الشَّدَّةِ وَ الرَّخَاءِ؛ خدایا، بلا و مصائب ما بزرگ شد و بیچارگی ما بسی روشن و پرده از روی کار برداشته شد و امید ما ناامید شد و زمین با همه پهناوری بر ما تنگ آمد و آسمان رحمتش را از ما منع کرد و تنها تویی یاور و معین ما و مرجع شکایت ما و یگانه اعتماد ما در هر سختی و آسانی»^۳.

۲. «اللّٰهُمَّ اِنَّا نَشْكُو اِلَيْكَ فَقَدْ نَبِيْنَا صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ غَيْبَةَ وَّلِيْنَا وَ كَثْرَةَ عَدُوِّنَا وَ قَلَّةَ عَدَدِنَا وَ شَدَّةَ الْفِتَنِ بِنَا وَ تَظَاهَرَ الزَّمَانِ عَلَيْنَا؛ خدایا، به درگاه تو شکایت می کنیم از فقدان پیامبرت که درود تو بر او و آتش باد و از غیبت امام ما و بسیاری دشمن ما و کمی عدد ما و فتنه های سخت بر ما و غلبه

۱. النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، ص ۷۷.

۲. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۲، ص ۲۰۵.

۳. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای فرج حضرت، ص ۲۲۱.

محیط روزگار بر ما.^۱

۳. «اللَّهُمَّ طَالَ الْإِنْتِظَارُ وَ شَمِتَ مِنَّا الْفُجَّارُ وَ صَعَبَ عَلَيْنَا الْإِنْتِصَارُ؛ پروردگارا، انتظار ما طولانی شد

و مردم فاسق فاجر بر ما شماتت کردند و بر ما یاری کردن یکدیگر مشکل شد.»^۲

۴. «عَزِيزُ عَلِيٍّ أَنْ أَرَى الْخَلْقَ وَ لِأَثْرِي وَ لِأَسْتَعِ لَكَ حَسِيْسًا وَ لِأَتَجْوِي عَزِيْزُ عَلِيٍّ أَنْ تُحِيْطَ بِكَ

دوني البَلْوَى وَ لِأَيْنَآلِكَ مِنِّي ضَجِيْعٌ وَ لِأَشْكُوِي...عَزِيْزُ عَلِيٍّ أَنْ أَجَابَ دُونَكَ وَ أَنَاغِي، عَزِيْزُ عَلِيٍّ أَنْ

أَهِيْكَ وَ يَخْذُ لَكَ الْوَرَى، عَزِيْزُ عَلِيٍّ أَنْ يَجْرِيَّ عَلَيْكَ دُونَهُمْ مَا جَرِي؛ بر من سخت است که مردم را

بینم و تو را نبینم و هیچ از تو صدایی حتی آهسته هم به گوش من نرسد. بسیار سخت است بر من به

واسطه فراق تو نزدیک بودن رنج و نرسیدن ناله زار من به حضرتت... سخت است بر من که پاسخ از

غیر تو یابم و سخت است بر من که بگیرم از هجران تو و خلق تو را واگذارند و به یاد تو نباشند.

سخت است بر من که بر تو جریانی غیر از جریان دیگران پیش آید.»^۳

۵. «اللَّهُمَّ أَنْتَ كَاشِفُ الْكَرْبِ وَ الْبَلْوَى، وَ إِلَيْكَ نَشْكُو فَقَدْ نَبِيْنَا، وَ غَيْبَةَ أَمَانِنَا وَ ابْنَ بِنْتِ نَبِيْنَا؛

خدایا، تو از بین برنده گرفتاری‌ها و بلاها هستی، و به سوی تو شکایت می‌کنیم از نبودن پیامبران و

غیبت امام ما و فرزند دختر پیامبرمان.»^۴

۶. «اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْكُو فَقَدْ نَبِيْنَا وَ غَيْبَةَ وِلِيْنَا وَ شِدَّةَ الزَّمَانِ عَلَيْنَا وَ وَقُوعَ الْفِتَنِ وَ تَظَاهَرَ الْأَعْدَاءِ، وَ كَثْرَةَ

عَدُوِّنَا وَ قِلَّةَ عَدَدِنَا؛ خدایا، ما به تو شکایت می‌آوریم از نبودن پیامبرمان و غیبت ولیمان و سختی

دوران و وقوع فتنه‌ها و غلبه دشمنان و زیادی دشمنانمان و کمی تعداد ما.»^۵

گفتار دوم. اشاره‌ها

عبارات ذکر شده شکایت شیعه است از دردهای دوران فراق و غیبت که در آنها از حساس‌ترین

۱. همان، دعای افتتاح، ص ۳۲۷.

۲. همان، زیارت سرداب مقدس، ص ۸۷۲.

۳. همان، دعای ندبه، ص ۸۸۵.

۴. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت اول سرداب مقدس، ص ۳۶۹.

۵. همان، دعای امام باقر علیه السلام در قنوت، ص ۹۱.

رنجها سخن به میان آمده است:

۱. محرومیت شیعه از حضور در محضر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امام زمان علیه السلام در این دوران.
۲. شکایت از زیادی دشمنان و کمی یاران و هجوم فتنه‌ها بر شیعه.
۳. طولانی شدن دوران انتظار و شماتت دشمن از محرومیت شیعه.
۴. سختی دوری از حضرت مهدی علیه السلام دیدن دیگران و محروم بودن از دیدار حضرت.
۵. احساس تنهایی و غربت در گریه برای فراق و این که مردم حضرت مهدی علیه السلام را رها کرده‌اند.
۶. احساس تنگی زمین و منع رحمت الهی و بزرگی بلاها و مصیبت‌ها و ناامیدی شیعه.

گفتار سوم. مستندات

۱. امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «لَا يُظْهَرُ الْمَهْدِيُّ إِلَّا عَلَى خَوْفٍ شَدِيدٍ... وَ اخْتِلَافٍ شَدِيدٍ بَيْنَ النَّاسِ وَ تَشْتَتِ فِي دِينِهِمْ، وَ تَغْيِيرٍ فِي حَالِهِمْ حَتَّى يَتَمَنَّى الْمَتَمَنِّي الْمَوْتَ صَبَاحاً وَ مَسَاءً مِنْ عِظَمِ مَا يَرَى مِنْ كَلْبِ النَّاسِ وَ أَكَلِ بَعْضِهِمْ بَعْضاً فَخُرُوجُهُ عَمَّ إِذَا خَرَجَ يَكُونُ عِنْدَ الْيَأْسِ وَ الْقَنُوطِ مِنْ أَنْ يُرَى فَرَجاً فَيَا طُوبَى لِمَنْ أَدْرَكَهُ وَ كَانَ مِنْ أَنْصَارِهِ، وَ الْوَيْلُ كُلُّ الْوَيْلُ لِمَنْ خَالَفَهُ وَ خَالَفَ أَمْرَهُ...؛ مهدی علیه السلام آشکار نمی‌شود مگر پس از ترس شدید... و اختلاف شدید بین مردم و اختلاف در دینشان، و دگرگونی در احوالشان تا جایی که آرزوی مرگ می‌کند صبح و شام از بزرگی آنچه از هاری مردم و خوردنشان یکدیگر را می‌بینند. قیام او زمانی است که مردم ناامید و مأیوس از دیدن فرج باشند. پس خوشا به حال کسی که او را درک کند و از یارانش باشد و وای بر کسی که مخالف او و فرمان او باشد»^۱.

۲. امام حسین علیه السلام می‌فرماید: «لَا يَكُونُ الْأَمْرُ الَّذِي تَنْتَظِرُونَ حَتَّى يَبْرَأَ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ، وَ يَسْتَقِلُّ بَعْضُكُمْ فِي وُجُوهِهِ، فَيَشْهَدُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ بِالْفِكْرِ وَ يَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضاً، (فَقُلْتُ لَهُ مَا فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ مِنْ خَيْرٍ؟ فَقَالَ الْحُسَيْنُ علیه السلام):) الْخَيْرُ كُلُّهُ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ يَقُومُ قَائِمُنَا وَ يَدْفَعُ ذَلِكَ كُلُّهُ؛ آن چیزی که شما منتظر آن هستید به انجام نخواهد رسید تا جایی که بعضی از شما از بعضی دوری جویند و بعضی از

۱. صافی گلپایگانی، [آیت‌الله] لطف‌الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۲۲۲.

شما به صورت دیگران آب دهان بیندازند، بعضی از شما علیه بعضی شهادت کفر بدهند و عده‌ای، دیگران را لعنت کنند. (راوی پرسید: آیا در آن زمان خیری وجود دارد؟ امام فرمود:) تمام خیر در آن زمان است؛ زیرا قائم ما بپا می‌خیزد و همه این گرفتاریها را از بین می‌برد.^۱

۳. امام موسی کاظم علیه السلام می‌فرماید: «إِذَا فَقَدَ الْخَامِسُ مِنْ وُلْدِ السَّابِعِ مِنَ الْأَنْمَةِ فَاللَّهُ فِي أَدْبَانِكُمْ فَإِنَّهُ لَا بُدَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ مِنْ غَيْبَةٍ يَغِيبُهَا حَتَّى يَرْجِعَ عَنْ هَذَا الْأَمْرِ مَنْ كَانَ يَقُولُ بِهِ: يَا بُنَيَّ إِنَّمَا هِيَ مِخْنَةٌ مِنَ اللَّهِ إِمْتِحَانٌ بِهَا خَلَقَهُ؛ أَنْ گاه که پنجمین نفر از فرزندان هفتمین امام پنهان شود، برای خدا مواظب دینتان باشید؛ زیرا به ناچار صاحب این امر دوران غیبت طولانی دارد که حتی کسی که معتقد به اوست بر می‌گردد. ای فرزندم، این آزمایشی از جانب خداست که مردم را به وسیله آن امتحان می‌کند.»^۲

۴. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «أَمَّا وَاللَّهِ لَيَغِيبَنَّ إِمَامُكُمْ سَنِيئاً مِنْ دَهْرِكُمْ... وَلَأَذْمَعَنَّ عَلَيْهِ عَيْنُ الْمُؤْمِنِينَ؛ آگاه باشید به خدا قسم امام شما سالهای طولانی از روزگارتان غایب خواهد شد... و بر او چشم‌های مؤمنان اشک خواهند ریخت.»^۳

۵. امام رضا علیه السلام در بخشی از یک روایت می‌فرماید: «يَحْزَنُ لِفَقْدِهِ أَهْلُ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ. كَمْ مِنْ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ مُتَأَسِّفٍ مُتَلَهِّفٍ حَيْرَانَ حَزِينٍ لِفَقْدِهِ؛ در پنهانی او اهل زمین و آسمان محزون‌اند. چه بسیار مردان و زنان مؤمنی که متأسف، غمناک و حیران و محزون از فقدان اویند.»^۴

مبحث چهارم. انتظار

یکی از تکالیف اساسی و مهم دوران غیبت، انتظار فرج و قیام و حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام است که به عناوین مختلف در دعاها و زیارت‌های مربوط به حضرت مهدی علیه السلام

۱. همان، ص ۲۲۶.

۲. الطوسی، [الشیخ] ابی جعفر محمد بن الحسن، الغیبة، ص ۳۲۷.

۳. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، باب ۳۳.

۴. النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، ص ۱۸۰.

مطرح شده است:

گفتار یکم. فرازاها

۱. «وَأَنْتَظِرُ ظُهُورَكَ وَظُهُورَ الْحَقِّ عَلَى يَدَيْكَ؛ وَ مِنْ مِّنْتَظِرِ ظُهُورِ تُو وَ ظُهُورِ حَقِّ بِي دَسْتِ تُو هِسْتَم.»^۱

۲. «اللَّهُمَّ طَالَ الْإِنْتِظَارُ وَ شَمِيتَ مِنَّا الْفَجَارُ وَ صَعَبَ عَلَيْنَا الْإِنْتِصَارُ؛ پَروردگارا، اِنْتِظَارِ ما طولانی شد و مردم فاجر بر ما شماتت کردند و بر ما یاری کردن یکدیگر مشکل شد.»^۲

۳. «أَيْنَ الْمُنْتَظِرُ لِإِقَامَةِ الْأُمْتِ وَ الْعِوَجِ، أَيْنَ الْمُزْتَجِعِ لِإِزَالَةِ الْجَوْرِ وَ الْعُدْوَانِ؛ كجاست آن مصلحی که برای راست نمودن اختلافات و کج روی ها مورد انتظار ماست؟ کجاست آن امامی که برای نابودی ظلم و تجاوز مورد امید ماست؟»^۳

۴. «اللَّهُمَّ وَ لَا تَسْلُبْنَا الْيَقِينَ لِطُولِ الْأَمَدِ فِي غَيْبِهِ وَ انْقِطَاعِ خَبْرِهِ عَنَّا وَ لَا تُسِينَا ذِكْرَهُ وَ اِنْتِظَارَهُ وَ الْإِيْمَانَ بِهِ وَ قُوَّةَ الْيَقِينِ فِي ظُهُورِهِ وَ الدُّعَاءَ لَهُ وَ الصَّلَاةَ عَلَيْهِ؛ پَروردگارا، یقین ما را به سبب طولانی شدن غیبتش و قطع شدن خبر او از ما سلب نکن و یاد او و انتظار ظهور او و ایمان به او و قدرت یقین بر ظهورش و دعا برای او و صلوات بر حضرت را از یاد ما مبر.»^۴

۵. «فَلَوْ تَطَاوَلَتْ الدُّهُورُ وَ تَمَادَتْ الْأَعْمَارُ، لَمْ أَزْدَرْ فَيْكَ إِلَّا يَقِيناً وَ لَكَ إِلَّا وَ عَلَيْكَ إِلَّا مُتَكِلأً وَ مُعْتَمِداً وَ لِظُهُورِكَ إِلَّا مُتَوَقَّعاً وَ مُنْتَظِراً؛ اگر روزگاران طولانی شد و گردن ها به انتظار دراز ماند، در تو جز یقین اضافه نمی شود و جز محبت به تو و توکل و اعتماد به تو چیزی نصیب ما نمی شود و جز توقع و انتظار ظهور تو اضافه نخواهد شد.»^۵

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت امام زمان علیه السلام در روز جمعه، ص ۱۲۱.

۲. همان، زیارت سرداب مقدس، ص ۸۷۲.

۳. همان، دعای ندبه، ص ۸۸۳.

۴. همان، دعا در غیبت امام زمان علیه السلام، ص ۹۷۰.

۵. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، ص ۳۷۵.

گفتار دوم. اشاره‌ها

۱. توجه به تکلیف بزرگ انتظار و دعا برای ادامه این افتخار و تکلیف.
۲. طول زمان ما را از این انتظار و افتخار دور نمی‌کند.
۳. انتظار مصلح علیه السلام انتظار ظهور حق و انتظار حاکمیت و تحقق عدالت واقعی و همه ارزشهای الهی است.

گفتار سوم. مستندات

۱. قرآن مجید، سوره سجده، آیه‌های ۲۸ تا ۳۰ می‌فرماید: «وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْفَتْحُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ. قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ. فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرِ إِنَّهُمْ مُنْتَظِرُونَ»؛ می‌گویند: اگر راست می‌گویید. این فتح و پیروزی کی خواهد آمد بگو: روز پیروزی، ایمان نفعی برای کافران نخواهد داشت، و آنها مهلت داده نمی‌شوند. پس از آنها روی برگردان و منتظر باش که آنها هم منتظرند.

در تفسیر این آیه، امام صادق علیه السلام فرمود: «روز پیروزی روزی است که دنیا به روی حضرت قائم علیه السلام گشوده می‌شود. کسی که پیش از آن هنگام مؤمن نبوده است و بعد از این فتح یقین کند، ایمانش نفعی به حالش نخواهد داشت؛ ولی هر که پیش از آن ایمان داشته و منتظر ظهورش بوده است، ایمانش برایش سودمند خواهد بود. خدا مقام و شأنش را نزد امام قائم علیه السلام بزرگ خواهد ساخت و روز رستاخیز بهشتش را برایش زینت خواهد کرد و آتشش را از وی دور خواهد فرمود. این است پاداش دوستان و اهل ولایت امیرالمؤمنین و ذریه طاهرین آن حضرت»^۱.

۲. رسول اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «أَفْضَلُ أَعْمَالِ أُمَّتِي إِنْتِظَارُ الْفَرَجِ مِنَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ؛ برترین رفتار امت من انتظار فرج خاندان محمد صلی الله علیه و آله از خدای بزرگوار است»^۲.

۱. بحرانی، سید هاشم، سیمای حضرت مهدی در قرآن، ص ۳۰۷.

۲. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ص ۶۲۴.

۳. از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: «مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ وَهُوَ مُنْتَظَرٌ لِهَذَا الْأَمْرِ كَمَنْ هُوَ مَعَ الْقَائِمِ فِي قُسْطَاطِهِ... لا، بَلْ كَمَنْ قَارَعَ مَعَهُ بِسَيْفِهِ...؛ کسی که بمیرد در حالی که منتظر ظهور امام زمان علیه السلام باشد، مانند کسی است که با امام قائم و در خیمه او باشد... بلکه مانند کسی است که به همراه امام با شمشیر بجنگد»^۱.

۴. امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید: «انْتَظِرُوا الْفَرَجَ وَ لَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ، فَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ انْتِظَارُ الْفَرَجِ مَا دَامَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ؛ منتظر فرج باشید و از رحمت خدا مأیوس نباشید زیرا محبوب ترین اعمال نزد خداوند بزرگ انتظار فرج است، تا آن گاه که بنده مؤمن در انتظار است»^۲.

۵. امام صادق علیه السلام می فرماید: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ فَلْيَنْتَظِرْ وَلْيَعْمَلْ بِالْوَرَعِ وَ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ وَ هُوَ مُنْتَظَرٌ، فَإِنْ مَاتَ وَ قَامَ الْقَائِمُ بَعْدَهُ كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلَ أَجْرِ مَنْ أَدْرَكَهُ، فَجِدُّوا وَ انْتَظِرُوا هَنِيئاً لَكُمْ أَيُّهَا الْعُصَابَةُ الْمَرْحُومَةُ؛ کسی که دوست دارد از اصحاب قائم باشد باید منتظر باشد و به تقوی و خوش اخلاقی عمل کند در حالی که منتظر است. اگر بمیرد و امام زمان علیه السلام پس از او قیام کند، اجر او مانند پاداش کسی است که امام را حضوری درک کرده باشد. پس کوشش کنید و منتظر باشید. این انتظار بر شما گوارا باد ای گروه به هم پیوسته و مورد رحمت خدا»^۳.

۶. امام صادق علیه السلام فرمود: «فَتَوَقَّعُوا الْفَرَجَ صَبَاحاً وَ مَسَاءً؛ صَبِحْ وَ شَامِ مُنْتَظِرُ فَرَجِ إِمَامِ زَمَانِ علیه السلام باشید»^۴.

۷. امام سجاده علیه السلام به ابو خالد کابلی می فرماید: «إِنَّ أَهْلَ زَمَانِ غَيْبَتِهِ، الْقَائِلِينَ بِأَمَامَتِهِ وَ الْمُتَنْظِرِينَ لِظُهُورِهِ أَفْضَلُ مِنْ أَهْلِ كُلِّ زَمَانٍ، لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَعْطَاهُمْ مِنَ الْعُقُولِ وَ الْإِفْهَامِ مَا صَارَتْ بِهِ الْغَيْبَةُ عِنْدَهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْمَشَاهِدَةِ وَ جَعَلَهُمْ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ بِمَنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِينَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ بِالسَّيْفِ

۱. النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، ص ۲۰۰.

۲. جمعی از نویسندگان، خصال یاوران مهدی، ص ۶۱۶.

۳. النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، ص ۲۰۰.

۴. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ص

اولئِكَ الْمُخْلَصُونَ حَقًّا وَ شِيعَتُنَا صِدْقًا وَ الدُّعَاءُ إِلَى دِينِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ سِرًّا وَ جَهْرًا؛ به درستی که اهل زمان غیبت امام زمان علیه السلام که قائل به امامت آن حضرت و منتظر ظهور او هستند از اهل هر زمانی بالاترند؛ زیرا خدا عقل و فهمی را به آنها عطا فرموده که غیبت نزد آنها مانند حضور است، و خدا آنها را در آن زمان به مانند مجاهدین با شمشیر در حضور پیامبر صلی الله علیه و آله قرار داده است. آنها مخلصین حقیقی و شیعیان صادق ما و دعوت کنندگان به دین خدا در پنهان و آشکارند^۱.

مفهوم انتظار

انتظار یعنی این که انسان پیوسته چشم به راه روزی باشد که هدف نهایی خدا برآورده شود و انسانها از زندگی عادلانه کامل، تحت رهبری و زعامت امام معصوم حضرت حجة بن الحسن العسکری علیه السلام برخوردار شوند.

انتظار دوران آماده باش کامل، تحت فرماندهی امامی که بنا بر مصالحی در دوران غیبت به سر می برد است. انتظار، نه در تاریکی نشستن، بلکه آماده سازی برای صبح روشن است.

امام خمینی علیه السلام در تبیین مفهوم انتظار چنین فرمود: «از غیبت صغری تا کنون که هزار و چند سال می گذرد و ممکن است صدها هزار سال دیگر بگذرد و مصلحت اقتضا نکند که حضرت تشریف بیاورد، در طول این مدت مدید احکام اسلام باید زمین بماند و اجرا نشود؟... اعتقاد به چنین مطالبی با اظهار آنها بدتر از اعتقاد و اظهار منسوخ شدن اسلام است»^۲.

ویژگیهای منتظر

انسان منتظر سه ویژگی مهم دارد:

- الف. باور: انسان منتظر ایمان دارد که هدف خدا اصلاح بشر و اجرای عدالت جهانی است. او ایمان به رهبری حضرت مهدی علیه السلام در قیام موعود و در دوران حکومت واحد جهانی دارد.
- ب. آمادگی درونی: انسان منتظر استعداد و آمادگی برای پیدایش عدالت دارد و خود را آماده هر

۱. همان، ص ۳۲۰.

۲. سید روح الله، امام خمینی، ولایت فقیه، ص ۳۰ و ۳۱.

نوع فداکاری و ایثار و دعوت در راه آن می‌کند. او، آمادگی کامل برای شروع قیام و فرمان ولی زمان و تحقق عدالت دارد.

ج. رفتار: انسان منتظر انسانی است که همه گاه و همه جا پای بندی خویش را به احکام الهی به اثبات می‌رساند و هرگز از فرمان‌های خدا و امام زمانش سرپیچی نمی‌کند.^۱

نتیجه

۱. کسی که در انتظار مصلح عجل الله فرجه است، سعی می‌کند در دوران آماده باش کامل، خود و جامعه و جهان را شایسته درک حضور امام کند و محیط خویش را آماده ظهور نماید. چه این که گفته‌اند: منتظران مصلح عجل الله فرجه خود باید صالح باشند. این امر تحقق پیدا نخواهد کرد مگر در سایه تلاش‌های بی وقفه و سخت و مبارزه طولانی با فساد و تباهی.

۲. برخی باوری نادرست از انتظار دارند و فکر می‌کنند انتظار یعنی سستی، تنبلی و کار را به دوش امام مهدی عجل الله فرجه سپردن و عدم مبارزه یا هرگونه فساد و تباهی. در حالی که در سراسر روایات مربوط به انتظار، به آمادگی، سازندگی، تقوی، مبارزه با باطل، شناخت واقعی و متخلق به اخلاق امام شدن دعوت شده است.

۳. امید به آینده روشن با عنایت به رهبری انسانی معصوم، آینده‌ای که بدون دروغ و فریب عدالت واقعی را نوید می‌دهد، آینده‌ای که تمام زوایای دینی و دنیوی آن مشخص و روشن است، آینده‌ای نورانی، با صفا و به دور از هر ظلم و ستم و بی‌عدالتی، ثمره باور به انتظار است.

۴. این نوع بینش زیبا و حماسی به انتظار باعث شده است که شیعه در طول تاریخ با هر نوع حکومت ضد اسلامی و ضد علوی سر ناسازگاری داشته باشد؛ زیرا آنچه در بینش شیعه و نقش جهانی امام مهدی عجل الله فرجه وجود دارد تا به حال تحقق نیافته است. انتظار حکومت سراسر عدل و داد و جهانی امام مهدی عجل الله فرجه، به معنی اعتراض به هر حکومت ضد این آرمان می‌باشد.

۱. برگرفته از: تاریخ غیبت کبری، صدر، [آیت الله] سید محمد.

۵. انتظار ظهور مهدی عجل الله تعالی فرجه، انتظار تحقق وعده‌ها و آرمانهای پیامبران و اولیا در طول تاریخ و آرمانی حقیقی و محکم و استوار در برابر وعده‌های پوچ و تبلیغات بی اساس طرفداران تک قطبی شدن جهان به رهبری استکبار جهانی است؛ چون مبنای این آرزو، اراده الهی، رهبری معصوم، آمادگی جهانی بر ضد هر چه ستم و تباهی و بازگرداندن انسان به هویت انسانی و الهی خویش است.

فصل هشتم

شرایط قیام و ظهور حضرت مهدی عج

در بخشی از دعاها، نیایش‌ها و زیارت‌های مخصوص حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه عبارت‌های شگفتی درباره شرایط قیام و ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه دارد که با مضامین آیات و روایات تطابق کامل دارد.

مبحث یکم. فرازها

۱. «یا مَوْلای یا صاحبَ الزَّمانِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَ عَلَى آلِ بَيْتِكَ هَذَا يَوْمُ الْجُمُعَةِ وَ هُوَ يَوْمُكَ الْمُتَوَقَّعُ فِيهِ ظُهُورُكَ وَ الْقَرَجُ فِيهِ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ قَتْلُ الْكَافِرِينَ بِسَيِّفِكَ؛ ای آقای من، ای صاحب زمان، درود خدا بر تو و بر اهل بیت تو. امروز جمعه است روزی که متعلق به توست و مادر آن، منتظر ظهور تو و گشایش امر مؤمنین و کشتار کافران باشمشیر تویم.»^۱

۲. «اللَّهُمَّ أَعِزَّهُ وَ أَعِزَّهُ بِهٖ، وَ انصُرَهُ وَ انصُرْ بِهٖ، وَ انصُرَهُ نَصْرًا عَزِيزًا وَ افْتَحْ لَهُ فَتْحًا يَسِيرًا وَ اجْعَلْ لَهُ مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا؛ خدایا او را عزت بخش و ما را به ظهورش عزیز گردان. او را یاری کن و ما را به او یاری فرما. او را نصرت کامل با عزت بخش و به آسانی جهان را به دست او فتح کن و از جانب

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت امام زمان (عج) در روز جمعه، ص ۱۲۱.

خود او را قدرت عنایت فرما.^۱

۳. «وَأُظْهِرْ بِهِ الْعَدْلَ وَأَيِّدْهُ بِالنَّصْرِ وَأَنْصُرْ بِهِ وَاخْذُلْ خَاذِلِيهِ وَأَقْصِمْ قَاصِمِيهِ وَأَقْصِمْ بِهِ جَبَابِرَةَ الْكُفْرِ وَاقْتُلْ بِهِ الْكُفَّارَ وَ الْمُتَنَاقِضِينَ؛ خدایا، به وسیله او عدالت را آشکار ساز و با یاری تأییدش کن. یاورانش را یاری کن و دشمنانش را خوار گردان. آنهایی که در پی شکست اویند درهم شکن و جباران کافر را به وسیله او درهم شکن و به وسیله او کافران و منافقان را بکش.»^۲

۴. «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ وَ قَرِّبْ بُعْدَهُ وَ أَنْجِزْ وَعْدَهُ وَ أَوْفِ عَهْدَهُ وَ اكْشِفْ عَنِّ بَاسِهِ حِجَابَ الْغَيْبَةِ وَ أَظْهِرْ بِظُهُورِهِ صَحَائِفَ الْمِحْنَةِ وَ قَدِيمَ أَمَامَةِ الرَّعْبِ وَ ثَبِّتْ بِهِ الْقَلْبَ وَ أِقِمْ بِهِ الْحَرْبَ وَ أَيِّدْهُ بِجُنْدٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ؛ خدایا، بر او درود فرست و دوری او را نزدیک گردان و به وعده او وفا نما و عهد او را به انجام برسان و از گرفتاریهای او حجاب غیبت را از بین ببر و با ظهورش دفترهای رنج و محنت را بر طرف فرما و ترس در دل دشمن را پیش روی او قرار ده و به وسیله او دلها را ثابت قدم بدار و با او جنگ بیادار و او را با سربازانی از فرشتگان نشان دار تأیید فرما.»^۳

۵. «وَاجْمَعْ لَهُ شَمْلَهُ وَ اكْمِلْ لَهُ امْرَأَهُ، وَ اصْلِحْ لَهُ رَعِيَّتَهُ، وَ ثَبِّتْ رُكْنَهُ، وَ افرِغِ الصَّبْرَ مِنْكَ عَلَيْهِ حَتَّى يَنْتَقِمَ، فَيَشْفِي حَزَازَاتِ قُلُوبٍ نَفَلَةٍ وَ حَرَارَاتِ صُدُورٍ وَ عِزَّةٍ وَ حَسْرَاتِ أَنْفُسٍ تَرِحَتْ مِنْ دِمَائِهِ مَسْفُوكَةٍ وَ أَرْحَامٍ مَقْطُوعَةٍ وَ طَاعَةٍ مَجْهُولَةٍ؛ خدایا، گروهش، را در کنارش جمع کن و فرمانش را کامل گردان، و رعیتش را اصلاح فرما و پایه‌های قیامش را ثابت نما و از جانب خویش صبری بر او بخش که انتقام بگیرد تا خود شفا یابد و باعث شفای زخم قلب‌های مجروح و حرارت سینه‌های داغ و حسرت‌های نفس‌های اندوهناک شود، از خونهایی که ریخته شده و رحمهایی که قطع گردیده و اطاعتهایی که مجهول مانده است.»^۴

۶. «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ، وَ أَنْجِزْ لَوْلِيكَ مَا وَعَدْتَهُ، اللَّهُمَّ أَظْهِرْ كَلِمَتَهُ وَ أَعْلِ دَعْوَتَهُ وَ

۱. همان، دعای افتتاح، ص ۳۲۶.

۲. همان، دعای بعد از زیارت آل یاسین، ص ۸۶۷.

۳. همان، ذکر صلوات بر حضرت مهدی (عج)، ص ۸۷۶.

۴. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعا بعد از نماز صبح، ص ۱۳۹.

انصُرُهُ عَلَى عَدُوِّهِ وَ عَدُوِّكَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ...اللَّهُمَّ انصُرُهُ نَصْرًا عَزِيزًا وَ افْتَحْ لَهُ فَتْحًا يَسِيرًا؛ خدایا، بر پیامبر اسلام ﷺ و آل او درود فرست و برای ولی خود آنچه وعده فرمودی عملی ساز. خدایا، کلامش را آشکار و دعوتش را علنی ساز و او را بر دشمن او و دشمن خودش پیروز گردان. ای پروردگار جهانیان...خدایا، او را با نصرت غالب یاری کن و فتح آسانی را نصیبش ساز.^۱

مبحث دوم. مستندات

۱. رسول خدا ﷺ فرمود: «الْمَهْدِيُّ مِنْ وُلْدِي إِسْمُهُ إِسْمِي وَ كُنْيَتُهُ كُنْيَتِي أَشْبَهُ النَّاسَ بِي خُلُقًا وَ خُلُقًا يَكُونُ لَهُ غَيْبَةٌ وَ حَيْرَةٌ يَضِلُّ فِيهَا الْأَمَمُ يَقْبَلُ كَالشَّهَابِ الثَّاقِبِ يَخْلُأُهَا عَدْلًا وَ قَسْطًا كَمَا مَلِئْتَ جَوْرًا وَ ظُلْمًا^۲؛ مهدی از فرزندان من است. نام او نام من و کنیه او کنیه من است. شبیه‌ترین انسانها در آفرینش و رفتار به من است. برای او غیبت و حیرتی است که امت‌هایی در آن گمراه می‌شوند. مانند شهاب ثاقب ناگهان آشکار می‌شود. زمین را پر از عدل و داد می‌کند، چنان‌که از ستم و ظلم پر شده باشد».

۲. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «ای آبان، خداوند ۳۱۳ مرد را در این مسجد (مسجد الحرام) بیاورد. اهل مکه می‌دانند که هنوز پدران و اجداد آنها خلق نشده‌اند»^۳.

۳. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «قائم از مکه بیرون نمی‌آید جز هنگامی که تعداد حلقه کامل شود، ابوبصیر پرسید تعداد حلقه چقدر است؟ فرمود: ده هزار نفر، آن‌گاه جبرئیل در طرف راست و میکائیل در طرف چپ حضرت حرکت می‌کند و پرچم همیشه پیروز را به اهتزاز در می‌آورند. پس مؤمنان چون قطعات ابر پاییزی از هر قبیله‌ای گرد می‌آیند».

۴. از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: «إِنَّ الْقَائِمَ مِنَّا مَنْصُورٌ بِالرُّغَبِ، مُؤَيَّدٌ بِالنُّصْرِ إِلَى أَنْ قَالَ فِعْنَدَ ذَلِكَ خُرُوجُ قَائِمِنَا، فَإِذَا خَرَجَ أَسْنَدَ ظَهْرَهُ إِلَى الْكَعْبَةِ وَ اجْتَمَعَ ثَلَاثِمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ وَ أَوَّلَ مَا يَنْطِقُ بِهِ

۱. همان، زیارت دوم سرداب مقدس، ص ۳۷۶.

۲. همدانی، [میرزا] محمد تقی، احقاق الحق للقائم بالحق، ج ۱۳، ص ۱۵۴.

۳. الحر العاملی، [الشیخ] محمد بن حسن، اثبات الهداة، ج ۷، ص ۹۰.

هَذِهِ الْآيَةُ «بَقِيَّةُ اللَّهِ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ»^۱؛ به درستی که قائم مابه وسیله ترس یاری می شود، با یاری تأیید می گردد... این، زمان قیام قائم ماست و زمانی که قیام می کند پشتش را به کعبه می دهد و سیصد و سیزده نفر گرد او جمع می شوند و اولین سخنی که می فرماید این آیه است: ذخیره خدا، اگر مؤمن باشید، برای شما بهتر است»^۲.

۵. از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: «الْمَقْفُودُونَ عَنْ فُرُشِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرِ فَيُضْبِحُونَ بِمَكَّةَ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «أَيْنَمَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعاً»^۳؛ آنها که از بسترهاشان مفقود می شوند سیصد و سیزده نفرند به تعداد اهل بدر. در مکه حضور می یابند و همان فرموده خداست: هر جا که باشید خداوند شما را جمع خواهد کرد»^۴.

۶. امام صادق علیه السلام در توصیف یاران امام مهدی علیه السلام می فرماید: «مردانی هستند که دلهای آنها چون قطعه های آهن است که هرگز شک و تردید در آنها راه ندارد. آنها در اعتقاد خود نسبت به خدا از سنگ سخت ترند. اگر به کوهها هجوم ببرند، آنها را از پای در می آورند. با پرچم های خود به هیچ کشوری روی نمی آورند، مگر اینکه آن را فتح می کنند. بر فراز اسب های نجیب خود دست بر زمین اسب امام می کشند و تبرک می جویند. آنها به هنگام نبرد پروانه وار شمع وجود امام علیه السلام را در میان گرفته، و محافظت می کنند، و هر چه حضرتش اراده کند آن را بر می آورند. مردان شب زنده داری هستند که شبها نمی خوابند و زمزمه نمازشان چون نغمه زنبوران از کندو به گوش می رسد. شبها را با شب زنده داری سپری می کنند و بر فراز اسبها خدا را تسبیح می گویند. آنها در برابر فرمان امامشان، از بنده مطیع نسبت به مولایش مطیع ترند. گویی دلهای آنها مشعلی نورانی است و آنها از ترس پروردگار خود نگران اند»^۵.

۱. سوره هود، آیه ۸۶

۲. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۴۶۷.

۳. سوره بقره، آیه ۱۴۸.

۴. الطبرسی النوری، [حاج میرزا] حسین، کشف الاستار عن وجه الغائب عن الابصار، ص ۲۲۲.

۵. سلیمان، کامل، ترجمه یوم الخلاص، ج ۱، ص ۴۲۸.

۷. پیامبر اکرم ﷺ می فرمایند: «يَخْرُجُ أَنَسٌ مِنَ الْمَشْرِقِ، فَيُؤْتِنُونَ لِلْمَهْدِيِّ سُلْطَانَهُ؛ مردمی از مشرق قیام می کنند، و زمینه حکومت مهدی ﷺ را فراهم می سازند»^۱.

۸. از پیامبر اکرم ﷺ نقل شده که فرمود: «آن زمان که فتنه ها آشکار شوند و بعضی از شما بعضی دیگر را غارت کنند، خدا حضرت مهدی را برمی انگیزاند. خداوند به دست او قلعه های ضلالت و قلب های بسته شده را باز خواهد نمود. در آخر الزمان قیام می کند و زمین را پر از عدل و داد می کند، چنان که از ظلم و ستم پر شده باشد»^۲.

مبحث سوم. شرایط ظهور

بحث از شرایط ظهور حضرت مهدی ﷺ، بحث از مسائلی است که با آماده شدن آنها ظهور محقق خواهد شد. شرایطی بسیار سخت و حساس اما در عین حال امیدوار کننده و شوق برانگیز. در متون اسلامی مسائل فراوانی در این زمینه مطرح شده که به موارد کوتاهی از آن اشاره شد. در اینجا به خلاصه ای از آن شرایط اشاره می شود:

یکم. طرح و برنامه عادلانه کامل برای سعادت انسان که بتوان در هر شرایطی اجرا کرد و تضمین کننده سعادت دنیوی و اخروی باشد، در زمان ظهور عملی خواهد شد. اصول و کلیات آن باید برای مردم روشن شود. برنامه های زیبا و مفصل حکومت جهانی حضرت مهدی ﷺ که از آن سخن خواهیم گفت و آشنا سازی مردم با آن برنامه ها شرط اول را برای ظهور آماده می سازد.

دوم. وجود رهبر و پیشوای شایسته و بزرگ، مردم را آماده پذیرش رهبری معصوم و شایسته می کند که این ویژگیها را به تمام و کمال در وجود مقدس حضرت مهدی ﷺ بیابند. امام و پیشوایی که آرزوی همه پیامبران و اولیا و شیعیان واقعی است.

۱. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۸۷

۲. الطهرانی العسکری، نجم الدین جعفر بن محمد، المهدي الموعود المنتظر عند علماء اهل السنة والامامية، ص

سوم. وجود یاران همفکر، پایدار، متقی، و پاکبخته که محور فرمان فرماندهی اند شرط سوم است. آنها که برای شهادت در راه خدا آماده‌اند. وجود آنها رعب در دل دشمن می‌اندازد. تمام فریبکاری‌های تاریخ را نابود می‌کنند. با دلهایی چون پاره‌های آهن و در عین حال چون مشعل‌های نورانی به یاری حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه می‌پردازند.

چهارم. وجود مردمانی که دارای فرهنگ و شعور اجتماعی و روحیه فداکاری باشند و به رهبر خویش ملحق شوند و خود را خالصانه برای دفاع از این حرکت آماده کنند، شرط دیگر است. با توجه به تبلیغات گسترده‌ای که امروز در راه جهانی شدن نظام‌های استکباری انجام می‌شود، رسیدن به این شرط نیاز به فعالیت‌های فراوان شیعیان واقعی دارد. نشان دادن چهره زیبای آینده جهان به رهبری امام معصوم و برقراری عدالت و آزادی واقعی در حکومت الهی و صداقت یاران راستین آن وعده الهی در آماده سازی جهانی مؤثر است. تا این شرایط آماده نشود ظهور محقق نخواهد شد.

با آماده شدن شرایط، امام از کعبه ظهور خواهد کرد، با یارانی صادق و نهضتی دیگرگونه. این قیام، با یاری خدا و حضور فرشتگان است و تحقق آرمانها و وعده‌های پیامبران در آن حکومت است.

فصل نهم

رجعت

رجعت از اعتقادات مهم شیعه است. رجعت در لغت به معنای بازگشت و در اصطلاح علم کلام به معنی بازگشت گروهی از مردگان به همان صورتی که در گذشته بوده‌اند به دنیا به اذن خدا، تا مؤمنانشان به عزت برسند و ستمگران به خواری؛ که این در هنگام ظهور حضرت مهدی عجل الله فرجه رخ می‌دهد. مرحوم شیخ حرّ عاملی رحمته الله می‌گوید: «بدان که رجعت همان حیات و زندگی بعد از مرگ و قبل از قیامت است و همین معنا مورد تصریح علما بوده و نیز از احادیث استفاده می‌شود»^۱. مرحوم شیخ مفید رحمته الله می‌نویسد: «خداوند گروهی از مردگان را به همان شکلی که بوده‌اند به دنیا باز می‌گرداند، عده‌ای را عزیز و عده‌ای را ذلیل می‌گرداند، اهل حق را از باطل و مظلومان را از ظالمان جدا می‌کند و این موضوع زمان قیام حضرت مهدی عجل الله فرجه است»^۲.

در بخشی از دعاها و زیارت‌های مخصوص حضرت مهدی عجل الله فرجه به این مسئله مهم تصریح شده است:

۱. حرعاملی، محمد بن حسن، الايقاظ من الهجعة بالبرهان علی الرجعة، ص ۱۴۱.

۲. مفید، [شیخ] محمد بن محمد، اوائل المقامات، ص ۸۹.

مبحث یکم. فرازا

۱. «وَأَشْهَدُ... أَنْ رَجَعْتُمْ حَقُّ لَارِئِبٍ فِيهَا يَوْمَ لَا يَنْفَعُ نَفْساً إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا؛ شهادت می دهم... که رجعت شما حق است و شکی در آن نیست، روزی که ایمان هیچ کس به او نفعی نمی دهد اگر از قبل ایمان نیاورده باشد یا در ایمان خویش خیری کسب ننموده باشد.»^۱

۲. «مَوْلَايَ فَإِنْ أَدْرَكْتَنِي الْمَوْتُ قَبْلَ ظُهُورِكَ فَإِنِّي أَتَوَسَّلُ بِكَ وَبَابَائِكَ الطَّاهِرِينَ إِلَى اللَّهِ وَ أَسْئَلُهُ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تَجْعَلَ لِي كَرَّةً فِي ظُهُورِكَ وَ رَجْعَةً فِي أَيَّامِكَ لِأَبْلُغَ مِنْ طَاعَتِكَ مُرَادِي وَ أَشْفِيَّ مِنْ أَعْدَائِكَ فُوَادِي؛ مولای من اگر پیش از ظهور تو مرگ مرا دریابد من به تو و به پدران طاهرینت به خدا متوسل می شوم و از او می خواهم که بر محمد و آل او درود فرستد و مرا شایسته بازگشت در دوران ظهورت و رجعت در دورانت قرار دهد تا در اطاعت تو به مقصودم برسم و قلبم از دشمنان تو شفا یابد.»^۲

۳. «وَ إِنْ حَالَ بَيْنِي وَ بَيْنَ لِقَائِهِ الْمَوْتُ الَّذِي جَعَلْتَهُ عَلَيَّ عِبَادِكَ حَتْمًا وَ أَقْدَرْتَ بِهِ عَلَيَّ خَلِيفَتِكَ رَغْمًا فَأَبْعَثْنِي عِنْدَ خُرُوجِهِ ظَاهِرًا مِنْ حُفْرَتِي مُؤْتَرًّا كَفَنِي حَتَّى أُجَاهِدَ بَيْنَ فِي الصَّفِّ الَّذِي أَتَيْتَ عَلَيَّ أَهْلِهِ فِي كِتَابِكَ فَقُلْتَ كَأَنَّهُمْ بُنِيَانٌ مَرْصُوصٌ؛ خدایا، اگر بین من و دیدار محبوب مرگ که بر بندگانت حتم کردی و بر آفریدگانت مقدر کردی فاصله انداخت، مرا از قبرم در زمان قیامش کفن بر دوش بیرون آور تا در حضور او جهاد کنم در صفی که در قرانت اهلش را توصیف فرموده ای که مانند بنیان محکم و استوارند.»^۳

۴. «اللَّهُمَّ إِنْ حَالَ بَيْنِي وَ بَيْنَهُ الْمَوْتُ الَّذِي جَعَلْتَهُ عَلَيَّ عِبَادِكَ حَتْمًا مُضِيًّا فَأَخْرِجْنِي مِنْ قَبْرِي مُؤْتَرًّا كَفَنِي شَاهِرًا سِنْفِي مُجَرِّدًا قَنَاتِي مُلَبِّياً دَعْوَةَ الدَّاعِي فِي الْحَاضِرِ وَ الْبَادِي؛ خداوندا، اگر بین من

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین، ص ۸۶۵

۲. همان، زیارت صاحب الامر (بعد از زیارت آل یاسین)، ص ۸۷۰

۳. همان، زیارت سرداب مقدس، ص ۸۷۲

و حضرتش مرگ حائل شد که آن را بر بندگانت حتم و انجام شده قرار دادی، در زمان قیامت مرا از قبرم، کفن بر دوش، با شمشیر آخته و نیزه برهنه خارج ساز، در حالی که لبیک گوی، دعوت کننده در شهر و صحرا باشم.^۱

۵. «و اجْعَلْنِي مِمَّنْ... و يَكْرُ فِي رَجْعَتِكُمْ و يُعَلِّكُ فِي دَوْلَتِكُمْ و يُشَرِّفُ فِي غَافِيَتِكُمْ و يُمَكِّنُ فِي أَيَّامِكُمْ و تَقْرُ عَيْنُهُ غَدَا بِرُؤْيَتِكُمْ؛ خداوندا، مرا از کسانی قرار ده که... در رجعت شما باز گردم، و در حکومت شما مالک شوم و در سلامتی شما عافیت یابم؛ در روزگار شما آرامش پیدا کنم و چشم به دیدار شما روشن شود.»^۲

۶. «أَنْ تَوْفَّقْتَنِي اللَّهُمَّ قَبْلَ ذَلِكَ، فَاجْعَلْنِي يَا رَبُّ فِيمَنْ يَكْرُ فِي رَجْعَتِهِ و يَمْلِكُ فِي دَوْلَتِهِ و يَتَمَكَّنُ فِي أَيَّامِهِ و يَسْتَنْظِلُ تَحْتَ اِعْلَامِهِ و يُحَسِّرُ فِي زُمْرَتِهِ و تَقْرُ عَيْنُهُ بِرُؤْيَتِهِ بِفَضْلِكَ و إِحْسَانِكَ و كَرَمِكَ و اِمْتِنَانِكَ؛ خدایا اگر پیش از ظهور حضرت مرا از دنیا بردی، مرا از کسانی قرار ده که در رجعت او برگردم، و در دولت او مالک شوم، و در روزگار او قدرت پیدا کنم و در سایه پرچم او قرار گیرم، و در زمره او محشور شوم، و چشم من به دیدار او روشن شود، به فضل و احسان و کرم و امتنان تو.»^۳

۷. «اللَّهُمَّ و اذْرِكْ بِنَا أَيَّامَهُ و ظُهُورَهُ و قِيَامَهُ و اجْعَلْنَا مِنْ اَنْصَارِهِ و اقْرِنْنَا بِثَارِهِ و اَكْتُبْنَا فِي اَغْوَانِهِ و خُلَصَائِهِ، و اَحِينَا فِي دَوْلَتِهِ نَاعِمِينَ و بِصُحْبَتِهِ غَانِمِينَ و بِحَقِّهِ قَائِمِينَ و مِنْ اَلْسُوءِ سَالِمِينَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ؛ خدایا روزگار مهدی عجل الله فرجه و ظهور و قیامت را مورد درک ما قرار ده و ما را از یاران او قرار ده و خون ما را به خون او قرین ساز و ما را در یاوران و مخلصان او بنویس و در روزگار او و در دولت او زنده کن در حالی که متنعم به نعمت آن باشیم و از هم نشینی با او بهره گیریم و به حق او قیام کنیم و از بدی ها سالم بمانیم، ای مهربان ترین مهربانان.»^۴

۱. همان، دعای عهد، ص ۸۹۱

۲. همان، زیارت جامعه کبیره، ص ۹۰۵

۳. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت سرداب مقدس، ص ۳۷۱

۴. همان، دعای نور و ضیا، ص ۱۹۸

مبحث دوم. مستندات

۱. سوره بقره آیه ۵۶، در داستان ۷۰ نفر برگزیدگان قوم حضرت موسی علیه السلام که به کوه طور رفتند تا خدا را با تجلی هایش مشاهده کنند و با تجلی خدا بر کوه، و متلاشی شدن آن از دنیا رفتند، می فرماید: ﴿ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ، لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾؛ سپس شما را پس از مردنتان زنده کردیم شاید شکرگزار باشید.

۲. سوره آل عمران آیه ۱۵۷: ﴿وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ﴾؛ و اگر در راه خدا کشته شوید یا بمیرید، همانا آمرزشی از خدا و رحمتی بهتر از آن چیزی است که جمع می کنید.

امام باقر علیه السلام درباره این آیه می فرمایند: «سبیل الله، راه علی علیه السلام و اولاد علی علیه السلام است؛ هر کس با ولایت وی کشته شود در راه خدا کشته شده است و هر کس با ولایت او بمیرد در راه خدا مرده است. هیچ مؤمنی از این امت نیست مگر این که برای او قتل و مرگی هست. هر کدام از آنها کشته شود یک بار دیگر برمی گردد تا بمیرد و هر کدام از آنها بمیرد برمی گردد تا کشته شود»^۱.

۳. جریان عذیر، از فرزندان حضرت ایوب، و اصحاب کهف دلایلی بر امکان رجعت از نظر قرآن است.

۴. سوره مؤمن (غافر) آیه ۱۱: ﴿قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا اِثْنَيْنِ وَاَخْيَيْنَا اِثْنَيْنِ فَاَعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ اِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ﴾؛ می گویند خدایا دوبار ما را میراندی و دوبار زنده کردی. به گناهان خود اعتراف می کنیم. آیا راهی برای فرار وجود دارد؟

امام صادق علیه السلام در تفسیر این آیه فرمود: «این آیه درباره رجعت است؛ یعنی دومین زندگی و مرگ، زندگی و مرگ پس از رجعت است»^۲.

۵. امام صادق علیه السلام می فرماید: «أَيَّامُ اللَّهِ ثَلَاثَةٌ، يَوْمُ يَوْمِ الْقَائِمِ وَاكْرَةُ وَاكْرَةُ وَاكْرَةُ، يَوْمُ الْقِيَامَةِ؛ روزهای

۱. مسلمی سمرقندی، محمد بن مسعود بن عیاش، تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۰۲.

۲. العروسی الحویزی، ابن جمعة، تفسیر نورالثقلین، ج ۲، ص ۵۱۳.

خدا سه تاست، روز بپا خاستی، روز رجعت، روز قیامت»^۱.

۶. امام صادق علیه السلام می فرماید: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِكَرَّتِنَا وَ لَمْ يَسْتَجِلْ مُتَعْتِنَا؛ کسی که ایمان به رجعت ما نداشته باشد و متعه را حلال نداند از ما نیست»^۲.

۷. امام صادق علیه السلام می فرماید: «أَوَّلُ مَنْ يَرْجِعُ إِلَى الدُّنْيَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ علیه السلام فَيَمْلِكُ حَتَّى يَسْقُطَ حَاجِبَاهُ عَلَى عَيْنَيْهِ مِنَ الْكِبَرِ...؛ اولین کسی که پس از قیام حضرت مهدی علیه السلام به دنیا برمی گردد، امام حسین علیه السلام است که خلافت می کند تا زمانی که ابروهای او، به سبب کهولت سن، به روی چشم هایش می افتد»^۳.

۸. امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّ الرَّجْعَةَ لَيْسَتْ بِعَامَّةٍ وَ هِيَ خَاصَّةٌ لَا يَرْجِعُ إِلَّا مَنْ مَحَضَ الْإِيمَانَ مَحْضاً أَوْ مَحَضَ الشِّرْكَ مَحْضاً؛ رجعت فراگیر نیست و برای گروه خاصی است. تنها کسی که ایمانش خالص باشد یا در شرک خالص باشد، باز می گردد»^۴.

مبحث سوم. اشاره ها

۱. رجعت یک اصل اعتقادی است که ریشه قرآنی و روایی دارد.

۲. رجعت مربوط به همه مردم نیست؛ بلکه گروه های خاصی به دنیا باز خواهند گشت: مؤمنان

خالص برای یاری حضرت مهدی علیه السلام و رسیدن به آرمانهای والای خود، و مشرکان خالص برای انتقام دنیوی از آنان.

۳. امامان علیهم السلام از رجعت کنندگان هستند و رجعت امیرالمؤمنین علیه السلام و امام حسین علیه السلام بویژه در روایتها تصریح و تأکید شده است.

۴. قرآن به نمونه ای از رجعت و بازگشت به دنیا اشاره می کند.

۱. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۶۳.

۲. همان، ج ۵۳، ص ۱۲۱.

۳. همان، ج ۵۳، ص ۴۶.

۴. همان، ج ۵۳، ص ۳۹.

۵. آرزوی بازگشت به دنیا در زمان قیام حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه در دعاها و زیارت‌های مخصوص حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه نشانه واقعیت داشتن مسئله رجعت است.

۶. به استناد برخی روایات رجعت مؤمنین خالص از عالم برزخ با پیشنهاد فرشتگان و درخواست خودشان خواهد بود.

مبحث چهارم. پاسخ چند پرسش

۱. آیا رجعت اختیاری است؟

پاسخ: آن گونه که گذشت در رجعت دو دسته به دنیا باز می‌گردند: مشرکان و کافران ملحد و مؤمنان واقعی. رجعت برای دسته نخست اجباری است و آنان اختیاری در پذیرش یارده بازگشت به دنیا ندارند. آنان به دنیا بر می‌گردند تا جزای کارهای ناشایست خود را در همین دنیا بچشند؛ اما دسته دوم برای بازگشت به دنیا اختیار دارند. پارسایان محض، اگر بخواهند، می‌توانند هنگام ظهور به دنیا بازگردند و طعم شیرین زندگی در دولت کریمه را بچشند؛ زیرا کافران محض هیچ‌گاه به میل و اختیارشان تن به تنبیه و انتقام نمی‌دهند. همین یکی از ذلتها و سختیهای است که آنان باید بچشند. اما مؤمنان محض در این باره حق اختیار و تصمیم‌گیری دارند، هر چند که بعید به نظر می‌رسد، مؤمنان خالص پیشنهاد رجعت را رد کنند.

مفضل بن عمر گوید: در خدمت امام صادق ع از حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه و افرادی که عاشقانه انتظار ظهورش را می‌کشند و پیش از رسیدن به چنین سعادت‌تی از دنیا می‌روند، سخن به میان آمد. امام ع فرمود: «هنگامی که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه قیام کند مأمورین الهی در قبر پیش اشخاص مؤمن می‌آیند و به آنها می‌گویند: ای بنده خدا، مولایت ظهور کرده است. اگر می‌خواهی که به او پیوندی آزاد هستی، و اگر نخواهی در نعمتهای الهی متنعم بمانی باز هم آزاد هستی!»^۱

۲. آیا رجعت پس از ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه، با تکلیف سازگار است؟

پاسخ: درباره کافران و مشرکان چون برای انتقام از آنها رجعت می‌کنند، مانعی وجود ندارد؛ اما مؤمنان، تحت فرمان خدا و برای جانفشانی در راه حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه و دیدن حکومت عدل الهی رجعت می‌کنند و از جبران کمبودهای گذشته ابایی ندارند، بلکه به سبب دیدن نعمتهای فراوان الهی در عالم برزخ با تمام عشق، خود را وقف فرمان‌های الهی می‌کنند.

۳. قرآن بازگشت دوباره مردگان به دنیا را ممتنع می‌داند.^۱ آیا این با رجعت سازگاری دارد؟

پاسخ: آیه‌های مورد اشاره بازگشت کسانی را نفی می‌کند که در حال مرگ یا در عالم آخرت و هنگام عذاب آرزوی بازگشت به دنیا را دارند. تمنای کافران در قبر و قیامت برای بازگشت و تحصیل ایمان و عمل صالح پذیرفتنی نیست؛ اما بازگشت گروهی از کافران محض و مؤمنین خالص از عالم برزخ به دنیا آن‌هم با اراده خدا برای انتقام یا یاری امام عصر عجل الله تعالی فرجه و دیدن دنیای عدالت اشکالی ندارد.

۴. آیا رجعت همان مسئله تناسخ نیست؟

پاسخ: تناسخ هیچ ارتباطی با بحث رجعت ندارد. تناسخ - بنابر اعتقاد بعضی مکتبهای هندی - حلول روح کسی که در گذشته زندگی می‌کرده پس از مرگ در جسم انسان دیگر است که با دلایل عقلی، اعتقادات اسلامی و آیات قرآن درباره حشر و نشر انسانها در قیامت، به هیچ‌گونه سازگار

۱. سوره مؤمنون، آیه ۹۹ و ۱۰۰. «حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ، كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ»؛ تا آن‌گاه که مرگ، یکی از آنان را فرا می‌گیرد. می‌گوید: پروردگارا مرا بازگردان. شاید در آن‌چه کوتاهی کردم، کار نیکی انجام دهم. چنین نیست! این سخنی است که او به زبان می‌گوید و پشت سر آن برزخی است تا روزی که برانگیخته شوند.

و نیز سوره انعام، آیه ۲۷ و ۲۸: «وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذَّبُ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ. بَلْ بَدَأَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ»؛ کاش هنگامی که در برابر آتش دوزخ ایستاده‌اند، ببینی! می‌گویند: «ای کاش بار دیگر به نیاز باز می‌گشتیم و نشانه‌های پروردگارانمان را تکذیب نمی‌کردیم و از مؤمنان می‌بودیم». آنان پشیمان نیستند بلکه اعمال و نیاتی را که قبلاً پنهان می‌کردند در برابر آنان آشکار شده است و اگر باز گردند به همان کارها که از آن‌ها نهی شده بودند باز می‌گردند، آنها دروغ گویند.

و نیز در سوره زمر آیه ۵۸، شعراء آیه ۱۰۲، اعراف آیه ۵۳، فاطر آیه ۲۷ مواردی از این نمونه آمده است.

نیست؛ در حالی که مسئله رجعت بازگشت و حلول روح در جسم همان انسان مؤمن یا کافر است، آن چنان که خدا این را در داستان عزیز که یکصد سال مرده بود و دوباره زنده شد، مطرح می‌کند.^۱ امام در تناسخ، روح مردگان به جسم افراد دیگری منتقل می‌شود تا متکامل گردد.

۱. سوره بقره، آیه ۲۵۹: ﴿أَزْكَأَلْدِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ مِائَةَ عَامٍ فَانظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانظُرْ إِلَى جِنَارِكَ وَلِنُجِثَنَّكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾؛ یا مانند آن که از کنار شهری بگذشت که بر ستون‌های خود فرو خوابیده بود، گفت: چگونه خدا اینان را زنده کند پس از مرگشان؟ پس خدا وی را یکصد سال بمیراند، سپس برانگیختش، پرسید: چند مانده‌ای؟ پاسخ داد: یک روز یا کمتر از آن مانده‌ام، گفت: بلکه یکصد سال مانده‌ای، پس به خوراک و نوشابه خویش بنگر که بویش نگشته است، و به چار پای خود بنگر و تا تو را نشانه‌ای برای مردم بگردانیم، و به استخوان‌ها بنگر که چگونه پیوند کنیم سپس بر آنها گوشت بپوشانیم، پس آن گاه که برای او آشکار شد گفت می‌دانم که خدا بر هر چیز تواناست.

هم چنین درباره بازگشت روح به جسم و زنده شدن برخی انسانها در همین دنیا به آیه‌های زیر مراجعه شود:

سوره بقره، آیه‌های ۵۵ و ۵۶ و ۶۷ تا ۷۳ و سوره آل عمران آیه ۴۹ و سوره مائده آیه ۱۱۰.

فصل دهم

یکی از مسائلی که در دعاها و زیارت‌های مخصوص حضرت مهدی علیه السلام از آن فراوان سخن به میان آمده، جلوه‌های زیبای حکومت حضرت بقیة الله علیه السلام است که در منتظران شوق فراوانی برای رسیدن به آن آرمان ایجاد می‌کند. چه این که حکومت مصلح علیه السلام از ابتدای خلقت آرمان بزرگ بشر بوده است.

مبحث یکم. فرازا

۱. «أَشْهَدُ أَنَّكَ الْإِمَامُ الْمَهْدِيُّ قَوْلًا وَفِعْلًا وَأَنْتَ الَّذِي تَمَلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا بَعْدَ مَا مَلَأْتَ ظُلْمًا وَجَوْرًا؛ شهادت می‌دهم که تو در گفتار و رفتار هدایت شده‌ای (مهدی هستی) و تو کسی هستی که زمین را پر از عدل و داد می‌کنی، پس از این که از ظلم و ستم پر شده باشد.»^۱

۲. «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ الدَّاعِيَ إِلَى كِتَابِكَ وَالتَّائِمَ بِدِينِكَ إِسْتِخْلَافُهُ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفْتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِ مَكْرَهُ دِينَهُ الَّذِي ارْتَضَيْتَهُ لَهُ أَوْدِلُهُ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِ أَمَّا يَتَّبِعُكَ لَا يُشْرِكُ بِكَ شَيْئًا... اللَّهُمَّ أَظْهِرْ بِهِ دِينَكَ وَسُنَّةَ نَبِيِّكَ حَتَّى لَا يَسْتَخْفِيَ بِشَيْءٍ مِنَ الْحَقِّ مَخَافَةَ أَحَدٍ مِنَ الْخَلْقِ، اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغِبُ إِلَيْكَ فِي

۱. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، استغاثه به حضرت مهدی (عج)، ص ۲۲۴.

دَوْلَةٌ كَرِيمَةٌ تُعِزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَ أَهْلَهُ وَ تُذِلُّ بِهَا، النُّفَاقَ وَ أَهْلَهُ وَ تَجْعَلُنَا فِيهَا مِنَ الدُّعَاةِ إِلَى طَاعَتِكَ وَ
 الْقَادَةِ إِلَى سَبِيلِكَ وَ تَرْزُقُنَا بِهَا كَرَامَةَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ. اللَّهُمَّ مَا عَرَّفْتَنَا مِنَ الْحَقِّ فَحَمَلْنَاهُ وَ مَا قَصَرْنَا عَنْهُ
 فَبَلَّغْنَاهُ. اللَّهُمَّ الْمُمْ بِهٍ شَعْنَنَا وَ اشْعَبَ بِهٍ صَدَعْنَا وَ اَزْتَقَ بِهٍ فَتَقْنَا وَ كَثُرَ بِهٍ قَلْتْنَا وَ اعْرَزُ بِهٍ ذَلْتْنَا وَ اُغْنِ بِهٍ
 عَائِلْنَا وَ اقْضِ بِهٍ عَن مَغْرَمْنَا وَ اجْزِ بِهٍ فَقْرَنَا وَ سُدِّ بِهٍ خَلْتْنَا وَ يَسِّرْ بِهٍ عُسْرَنَا وَ بَيِّضْ بِهٍ وُجُوْهَنَا وَ فُكِّ بِهٍ
 أَسْرَنَا وَ أَنْجِجْ بِهٍ طَلِبَتْنَا وَ أَنْجِزْ بِهٍ مَوَاعِيدَنَا وَ اسْتَجِبْ بِهٍ دَعْوَتَنَا وَ أَعْطِنَا بِهٍ فَوْقَ رَغْبَتِنَا يَا خَيْرَ
 الْمَسْئُولِينَ وَ أَوْسَعَ الْمُعْطِينَ اِشْفِ بِهٍ صُدُورَنَا وَ أَذْهِبْ بِهٍ غَيْظَ قُلُوبِنَا؛ خدایا، او را دعوت کننده به
 کتابت و برپادارنده دینت قرار ده که او را در زمین خلیفه گردانی آن چنان که کسانی که قبل از او بودند
 جانشین ساختی. امکانات را برای او فراهم کن بر اساس دینی که خود از آن خشنودی. خوف او را
 تبدیل به امنیت ساز که تو را عبادت می کند و برای تو چیزی را شریک نمی سازد... خدایا، با او دینت
 را و سنت پیامبرت را تا جایی که از ترس هیچ کدام از مخلوقات چیزی از حق مخفی نماند آشکار
 کن. خدایا، ما به تو امید و اشتیاق داریم که دولت با کرامت آن امام زمان را به ظهور آوری و اسلام و
 اهلش را به آن عزت بخشی و نفاق و اهل نفاق را ذلیل و خوار گردانی و ما را در آن دولت حقه اهل
 دعوت به طاعتت و از پیشوایان راه هدایتت قرار دهی و به واسطه آن بزرگوار به ما عزت و کرامت
 دنیا و آخرت عطا فرمایی. خدایا، آنچه از حق که ما را به آن شناسا کردی به عمل آن هم وادار کن. آنچه
 نشناخته ایم به مقام معرفتش برسان. خدایا، پریشانی ما را به آن امام جمع گردان و پراکندگی ما با به
 وجود او اصلاح فرما و تفرقه های ما را اتحاد بخش و عده کم ما را بسیار گردان و ذلت ما را به
 وجودش به عزت بدل ساز و نیاز ما را بی نیازی گردان و دین ما را به برکتش ادا فرما و فقر و بینوایی
 ما را جبران فرما. نقص و کمبود ما را مسدود ساز و مشکلات ما را به برکتش آسان گردان و به وجود
 او ما را روسفید گردان و اسیران ما را آزاد ساز و حاجت های ما را رواساز و وعده هایی که به ما از
 ظهورش دادی منجز گردان. به برکتش دعا های ما را مستجاب و درخواست های ما را عطا فرما و به
 آرزو هایی که در دنیا و آخرت داریم برسان و به مافوق آنچه مایلیم عطا فرما، ای بهترین سنوآل
 شدگان و بهترین عطا کنندگان به برکت او دردهای باطنی ما را شفا بخش و به او خشم دل های ما را

فرو نشان»^۱

۳. «اللَّهُمَّ وَاَعِزَّ بِهِ الدِّينَ بَعْدَ الْخُمُولِ وَاطْلِعْ بِهِ الْحَقَّ بَعْدَ الْأُفُولِ وَاَجَلِّ بِهِ الظُّلْمَةَ وَاكْشِفْ بِهِ الغُمَّةَ. اللَّهُمَّ وَاْمِنْ بِهِ الْبِلَادَ وَاھْدِ بِهِ الْعِبَادَ اللَّهُمَّ اَمَلًا بِهٖ الْاَرْضَ عَدْلًا وَقِسْطًا كَمَا مُلِثْتَ ظُلْمًا وَجَوْرًا؛ خدایا، دین را بعد از خمول و مستور ماندن به وسیله آن حضرت عزت بخش و پس از غروب آن حق را طالع ساز و ظلمت و کفر و فسق را و ابرهای تاریک ظلم و ستم را بر طرف گردان. پروردگارا، شهر و بلاد عالم را امن به امام گردان و بندگان را به وجود او هدایت فرما، پروردگارا، زمین را به وجودش پر از عدل و داد ساز، چنان‌که اکنون پر از ظلم و جور شده است.»^۲

۴. «السَّلَامُ عَلَی الْمَهْدِیِّ الَّذِی وَعَدَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ بِهٖ الْأُمَّمَ أَنْ یَجْمَعَ بِهٖ الْکَلِمَ وِیَلْمَ بِهٖ الشُّعْثَ وِیُنَلِّئًا بِهٖ الْاَرْضَ قِسْطًا وِعَدْلًا وِیُمْکِّنَ لَهُ وِیُنَجِّزَ بِهٖ وَعَدَ الْمُؤْمِنِیْنَ؛ سلام بر مهدی آن‌که خداوند بزرگ به امت‌ها وعده فرموده که به وسیله او باورهای مختلف را جمع و متحد سازد و خلق را از تفرقه و نزاع برهاند و خداوند متعال به وسیله او زمین را پر از عدل و داد گرداند و همه قوای عالم از او تمکین کنند و وعده خداوند به عزت اهل ایمان به وقوع پیوندد.»^۳

۵. «وَأَظْهَرَ بِظُهُورِهِ صِحَائِفَ الْمِخْنَةِ... وَالْهِنَةَ أَنْ لَا یَدَعَ مِنْهُمْ رِکْنًا إِلَّا هَدَمَهُ وَاوَلَاهُمَا إِلَّا قَدَّهُ وَاکْتَدَا إِلَّا رَدَّهُ وَاوَلَا فَاْسِقًا إِلَّا حَدَّهُ وَاوَلَا فِرْعَوْنَ إِلَّا أَهْلَكَهُ وَاوَلَا سِیْرًا إِلَّا هَتَّكَهُ وَاوَلَا عِلْمًا إِلَّا نَكَّسَهُ وَاوَلَا سُلْطَانًا إِلَّا کَسَبَهُ وَاوَلَا رُمْحًا إِلَّا قَصَفَهُ وَاوَلَا مِطْرَدًا إِلَّا خَرَقَهُ وَاوَلَا جُنْدًا إِلَّا فَرَقَهُ وَاوَلَا مِثْبَرًا إِلَّا أَخْرَقَهُ وَاوَلَا سِنْفًا إِلَّا کَسَرَهُ وَاوَلَا صَنْمًا إِلَّا رَضَّهُ وَاوَلَا رَمًا إِلَّا أَرَاقَهُ وَاوَلَا جَوْرًا إِلَّا اِبَادَهُ وَاوَلَا حِصْنًا إِلَّا هَدَمَهُ وَاوَلَا بَابًا إِلَّا رَدَمَهُ وَاوَلَا قَصْرًا إِلَّا خَرَّبَهُ وَاوَلَا مَسْکَنًا إِلَّا فَتَشَهُ وَاوَلَا سَهْلًا إِلَّا اَوْطَنَهُ وَاوَلَا جَبَلًا إِلَّا صَعَدَهُ وَاوَلَا کَنْزًا إِلَّا أَخْرَجَهُ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ؛ خدایا، به ظهور مهدی عجل الله فرجه دفترهای رنج و محنت را آشکار ساز... و به او الهام کن که از آن دشمنان دین هیچ رکنی نگذارد جز آن‌که ویران سازد، و هیچ رئیسی در آنها نباشد

۱. همان، دعای افتتاح، ص ۳۲۶.

۲. همان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۷۱.

۳. همان، زیارت صاحب الامر، ص ۸۷۵.

جز آن که قطع و نابود سازد و هیچ مکر و کیدی نکنند، جز آن که شر آنها را به خود آنها برگرداند و هر فاسقی را حد زند و هر فرعون گردنکشی را هلاک سازد و هر پرده از عزت ظالمان بدرد و هر پرچم کفر و باطل را سرنگون سازد. هیچ حکومت و سلطنتی نگذارد جز آن که در تصرف آورد و هر سرنیزه و قدرتی را درهم شکند و هر سبب را پاره سازد و هر سپاهی را متفرق گرداند و منبری نگذارد برای ریاکاران جز آن که همه را بسوزاند و هر شمشیری از ظالمان را بشکند و هر بت را خرد سازد، و خون همه دشمنان را بریزد و جور و ستم را نابود گرداند و حصن محکم را ویران کند و هر درگاه را ببندد و به کلی مسدود سازد، و هیچ کاخ نگذارد جز آن که همه را خراب و ویران سازد و هیچ مسکن و منزل از اهل شر نباشد مگر این که تفتیش کند و هر زمین هموار زیر پا آرد و از هر کوه بالا رود و هر گنج و خزینه در زمین پنهانست همه را بیرون آرد، ای مهربان‌ترین مهربانان.^۱

۶. «مَنْ تَرَانَا وَ تَرِيكَ وَ قَدْ نَشَرْتَ لِيَاءَ النَّصْرِ تُرِي أْتَرَانَا نَحْفُ بِكَ وَ وَ أَنْتَ تَأْمُ الْمَلَأُ وَ قَدْ مَلَأْتَ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ أَدَقَّتْ أَعْدَائِكَ هَوَانًا وَ عِقَابًا وَ أَبْرَزْتَ الْعِتَاءَ وَ جَهَرْتَ الْحَقَّ وَ قَطَعْتَ دَابِرَ الْمُتَكَبِّرِينَ وَ اجْتَنَنْتَ أَصُولَ الظَّالِمِينَ...اللَّهُمَّ وَ أِقِمْ بِهِ الْحَقَّ وَ أَدْحِضْ بِهِ الْبَاطِلَ وَ أَدِلْ بِهِ أَوْلِيَاءَكَ وَ أَدْلِلْ بِهِ أَعْدَائِكَ؛ کی شود که تو ما را بینی و ما تو را ببینیم، در حالی که پرچم پیروزی در جهان برافراشته‌ای، آیا خواهی دید که ما به گرد تو حلقه زده و تو با سپاه تمام روی زمین را پر از عدل و داد کرده باشی و دشمنانت را کیفر خواری و عقاب بچشانی و سرکشان و کافران و منکران خدا را نابود گردانی و ریشه متکبران عالم و ستمگران جهان را از بیخ برکنی...خدایا، به واسطه او، دین حق را پایدار بدار و اهل باطل را محو و نابود ساز و دوستانت را با آن حضرت هدایت فرما و دشمنانت را به واسطه او ذلیل و خوار گردان.»^۲

۷. «وَاعْمُرِ اللَّهُمَّ بِهِ بِلَادَكَ وَ أَخِي بِهِ عِبَادَكَ فَإِنَّكَ قُلْتَ وَ قَوْلِكَ الْحَقُّ «ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْهَرَمِ وَ

۱. همان، ذکر صلوات بر حضرت مهدی (عج)، ص ۸۷۶

۲. همان، دعای ندبه، ص ۸۸۶

الْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ^۱، فَأَظْهِرِ اللَّهُمَّ لَنَا وَلِيَّكَ وَابْنَ بِنْتِ نَبِيِّكَ الْمُسَمَّى بِاسْمِ رَسُولِكَ حَتَّى لَا يَظْفَرَ بِشَيْءٍ مِنَ الْبَاطِلِ إِلَّا مَرْزَقَةً وَ يُحَقِّقِ الْحَقَّ وَ يُحَقِّقَهُ وَ اجْعَلْهُ اللَّهُمَّ مَفْرَعًا لِمَظْلُومِ عِبَادِكَ وَ نَاصِرًا لِمَنْ لَا يَجِدُ نَاصِرًا غَيْرَكَ وَ مُجَدِّدًا لِمَا عَطَلَ مِنْ أَحْكَامِ كِتَابِكَ وَ مُشِيدًا لِمَا وَرَدَ مِنْ أَعْلَامِ دِينِكَ وَ سُنَنِ نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ؛ اى خدا، شهر و دیارت رابه و جود او آباد ساز و بندگانت رابه واسطه او زنده ساز چون تو خود فرموده‌ای و کلام تو حق است که: «در خشکی و دریا فساد به سبب کارهای خلاف مردم آشکار شده است.» پس ای خدا، ولی خود و پسر دختر پیغمبرت را که هم‌نام رسول توست ظاهر ساز تا آن‌که بر باطل ظفر یابد و آن را محو و نابود سازد و حق را ثابت و محقق گرداند. ای پروردگار، آن حضرت را فریاد رس بندگان مظلومت قرار ده و ناصر و یاور آنان که جز تو یاری ندارند، و تجدید کننده احکامی از قرآن مجیدت که تعطیل شده و رفعت و استحکام بخش کاخ شعائر آیینت و سنن پیامبر گرامی‌ات که درود خداوند بر او و بر آتش باد.»^۲

۸ «اللَّهُمَّ اشْعَبْ بِه الصَّدْعَ وَ ارْتُقْ بِه الْفَتْقَ وَ أَمِثْ بِه الْجَوْرَ وَ أَظْهِرْ بِه الْعَدْلَ وَ زَيِّنْ بِطَوْلِ بَقَائِهِ الْأَرْضَ وَ أَيْدُهُ بِالنَّصْرِ وَ انصُرْهُ بِالرُّغْبِ وَ قَوِّ نَاصِرِيهِ وَ اخْذُلْ خَادِلِيهِ وَ دَمِّمْ مَنْ نَصَبَ لَهُ وَ دَمَّرْ مَنْ غَشَّهْ، وَ اقْتُلْ بِه جَبَابِرَةَ الْكُفْرِ وَ عُمَّدَهُ وَ دَعَائِمَهُ وَ اقْصِمْ بِه رُؤُوسَ الضَّلَالَةِ وَ شَارِعَةَ الْبِدْعِ وَ مُسَمِّيَةَ السُّنَّةِ وَ مَقْوِيَةَ الْبَاطِلِ، وَ ذَلِّلْ بِه الْجَبَّارِينَ وَ أِبْرَ بِه الْكَافِرِينَ وَ جَمِيعَ الْمُلْحَدِينَ فِي مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبِهَا وَ بَرِّهَا وَ بَحْرِهَا وَ سَهْلِهَا وَ جَبَلِهَا حَتَّى لَا تَدَعَّ مِنْهُمْ دِيَارًا وَ لَا تُبْقِيَ لَهُمْ آثَارًا، اللَّهُمَّ طَهِّرْ مِنْهُمْ بِلَادَكَ وَ اشْفِ مِنْهُمْ عِبَادَكَ وَ أَعِزِّ بِه الْمُؤْمِنِينَ وَ أُخِي بِه سُنَّنَ الْمُرْسَلِينَ وَ دَارِسَ حُكْمِ النَّبِيِّينَ وَ جَدِّدْ بِه مَا امْتَحَى مِنْ دِينِكَ وَ بُدِّلْ مِنْ حُكْمِكَ حَتَّى تُعِيدَ دِينَكَ بِه وَ عَلَى يَدَيْهِ جَدِيدًا غَضًّا مَعْضًا صَاحِبًا لَا يَجُوجُ فِيهِ وَ لَا يَدُوعَةُ مَعَهُ وَ حَتَّى تُشِيرَ بِعَدْلِهِ ظُلْمَ الْجَوْرِ وَ تُطْفِئَ بِه نِيرَانَ الْكُفْرِ وَ تَوْضِيحَ بِه مَعَاقِدَ الْحَقِّ وَ مَجْهُولَ الْعَدْلِ؛ پروردگارا، تفرقه و پریشانی‌های خلق رابه و جود او جمع گردان و رخنه‌های خلق را مسدود ساز و ظلم ستم را نابود، و حکومت عدل رابه و جود حضرتش در جهان ظاهر ساز و

۱. سوره روم، آیه ۴۱.

۲. قمی، [شیخ] عباس (گردآوری)، مفاتیح الجنان، دعای عهد، ص ۸۹۱.

اهل زمین را به طول بقای او زینت و کمال بخش. به یاری خود آن حضرت را مؤید فرما و به رعب و ترس دشمنان از او، او را پیروز گردان. یاوران او را قوی و نیرومند و آنان را که ترک یاری او کنند مخدول و مغلوب ساز و آنان که به دشمنی او قیام کنند هلاک گردان. کسانی که با او مکر و دغل ورزند نابود ساز و ستمگران اهل کفر و سرکشان و رؤسای آنها را با شمشیر حضرت هلاک کن. سران ضلالت را به واسطه او بکش و کسانی که وضع بدعت و محو سنت الهی کنند و باطل را قوی سازند در هم شکن و به وجود آن بزرگوار جباران ظالم را ذلیل گردان. کافران و ملحدان بی دین عالم را از روی زمین، مشرق و مغرب، خشکی و دریا، صحرا و کوه، ریشه کن ساز که دیگر دیاری از کافران و اثری از آثار ملحدان در جهان باقی نگذاری. پروردگارا، دیار خود را پاک از آن پلیدان ساز و دل‌های بندگانت را از هلاک آنها شاد گردان. اهل ایمان را به وجودش عزت بخش و سنن رسولان الهی را که مندرس شده به واسطه او زنده و ابدی ساز. آنچه از کاخ دین و حکم شرع تو که دشمنان ویران ساخته و تغییر داده‌اند به وجودش از نو بنا کن تا آن‌که به دست او شرعی جدید و آیینی کاملاً تازه که با آن هیچ ناراستی و بدعتی نباشد برای امت باز آید و به عدل او بنیان ظلم و جور را نابود سازی و آتش کفر و نفاق را خاموش گردانی و عهد و پیمان حق را آشکار، و اساس عدل را که مجهول شده مبین و معلوم سازی.»^۱

۹. «اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتُلُكَ أَنْ تَأْذَنَ لَوْلِيكَ فِي إِظْهَارِ عَدْلِكَ فِي عِبَادِكَ وَ قَتْلِ أَعْدَائِكَ فِي بِلَادِكَ، حَتَّى لَا تَدْعَ لِلْجُورِ يَا رَبُّ دِعَامَةً إِلَّا قَضَمْتَهَا وَ لَا بَقِيَّةَ إِلَّا أَفْتَيْتَهَا وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا أَوْهَنْتَهَا وَ لَا زُكْنَ إِلَّا هَدَمْتَهُ وَ لَا حَدًّا إِلَّا قَلَلْتَهُ وَ لَا سِلَاحًا إِلَّا أَكَلَلْتَهُ وَ لَا رَايَةً إِلَّا نَكَّسْتَهَا وَ لَا شُجَاعًا إِلَّا قَتَلْتَهُ وَ لَا جَيْشًا إِلَّا خَذَلْتَهُ، وَ أَرْزَمْتَهُمْ يَا رَبُّ بِعَجْرِكَ الدَّامِعِ وَ اضْرِبْهُمْ بِسَيْفِكَ الْقَاطِعِ وَ بِأَسِكَ الَّذِي لَا تَوْدُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ... اللَّهُمَّ وَأَخِي بَوْلِيكَ الْقُرْآنَ، وَ أَرِنَا نُورَهُ سِرْمَدًا لَا لَيْلَ فِيهِ وَ أَخِي بِه الْقُلُوبَ الْمَيِّتَةَ وَ اشْفِ بِه الصُّدُورَ، وَ اجْمَعْ بِه الْأَهْوَاءَ الْمُخْتَلِفَةَ عَلَى الْحَقِّ وَ أِقِمْ بِه الْحُدُودَ الْمُعْطَلَةَ وَ الْأَحْكَامَ الْمُهْمَلَةَ؛ بِأَرْهَابِهَا، أَتَوْا دَرْخَوَسْتَ مِى كَنِيمُ كِه اَجَازَه فَرْمَايِي دَر ظَهْرِ وَلِي خُودِ بَرَايِ اِظْهَارِ سَلْطَنَتِ عَدْلِ دَر بَيْنِ بِنْدِگَانَتِ وَ

قتل دشمنان در شهر و بلاد تا آنجا که دیگر پایگاه و نیرویی بر اهل ظلم نگذاری جز آن که تمام را درهم بشکنی و بقیه‌ای از بیدادگران عالم نماند جز آن که ضعیف و ناتوان سازی و حدت و صولت اهل جور را محو و بی‌اثر و سلاح و نیروی آنها را فاسد و باطل گردانی. پرچم‌های آنان را سرنگون ساز و تمام شجاعانشان را به قتل برسان و لشگرهای آنها را مغلوب کن. خدایا، به سنگ هلاکت آنها را سنگباران ذلت گردان و به شمشیر برای انتقامت و عقاب که از قوم نابکار ابداً برنگردانی آنان را به هلاکت رسان..... پروردگارا، قرآن را به وجود ولی خود باز زنده ساز و نور جمالش را به ما بنمای؛ آن نوری که سرمدی است و هرگز ظلمت گرد او نگردد. دل‌های مرده خلق را به لطف آن بزرگوار زنده ساز و دل‌های اندوهناک را شفا مرحمت فرما و هواهای نفسانی متفرق و آرای مختلف را به رأی مبارکش بر حق مجتمع گردان. حدود و مجازات‌های الهی که تعطیل شده و احکام شرع که متروک گردیده در دوران حکومتش برپا بدار.^۱

۱۰. «اللَّهُمَّ وَالدَّاعِي إِلَيْكَ وَالْقَائِمَ بِالْقِسْطِ مِنْ عِبَادِكَ الْفَقِيرَ إِلَى رَحْمَتِكَ الْمُحْتَاجَ إِلَى مَعُونَتِكَ عَلَى طَاعَتِكَ، إِذَا بَدَأَتْهُ بِنِعْمَتِكَ وَالْبَسْتَهُ أَثْوَابَ كَرَامَتِكَ وَالْأَقْبَتَ عَلَيْهِ مَحَبَّةَ طَاعَتِكَ وَثَبَّتْ وَطْأَتَهُ فِي الْقُلُوبِ مِنْ مَحَبَّتِكَ، وَوَقَّفْتَهُ لِلْقِيَامِ بِمَا أَعْمَضَ فِيهِ أَهْلُ زَمَانِهِ مِنْ أَمْرِكَ. وَجَعَلْتَهُ مَفْرَعًا لِمَظْلُومِي عِبَادِكَ وَنَاصِرًا لِمَنْ لَا يَجِدُ لَهُ نَاصِرًا غَيْرَكَ، وَمُجَدِّدًا لِمَا عَطَّلَ مِنْ أَحْكَامِ كِتَابِكَ وَ مُشَيِّدًا لِمَا دُئِرَ مِنْ أَعْلَامِ سُنَنِ نَبِيِّكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ سَلَامُكَ وَصَلَوَاتُكَ وَرَحْمَتُكَ وَبَرَكَاتُكَ، فَاجْعَلْهُ اللَّهُمَّ فِي حِصَانِهِ مِنْ بَأْسِ الْمُعْتَدِينَ وَ أَشْرِقْ بِهِ الْقُلُوبَ الْمُخْتَلِفَةَ مِنْ بَغَاةِ الدِّينِ وَ بَلِّغْ بِهِ أَفْضَلَ مَا بَلَّغْتَ بِهِ الْقَائِمِينَ بِقِسْطِكَ مِنْ أَتْبَاعِ النَّبِيِّينَ؛ خدایا، دعوت کننده به سوی تو و قیام کننده به عدالت در بین بندگان نیازمند رحمت توست و محتاج به کمک تو بر اطاعت از توست؛ زیرا تو به نعمت خویش آغاز کردی و لباس کرامت را به او پوشاندی و بر او محبت اطاعت خویش را القا کردی و گام‌های او را در قلب‌ها، از محبت خویش، استوار کردی و او را توفیق دادی که به چیزی قیام کند که اهل زمان او از آن گذشتند (و بی توجهی کردند). او را پناه بندگان مظلوم خویش و یاور کسی که جز تو یآوری ندارد

قرار دادی و او را تجدید کننده احکام تعطیل شده کتابت و تقویت کننده دستورات پوشیده شده پیامبر اسلام ﷺ که سلام و صلوات و برکات تو بر او باد قرار دادی. خدایا او را در پناه محکمی از دشمنی های تجاوزگران قرار ده. به وسیله او قلب های مختلف مخالفین دین را روشن ساز و به او برسان بالاتر از آنچه به قیام کنندگان به عدالت در پیروان پیامبران پیشین رساندی.^۱

۱۱. «اللَّهُمَّ فَكَمَا نَصَبَ نَفْسَهُ غَرَضًا فَيْكَ لِلْأَبْعَدِينَ، وَ جَادَ بِبَدَلٍ مُهْجَتَهُ لَكَ فِي الذَّبِّ عَنِ حَرِيمِ الْمُؤْمِنِينَ، وَ رَدَّ شَرَّ بُغَاةِ الْمُزْتَدِينَ الْمُرْبِيبِينَ، حَتَّى أَخْفَى مَا كَانَ جُهرَ بِهِ مِنَ الْعَاصِي وَ أَيْدِي مَا كَانَ نَبْذَةَ الْعُلَمَاءِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ مِمَّا أَخَذَتْ مِثَاقَهُمْ عَلَى أَنْ يَبِيئُوهُ لِلنَّاسِ وَ لَا يَكْتُمُوهُ. وَ دَعَا إِلَى الْإِقْرَارِ لَكَ بِالطَّاعَةِ وَ أَنْ لَا يَجْعَلَ لَكَ شَرِيكًا مِنْ خَلْقِكَ؛ خدایا، همچنان که حضرت مهدی ﷺ نفس خود را در راه تو آماج حملات انسان های دور از تو قرار داده و جان خود را در راه تو و دفاع از حریم مؤمنین بخشش کرد و شر متجاوزان مرتد و شک کنندگان را بازگرداند تا پنهان سازد آنچه از معاصی آشکار شده، و آشکار کند آنچه عالمان پشت سر انداختند از آنچه که از آنها پیمان گرفتی که برای مردم بیان کنند و حق را کتمان نمایند و آنها را به اقرار به طاعت تو و این که شریک برای تو از آفریدگانت نیاورند خواند.»^۲

۱۲. «وَ أَقِمَّ بِكِ كِتَابَكَ وَ حُدُودَكَ وَ شَرَايِعَكَ وَ سُنَنَ رَسُولِكَ صَلَوَاتِكَ اللَّهُمَّ عَلَيْهِ وَ آلِهِ. وَ أَخِي بِهِ مَا أَمَاتَهُ الظَّالِمُونَ مِنْ مَعَالِمِ دِينِكَ، وَ اجْلُ بِهِ صِدَاءَ الْجَوْرِ عَنْ طَرِيقَتِكَ، وَ أُبِنُ بِهِ الضَّرَاءَ مِنْ سَبِيلِكَ، وَ أزيلُ بِهِ النَّاكِبِينَ عَنْ صِرَاطِكَ وَ امْحَقْ بِهِ بُغَاةَ قَصْدِكَ عِوَجًا. وَ أَلِنْ جَانِبَهُ لِأَوْلِيَائِكَ، وَ ابْسُطْ يَدَهُ عَلَى أَعْدَائِكَ، وَ هَبْ لَنَا رَأْفَتَهُ وَ رَحْمَتَهُ وَ تَعَطُّفَهُ وَ تَعَنُّتَهُ؛ خدایا، به وسیله امام مهدی ﷺ کتابت و حدود خودت و آیینت و سنت های پیامبرت - درود تو بر او و آتش باد - را برپا دار. به وسیله او آن مسائل دینی که ستمگران نابود کرده اند، زنده کن. زنگار ستم را از راه خود به وسیله او بزدای و به وسیله او گرفتاری ها را از راه خود دور کن و منحرفین از راهت را نابود کن و متجاوزان منحرف از مسیرت را

۱. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، دعای قنوت امام حسن عسکری ﷺ، ص ۱۰۴.

۲. همان، ص ۱۰۵.

محو کن. لطف و محبت او را نسبت به اولیایت قرار بده. دست او را در برابر دشمنانت باز بگذار و به ما محبت و رحمت و عاطفه و دوستی او را عطا کن.^۱

۱۳. «و وَعَدْتُهُ أَنْ تَجْمَعَ بِهِ الْكَلِمَ وَ تُفْرِجَ بِهِ عَنِ الْأُمَّمِ، وَ تُبَيِّرَ بِعَدْلِهِ الظُّلْمَ، وَ تُطْفِئَ بِهِ نِيرَانَ الظُّلْمِ، وَ تَقْمَعَ بِهِ حَرَّ الْكُفْرِ وَ آثَارَهُ، وَ تُطَهِّرَ بِهِ بِلَادَكَ، وَ تُشْفِيَ بِهِ صُدُورَ عِبَادِكَ. وَ تَجْمَعَ بِهِ الْمَمَالِكَ كُلَّهَا، قَرِيبَهَا وَ بَعِيدَهَا، عَزِيزَهَا وَ ذَلِيلَهَا، شَرْقَهَا وَ غَرْبَهَا، سَهْلَهَا وَ جَبَلَهَا، صَبَاها وَ دُبُورَهَا، شِمَالَهَا وَ جُنُوبَهَا، بَرَّهَا وَ بَحْرَهَا، حَزُونَهَا وَ وُعُورَهَا، يَمْلَأُهَا قِسْطاً وَ عَدْلًا كَمَا مِلْتُمْ ظُلْمًا وَ جُورًا، وَ تُمَكِّنُ لَهُ فِيهَا وَ تُنْجِزُ بِهِ وَعْدَ الْمُؤْمِنِينَ، حَتَّى لَا يَسْتَخْفِيَ بِشَيْءٍ مِنَ الْحَقِّ مَخَافَةً أَحَدٍ مِنَ الْخَلْقِ؛ خدایا به حضرت مهدی علیه السلام وعده دادی که به وسیله او همه مذاهب را جمع کنی، و گشایشی در کار امت‌ها به وجود آوری و با عدالت او ظلمت‌ها را نورانی سازی و آتش‌های ستم را خاموش کنی و حرارت کفر و آثارش را به وسیله حضرت متلاشی سازی. سرزمین‌هایت را به دست او پاکیزه کنی و سینه‌های بندگانت را به وسیله او شفا بخشی. به دست او همه سرزمین‌ها را جمع کنی؛ سرزمین‌های دور و نزدیک، عزیز و ذلیل، شرق و غرب، سرزمین‌های هموار و کوهستانی، شرقی و غربی (سرزمین‌های باد صبا و دُبور)، شمال و جنوب، خشکی و دریا، زمین‌های سخت و ناهموار. آنها را پر از عدل و داد می‌کنی، آن‌چنان‌که از ظلم و ستم پر شده باشد و به او امکانات می‌دهی در حکومت و به وعده‌ای که به مؤمنین داده‌ای، به وسیله او، جامه عمل می‌پوشانی. تا جایی که از ترس هیچکدام از آفریدگانت چیزی از حق مخفی نماند.»^۲

۱۴. «السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ فِي عِبَادِهِ وَ خَلِيفَتَهُ فِي بِلَادِهِ وَ نُورَهُ فِي سَمَائِهِ وَ أَرْضِهِ وَ الدَّاعِيَ إِلَى سُنَّتِهِ وَ فَرْضِهِ، مُبَدِّلَ الْجَوْرِ عَدْلًا، وَ مُفْنِيَ الْكُفَّارِ قَتْلًا وَ دَافِعَ الْبَاطِلِ بِظُهُورِهِ وَ مُظْهِرَ الْحَقِّ بِكَلَامِهِ، وَ مَعِيشَ الْعِبَادَ بِفَنَائِهِ الْإِمَامِ الْمُنتَظَرِ وَ الْعَدْلَ الْمُخْتَبَرِ. السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الْإِمَامُ الْمَهْدِيُّ الثَّقَةُ النَّقِيُّ وَ قَاتِلَ كُلِّ حَبِيبٍ رَوِيٍّ؛ سلام بر تو ای حجت خدا در بین بندگانش و خلیفه او در سرزمین‌هایش و نور

۱. دعای امام سجاد علیه السلام برای امام زمان علیه السلام در روز عرفه.

۲. الطالعی، عبدالحسین، ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، زیارت اول سرداب مقدس، ص ۳۶۵.

او در آسمان‌ها و زمین و دعوت کننده به مستحبات و واجبات او، تبدیل کننده ظلم به عدالت و از بین برنده کافران با کشتار، و دفع کننده باطل با ظهورش، و ظاهر کننده حق با کلامش، و زندگی بخش بندگان با فنای ظلم، امام منتظر و عدل خبر داده شده سلام بر تو ای امام هدایت شده مورد وثوق، پاک و قاتل هر انسان خبیث پست»^۱

۱۵. «اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لَهُمْ وَعَدَكَ وَ طَهِّرْ سَيِّفِ قَائِمِهِمْ أَرْضَكَ، وَ أِقِمْ بِهِ حُدُودَكَ الْمُعْطَلَةَ وَ أَحْكَامَكَ الْمُهْمَلَةَ وَ الْمُبَدَّلَةَ، وَ أَخِي بِهِ الْقُلُوبَ الْمَيَّتَةَ وَ اجْمَعْ بِهِ الْأَهْوَاءَ الْمُتَفَرِّقَةَ وَ اجْلُ بِهِ صَدَاءَ الْجَوْرِ عَنْ طَرِيقَتِكَ، حَتَّى يَظْهَرَ الْحَقُّ عَلَى يَدَيْهِ فِي أَحْسَنِ صُورَتِهِ وَ يَهْلِكَ الْبَاطِلُ وَ أَهْلُهُ بِنُورِ دَوْلَتِهِ وَ لَا يَسْتَخْفِي لَشَيْءٍ مِنَ الْحَقِّ مَخَافَةً أَحَدٍ مِنَ الْخَلْقِ؛ خَدَايَا، أَنْجِ بِهَا وَعْدَهُ دَادِي پَدِيد آر و با شمشیر قائمشان زمينت را پاکیزه گردان، و به وسیله حضرت حدود تعطیل شده خود، و احکام و انشاده و تبدیل شده خویش را برپادار، و به وسیله او قلبهای مرده را زنده کن. و با او هواهای متفرق را جمع کن، و زنگار ستم را به دست او از راه خود بزدای، تا حق به دست او آشکار شود در بهترین شکل خود، و با نور دولت او باطل و اهلش نابود شود و هیچ چیزی از حق از ترس مخلوقات مخفی نماند»^۲

مبحث دوم. برنامه‌های حکومت جهانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه

حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه در دعاها و زیارت‌ها با ویژگی‌های زیر معرفی شده است:

۱. عدالت اجتماعی؛
۲. قاطعیت و سازش ناپذیری؛
۳. تصحیح انحراف‌های فکری؛
۴. وحدت اعتقادی و مرامی (حاکمیت تشیع)؛

۱. همان، صلوات هفته، ص ۴۱۴.

۲. همان، زیارت جامعه، ص ۴۲۴.

۵. رفاه اقتصادی و معیشتی؛

۶. مساوات و موااسات؛

۷. حاکمیت فراگیر؛

۸. حکومت مستضعفان؛

۹. آیین و روش جدید؛

۱۰. رشد عقلی و تکامل علم؛

۱۱. امنیت اجتماعی؛

۱۲. رشد و تربیت انسانی.

گفتار یکم. عدالت اجتماعی

تمدن جهانی حضرت مهدی علیه السلام پس از آزمودن تمامی راه‌ها، روش‌ها و مکتب‌های مدّعی اصلاح بشر و اثبات ناکارآمدی آنها، بر سرکار می‌آید و برای مردمان آشکار می‌شود که این مکتب‌ها و راه‌ها هرگز نمی‌توانند سعادت مطلوب را برای بشر به ارمغان آورند و روش الگوی اداره جامعه توسط آنان جز ستم و بیداد چیز دیگری نیست. این حقیقت حتی امروز هم بر مردم جهان آشکار شده است و بسیاری از انسان‌های اندیشمند اعتراف به عدم توانایی بشر بر نجات انسان‌ها نموده‌اند. انسان هر چه بیشتر به این تمدن پوچ نزدیک شود، احساس نیاز به مصلحی جهانی را بیشتر در می‌یابد.

در حکومت آینده جهان به رهبری امام مهدی علیه السلام فطرت همه انسان‌ها بیدار می‌شود. نگرانی‌های بشر رخت بر می‌بندد. نه فقر اقتصادی مطرح است نه ترس از بیدادگران.

الف. پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله فرمود: «شمارا به مهدی علیه السلام بشارت می‌دهم که در امت من برانگیخته می‌شود؛ زمین را پر از عدل و داد می‌کند چنان‌که از ستم و بیداد پر شده باشد؛ ساکنان آسمان و زمین از او خوشنود می‌شوند»^۱.

۱. آینده جهان؛ به نقل از: موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ص ۴۸.

ب. امام موسی بن جعفر علیه السلام در تفسیر آیه ۱۷ سوره حدید: «يُخَيِّبِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا»؛ زنده می گرداند زمین را پس از مرگش، می فرماید: «لَيْسَ يُخَيِّبُهَا بِالْقَطْرِ وَ لَكِنْ يَبْعَثُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ رِجَالًا فَيُخَيِّبُونَ الْعَدْلَ فَتُخَيِّبُ الْأَرْضُ لِأَحْيَاءِ الْعَدْلِ وَ لِإِقَامَةِ الْحُدُودِ فِيهَا أَنْفَعُ فِي الْأَرْضِ مِنَ الْقَطْرِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا» مقصود این نیست که خدا زمین را با باران زنده می کند؛ بلکه خدا مردانی را برمی انگیزد (به رهبری امام مهدی علیه السلام) که عدالت را زنده می کنند و زمین به سبب احیای عدل و اقامه حدود زنده می شود؛ اقامه حدود که برای زمین از چهل روز باریدن سودمندتر است^۱.

ج. امام حسین علیه السلام می فرماید: «لَوْ لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ وَاحِدٌ لَطَوَّلَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى تَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِي فَيَمْلَأَهَا قِسْطًا وَ عَدْلًا كَمَا مِلْتُمْ جَوْرًا وَ ظُلْمًا»؛ اگر از عمر دنیا جز یک روز باقی نماند، خدا آن روز را طولانی می کند تا مردی از فرزندان من قیام کند، دنیا را پر از عدل و داد نماید آن چنان که از ستم و ظلم پر شده باشد^۲.

د. حکیمه خاتون (عمه گرامی امام حسن عسکری علیه السلام) نقل می کند: «امام مهدی علیه السلام در لحظه تولد دهان به سخن گشود و پس از شهادت به وحدانیت خدا و رسالت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و امامت امیر مؤمنان علیه السلام و همه امامان علیهم السلام فرمود: خدایا، آنچه به من وعده فرمودی پدید آور و کارم را تمام و کامل کن و قدم هایم را استوار کن و با من عدل و داد را در جهان پر کن^۳.

ه. امیر المؤمنین علیه السلام می فرماید: «امام مهدی علیه السلام هیچ بنده ای را فروگذار نمی کند مگر این که او را می خرد و آزاد می کند، و هیچ وام داری را بدون پرداخت وام او نمی گذارد، و هیچ رد مظلمه ای برای هیچ انسانی نمی گذارد مگر این که می پردازد. از مردم کسی را نمی کشد مگر این که بهای او را می پردازد... و کسی را نمی کشد مگر این که وام هایش را می پردازد، و خانوادهاش را مورد عطای خویش قرار می دهد تا جایی که زمین را پر از عدل و داد کند، آن چنان که پر از ظلم و ستم و تجاوز

۱. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج ۱، ص ۸۱

۲. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ص

شده باشد».

گفتار دوم. قاطعیت و سازش ناپذیری

در تاریخ بشر، حکومت‌های طاغوت مردم را با انواع ستمها به استعمار می‌کشیده‌اند. حتی انقلابهایی که تکیه بر ارزشهای راستین معنوی نداشته‌اند پس از مدتی، منحرف شده‌اند و با طاغوتها سازش کرده‌اند.

از ویژگیهای برجسته حکومت حضرت مهدی علیه السلام این است که در آن، سازش و فریبکاری وجود ندارد و اساس، عدالت و دادگری است.

الف. امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید: «...امام حجة بن الحسن همه قاضیان خلافکار را کنار می‌زند و دست سازشکاران را کوتاه می‌نماید. فرماندهان ستمگر را عزل، و زمین را از هر انسان نادرست خائن پاک می‌نماید»^۱.

ب. از قول یکی از امامان معصوم علیهم السلام نقل شده است: «المهدی سَمِعَ بِالْمَالِ، شَدِيدٌ عَلَى الْعُقَالِ، رَحِيمٌ بِالْمَسَاكِينِ؛ مهدی علیه السلام از نظر مال، بخشنده، بر کارگزاران سخت گیر، و بر مساکین مهربان است»^۲.

ج. امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «يَقُومُ الْقَائِمُ... عَلَى الْعَرَبِ شَدِيدٌ، لَيْسَ شَأْنُهُ إِلَّا السَّيْفُ... وَلَا يَأْخُذُهُ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَائِمٌ؛ قائم علیه السلام بپا می‌خیزد... در حالی که بر عرب سخت گیر است و شأن او جز شمشیر نیست... و در راه خدا از ملامت هیچ ملامت‌گری و اهمه ندارد»^۳.

د. امام موسی کاظم علیه السلام می‌فرماید: «الثَّانِي عَشَرَ مِنَّا سَهَّلَ اللَّهُ كُلَّ عَسِيرٍ... وَيُبِيرُ بِهِ كُلَّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَ يَهْلِكُ عَلَى يَدِهِ كُلُّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ...؛ دوازدهمین ما، خدا هر مشکلی را برای او آسان می‌کند... و هر

۱. المجلسي، [العلامة] محمدباقر، بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۱۲۰.

۲. الطهرانی العسکری، نجم‌الدین جعفر بن محمد، المهدي الموعود المنتظر عند علماء اهل السنة والامامة، ج ۱، ص ۲۷۷.

۳. النعماني، محمدبن ابراهیم، الغيبة، ص ۲۳۳.

ستمگر لجوجی را نابود می‌کند و به دست او هر شیطان سرکش می‌شود»^۱.

ه. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «چون قائم خاندان محمد صلی الله علیه و آله بپا خیزد، مانند حضرت داود علیه السلام قضاوت می‌کند - یعنی حکم به واقع می‌کند - و بی‌هیچ شاهد حکم می‌دهد. خدا حکم را به او الهام می‌کند و او طبق الهام الهی حکم می‌کند. مهدی، نقشه‌های پنهانی هر گروه را می‌داند و به آنان آن نقشه‌ها را می‌گوید. مهدی علیه السلام دوست و دشمن خود را با نگاه می‌شناسد»^۲.

گفتار سوم. تصحیح انحراف‌های فکری

در تاریخ اسلام عوامل اصلی انحرافات فکری و تفسیر دیگرگونه قرآن و تحریف حقایق سه گروه بوده‌اند:

یکم. روحانیون دنیا دار و وابسته به حکومت‌های فاسد

دوم. سرمایه داران و اشراف (مترفین)

سوم. حکومت‌های به ظاهر اسلامی

سخت‌ترین مبارزات امام مهدی علیه السلام با این سه گروه است؛ چون این مبارزه، مبارزه با خودی

فریب خورده است نه بیگانه ستیزه‌گرا!

الف. امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید: «يَغْطِفُ الْهَوَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ إِذَا عَطَفُوا الْهُدَىٰ عَلَى الْهَوَىٰ وَ

يَغْطِفُ الرَّأْيَ عَلَى الْقُرْآنِ إِذَا عَطَفُوا الْقُرْآنَ عَلَى الرَّأْيِ؛ چون مهدی آید، هواپرستی را به خداپرستی

بازگرداند، پس از آن‌که خداپرستی را به هواپرستی بازگردانده باشند؛ افکار را به قرآن باز می‌گرداند،

پس از آن‌که قرآن را به افکار خود باز گردانده باشند»^۳.

ب. امیرالمؤمنین علیه السلام در سخن دیگری می‌فرماید: «فَتَرِيكُمْ كَيْفَ عَدَلُ السَّيْرَةِ وَ يُخْبِي مَيْتَ الْكِتَابِ

وَ السُّنَّةِ؛ امام مهدی علیه السلام عدالت بر اساس سیره رسول الله صلی الله علیه و آله را به شما می‌نمایاند و آنچه از کتاب

۱. المفید، [الشیخ] محمد بن نعمان، الارشاد فی معرفة حجج الله علی العباد.

۲. همان، ص ۳۵۵.

۳. الرضی، السید الشریف (گردآوری)، نهج البلاغه، خطبه ۱۳۸.

و سنت از بین رفته است، زنده می‌کند»^۱.

ج. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «قائم علیه السلام در جنگ خود با دشمن چیزی را القا می‌کند که رسول الله صلی الله علیه و آله القا نکرده بود. رسول خدا صلی الله علیه و آله در مقابل مردم در حالی که آنها سنگ‌ها و چوب‌های تراشیده را می‌پرستیدند، قیام کرد و قائم علیه السلام قیام می‌کند در حالی که عده‌ای علیه او کتاب خدا را تأویل می‌کنند و در مقابلش می‌جنگند»^۲.

د. رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمودند: «يُقِيمُ النَّاسُ عَلَيَّ مِلَّتِي وَ شَرِيعَتِي وَ يَدْعُوهُمْ إِلَى كِتَابِ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ...؛ مردم را بر اساس دین و شریعت من برپا می‌دارد و آنها را به کتاب پروردگار بزرگ من دعوت می‌کند»^۳.

گفتار چهارم. وحدت اعتقادی و مرامی

در حکومت مهدوی علیه السلام، مهم‌ترین محور وحدت انسان - وحدت اعتقادی و مرامی - رخ خواهد داد. اختلاف در آرا و عقاید در تاریخ بشر عامل بسیاری از جنایت‌ها و کشتارهای انسان‌ها شد. از امتیازهای بزرگ دولت امام مهدی علیه السلام از بین رفتن این اختلافات در سایه اعتقاد به ولایت اهل بیت علیهم السلام خواهد بود.

الف. امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه ۴۱ سوره حج: «الَّذِينَ إِذَا مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ»؛ آنها که اگر در زمین قدرت پیدا کنند، اقامه نماز می‌کنند و زکات می‌دهند و امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند و عاقبت امور به دست خداست، می‌فرماید: «آیه مربوط به خاندان محمد صلی الله علیه و آله است. خدا مشرق و مغرب زمین را در مالکیت مهدی علیه السلام و خاندان او در می‌آورد و دین را آشکار می‌سازد. خدا به وسیله حضرت مهدی علیه السلام و اصحابش بدعت‌ها و باطل را می‌بیراند، آن‌چنان‌که انسانهای نادان حق را نابود کرده

۱. همان.

۲. النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغيبة، ص ۲۹۷.

۳. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغيبة و کشف الحیرة، ص

بودند، تا جایی که اثری از ظلم باقی نماند. امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند. و عاقبت امور به دست خداست»^۱.

ب. امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید: «ای مالک بن حمزه، در چه حالی خواهی بود، آن‌گاه که شیعیان به اختلاف دچار شوند؟» مالک می‌گوید: پرسیدم: ای امیرمؤمنان، آیا در آن زمان خیری هم خواهد بود؟ امام فرمود: «همه خیر همان زمان است؛ ای مالک، در آن زمان قائم ما پیاپی می‌خیزد و همه را بر امر واحد، وحدت می‌بخشد»^۲.

ج. امام حسین علیه السلام می‌فرماید: «لَا يَكُونُ الْأَمْرُ الَّذِي تَنْتَظِرُونَهُ حَتَّى يَبْرَأَ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ وَ يَنْقَلُ بَعْضُكُمْ فِي وُجُوهِ بَعْضٍ، وَ يَشْهَدُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ بِالْكَفْرِ وَ يَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا، فَقُلْتُ لَهُ مَا فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ مِنْ خَيْرٍ؟ فَقَالَ الْحُسَيْنُ علیه السلام: الْخَيْرُ كُلُّهُ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ يَقُومُ قَائِمُنَا وَ يَدْفَعُ ذَلِكَ كُلُّهُ؛ أَنْ مَسْئَلَهُ مهمی که شاید منتظر آن هستید به وجود نمی‌آید مگر این‌که بعضی از شما از بعضی دیگر بیزاری بجوید، و گروهی به صورت دیگران آب دهان بیندازد، و بعضی دیگران را به کفر محکوم کند و بعضی از شما بعضی دیگر را لعنت کند. راوی پرسید: آیا در آن شرایط خیری وجود دارد؟

امام حسین علیه السلام فرمود: همه خیر در آن زمان مطرح می‌شود؛ زیرا قائم ما قیام می‌کند و همه این مشکلات را از بین می‌برد»^۳.

ج. حضرت زهرا علیها السلام فرمود: «وَ إِمَامَتُنَا أَمَانًا مِنَ الْفُرْقَةِ؛ بَاوْرَ بِهٖ إِمَامَتِ مَا بَاعَثَ أَمْنِيَّةً مِنْ خِلَافِهَا»^۴.

گفتار پنجم. رفاه اقتصادی و معیشتی

عقب ماندگی و فقر جهانی که دامن گیر بسیاری از مردم جهان امروز شده است، به عوامل مختلف بستگی دارد که می‌توان به دو عامل مهم اشاره کرد:

۱. بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۴۷، ح ۹.

۲. النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، ص ۲۰۶.

۳. همان.

۱. نظام اقتصادی حاکم بر جهان و نظام سلطه گر و استکباری اقتصادی، و در شکل امروزی آن «اقتصاد جهانی».

۲. نظام سیاسی حاکم بر جامعه‌ها، به ویژه در نظام‌های وابسته به نظام‌های استکباری، که بخش زیادی از ثروت‌های جامعه‌ها در آنهاست.

در رستاخیز ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه این بندها و دامها از سر راه بشر برداشته می‌شود و عوامل سلطه بر فکر، فرهنگ، اقتصاد و سیاست جهان نابود می‌شود.

الف. امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «هرگاه قائم ما اهل بیت بپا خیزد مال را به مساوات تقسیم می‌کند و عدالت را میان مردمان برقرار خواهد کرد... مهدی اموال را میان مردم چنان به مساوات تقسیم می‌کند که دیگر محتاجی دیده نمی‌شود تا به او زکات بدهند»^۱.

ب. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «امت من در دوران مهدی عجل الله تعالی فرجه چنان بهره‌مند شود که بسان آن بهره‌وری را در تمام زمان‌ها ندیده باشد. آسمان پیوسته باران رحمت خود را برایشان فرو می‌فرستد و زمین چیزی از رویدنی‌اش باقی نمی‌ماند مگر آن‌که برویاند. ثروت در آن روز روی هم انباشته می‌شود، چون مردی برخیزد و بگوید: ای مهدی بر من عطا فرما، گوید: بگیر»^۲.

ج. امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «هرگاه قائم ما بپا خیزد دارایی‌ها را به مساوات تقسیم می‌کند و در میان آفریدگان خدای رحمان به عدالت رفتار می‌کند، خواه نیکوکاران باشند و خواه زشت‌کرداران، و تمام دارایی‌های دنیا، آنچه روی زمین است و آنچه درون آن، برای او گرد هم می‌آید. پس به مردمان می‌گوید: بیایید آنچه برای آن با بستگان خود قطع رابطه کردید و آن خون‌ها ریختید و مرتکب حرام‌های الهی شدید (بگیرید). پس به گونه‌ای از اموال ارزانی می‌کند که پیش از او کسی چنین عطا و بخشش نکرده است»^۳.

۱. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۸۶

۲. آینده جهان، ص ۷۵، به نقل از المقدس الشافعی، عقدر الدرر فی اخبار المنتظر، ص ۱۷۰.

۳. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۳۱۰.

د. در جای دیگر از امام باقر علیه السلام نقل شده است که فرمود: «انسان در آن روز برای صدقات و بخشش‌هایش جایی را پیدا نمی‌کند؛ زیرا بی‌نیازی همه مردمان را فرا می‌گیرد»^۱.

ه. ترمذی از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل می‌کند: «پس مردی به سوی او آید و گوید: ای مهدی، به من عطا کن» و فرمود: «آن قدر در دامن او از اموال می‌ریزد که توان حمل آن را نخواهد داشت»^۲.

دیگر روایات نشان از آن دارد که چرخه و گردش اموال در زمان حضرت مهدی علیه السلام، به گونه‌ای است که مؤمنان در روابط تجاری خویش از یکدیگر سود نمی‌گیرند.

گفتار ششم. مساوات و مواسات

مساوات و مواسات انسانها از ارزش‌های والای اسلامی است که در عصر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در عالی‌ترین شکل آن جلوه کرده است، در تعالیم اسلامی انسان‌ها با هم برابرند، و خود باید این مواسات را حفظ کنند مساوات دارای ابعادی است.

الف. مساوات در آفرینش: انسان‌ها به ظاهر با یکدیگر متفاوت‌اند؛ ولی همه در ارزشهای انسانی یکسان‌اند.

ب: مساوات در برابر قانون: هیچ انسانی خارج از قانون الهی نمی‌تواند کاری انجام دهد و در قضاوت‌ها همه در برابر قانون مساوی‌اند.

ج. مساوات در بهره‌برداری از مواهب طبیعی.

د. مساوات در تقسیم بیت المال.

این‌ها در زمان پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و حکومت امیرالمؤمنین علیه السلام عملی شد. فرمان‌ها، خطبه‌ها و نامه‌های امام علی علیه السلام پر از این حقایق است. حکومت نورانی امام مهدی علیه السلام اوج عملی این حقیقت است.

الف. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «به... يُخْرَجُ ذُلُّ الرِّقِّ مَرْنِ أَعْنَاقِكُمْ؛ به وسیله حضرت

۱. آینده جهان، ص ۷۹، به نقل از الطبرسی، فضل بن حسن، اعلام الوری باعلام الهدی، ص ۴۳۲.

۲. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۱۴۲ (به نقل از صحیح ترمذی).

مهدی علیه السلام ذلت و خواری بردگی از گردن‌هایتان برداشته می‌شود»^۱.

ب. رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «أُبَشِّرُكُمْ بِالْمَهْدِيِّ... يُقْسِمُ الْمَالَ صِحاحاً، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ وَ مَا صِحاحاً، قَالَ: السَّوِيَّةُ بَيْنَ النَّاسِ؛ شما را بشارت می‌دهم به حضرت مهدی علیه السلام... مال را صحیح تقسیم می‌کند. مردی از او پرسید، یعنی چه؟ فرمود: مساوات بین مردم»^۲.

ج. امام باقر علیه السلام فرمود: «فَانَّهُ (القائم) يُقْسِمُ بِالسَّوِيَّةِ وَ يَغْدِلُ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ الْبَرِّ مِنْهُمْ وَ الْفَاجِرُ...؛ امام مهدی علیه السلام مال را به تساوی تقسیم می‌کند و در میان آفریدگان خدا، نیکوکار و بدکار به عدالت رفتار می‌کند»^۳.

د. از امام باقر علیه السلام نقل شده که فرمود: «وَ يُسَوِّي بَيْنَ النَّاسِ حَتَّى لَا تَرَى مُحْتَاجاً إِلَى الزَّكَاةِ؛ حضرت مهدی علیه السلام بین مردم به مساوات رفتار می‌کند تا جایی که محتاجی به زکات پیدا نمی‌کند»^۴.

در حکومتی که عدالت، رفاه اقتصادی، سطح بالای معارف، محبت و همدلی مبنا قرار گیرد، انسان‌ها در تمام ابعاد زندگیشان یکسان خواهند بود و برتری جویی و انواع تبعیض‌ها برچیده خواهد شد.

گفتار هفتم. حاکمیت فراگیر جهانی

قرن‌ها تجربه بشر در حکومت‌های جهانی این نکته را ثابت می‌کند که سعادت بشر جز با پذیرش حاکمیت فراگیر جهانی آن هم به رهبری الهی امام معصوم امکان ندارد. آرمانهای همه پیامبران الهی در طول تاریخ و مصلحان حقیقی همین حقیقت را ثابت می‌کند. اگر بشر متمدن امروز دست از لجاجت خویش بردارد، مالا مال از عشق به چنان حکومتی خواهد بود. در قرآن و روایات فراوان وعده داده شده که بشر جز با حاکمیتی چنین، عدالت و آزادی و رفاه عمومی نخواهد داشت.

۱. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۵۷.

۲. همان، ج ۵۱، ص ۸۱.

۳. همان، ج ۵۱، ص ۲۹.

۴. همان، ج ۵۱، ص ۳۹۰.

الف. رسول گرامی اسلام ﷺ می فرماید: «و تَشْرِقُ الْأَرْضُ بِنُورِهِ وَ يَبْلُغُ سُلْطَانُهُ الْمَشْرِقَ وَ الْمَغْرِبَ؛ زمین به نورش روشن شود و حکومت او تمام مشرق و مغرب را دربر گیرد»^۱.

ب. پیامبر اکرم ﷺ فرمود: «امامان پس از من دوازده نفرند. ای علی علیه السلام، اولین آنها تو هستی و آخرین آنها قائمی است که خدا به دست او مشرق و مغرب زمین را فتح می کند»^۲.

ج. امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۲۹ سوره سجده «قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ وَ لَا هُمْ يُنظَرُونَ»؛ بگو روز فتح ایمان آوردن کافران نفعی برای آنها ندارد و مهلت داده نمی شوند، فرمود: «روز فتح روزی است که دنیا برای امام مهدی علیه السلام فتح خواهد شد. در آن زمان اگر کسی قبلاً ایمان نداشته، ایمان آوردنش ارزشی ندارد، اما کسی که قبل از آن فتح ایمان به امامت حضرت مهدی علیه السلام داشته و منتظر قیامش بوده است، ایمانش به نفع او خواهد بود و خداوند قدر و شأن او را عظیم می شمرد. این پاداش دوستان اهل بیت است»^۳.

برای رسیدن به این آرمان بزرگ دو مانع بزرگ بر سر راه امام مهدی علیه السلام وجود دارد:

۱. عوامل سلطه و استکبار جهانی که از سرمایه داران، رفاه طلبان و سیاستمداران وابسته به حکومت های منحرف تشکیل می شود.
۲. عقب ماندگی فرهنگی و عدم تربیت درست که توده های انسانی را در مسیر خودکامگی های مستکبران قرار می دهد. این نتیجه فعالیت های ضد فرهنگی گسترده عوامل سلطه و استکبار جهانی است که با در دست داشتن همه عوامل تبلیغاتی و برای دستیابی به مطامع شهوانی و نامشروع خود از آنها بهره گرفته اند.

درگیری با این دو عامل بسیار حساس و در عین حال نیازمند به یک برنامه ریزی عمیق و انقلابی است. با وعده هایی که در قرآن و حدیث مطرح شده، این دو، در زمان قیام حضرت مهدی علیه السلام

۱. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ص

۲۸۰.

۲. همان.

۳. همان، ص ۴۷۰.

ریشه کن می‌شود و زمینه برای حاکمیت حق فراهم خواهد شد.

گفتار هشتم. حکومت مستضعفان

حکومت فراگیر جهانی مستضعفان، به رهبری وجود مقدس حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه است.

الف. «و نُريدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ اِئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ»^۱؛ و خواسته‌ایم که بر آنان که در زمین کوچک شمرده شده‌اند منت نهیم و آنان را پیشوا و وارث قرار دهیم. امیرالمؤمنین علیه السلام در تفسیر این آیه می‌فرماید: «آنها خاندان محمد صلی الله علیه و آله هستند که خدا مهدی آنها را پس از تلاش فراوانشان بر می‌انگیزد. امام مهدی علیه السلام آنها را عزیز و دشمنانشان را ذلیل می‌کند»^۲.

ب. «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئاً وَ مَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ»^۳؛ خدا به کسانی از شما که ایمان آورده و عمل شایسته انجام داده‌اند و عده داده است که قطعاً آنان را حکمران روی زمین کند، همان گونه که به پیشینیان آنان خلافت روی زمین را داد و آیینی را که برای آنها پسندیده است پا برجا و ریشه‌دار خواهد کرد و ترس آنها را به امنیت تغییر می‌دهد، که مرا می‌پرستند و چیزی را شریک من نخواهند کرد، و آنها که پس از آن کافر شوند، آنها فاسق‌اند.

در این آیه، استخلاف و حکومت، به انسانهای مؤمن و صالح و عده داده شده است. با توجه به دیگر آیات، مقصود از انسانهای مؤمن صالح مستضعفان‌اند:

۱. صالحان مؤمن در طول تاریخ از طبقات متوسط و محروم بوده‌اند. اشراف و مترفین معمولاً منحرف بوده‌اند.

۱. سوره قصص، آیه ۵.

۲. بحرانی، سید هاشم، سیمای حضرت مهدی در قرآن، ص ۳۰۱.

۳. سوره نور، آیه ۵۵.

۲. در آیه از تمکین، استواری و استقرار دین خدا سخن رفته است و این در جامعه طبقاتی (مستکبر و مستضعف) بوجود نمی‌آید؛ ولی در جامعه مستضعفان که دست زورمندان در آن کوتاه شده است، پدیدار می‌شود.

۳. در پایان آیه، از امنیت اجتماعی و رخت بر بستن دلهره‌ها و بیم‌ها سخن رفته است. انواع بیم‌ها از جانب سلطه طلبان تحمیل شده است و در آن زمان این سلطه از بین می‌رود.

شیخ فضل بن حسن طبرسی رحمته الله در تفسیر آیه می‌نویسد: «از امامان اهل بیت علیهم السلام روایت شده که این آیه درباره مهدی آل محمد علیهم السلام است. شیخ ابوالنصر عیاشی با اسناد خود از حضرت امام زین العابدین علیه السلام روایت کرده است که این آیه را خواند و فرمود: اینان به خدا سوگند شیعه ما هستند. خدا این کار را در حق آنان به دست مردی از ما خواهد کرد و این مرد مهدی علیه السلام این امت است»^۱.

ج. «وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ»^۲؛ و همانا نوشتیم در زبور پس از ذکر (تورات) که زمین را بندگان شایسته به ارث برند.

امام باقر علیه السلام در تفسیر این آیه می‌فرماید: «آنان اصحاب حضرت مهدی علیه السلام در آخر الزمان اند»^۳.

گفتار نهم. آیین و روش جدید

در پاره‌ای از روایتهای مربوط به حکومت حضرت مهدی علیه السلام سخن از آیین، دین و کتاب جدید به میان آمده است. مفهوم آیین و روش جدید چیست؟

۱. در گذشته احکام و معارف فراوانی از فرهنگ اسلام تبیین نگشته است. این احکام و معارف یا متناسب با سطح فرهنگ جوامع نبوده یا زمینه عملی آن فراهم نبوده است. بازگویی چنین علوم و معارفی برای جامعه اسلامی جدید خواهد بود.

۱. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۷، ص ۲۳۹.

۲. سوره انبیاء، آیه ۱۰۵.

۳. بحرانی، سید هاشم، سیمای حضرت مهدی در قرآن، ص ۲۵۰.

۲. طرح تعالیم و احکام فراموش شده قرآن، تازگی خواهد داشت.

۳. اصول و احکام فراوانی دچار تحریف و دگرگونی معنوی یا موضعی گشته است و مطرح

کردن معنای واقعی آن از جانب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه، روش جدید و دین جدید به نظر می‌آید.

اگر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه: به مساوات اسلامی شکل قانونی بدهد، مسئله ارزش انسان و رفاه حال

همه انسانها را مطرح کند، در برابر ثروتهای کلان بایستد و مالکیت فردی را محدود، معارف الهی را

از فلسفه‌های بشری جدا کند، سود در مبادلات بازرگانی و دادوستدها را بردارد، بر بیشتر تأویلات و

توجیحات ناروا بر قرآن خط بطلان بکشد و... آیا امری تازه جلوه نخواهد کرد؟

الف. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «إِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ يَوْمَ بَأْمَرٍ جَدِيدٍ وَ كِتَابٍ جَدِيدٍ وَ سُنَّةٍ وَ قَضَاءٍ

جَدِيدٍ؛ هَنَّاكُمَا كَمَا قَائِمٌ، بِمَا خَيْرٌ، أَمْرٌ جَدِيدٌ، كِتَابٌ جَدِيدٌ، رُشٌّ جَدِيدٌ وَ دَاوْرِي جَدِيدٌ بِأَخْوَدِ

مِي أَوْرَدُ»^۱.

ب. امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ دَعَا النَّاسَ إِلَى أَمْرٍ جَدِيدٍ كَمَا دَعَا إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ وَ إِنَّ

الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا وَ سَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ؛ أَنْ زَمَانَ كَمَا قَائِمٌ مَا قِيَامُ كُنْدُ مَرْدَمٍ رَا بَهْ أَمْرٍ

جَدِيدٍ دَعْوَتِ مِي كُنْدُ، أَنْ چنان‌که رسول خدا به آن دعوت کرده بود. به درستی که اسلام شروع شد

در حالی که غریب بود و دوباره غریب می‌شود آن چنان‌که در ابتدا بود. خوشا به حال غریب‌ها»^۲.

ج. ابوبصیر گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: از این سخن امیرالمؤمنین علیه السلام به من خبر ده که

فرمود: «اسلام شروع شد در حالی که غریب بود، و دوباره غریب می‌شود، پس خوشا به حال

غریبان»؛ امام صادق علیه السلام فرمود: «ای ابابصیر (ابا محمد) آن زمان که قائم علیه السلام بپا خیزد، دعوت جدیدی

را آغاز می‌کند آن چنان‌که رسول الله صلی الله علیه و آله انجام داد»^۳.

با بیان دعاها و زیارت‌ها و احادیث روشن است که مقصود از کتاب، امر، سنت و قضای جدید

۱. الحر العاملي، [الشيخ] محمد بن حسن، اثبات الهداة، ج ۷، ص ۸۳

۲. النعماني، محمد بن ابراهيم، الغيبة، ص ۳۲۱.

۳. همان، ص ۳۲۲.

چیزی غیر از اسلام نیست؛ اما اسلامی که در خود جامعه اسلامی غریب مانده است و هزاران پیرایه دارد. مقصود تجدید احکام و معارف خالص و ناب صدر اسلام است، نه آیینی دیگر.

گفتار دهم. رشد عقلی و تکامل علم

ذهن بشر امروز کوچک تر از آن است که بتواند تصویر واقعی جهان در عصر پس از ظهور را حتی در اندیشه خویش به دقت رسم کند؛ زیرا آنچه در دوران پس از ظهور آشکار می شود، در بسیاری از موارد در تمامی تاریخ بشر بی سابقه بوده است.

آنچه از دانش در عصر همه پیامبران - حتی در عصر اسلام توسط پیغمبر اسلام ﷺ و اوصیای گرامیش ﷺ - آشکار شده، تنها دو حرف از دانش است و در دوران حکومت حضرت مهدی ﷺ ۲۵ حرف دیگر از دانش آشکار خواهد شد که در گذشته جهان سابقه نداشته است.

الف. یکی از معصومین می فرماید: «علم ۲۷ حرف است. آنچه پیامبران آوردند و برای مردم آشکار ساختند، تنها دو حرف بوده است و مردم تا به امروز جز آن دو حرف را نشناخته اند. هنگامی که قائم ما ﷺ برخیزد ۲۵ حرف دیگر را آشکار می کند و آنها را در میان مردم گسترش می دهد. آن دو حرف گذشته را هم به آن می افزاید تا ۲۷ حرف می پراکند»^۱.

ب. امام باقر ﷺ می فرماید: «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ اللَّهُ يَدَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بِهَا عُقُولَهُمْ وَ كَمَلَتْ بِهِ اخْلَامَهُمْ؛ آن گاه که قائم ما پیاخیزد، خدا دستش را بر سر بندگان خواهد گذاشت. عقل های آنها را متکامل و تفکراتشان را کامل خواهد کرد»^۲.

ج. امام باقر ﷺ در سخن دیگری می فرماید: «وَ تُوْتُونَ الْحِكْمَةَ فِي زَمَانِهِ حَتَّى أَنْ الْمَرْأَةَ لَتَقْضِي فِي بَيْتِهَا بِكِتَابِ اللَّهِ وَ سِنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؛ در زمان آن حضرت، حکمت و دانش بدیشان ارزانی می شود تا جایی که زنان در خانه خود به کتاب خدا و سنت پیامبر حکم کنند»^۳.

۱. آینده جهان، ص ۵۳، به نقل از الحائری الیزدی، الزام الناصب، ص ۳۰۷.

۲. صافی گلپایگانی، [آیت الله] لطف الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۴۸۳.

۳. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۵۲.

رهبری که علم او علم الهی است و از سرچشمه فیض الهی در طول قرن‌ها بهره گرفته زمان قیامش و بهره‌وری مردم از او باید چنین باشد، علم و دانش و معارفی که با عقلهای ناقص فعلی ما درک نمی‌شود.

گفتار یازدهم. امنیت اجتماعی

انسان برای تأمین سعادت و آسایش خویش به همه‌گونه امنیت (فردی - اجتماعی و سیاسی) نیازمند است. تحقق امنیت، آرمان همه امتهایی است که خواستار پی ریزی یک تمدن انسانی‌اند. امروزه جهان بیش از هر زمانی در جستجوی امنیت و آسایش است. مسابقات تسلیحاتی در همه کشورها، امنیت و صلح جهانی را به مخاطره افکنده است. اوضاع امنیت اجتماعی نیز بسیار اسفبار است. در بیشتر جامعه‌های جهان، به ویژه جامعه‌هایی که می‌پندارند به اوج قله سعادت رسیده‌اند، ناهنجاری‌های اجتماعی به صورت وحشت بار، شیرازه جامعه را از درون می‌گسلد. سیر جنایات رو به افزایش است. سرقت، قتل، تجاوز، آدم ربایی، آدم فروشی و... رو به فزونی نهاده است. این نه تنها منحصر به مفاسد اجتماعی است، بلکه ناامنی اقتصادی که توسط شرکت‌های بزرگ جهانی به سرتاسر جهان عرضه می‌شود، امنیت اجتماعی را در بسیاری از مناطق جهان به خطر افکنده است. دوران قیام حضرت مهدی علیه السلام عصر بازگشت حق به صاحبان حقوق است؛ عصر نجات مظلوم از ظالم است؛ عصر رهایی بشر از دام تباهی و عصر آزادی انسان از بند هرگونه پلیدی است. در این باره مستندات فراوانی در روایات وجود دارد که به برخی اشاره می‌شود.

الف. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در خطبه غدیر فرمود: «هان ای گروه مردمان، نور خدای عزوجل با من است، سپس با علی علیه السلام است آن‌گاه در نسل اوست تا برسد به قائم مهدی علیه السلام که همه حقوق خدای را باز می‌ستاند و همه حقوق ما را بازپس می‌گیرد که خداوند عزوجل ما را بر تمام مجرمان، مخالفان، خیانت پیشگان، گنهکاران و ستمکاران حجت قرار داده است»^۱.

ب. امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «در آن دوران حتی زنی ناتوان، از مشرق به سوی مغرب می‌رود و

هیچکس مانع او نمی‌شود»^۱.

ج. امام حسن عسکری علیه السلام در سفارش‌های خویش به فرزند دلبندش حضرت حجت علیه السلام می‌فرماید: «خدا با دست تو کمر ستمگران را می‌شکند، شعائر دین را باز می‌گرداند، آفاق جهان را روشن می‌سازد، آرامش و صلح را از کران تا کران برقرار می‌کند... کودکی که در گهواره آرمیده، آرزو می‌کند که بتواند به سوی تو بشتابد. وحشیان صحرا آرزو می‌کنند که بتوانند به سویت راهی یابند. اقطار و اکناف جهان سبز و خرم می‌شود، چهره دنیا خندان و قله‌های شرف و عظمت از تو شاداب و خرامان می‌گردد. شالوده حق استوار می‌شود، و فراری‌های احکام دین به آشیانه‌های خود باز می‌گردند. ابرهای پیروزی باران نصرت را سیل آسا بر تو فرو می‌ریزد. دشمنانت خوار و زبون و دوستانت عزیز و پیروز می‌شوند. در روی زمین از ستمگران جنایتکار و منکران طغیانگر و دشمنان تجاوزگر و مخالفان عنادگر احدی باقی نمی‌ماند. هر کسی به خدا توکل کند، خداوند او را بس است. خداوند امر خود را به پایان می‌رساند که خداوند برای هر چیزی اندازه‌ای مقرر نموده است»^۲.

د. امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: «هرگاه که قائم ما بپا خیزد، کینه‌توزی از دل‌های همه مردم رخت برمی‌بندد و چهارپایان رام می‌گردند، تا آن‌جا که زنی از عراق تا شام مسیر را می‌پیماید در حالی که هیچ درنده‌ای او را نمی‌آزارد، و او نیز از هیچ درنده‌ای نمی‌ترسد»^۳.

ه. امیر المؤمنین علیه السلام می‌فرماید: «در آخر الزمان و شدت روزگار و جهالت مردمان، خدا مردی را برمی‌انگیزد که او را با فرشتگانش تأیید می‌کند و یارانش را محافظت می‌نماید. او را با آیات و معجزات یاری می‌کند و بر سرتاسر زمین مسلط می‌گرداند تا همگان در برابر او خواه ناخواه تسلیم شوند. زمین را با قسط و عدالت و نور و برهان پر می‌کند. طول و عرض جهان به تسلط او در می‌آید. در روی زمین کافری نمی‌ماند جز این‌که ایمان می‌آورد و شخص ناشایستی نمی‌ماند، جز این‌که به

۱. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحار الانوار، ج ۱۰، ص ۱۰۴.

۲. همان، ج ۵۲، ص ۳۵.

۳. همان.

صلاح و تقوی می‌گراید^۱.

گفتار دوازدهم. رشد و تربیت انسانی

یکی از اساسی‌ترین مشکلات بشر امروز، وانهادگی او، و جدا کردن بشر از اصالت انسانی خویش است. تفکرات اومانیستی که امروز بر بشر حاکم شده ثمره بشری کردن همه امور به جای خدایی کردن انسان، و رنگ الهی دادن به اوست. انسان امروز از خداپرستی دست کشیده و به شدت گرفتار هواپرستی شده است. او بنده هوا شده است. رنه گنون می‌گوید: «به بهانه تسلط بر زمین، از آسمان روی برتافتند؛ چون می‌خواستند همه چیز را به میزانی بشری محدود سازند، سرانجام مرحله به مرحله به پست‌ترین درجات وجود بشری سقوط کردند و از آن پس فقط به جستجوی کامرواساختن نیازمندی‌های مادی طبیعت بشری پرداختند». گاندی در مقدمه کتاب این است مذهب من می‌نویسد: «غربی به کارهای بزرگی قادر است که ملل دیگر آن را در قدرت خدا می‌دانند؛ لیکن غربی از یک چیز عاجز است و آن تأمل در باطن خویش است. تنها این موضوع برای پوچی درخشندگی کاذب تمدن جدید کافی است. تمدن غربی اگر غریبان را مبتلا به خوردن مشروب و توجه به اعمال جنسی نموده است، به سبب این است که غربی به جای خویشتن جویی در پی نسیان و بیهودگی خویش است».

انسان رشد یافته در تربیت دینی و الهی هم پیمان با خداست. با خدا عهد بسته است و خود را در پیشگاهش مسئول می‌داند: «أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ * وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ»^۲؛ آیا با شما عهد نکردم ای فرزندان آدم که شیطان را نپرستید، که او برایتان دشمن آشکاری است؟ و این که مرا پرستید که راه راست این است.

یکی از زیباترین جلوه‌های حکومت نورانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه تربیت انسان‌هایی رشید و تکامل یافته با رنگ و پیمان الهی است. روایتها گویای چنین فضای نورانی است.

۱. سلیمان، کامل، ترجمه یوم الخلاص، ج ۱، ص ۴۶۹.

۲. سوره یاسین، آیه ۶۰ و ۶۱.

الف. امیر المؤمنین علیه السلام می فرماید: «آن‌گاه که امام قائم بپا خیزد، کینه‌ها و بخل‌ها از قلب‌های بندگان خدا می‌رود»^۱.

ب. امام باقر علیه السلام می فرماید: «چون مهدی قیام کند هیچ یهودی و مسیحی و هیچ پرستشگر غیر خدای متعال باقی نمی‌ماند، مگر این‌که به او ایمان می‌آورد و او را تصدیق می‌کند و تمام جهان یک ملت واحد می‌شوند و آن ملت اسلام است و هر چه معبود غیر خدا در زمین باشد، به آتشی فرود آینده از آسمان خواهد سوخت»^۲.

ج. امیر مؤمنان علیه السلام می فرماید: «وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِنَّا تَبَعْتُمْ طَالَعَ الْمَشْرِقِ سَلَكَ بِكُمْ مِنْهَاجَ الرَّسُولِ فَتَدَاوَيْتُمْ مِنَ الْعَمَى وَالصَّعَمِ وَالْبُكْمِ...؛ بدانید اگر شما از انقلابگر مشرق پیروی کنید، او شما را به راه روشن پیامبر راهنمایی می‌کند و از بیماری کوری و کوری و گنگی نجات می‌دهد»^۳.

د. برخی از شیعیان به امام باقر علیه السلام عرض کردند: مادر کوفه گروه بسیاری هستیم. اگر تو فرمان دهی، همه فرمان برند و پشت سر تو بیایند. امام فرمود: «آیا چنین هست که یکی از این گروه بیاید و آنچه نیاز دارد از جیب دیگری بردارد؟» گفتند: نه. فرمود: «پس این گروه برای دادن خون خویش بخیل‌تر خواهند بود». آن‌گاه فرمود: «مردم هم اکنون آسوده‌اند. از مردم همسر می‌گیریم و به آنان همسر می‌دهیم. از یکدیگر ارث می‌بریم. حدود را اقامه می‌کنیم. امانت را باز می‌گردانیم؛ اما به هنگام رستاخیز قائم، آنچه هست دوستی و یگانگی است تا آن‌جا که هر کسی، هر چه نیاز دارد بدون هیچ ممانعتی از جیب آن دیگری بر می‌دارد»^۴.

ه. عمار سبابطی می‌گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: فدایت گردم چرا مادر این زمان آرزو کنیم که از یاران امام قائم در دوران آشکاری حق باشیم و حال آن‌که مادر این روزگار که در دوران امامت شما و پیروی از شما به سر می‌بریم، کارهایمان افضل از اعمال یاران دولت حق است؟ امام فرمود: «سبحان

۱. صافی گلپایگانی، [آیت‌الله] لطف‌الله، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۴۷۴.

۲. همان، ص ۴۳۶.

۳. المجلسی، [العلامة] محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۱۲۳.

۴. در فجر ساحل، ص ۴۶.

الله! آیا دوست ندارید که خدای بزرگ حق و عدالت را در آبادی‌ها آشکار سازد و حال عموم مردم را بهبود بخشد و وحدت کلمه پدید آید و افکار ناسازگار را سازگار کند و خدای در زمین معصیت نشود و حدود الهی میان مردم اجرا شود و خدا حق را به اهلش بازگرداند و ایشان آن را آشکار کنند تا این که هیچ چیز از حق برای بیم از هیچ یک از مردمان پنهان نگهداشته نشود؟^۱

این همان دولت کریمه‌ای است که همراه با عزت و کرامت و سربلندی انسان مسئول و هم‌پیمان با خداست و رهاشده از هر بندگی غیر خداست.^۲

اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغَبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ
تُعِزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَ أَهْلَهُ
وَ تُذِلُّ بِهَا النِّفَاقَ وَ أَهْلَهُ
وَ تَجْعَلُنَا فِيهَا مِنَ الدَّعَاةِ إِلَى طَاعَتِكَ
وَ الْقَادَةِ إِلَى سَبِيلِكَ
وَ تَرْزُقُنَا بِهَا كِرَامَةَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ

۱. الصدوق، [الشیخ] محمد بن علی بن بابویه القمی، کمال الدین و تمام النعمة فی اثبات الغیبة و کشف الحیرة، ص

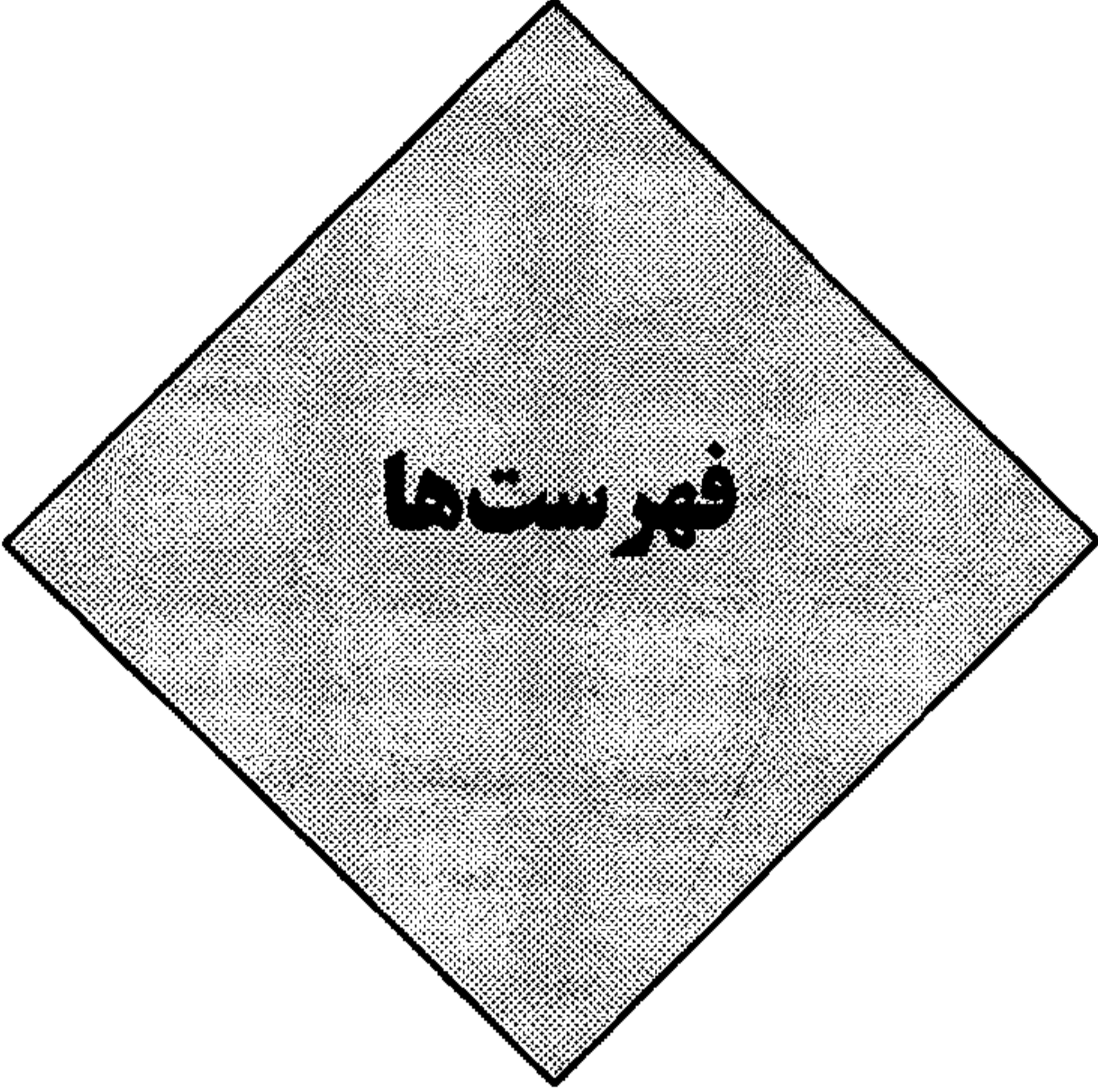
۲. لازم به توضیح است که در تنظیم مطالب فصل دهم از کتاب عصر زندگی، حکیمی، محمدرضا، بهره گرفته شده

کتابنامه

۱. قرآن کریم.
۲. نهج البلاغه.
۳. الآمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دُرر الکَلیم، ج ۱ و ۲، ترجمه محمد علی انصاری.
۴. بحرانی، سید هاشم؛ سیمای حضرت مهدی علیه السلام در قرآن (ترجمه المحجّة فی ما نزل فی القسائم الحجة)، ترجمه سید مهدی حائری قزوینی، نشر آفاق، چاپ دوم.
۵. برقی، احمد بن محمد بن خالد، کتاب المحاسن، تهران، دارالکتاب الاسلامیه، ۱۳۳۰.
۶. برنجیان، جلال؛ آینده جهان، مؤسسه تحقیقات و انتشارات طور، ۱۳۷۶.
۷. بنی هاشمی، سید محمد؛ معرفت امام عصر علیه السلام، انتشارات نیک معارف، چاپ اول، ۱۳۷۵.
۸. تفسیر علی بن ابراهیم (معروف به تفسیر قمی)، تصحیح سید طیب موسوی جزائری، نجف، ۱۳۸۷ هـ.ق.
۹. جمعی از نویسندگان، خصال یاوران مهدی، ارشاد اسلامی ۱۳۶۲.
۱۰. جمع نویسندگان؛ مجله حوزه شماره ۷۱-۷۰، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.
۱۱. جمعی از نویسندگان؛ تفسیر نمونه، جلد ۲۷، دارالکتب الاسلامیه.
۱۲. چایچیان، حبیب؛ فاطمة الزهراء (گفتار علامه امینی)، انتشارات امیرکبیر، چاپ اول، ۱۳۶۲.
۱۳. الحرّ العاملی، [شیخ] محمد بن الحسن، الايقاظ من الهجة بالبرهان علی الرجعة، تهران، اسماعیلیان.
۱۴. حسینی بحرانی، سید هاشم؛ تفسیر برهان، جلد ۲-۴، تهران، بنیاد بعثت، چاپ اول.
۱۵. حسینی، سید حسین؛ نام محبوب، نشر آفاق، چاپ اول.
۱۶. حکیمی، محمد؛ در فجر ساحل، انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۱۷. حکیمی، محمد رضا؛ خورشید مغرب، انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۱۸. حکیمی، محمد؛ عصر زندگی، آینده انسان و اسلام، انتشارات هاتف (هجرت)، چاپ اول.
۱۹. سبحانی، جعفر؛ آیین و هایت، مؤسسه دارالقرآن کریم، مؤسسه دارالقرآن کریم، چاپ دوم، فروردین ۱۳۶۵.
۲۰. سبزواری نجفی، شیخ محمد؛ تفسیر جدید، جلد ۲، دارالتعارف للمطبوعات، چاپ اول.
۲۱. سید هاشم، جواد؛ صحیفة المهدی، مؤسسه نشر اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ دوم.

۲۲. شبر، سید عبدالله؛ تفسیر جوهر ثمین، جلد ۱، کویت، مکتبۃ الالفین، چاپ اول.
۲۳. شریف لاهیجی، بهاء الدین محمد شیخ علی؛ تفسیر شریف لاهیجی، جلد ۲، نشر موسسه مطبوعاتی علمی.
۲۴. شیخ صدوق؛ خصال، ترجمه محمد باقر کمره‌ای، نشر کتابفروشی اسلامیہ، چاپ چهارم.
۲۵. شیخ صدوق؛ کمال الدین و تمام النعمه، تصحیح علی اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیہ، چاپ دوم، ۱۳۹۵ هـ.ق.
۲۶. شیخ کلینی؛ اصول کافی، جلد ۱ - ۲ - ۳، ترجمه محمد باقر کمره‌ای، کتابفروشی اسلامیہ.
۲۷. شیخ کلینی؛ روضه کافی، جلد ۱ و ۲، ترجمه محمد باقر کمره‌ای، کتابفروشی اسلامیہ.
۲۸. صافی گلپایگانی، لطف الله؛ منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، تهران، نشر مکتبۃ الصدر، چاپ دوم.
۲۹. الصدر، سید محمد؛ تاریخ غیبت کبری، ترجمه دکتر سید حسن افتخارزاده، شرکت نشر و تبلیغ نیک معارف، چاپ اول.
۳۰. طارمی، حسن؛ طالعی، عبدالحسین؛ احادیث قدسی پیرامون حضرت مهدی عجل الله فرجه، انتشارات میقات
۳۱. الطالعی، عبدالحسین؛ ربیع الانام فی ادعیه خیر الانام، شرکت نشر میقات، چاپ اول، شعبان ۱۴۱۹ هـ.ق.
۳۲. طبرسی؛ احتجاج، جلد ۱ و ۲، انتشارات اسوه، چاپ اول.
۳۳. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۵ و ۷، بیروت، لبنان، دار المعرفه.
۳۴. طبرسی نوری، حاج میرزا حسین؛ النجم الثاقب، انتشارات مسجد مقدس صاحب الزمان جمکران، چاپ سوم.
۳۵. طوسی، شیخ الطائفه ابی جعفر محمد بن الحسن؛ کتاب الغیبه، تهران، نشر مکتبۃ نینوی الحدیثه.
۳۶. عاملی، شیخ حر؛ اثبات الهداة، جلد ۷، دارالکتب الاسلامیہ.
۳۷. عسکری، شیخ نجم الدین جعفر بن محمد؛ المهدي الموعود المنتظر عند علماء اهل السنة و الامامیه، نشر مؤسسه امام مهدی عجل الله فرجه، ۱۳۶۰.
۳۸. علامه مجلسی؛ بحار الانوار، جلد ۱۰ و ۲۶ و ۲۷ و ۳۶ و ۵۱ و ۵۲ و ۵۸ و ۶۶ و ۸۵ و ۸۹، دارالکتب الاسلامیہ.
۳۹. علامه مجلسی؛ حیاة القلوب، جلد ۳، کتابفروشی اسلامیہ.
۴۰. فیض کاشانی؛ تفسیر صافی، جلد ۱ - ۵، نشر دارالمرتضی للنشر، چاپ اول.

۴۱. قرشی، سید علی اکبر؛ قاموس قرآن، جلد ۱، رضائیہ، چاپخانہ فردوسی، ۱۳۵۲.
۴۲. قمی المشہدی، شیخ محمد بن محمد رضا؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الفرائب، جلد ۳ و ۴ و ۶ و ۸ و ۱۰ و ۱۱ و ۱۲ و ۱۴، ارشاد اسلامی.
۴۳. قمی، حاج شیخ عباس؛ مفاتیح الجنان، انتشارات اسوہ چاپ چہارم ۱۳۷۹.
۴۴. قمی، شیخ عباس؛ منتهی الآمال، دارالکتب الاسلامیہ.
۴۵. قندوزی حنفی، حافظ سلیمان بن ابراہیم؛ ینایع المودہ، انتشارات کتابفروشی بصیرتی، انتشارات دارالکتب العراقیہ - کاظمیہ، چاپ ہشتم.
۴۶. کامل سلیمان؛ ترجمہ یوم الخلاص.
۴۷. محمدی ری شہری؛ میزان الحکمة، جلد ۱ - ۴ - ۵، مرکز نشر اعلام اسلامی دفتر تبلیغات حوزہ علمیہ قم، چاپ اول.
۴۸. مسلمی سمرقندی، محمد بن مسعود بن عیاش؛ تفسیر عیاشی، جلد ۱، نشر مکتبہ العلمیہ الاسلامیہ.
۴۹. المفید، [شیخ] محمد بن محمد بن النعمان؛ الارشاد، مکتبہ بصیرتی.
۵۰. المفید، [شیخ] محمد بن محمد بن النعمان، أوائل المقالات، مکتبہ الداوری.
۵۱. موسوی اصفہانی، سید محمد تقی؛ ترجمہ مکیال المکارم، جلد ۱ و ۲، ترجمہ سید مہدی حائری قزوینی، دفتر تحقیقات و انتشارات بدر.
۵۲. نعمانی، محمد بن ابراہیم؛ کتاب النبیۃ، تحقیق علی اکبر غفاری، تہران، نشر مکتبہ الصدوق.

فهرست آیات قرآنی

- أَطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ، ٩٩
- الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ، ٣٩، ٤٨، ٢٠١
- أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ يُكَشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ، ٣٣، ٨٠، ٨١
- أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ، ١٠٥
- إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَانَتْهُمْ بُيُوتًا مَرْصُوعًا، ٨٥
- إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ، ٥٤
- إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ، ٤٩
- إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا، ٥٣، ٨٤
- إِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلٌّ حَكِيمٌ، ٥٧
- إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، ٥٧
- إِنَّمَا نَكُونُوا بَاتٍ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا، ١٧٢

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ، ٤٧
 أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ * وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ، ٢١٣
 أَلَمْ تَرَى إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَةَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ، ٣٧
 بَقِيَّةُ اللَّهِ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ، ١٩، ١٧٢
 ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا، ٦٣
 ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ، لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ، ١٨٠
 ثُمَّ لَتَسْتَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ، ٥٨
 حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازْبَيَّتْ وَظَنَّ أَهْلِهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَيْهَا أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا
 حَصِيدًا كَأَنْ لَمْ تَغْنَبِ بِالْأَمْسِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ، ٧٧
 سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ (١)...إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا (٢) وَ تَرَاهُ قَرِيبًا (٧)، ٨٦
 صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً، ١١٤
 ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ، ٨٢، ١٩٠، ١٩١
 عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ، عَنِ النَّبَاءِ الْعَظِيمِ، ٥٧
 فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ، ١٠٥
 فَفَرَزْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُمْ، ١٣٨
 فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا
 تَسْلِيمًا، ٩٩
 فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا، ٤٤
 فَلَمَّا آسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ، ٨٤
 فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ، ٧٥
 قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ آوَى إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ، ٧٨
 قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا آتَيْنِي وَأَخِيَّتْنَا آتَيْنِي فَأَعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ، ١٨٠
 قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ، ١٥١
 قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ، ٢٠، ٧٨، ٧٩، ١٠٨
 قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى، ١٥١
 قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي، ٥٥

قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ، ۲۰۶

كُلُّ شَيْءٍ مَالِكَ إِلَّا وَجْهَهُ، ۴۹

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَإِنْ وَ يَتَّقِي وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، ۴۹

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ، ۱۰۹

لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا، ۱۱۴

لِيَحِقَّ الْحَقُّ وَ يُبْطَلَ الْبَاطِلُ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ، ۷۶، ۱۰۷

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ مَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا، ۱۰۳

وَ ابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَ مَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا، ۵۵

وَ إِذْ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا، ۴۱، ۴۲، ۷۷

وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَ حِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ

وَ لَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَضْتُمْ وَ أَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَضْنَا قَالَ فاشْهَدُوا وَ أَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ، ۷۶

وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَ قَوْمِهِ إِنِّي أَبْرَأُ مِنْكُمْ مِمَّا تَعْبُدُونَ، ۱۰۶

وَ أَتَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَ أَنهَارًا وَ سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ * وَ عَلَامَاتٍ وَ بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ، ۵۳

وَ عَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَ

لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَ مَنْ

كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ، ۵۰، ۵۳، ۸۰، ۲۰۷

وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا، ۶۰

وَ كُلُّ شَيْءٍ إِخْصِينَا فِي إِمَامٍ مُبِينٍ، ۱۰۴

وَ لَئِنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَ رَحْمَةٌ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ، ۱۸۰

وَ لَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ بِأَمْرٍ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ، ۱۰۹

وَ لَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَسَيِّ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا، ۱۱۵

وَ لَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ، ۲۰۸

وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ، ۵۱

وَ لَكِنَّ اللَّهَ حَبِيبُ الْإِيمَانِ وَ زَيَّنَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَ كَرَّهَ إِلَيْكُمْ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوقَ وَ الْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ

الرَّاشِدُونَ، ۱۰۶

وَ لَهُ اسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعًا وَ كَرْهًا، ۲۵

وما تُغْنِي الآياتِ وَالنُّذُرَ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ، ٥٦
وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا، ٤٤
وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ
وَحَسَنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا، ٦٤
وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ، ٢٦، ٣٦، ٤٢، ٨١، ٢٠٧
وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ، ٧٦
وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ، ٧٦، ١٠٧
وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسَتْ مُرْسَلًا، قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ، ١٠١، ١٠٢
وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ. قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ.
فَاعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرِ إِنَّهُمْ مُتَنظَرُونَ، ١٦١
وَيَمْنَعُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ، ٧٤
هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا
يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا قُلْ انْتَظِرُوا إِنَّا مُتَنظَرُونَ، ٨٢، ٨٣
هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ...، ٥٨
هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ، ٣٣
هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ
زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ، ٥٥
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ، ٩٦
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ، ٢٣
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ
عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ، ٦٢
يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا، ١٩٨
يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ، ٨٦
يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ، ٤٣

فهرست احادیث*

- أَبَشْرُكُمْ بِالْمَهْدَى... يُقَسَّمُ الْمَالُ صِحَاحًا، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ وَمَا صِحَابًا، قَالَ: السُّوَيْتَةُ بَيْنَ النَّاسِ، ٢٠٥
- ابنِ أَوْلِيَانِكَ الَّذِينَ فَرَضْتَ طَاعَتَهُمْ وَأَوْجَبْتَ حَقَّهُمْ وَأَذْهَبْتَ عَنْهُمْ الرُّجْسَ وَطَهَّرْتَهُمْ تَطْهِيرًا، ٨٣
- إِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ يَقُومُ بِأَمْرِ جَدِيدٍ وَكِتَابٍ جَدِيدٍ وَسُنَّةٍ وَقَضَاءٍ جَدِيدٍ، ٢٠٩
- إِذَا قَعَدَ الْخَامِسُ مِنَ الْوَلَدِ السَّابِعِ مِنَ الْأَئِمَّةِ فَاللهُ اللهُ فِي أَدْيَانِكُمْ...، ١٥٩
- إِذَا قَامَ الْقَائِمُ ذَهَبَتْ دَوْلَةُ الْبَاطِلِ، ١٠٨
- إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ اللهُ يَدَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بِهَا عُقُولَهُمْ وَكَمَلَتْ بِهِ اخْلَامَهُمْ، ٢١٠
- أَشْهَدُ أَنَّ بَوْلَايِكَ تُقْبَلُ الْأَعْمَالُ وَتَرْكَى الْأَفْعَالُ وَتُضَاعَفُ الْحَسَنَاتُ وَتُنْحَى السَّيِّئَاتُ. فَمَنْ جَاءَ، ٩٠
- أَشْهَدُ أَنَّكَ الْإِمَامُ الْمَهْدِيُّ قَوْلًا وَفِعْلًا وَأَنْتَ الَّذِي تَمَلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا بَعْدَ مَا مَلَأْتَ ظُلْمًا وَجَوْرًا، ١٨٧

*. در این فهرست پس از نقل متن عربی روایتهای، ترجمه آن روایتهایی که در متن آمده نیز ذکر می‌شود.

- أَفْضَلُ أَعْمَالِ أُمَّتِي إِنْتِظَارُ الْفَرَجِ مِنْ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، ١٦١
- أَقَمْتُمْ حُدُودَهُ وَنَشَرْتُمْ شَرَائِعَ أَحْكَامِهِ وَسَنَنْتُمْ سُنَّتَهُ وَصِرْتُمْ فِي ذَلِكَ مِنْهُ إِلَى الرِّضَا، ٥٦
- أَلَا فَمَنْ ادَّعَى الْمُشَاهَدَةَ قَبْلَ خُرُوجِ السُّفْيَانِي وَالصَّبِيحَةَ فَهُوَ كَاذِبٌ مُفْتَرٍ، ١٢٨
- الْإِمَامُ الْبَدْرُ الْمُنِيرُ وَالسَّرَاجُ الزَّاهِرُ، ١٩
- الْإِمَامُ السَّحَابُ الْمَطِيرُ الْغَيْثُ الْهَاطِلُ وَالشَّمْسُ الْمُضِيئَةُ وَالسَّمَاءُ الظَّلِيلَةُ...، ١٣٨
- الْإِمَامُ كَالشَّمْسِ الطَّالِعَةِ الْمُجَلَّلَةِ بِنُورِهَا لِلْعَالَمِ، ٥٢
- إِنَّمَا مَنْ آتَى اللَّهَ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْأَيْمَةِ مِنْ بَعْدِهِ فَهُوَ الْعَهْدُ عِنْدَ اللَّهِ، ١١٤
- الْأَيْمَةُ مِنْ وَلَدِ الْحُسَيْنِ ٧ مَنْ أَطَاعَهُمْ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَاهُمْ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ...، ٩٧
- الثَّانِي عَشَرَ مِنْهَا سَهَّلَ اللَّهُ كُلَّ عَسِيرٍ... وَيُسِّرُ بِهِ كُلَّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَيَهْلِكُ عَلَى يَدِهِ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ...، ١٩٩
- السَّلَامُ عَلَى الْأَيْمَةِ الدُّعَاةِ وَالْقَادَةِ الْهُدَاةِ وَالسَّادَةِ الْوَلَاةِ، ٥٤
- السَّلَامُ عَلَى الْمَهْدِيِّ الَّذِي وَعَدَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِهِ الْأُمَّمَ أَنْ يَجْمَعَ بِهِ الْكَلِمَ وَيَلْمَ بِهِ الشُّعْثَ...، ١٨٩، ٧٩
- السَّلَامُ عَلَى النُّورِ الَّذِي أَرَادَ أَهْلَ الْكُفْرِ إِطْفَاءَهُ فَأَبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ بِكُرْمِهِمْ، ٨٩
- السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقُومُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقْعُدُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقْرَأُ وَتُبَيِّنُ...، ١٤٣
- السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ فِي عِبَادِهِ وَخَلِيفَتَهُ فِي بِلَادِهِ وَنُورَهُ فِي سَمَائِهِ وَأَرْضِهِ...، ١٩٥
- السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَوْلَايَ سَلَامٌ مُخْلِصٌ لَكَ فِي الْوَلَايَةِ، ٩٠
- السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مِيثَاقَ اللَّهِ الَّذِي أَخَذَهُ وَوَكَّدَهُ، ٧٥
- السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَعْدَ اللَّهِ الَّذِي ضَمِنَهُ، ٧٩
- السَّلَامُ وَالصَّلَاةُ عَلَى وِلَاةِ عَهْدِ الْحُجَّةِ وَعَلَى الْأَيْمَةِ مِنْ وُلْدِهِ وَالِدُّعَاةِ لَهُمْ، ١٢١
- الْكَهْفِ الْحَصِينِ وَغِيَاثِ الْمُظْطَرِّ الْمُسْتَكِينِ، ٤١
- اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ أَنْصَارِهِ وَالذَّائِبِينَ عَنْهُ وَالْمُمْتَلِينَ لِأَوَامِرِهِ وَنَوَاهِيهِ فِي أَيَّامِهِ وَالْمُسْتَشْهِدِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ، ٩٣، ١٥٣
- اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ أَنْصَارِهِ وَأَعْوَانِهِ وَالذَّائِبِينَ عَنْهُ وَالْمُسَارِعِينَ إِلَيْهِ فِي قَضَاءِ حَوَائِجِهِ وَالْمُمْتَلِينَ، ٩١
- اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ الدَّاعِيَ إِلَى كِتَابِكَ وَالْقَائِمَ بِدِينِكَ اسْتَخْلِفُهُ فِي الْأَرْضِ...، ١٨٧، ٧٩
- اللَّهُمَّ احْبُجْنِي عَنْ عِيُونِ أَعْدَائِي وَاجْمَعْ بَيْنِي وَبَيْنَ أَوْلِيَائِي وَانْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي وَاحْفَظْنِي فِي، ١٣٦
- اللَّهُمَّ احْفَظْ إِمَامَ الْمُسْلِمِينَ بِحِفْظِ الْإِيمَانِ، وَأَنْصُرْهُ نَصْرًا عَزِيزًا...، ١٤٦
- اللَّهُمَّ ادْفَعْ عَنِّي وَلِيَّكَ وَخَلِيفَتِكَ وَحُجَّتَكَ عَلَى خَلْقِكَ... وَأَعِذْهُ مِنْ شَرِّ جَمِيعِ مَا خَلَقْتَ...، ١٤٤
- اللَّهُمَّ أَرِنَا وَجْهَ وَلِيِّكَ الْمَيْمُونِ فِي حَيَاتِنَا وَبَعْدَ الْمَمُوتِ، ١٢٧
- اللَّهُمَّ أَرِنِي الطَّلْعَةَ الرَّشِيدَةَ وَالنُّورَةَ الْحَمِيدَةَ وَالْمَحَلَّ نَاطِرِي بِنَظَرَةٍ مَنِي إِلَيْهِ وَعَجَلُ فَرَجِهِ، ١٢٧

اللَّهُمَّ اشْعَبْ بِهِ الصَّدْعَ وَازْتُقْ بِهِ الْفَتَقَ وَأَمِثْ بِهِ الْجَوْرَ وَأُظْهِرْ بِهِ الْعَدْلَ وَزَيِّنْ بِطَوْلِ بَقَائِهِ الْأَرْضَ...، ۱۴۷، ۱۸۸، ۱۹۱

اللَّهُمَّ اكشِفْ هَذِهِ النِّعْمَةَ عَنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِحُضُورِهِ وَعَجِّلْ لَنَا ظَهْرَهُ إِنَّهُمْ بَعِيدٌ وَنَزِيهُ قَرِيبٌ...، ۸۵، ۱۴۴
اللَّهُمَّ إِنَّا نَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ فِي هَذِهِ الْعَشِيَّةِ الَّتِي فَرَضْتَهَا وَعَظَّمْتَهَا، ۹۶

اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغِبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ تُعْرَضُ بِهَا الْإِسْلَامُ وَأَهْلُهُ وَتُذَلُّ بِهَا النُّفَاقُ وَأَهْلُهُ...، ۱۵۲

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَلُكَ أَنْ تَأْذَنَ لَوْلِيكَ فِي إِظْهَارِ عَدْلِكَ فِي عِبَادِكَ وَقَتْلِ أَعْدَائِكَ فِي بِلَادِكَ...، ۱۹۲

اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْكُو إِلَيْكَ فَقَدْ نَبِينَا صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَغَيْبَةَ وَلِينَا وَكَثْرَةَ عَدُوِّنَا وَقِلَّةَ عَدَدِنَا...، ۱۵۶

اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْكُو فَقَدْ نَبِينَا وَغَيْبَةَ وَلِينَا وَشِدَّةَ الزَّمَانِ عَلَيْنَا وَوُقُوعَ الْفِتَنِ وَتَظَاهَرَ الْأَعْدَاءِ، وَكَثْرَةَ عَدُوِّنَا وَقِلَّةَ عَدَدِنَا، ۱۵۷

اللَّهُمَّ أَنْتَ عَرَفْتَنِي نَفْسِكَ وَعَرَفْتَنِي رَسُولَكَ وَعَرَفْتَنِي، ۱۱۳

اللَّهُمَّ إِنْ حَالَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ الْمَوْتُ الَّذِي جَعَلْتَهُ عَلَى عِبَادِكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا...، ۱۷۸

اللَّهُمَّ انصُرْهُ وَاثْبِرْ بِهِ لِديْنِكَ وَاثْبِرْ بِهِ أَوْلِيَانِكَ وَأَوْلِيَانِهِ وَشِيعَتَهُ وَأَنْصَارَهُ وَاجْعَلْنَا مِنْهُمْ، ۹۲، ۹۴

اللَّهُمَّ انصُرْهُ وَاثْبِرْ بِهِ لِديْنِكَ وَاثْبِرْ بِهِ أَوْلِيَانِكَ وَأَوْلِيَانَهُ وَشِيعَتَهُ وَأَنْصَارَهُ وَاجْعَلْنَا مِنْهُمْ...، ۱۴۴

اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِجَاهِ مُحَمَّدٍ وَحُرْمَتِهِ وَحَقِّهِ أَنْ تَقْضِيَ حَاجَتِي، ۹۵

اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِبَنِيِّكَ مُحَمَّدٍ أَنْ تَقْضِيَ حَاجَتِي، ۹۵

اللَّهُمَّ إِنِّي أُجِدُّ لَهُ فِي صَبِيحَةِ يَوْمِي هَذَا... عَهْدًا وَعَقْدًا وَيَبِيعَةً لَهُ فِي عُنُقِي، ۱۱۴

اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَلْتُكَ وَاتَّوَجَّهْتُ إِلَيْكَ بِبَنِيِّكَ، ۹۵

اللَّهُمَّ أَضْلِحْ عَبْدَكَ وَخَلِيفَتَكَ بِمَا أَضْلَحْتَ بِهِ أَنْبِيَاءَكَ وَرُسُلَكَ وَحَقَّهُ بِمَلَائِكَتِكَ...، ۱۴۵

اللَّهُمَّ أَعِزَّهُ وَأَعِزِّزْ بِهِ، وَأَنْصُرْهُ وَاثْبِرْ بِهِ، وَأَنْصُرْهُ نَصْرًا عَزِيزًا وَاقْتَحِ لَهُ فَتْحًا يَسِيرًا...، ۱۶۹

اللَّهُمَّ أَنْتَ كَاشِفُ الْكُرْبِ وَالْبَلْوَى، وَإِلَيْكَ نَشْكُو فَقَدْ نَبِينَا، وَغَيْبَةَ أَمَامِنَا وَابْنَ بِنْتِ نَبِينَا، ۱۵۷

اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لَهُمْ وَعَدْلَكَ وَطَهِّرْ بِسَيْفِ قَائِمِهِمْ أَرْضَكَ، وَأَقِمْ بِهِ حُدُودَكَ الْمُعْطَلَةَ...، ۱۹۶

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَأَنْجِزْ لَوْلِيكَ مَا وَعَدْتَهُ، اللَّهُمَّ أَظْهِرْ كَلِمَتَهُ...، ۱۴۹، ۱۷۰

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَلَى مَنْارِكَ فِي عِبَادِكَ الدَّاعِي إِلَيْكَ بِأَذْنِكَ...، ۱۴۷

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى وِلَاةِ عَهْدِهِ وَالْأَيْمَةِ مِنْ بَعْدِهِ وَبَلِّغْهُمْ آمَالَهُمْ وَرِزْدِ فِي، ۱۱۹

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى وَلِيِّكَ الْمُتَتَبِّرِ أَمْرَكَ الْمُتَتَبِّرِ لِفِرَاحِ أَوْلِيَانِكَ، اللَّهُمَّ اشْعَبْ بِهِ الصَّدْعَ...، ۱۴۷

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ صَلَاةً تُظْهِرُ بِهَا حُجَّتَهُ، وَتُوضِحُ بِهَا بَهْجَتَهُ وَتَرْفَعُ بِهَا دَرَجَتَهُ...، ۱۴۸

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ وَعَلَى آبَائِهِ وَاجْعَلْنَا مِنْ صَاحِبِهِ وَأَسْمَرْتِهِ وَابْعَثْنَا فِي كَرَّتِهِ...، ۱۵۳

- اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ وَ عَلَى خُدَامِهِ وَ أَعْوَانِهِ عَلَى غَيْبِهِ وَ نَابِهِ وَ اسْتَرْزُهُ سِتْرًا عَزِيزًا...، ١٤٤
- اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ وَ قَرِّبْ بُعْدَهُ وَ أَنْجِزْ وَعْدَهُ وَ أَوْفِ عَهْدَهُ وَ اكْشِفْ عَن بَاسِهِ حِجَابَ الْغَيْبَةِ...، ١٧٠
- اللَّهُمَّ طَالَ الْإِنْتِظَارُ وَ شَمِتَ مِنَّا الْفُجَارُ وَ صَعِبَ عَلَيْنَا الْإِنْتِصَارُ، ١٥٧، ١٦٠
- اللَّهُمَّ عَرَّفْنِي نَفْسَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي نَفْسَكَ لَمْ أَعْرِفْ رَسُولَكَ، اللَّهُمَّ عَرَّفْنِي رَسُولَكَ فَإِنَّكَ، ٩٢
- اللَّهُمَّ فَادِّنْ بِذَلِكَ وَ افْتَحْ طُرُقَاتِهِ وَ سَهِّلْ طُرُوحَهُ وَ وَطِّنْ مَسَالِكَهُ وَ اشْرَعْ شَرَايِعَهُ وَ أَيَّدْ جُنْدَهُ وَ، ١٣٦
- اللَّهُمَّ فَأَوْزِعْ لَوْلِيكَ شُكْرَ مَا أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيْهِ وَ أَوْزِعْنَا مِثْلَهُ فِيهِ...، ١٤٧
- اللَّهُمَّ فَثَبِّتْنِي عَلَى دِينِكَ وَ اسْتَعْمِلْنِي بِطَاعَتِكَ وَ لِيُنْ قَلْبِي لَوْلِي أَمْرِكَ...، ١٥٢
- اللَّهُمَّ فَزَلِّزِلْ أَقْدَامَهُمْ، وَ اخْرِبْ دِيَارَهُمْ وَ اكْتَفِفْ سِلَاحَهُمْ وَ أَيِّدْهُمْ وَ أَلْتِ الْإِخْتِلَافَ فِيمَا بَيْنَهُمْ وَ، ٩٣
- اللَّهُمَّ فَكَمَا نَصَبَ نَفْسَهُ غَرَضًا فَيَا نَبِيَّكَ لِلْمُتَّبِعِينَ، وَ جَادَ بِذَلِّ مُهْجَتَهُ لَكَ فِي الذَّبِّ عَن حَرِيمِ الْمُؤْمِنِينَ...، ١٩٤
- اللَّهُمَّ فَهَوِّلَا مَعَاوِلِي النَّيْكَ فِي طَلِبَاتِي وَ وَسَائِلِي فَصَلِّ عَلَيْهِمْ صَلَاةً لَا يَعْرِفُ سِوَاكَ مَقَادِيرَهَا، ٩٤
- اللَّهُمَّ كَمَا جَعَلْتَ قَلْبِي بِذِكْرِهِ مَعْمُورًا فَاجْعَلْ سِلَاحِي بِنُصْرَتِهِ مَشْهُورًا، ١٥٢
- اللَّهُمَّ كُنْ لِي وَلِيَّكَ الْحُجَّةَ بِنِ الْحَسَنِ...، ١١٢، ١٤٦
- اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْنِي مِنْ خُصَمَاءِ آلِ مُحَمَّدٍ: وَ لَا تَجْعَلْنِي مِنْ اَعْدَاءِ آلِ مُحَمَّدٍ...، ٩٢
- اللَّهُمَّ وَ الدَّاعِي النَّيْكَ وَ الْقَائِمِ بِالْقِسْطِ مِنْ عِبَادِكَ الْفَقِيرِ إِلَى رَحْمَتِكَ...، ١٩٣
- اللَّهُمَّ وَ أَدْرِكْ بِنَا آيَامَهُ وَ ظُهُورَهُ وَ قِيَامَهُ وَ اجْعَلْنَا مِنْ أَنْصَارِهِ وَ اقْرِنْنَا بِثَارِهِ...، ١٧٩
- اللَّهُمَّ... وَ أَدِلْ بِهِ أَوْلِيَانِكَ وَ اذْلِلْ بِهِ اَعْدَائِكَ... وَ اجْعَلْ صَلَوَاتِنَا بِهِ مَقْبُولَةً وَ ذُنُوبَنَا بِهِ مَغْفُورَةً...، ٩١
- اللَّهُمَّ وَ اعِزِّ بِهِ الدِّينَ بَعْدَ الْخُمُولِ وَ اَطْلِعْ بِهِ الْحَقَّ بَعْدَ الْأَفْوَلِ وَ اجْعَلْ بِهِ الظُّلْمَةَ وَ اكْشِفْ بِهِ الْعُمَةَ...، ١٨٩
- اللَّهُمَّ وَ شُرَكَاءُ فِي أَمْرِهِ وَ مَعَاوِنُوهُ عَلَى طَاعَتِكَ الَّذِينَ جَعَلْتَهُمْ حِصْنَهُ، ١٢١
- اللَّهُمَّ وَ صَلِّ عَلَى وَلِيِّكَ الْمُخَيِّبِ سُنَّتِكَ، الْقَائِمِ بِأَمْرِكَ، الدَّاعِي إِلَيْكَ...، ١٤٥
- اللَّهُمَّ وَ عَجِّلْ فَرَجَ أَوْلِيَانِكَ وَ اَزِدْ عَلَيْهِمْ مَظَالِمَهُمْ وَ اظْهِرْ بِالْحَقِّ قَائِمَهُمْ...، ١٤٧
- اللَّهُمَّ وَ لَا تَسْلُبْنَا الْيَقِينَ لِطَوْلِ الْأَمَدِ فِي غَيْبِهِ وَ انْقِطَاعِ خَبْرِهِ عَنَّا وَ لَا تَنْسِنَا ذِكْرَهُ وَ اِنْتِظَارَهُ...، ١٦٠
- اللَّهُمَّ وَ لِيَّكَ الْحُجَّةَ، فَاحْفَظْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ عَن يَمِينِهِ وَ عَن شِمَالِهِ...، ١٤٦
- الْمَغْفُودُونَ عَن فُرْشِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرِ فَيُضِيحُونَ بِمَكَّةَ...، ١٧٢
- الْمَهْدِي سَمِعَ بِالْمَالِ، شَدِيدٌ عَلَى الْعَمَالِ، رَحِيمٌ بِالسَّاكِينِ، ١٩٩
- الْمَهْدِيُّ مِنْ وُلْدِي، إِسْمُهُ إِسْمِي وَ كُنْيَتُهُ كُنْيَتِي، أَشْبَهُ النَّاسَ بِى خُلُقًا وَ خُلُقًا، ٥٢، ١٧١
- الهِى عَظْمَ الْبَلَاءِ وَ بَرِيحَ الْخِفَاءِ وَ انْكَشَفَ الْغِطَاءَ وَ انْقَطَعَ الرَّجَاءُ وَ ضَاقَتِ الْأَرْضُ وَ مُنِعَتِ السَّمَاءُ...، ١٥٦
- إِلَهِي لَا رُكْنَ لِي أَشَدُّ مِنْكَ فَارْوِ إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ، ٧٨

أما والله لَيَغِيْبَنَّ إِمَامَكُمْ سَنِيئاً مِنْ دَهْرِكُمْ...وَلَا دَمَعَنَّ عَلَيْهِ عَيْنُ الْمُؤْمِنِينَ، ۱۵۹
 إِنَّا غَيْرُ مُهْمَلِينَ لِمُرَاعَاتِكُمْ و لا نَاسِينَ لِذِكْرِكُمْ و لولا ذلك لَنَزَلَ بِكُمْ اللَّأْوَاءُ و اضْطَلَّكُمْ الْأَعْدَاءُ، ۱۳۸
 إِنَّ الرَّجْعَةَ لَيْسَتْ بِعَامَّةٍ و هِيَ خَاصَّةٌ لَا يَرْجِعُ إِلَّا مَنْ مَحَضَ الْإِيمَانَ مَحَضاً أَوْ مَحَضَ الشُّرْكَ مَحَضاً، ۱۸۱
 إِنَّ الْقَائِمَ مِنَّا مَنْصُورٌ بِالرُّغْبِ، مُؤَيَّدٌ بِالنُّصْرِ إِلَى أَنْ قَالَ فَعِنْدَ ذَلِكَ خُرُوجُ قَائِمِنَا...، ۱۷۱
 أَنَا وَلِيُّ لَكَ بَرِيٌّ مِنْ عَدُوِّكَ، فَالْحَقُّ مَا رَضِيْتُمُوهُ و الْبَاطِلُ مَا أَسْخَطْتُمُوهُ و الْمَعْرُوفُ مَا أَمَرْتُمْ بِهِ...، ۹۰
 إِنَّ أَهْلَ زَمَانٍ غَيْبِيَّةٍ، الْقَائِلِينَ بِإِمَامَتِهِ و الْمُتَنْظِرِينَ لِظُهُورِهِ أَفْضَلُ مِنْ أَهْلِ كُلِّ زَمَانٍ، لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ
 و تَعَالَى...، ۱۶۲

إِنْتظِرُوا الْفَرَجَ و لَا تَيَاسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ، فَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ...، ۱۶۲
 أَنْ رَجَعْتُمْ حَقُّ لَا رَيْبَ فِيهَا يَوْمَ لَا يَنْتَعُ نَفْساً إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنْتَ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْراً، ۸۲
 إِنَّ شَيْعَتَنَا خُلِقَتْ مِنْ شُعَاعِ أَنْوَارِنَا و بَقِيَّةِ طَيْبَتِنَا و قَدْ فَعَلُوا ذُنُوباً كَثِيرَةً اِتْكَالاً عَلَى حُبِّنَا و وِلَايَتِنَا، ۱۳۵
 إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ دَعَا النَّاسَ إِلَى أَمْرٍ جَدِيدٍ كَمَا دَعَا إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ و إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيباً...، ۲۰۹
 إِنَّكُمْ لَا تَرَوْنَ شَخْصَهُ و لَا يَحِلُّ لَكُمْ ذِكْرُهُ بِاسْمِهِ، ۱۲۸

إِنِّي سَلِمْتُ لِمَنْ سَالَمَكُمْ و حَرَبْتُ لِمَنْ حَارَبَكُمْ، ۱۰۷
 أَوَّلُ مَنْ يَرْجِعُ إِلَى الدُّنْيَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ فَيَمْلِكُ حَتَّى يَسْقُطَ حَاجِبَاهُ عَلَى عَيْنَيْهِ مِنَ الْكِبَرِ...، ۱۸۱
 أَيُّنَ بَقِيَّةُ اللَّهِ الَّتِي لَا تَخْلُوا مِنَ الْعِثْرَةِ الْهَادِيَةِ، ۱۹
 أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ كَافِراً، ۱۰۵

أَيَّامُ اللَّهِ ثَلَاثَةٌ، يَوْمَ يَقُومُ الْقَائِمُ و يَوْمَ الْكُرَّةِ و يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ۱۸۰
 أَيُّنَ الْمُتَنْظِرُ لِإِقَامَةِ الْأَمْتِ و الْعِوَجِ، أَيُّنَ الْمُرْتَجِي لِإِزَالَةِ الْجَوْرِ و الْعُدْوَانِ، ۱۶۰
 بِهِ...يُخْرَجُ ذُلُّ الرُّقِّ مِنْ أَعْنَاقِكُمْ، ۲۰۴
 جَدَّدَ بِهِ مَا امْتَحَى مِنْ دِينِكَ، ۷۱، ۱۹۱

جَعَلَهُمُ اللَّهُ حَيَاةً لِلنَّامِ و مَصَابِيحَ لِلظُّلَامِ و مَفَاتِيحَ لِلْكَلامِ و دَعَائِمَ لِلْإِسْلَامِ، ۳۸
 حُبُّ الْأَبْرَارِ لِلأَبْرَارِ ثَوَابٌ لِلأَبْرَارِ، و حُبُّ الْفُجَّارِ لِلأَبْرَارِ فَضِيلَةٌ لِلأَبْرَارِ، و، ۱۰۶
 خَاضَ إِلَى رِضْوَانِ اللَّهِ كُلُّ غَمْرَةٍ؛ دَرَاهِ رِضَايَ حَقِّ، دَرَاهِ دَرِيَايَ زُرْفِ نَارِاحَتِي فَرَوُ رِفْتِ، ۲۴
 ذُرْوَةُ الْأَمْرِ و سَنَامُهُ و مِفْتَاحُهُ و بَابُ الْأَشْيَاءِ و رِضَا الرَّحْمَنِ الطَّاعَةَ لِلْإِمَامِ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ...، ۱۰۳
 رَضِيْتُكَ يَا مَوْلَايَ إِمَاماً و هَادِيّاً و وَلِيّاً و مُرْشِداً لَا ابْتغى بِكَ بَدَلاً و لَا اتَّخَذَ مِنْ دُونِكَ وَلِيّاً، ۹۳
 سَمَى اللَّهُ الْمَهْدِيَّ الْمَنْصُورَ، ۴۴

شَهِدُ اللَّهَ و أَشْهَدُ مَلَائِكَتَهُ و أَشْهَدُكَ يَا مَوْلَايَ بِهَذَا ظَاهِرُهُ كِبَاطِنِهِ و سِرُّهُ كَعَلَانِيَتِهِ و أَنْتَ الشَّاهِدُ، ۹۳

صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَكْرَمِ أَوْلِيَانِكَ بِإِنجَازِ وَعْدِكَ وَ بَلَّغْهُمْ دَرَكَ مَا يَأْتُونَ مِنْ، ١٣٧
عُبِدَ اللهُ وَ بِنَا عُرِفَ اللهُ وَ بِنَا وَحَدَّ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ مُحَمَّدٌ حِجَابُ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى، ٦٢
عَرَبِضُ الْفَخْذَيْنِ عَظِيمُ مَشَاشِ الْمُنْكَبِينَ، ٢٠، ٢٣

عَزِيزٌ عَلَى أَنْ أَرَى الْخَلْقَ وَ لِأَثْرِي وَ لِأَسْمَعُ لَكَ حَسِيساً وَ لِأَنْجُوى...، ١٥٧

عَلَى مَعَ الْحَقِّ وَ الْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ وَ لَنْ يَنْفَرَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ١٠٨
عَلَيْهِ جُيُوبُ النَّورِ، تَتَوَقَّدُ بِشِعَاعِ ضِيَاءِ الْقُدْسِ، ٦٢

فَإِذَا أَدْنَتْ فِي ظَهْرِي، فَأَيُّدُنِي بِجُنُودِكَ وَ اجْعَلْ مَنْ، ١٢٠، ١٣٦

فَاطْمِرِ اللَّهُمَّ لَنَا وَلَيْتَكَ وَ ابْنَ بِنْتِ نَبِيِّكَ الْمُسَمَّى بِاسْمِ رَسُولِكَ حَتَّى لَا يَظْفَرَ...، ٧٦
فَاعْلَمُوا مَعَاشِرَ النَّاسِ أَنَّ اللَّهَ قَدْ، ١٠٤

فَالِإِمَامُ هُوَ الْمُتَجَبُّ الْمُرْتَضَى وَ الْهَادِي الْمُتَّجِي وَ الْقَائِمُ الْمُرْتَجَى، ٥٣

فَالْحَقُّ مَعَكُمْ وَ فِيكُمْ وَ مِنْكُمْ وَ الْبَيْكُم، ٢٢

فَإِنْ تَوَقَّيْتَنِي اللَّهُمَّ قَبْلَ ذَلِكَ، فَاجْعَلْنِي يَا رَبِّ فِيمَنْ يَكْرَهُ فِي رَجْعَتِهِ وَ يَمْلِكُ فِي دَوْلَتِهِ...، ١٧٩
فَإِنَّكَ اللَّهُمَّ قُلْتَ وَ قَوْلُكَ الْحَقُّ، ٧٧

فَإِنَّهُ (الْقَائِمُ) يُقَسِّمُ بِالسَّوِيَّةِ وَ يَعْدِلُ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ الْبِرِّ مِنْهُمْ وَ الْفَاجِرِ...، ٢٠٥

فَأَيُّدِ اللَّهُمَّ الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّكَ وَ عَدُوِّ أَوْلِيَانِكَ فَأَضْبَحُوا طَاهِرِينَ وَ إِلَى الْحَقِّ دَاعِينَ، ٩٣، ١٢٠
فَتَوَقَّعُوا الْفَرَجَ صَبَاحاً وَ مَسَاءً، ١٦٢

فَعَجَّلَ اللهُ فَرَجَكَ وَ سَهَّلَ مَخْرَجَكَ وَ قَرَّبَ زَمَانَكَ وَ كَثَّرَ أَنْصَارَكَ وَ أَعْوَانَكَ وَ أَنْجَزَ لَكَ مَا، ٨١

فَفَرَّجْ عَنَّا بِحَقِّهِمْ فَرَجاً عَاجِلاً قَرِيباً كَلَمَحِ الْبَصْرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ، ١٤٣

فَلَوْ تَطَاوَلَتْ الدُّهُورُ وَ تَمَادَتْ الْأَعْمَارُ، لَمْ أَزِدْ فِيكَ إِلَّا بِقِيناً وَ لَكَ إِلَّا وَ عَلَيْكَ إِلَّا مُتَكِلًا، ١٦٠
كُنْتَ لِلْمُؤْمِنِينَ كَهْفًا وَ حِصْنًا وَ قَنَّةً رَاسِيًا، ٤٣

لَا يُظْهَرُ الْمَهْدِيُّ إِلَّا عَلَى خَوْفٍ شَدِيدٍ... وَ اخْتِلَافٍ شَدِيدٍ بَيْنَ النَّاسِ وَ تَشْتَبِ فِي دِينِهِمْ...، ١٥٨

لَا يَكُونُ الْأَمْرُ الَّذِي تَنْتَظِرُونَهُ حَتَّى يَبْرَأَ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ وَ يَنْقُلَ بَعْضُكُمْ فِي وُجُوهِ بَعْضٍ...، ١٥٨، ٢٠٢

لَقَدْ تَقَمَّصَهَا ابْنُ أَبِي قُحَافَةَ وَ إِنَّهُ لَيَعْلَمُ أَنَّ مَحَلِّي مِنْهَا مَحَلُّ الْقُطْبِ مِنَ الرَّحَى، ٢٥

لَوْ لَمْ يَتَّقِ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ وَاحِدٌ لَطَوَّلَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى تَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِي...، ١٩٨

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِكُرَّتِنَا وَ لَمْ يَسْتَجِلْ مَثَعُنَا، ١٨١

لَيْسَ يُحْيِيهَا بِالْقَطْرِ وَ لَكِنْ يَبْعَثُ اللهُ عَزَّوَجَلَّ رِجَالاً فَيُحْيُونَ الْعَدْلَ...، ١٩٨

لَيَعِدَنَّ أَحَدُكُمْ لَخُرُوجِ الْقَائِمِ وَ لَوْ سَهَمًا فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا عَلِمَ ذَلِكَ مِنْ نَبِيِّهِ...، ١٥٤

- مَنْ تَرَانَا وَتَرَيْكَ وَقَدْ نَشَرْتَ لِيَاءَ النَّصْرِ تُرَى أْتَرَانَا نَحْفُ بِكَ وَوَأَنْتَ تَأْمُ الْمَلَأُ...، ۱۹۰
 مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي مِثْلُ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَى وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ، ۲۸
 مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ وَابْتِغَضَ لِلَّهِ وَأَعْطَى لِلَّهِ وَمَتَعَ لِلَّهِ فَهُوَ مِمَّنْ كَمَّلَ إِيْمَانَهُ، ۱۰۶
 مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ فَلْيَنْتَظِرْ وَلْيَعْمَلْ بِالْوَرَعِ وَمَحَاسِنِ الْإِخْلَاقِ وَهُوَ مُتَنْظِرٌ...، ۱۶۲
 مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ وَهُوَ مُتَنْظِرٌ لِهَذَا الْأَمْرِ كَمَنْ هُوَ مَعَ الْقَائِمِ فِي فُسْطَاطِهِ...، ۱۶۲
 مَوْلَايَ أَنْتَ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ وَالْمُحَبَّةُ الْوَاضِحَةُ وَالنُّعْمَةُ السَّابِقَةُ وَالْبُرْهَانُ الْمُنِيرُ، ۵۶
 مَوْلَايَ فَإِنْ أَدْرَكْنِي الْمَوْتُ قَبْلَ ظُهُورِكَ فَإِنِّي أَتَوَسَّلُ بِكَ وَبِأَبَائِكَ الطَّاهِرِينَ إِلَى اللَّهِ...، ۱۷۸
 نَحْنُ الشُّعَارُ وَالْأَصْحَابُ وَالسُّدَنَةُ وَالْأَبْوَابُ وَلَا تُؤْتَى الْبُيُوتُ إِلَّا مِنْ أَبْوَابِهَا، ۱۸
 نَحْنُ الْكَلِمَاتُ، ۷۷
 نَحْنُ الْكَلِمَاتُ؛ أَنْ كَلِمَاتِي كَمَا قَرَأَ إِشَارُهُ مِى كَنْدِ مَائِمِ، ۴۲
 نَحْنُ دُعَاةُ الْحَقِّ وَائِمَّةُ الْخَلْقِ وَالسِّتَةُ الصُّدُوقِ مَنْ أَطَاعَنَا مَلَكَ وَمَنْ عَصَانَا هَلَكَ، ۴۴
 نَحْنُ شَجَرَةُ النَّبُوَّةِ وَبَيْتُ الرَّحْمَةِ وَمَقَاتِيحُ الْحِكْمَةِ وَمَعْدَنُ الْعِلْمِ، ۶۵
 نَحْنُ وَجْهُ اللَّهِ، ۳۴، ۴۹
 وَأَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ يَا رَبِّ بِإِمَامِنَا وَمُحَقِّقِ زَمَانِنَا الْيَوْمِ الْمُوعودِ وَالشَّاهِدِ الْمَشْهُودِ وَالنُّورِ الْأَزْهَرِ وَ، ۹۴
 وَاجْعَلْنَا يَا رَبِّ مِنْ أَغْوَانِهِ وَمُقَوِّبَةِ سُلْطَانِهِ وَالْمُؤْتَمِرِينَ لِأَمْرِهِ وَالرَّاضِينَ بِفِعْلِهِ...، ۱۵۳
 وَاجْعَلْنِي اللَّهُمَّ مِنْ أَنْصَارِهِ وَأَغْوَانِهِ وَأَتْبَاعِهِ وَشِيَعَتِهِ وَأَرِنِي فِي آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ...، ۱۵۲
 وَاجْعَلْنِي مِمَّنْ... وَبِكِرِّي فِي رَجْعَتِكُمْ وَبِمَلِّكَ فِي دَوْلَتِكُمْ وَبِشَرَّفِي فِي عَافِيَتِكُمْ...، ۱۷۹
 وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُسْتَشْهِدِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ طَالِعاً غَيْرَ مُكْرَهٍ فِي الصَّفِّ الَّذِي نَعَتَ أَهْلَهُ...، ۸۵
 وَاجْمَعْ لَهُ شَمْلَهُ وَأَكْمِلْ لَهُ أَمْرَهُ، وَأَصْلِحْ لَهُ رَعِيَّتَهُ، وَثَبِّتْ رُكْنَهُ، وَأَفْرِغِ الصَّبْرَ مِنْكَ عَلَيْهِ...، ۱۷۰
 وَاشْدُدِ اللَّهُمَّ وَطَأْتِكَ عَلَى مُعَانِدِيهِ وَاحْرُسْ مَوَالِيَهُ وَزَائِرِيهِ، ۹۱
 وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِنْ اتَّبَعْتُمْ طَالِعَ الْمَشْرِقِ سَلَكَ بِكُمْ مِنْهَاجَ الرَّسُولِ فَتَدَاوَيْتُمْ...، ۲۱۴
 وَأَكْمَلْ ذَلِكَ بِإِيْتِهِ م.ح.م.د. رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ، ۶۶
 وَالْحَقُّ مَعَكُمْ وَفِيكُمْ وَمِنْكُمْ وَإِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ أَهْلُهُ وَمَعِدْنُهُ، ۱۰۸
 وَإِمَامَتَنَا أَمَانًا مِنَ الْفُرْقَةِ، ۲۰۲
 وَامْنٌ عَلَيْنَا بِرِضَاؤِهِ وَهَبْ لَنَا رَأْفَتَهُ وَدُعَاؤَهُ وَخَيْرَهُ مَا تَنَالُ بِهِ سَعَةً مِنْ رَحْمَتِكَ وَفَوْزاً عِنْدَكَ، ۱۳۵
 وَإِنْ حَالَ بَيْنِي وَبَيْنَ لِقَائِهِ الْمَوْتُ الَّذِي جَعَلْتَهُ عَلَى عِبَادِكَ حَتْمًا...، ۱۷۸
 وَانصُرِ الْحَقَّ وَأَزْهِقِ الْبَاطِلَ إِنْ الْبَاطِلَ كَانَ زَهْوَقًا، ۷۸

وَ اهْدِنَا بِهِ لِمَا اخْتَلَفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِاِذْنِكَ اِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ اِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ، ٧٥
 وَ اَبْدِلْهُ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِ اَمْنًا يَتَّبِعُكَ لَا يَشْرِكُ بِكَ شَيْئًا، ٧٩
 وَ اَرِهْ مَا يُحِبُّ وَ تَقَرَّبْ بِهِ عَيْنَهُ فِي نَفْسِهِ وَ فِي ذُرِّيَّتِهِ وَ، ١٢١، ١٤٦
 وَ اَشْهَدُ... اَنْ رَجَعْتُمْ حَقُّ لَارِيبَ فِيهَا يَوْمَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ اَمَنَتْ مِنْ قَبْلُ...، ١٧٨
 وَ اَظْهَرِ بِهِ الْعَدْلَ وَ اَيَّدَهُ بِالنُّصْرِ وَ انصُرْ بِهِ وَ اخذْ خاذِلِهِ وَ اقصمِ قاصِمِهِ...، ١٧٠
 وَ اَظْهَرِ مَعَالِمَهُ، وَ ثَبَّتْ قَوَاعِدَهُ، وَ اعَزَّ نَصْرَهُ وَ اَطْلَعَ عَمْرَهُ...، ١٤٩
 وَ اعِنَا عَلَى تَادِيَةِ حُقُوقِهِ اِلَيْهِ وَ الاجْتِهَادِ فِي طَاعَتِهِ وَ اجْتِنَابِ مَعْصِيَتِهِ...، ١٥٢
 وَ اَقِمْ بِهِ كِتَابَكَ وَ حُدُودَكَ وَ شَرَائِعَكَ وَ سُنَنَ رَسُوْلِكَ صَلَوَاتِكَ اَللّٰهُمَّ عَلَيَّ وَ اٰلِهِ...، ١٩٤
 وَ اكثِرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَاِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ، ٣٧
 وَ اَنْتَظِرْ ظُهُورَكَ وَ ظُهُورَ الْحَقِّ عَلَى يَدَيْكَ، ١٦٠
 وَ بِنَا عِرْفَ اللّٰهِ وَ بِنَا وَحَدَّ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى، وَ، ٦٥
 وَ تَشْرِقُ الْاَرْضَ بِنُورِهِ وَ يَبْلُغُ سُلْطَانَهُ الْمَشْرِقَ وَ الْمَغْرِبَ، ٢٠٦
 وَ تَوْتُونَ الْحِكْمَةَ فِي زَمَانِهِ حَتَّى اَنْ الْمَرَاةَ لَتَقْضِي فِي بَيْتِهَا بِكِتَابِ اللّٰهِ وَ سِنَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ، ٢١٠
 وَ جَعَلَهُ حُجَّةً عَلَى اَهْلِ عَالَمِهِ وَ ضِيَاءً لِاَهْلِ دِينِهِ وَ الْقِيَمَ عَلَى عِبَادِهِ...، ٦٣
 وَ صَلَّى عَلَى وِلِيِّكَ وَ وُلَاةِ عَهْدِهِ وَ الْاَنْمَةِ مِنْ وُلْدِهِ وَ مَدُّ فِي، ١٢٠
 وَ قَتِي عَذَابٍ وَ سَخْتِي بَنِي اِسْرَائِيلَ طَوْلَ كَشِيدٍ، جَهْلَ رُوزِ بَهْ دَرِگَاهِ خَدَاوَنْدِ گَرِبِه وَ نَالِهْ كَرْدَنْد...، ١٥٠
 وَ قَدْ اَتَكَلْتُ عَلَى شَفَاعَتِكَ وَ رَجَوْتُ بِمَوَالِيَتِكَ وَ شَفَاعَتِكَ مَخَوِّ ذُنُوبِي وَ سِتْرِ عُيُوبِي وَ مَغْفِرَةً، ٩٠
 وَ قُوَّهُ بِقُوَّتِكَ وَ اَزِدَّهُ بِمَلَائِكَتِكَ وَ وَاٰلِ مَنْ وَاٰلِهِ وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ، ٩١
 وَ مَنْ خَالَفَكُمْ فَالنَّارُ مَثْوِيَةٌ وَ مَنْ جَحَدَكُمْ كَافِرٌ وَ مَنْ، ١٠٥
 وَ نَحْنُ بَابُ اللّٰهِ وَ نَحْنُ لِسَانُ اللّٰهِ وَ نَحْنُ وَجْهُ اللّٰهِ وَ نَحْنُ عَيْنُ اللّٰهِ فِي خَلْقِهِ، ٣٤
 وَ وَعْدَتُهُ اَنْ تَجْمَعَ بِهِ الْكَلِمَ وَ تُفْرَجَ بِهِ عَنِ الْاُمَّمِ، وَ تُنِيرَ بِعَدْلِهِ الظُّلْمَ، وَ تُطْفِئُ بِهِ نِيرَانَ الظُّلْمِ...، ١٨٣
 وَ يُسَوِّي بَيْنَ النَّاسِ حَتَّى لَا تَرَى مُتَحَاجًا اِلَى الزَّكَاةِ، ٢٠٥
 وَ يَهْلِكُ عَلَى يَدِهِ كُلُّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ، ١٩٩، ٦٩
 هَلِ الْاِيْمَانُ اِلَّا الْحُبُّ وَ الْبَغْضُ، ١٠٦
 هَلِ اِلَيْكَ يَا بَنَ اَحْمَدَ سَبِيْلٌ فَتَلْقَى...مَتَى تَرَانَا وَ تَرِيكَ، ١٢٧
 يَا مُحَمَّدَ هُوَلَاةٍ خُلَفَائِي وَ حُجَجِي فِي الْاَرْضِ وَ خُلَفَاءِكَ وَ اَوْصِيَاءِكَ مِنْ بَعْدِكَ فَطُوبَى لِمَنْ اَحَبَّهُمْ
 وَ الْوَيْلُ لِمَنْ اَبْغَضَهُمْ، ٢٣

- یا مَنْ لَا إِلَهَ سِوَاهُ يَا مَنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَا، ۸۰
- یا مَنْ يُخَلِّفُ الْمَيْعَادَ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي وَاجْمَعْ لِي أَصْحَابِي وَصَبِّرْهُمْ وَانصُرْنِي عَلَى أَعْدَائِكَ، ۱۳۶
- یا مولای یا صاحب الزمان صلوات الله علیک وعلی آل بیتک، ۱۲۲
- یا مولای یا صاحب الزمان صلوات الله علیک وعلی آل بیتک هذا یوم الجمعة...، ۱۶۹
- یا وصی الحسن و الخلف الحجة أیها القائم المنتظر المهدي...، ۸۹
- يُحَرِّمُ حَرَامَ اللَّهِ وَ يُقِيمُ حُدُودَ اللَّهِ وَ يَذُبُّ عَنِ دِينِ اللَّهِ...الامام المظهر من الذنوب و المبرأ عن العيوب، ۶۱
- يَحْزَنُ لِفَقْدِهِ أَهْلُ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ. كَمِ مِنْ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ مُتَأَسِّفٍ مُتَلَهِّفٍ حَبْرَانِ حَزِينٍ لِفَقْدِهِ، ۱۵۹
- يُخْرِجُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ مِنْهُ عَوْثٌ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ غِيَاثُهَا وَ عِلْمُهَا وَ نُورُهَا وَ فَضْلُهَا وَ حَكْمَتُهَا، ۳۷
- يَخْرُجُ أَنَاسٌ مِنَ الْمَشْرِقِ، فَيُؤْتِنُونَ لِلْمَهْدِيِّ سُلْطَانَهُ، ۱۷۳
- يَقُومُ الْقَائِمُ... عَلَى الْعَرَبِ شَدِيدًا، لَيْسَ شَأْنُهُ إِلَّا السَّيْفُ...و لَا يَأْخُذُهُ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَائِمٌ، ۱۹۹

- آراء را پیرو قرآن قرار می دهد؛ پس از آن که قرآن را پیرو آراء قرار داده بودند، ۷۰
- آرزومندان به آرزویشان نرسیدند و شتابزدگان هلاک گشتند و تسلیم شدگان نجات یافتند و به سوی ما باز خواهید گشت، ۱۵۵
- آسمان بارانش را می بارد و زمین گیاهش را می رویاند... تا جایی که زنی از عراق تا شام راه می پیماید و جز بر گیاه قدم نمی گذارد، ۴۴
- آفتابی فروزان است، آسمانی سایه بخش است، زمینی گسترده است، چشمه ای جوشنده است و غدیر برکه و باغ مصفاست، ۴۴
- آنان که زمان او را دریابند، در روزگارش حاضر باشند و سخنش را بشنوند از طوبی پاداش دارند، ۴۵
- آن را ندیده اند، چه انسانهای خوب، چه انسانهای بد، آسمان بر آنها همواره می بارد و زمین چیزی از رویدنی رادر خود نگه نمی دارد، ۲۷
- آن زمان که پیامبر به معراج رفتند، بازنگشتند مگر این که خدا ایشان را بر آنچه بوده و خواهد بود آگاه ساخت، ۶۷
- آن زمان که فتنه ها آشکار شوند و بعضی از شما بعضی دیگر را غارت کنند...، ۱۷۳
- آن گاه که امام قائم پیاخیزد، کینه ها و بخل ها از قلب های بندگان خدا می رود، ۲۰۴
- آن گاه که قائم قیام کند، دولت باطل نابود خواهد شد، ۲۰، ۲۲
- آن ها آل محمد هستند که خدا مهدی آنها را بعد از تلاش های فراوان آنان برمی انگیزد، ۲۰۷، ۲۶

- آیا چنین هست که یکی از این گروه بیاید و آنچه نیاز دارد از جیب دیگری بردارد، ۲۱۴
- آیه این چنین نازل نشده است. چون بهترین امت قاتل...، ۱۰۹
- آیه درباره قائم آل محمد و اصحابش نازل شده که خدا آنها را دوست دارد، ۶۲
- ابابصیر (ابا محمد) آن زمان که قائم پیا خیزد، دعوت جدیدی را آغاز می‌کند...، ۲۰۹
- از امامان اهل بیت روایت شده که این آیه درباره مهدی آل محمد است...، ۲۰۸
- اسلام شروع شد در حالی که غریب بود، و دوباره غریب می‌شود، پس خوشا به حال غریبان، ۲۰۹
- اگر شب قدر از بین برود قرآن هم از بین می‌رود، ۶۷
- اگر شیعیان ما که خدا به آنها در راه اطاعت از تو توفیق دهد، قلبهایشان در وفا به عهد هماهنگ بود، ۱۳۰
- اگر شیعیان ما که خداوند آنان را در اطاعتش یاری دهد...، ۱۱۱
- اگر مایل هستی دعا کنم و اگر مایل هستی صبر کن که این بهتر است، ۹۵
- اگر نبودند کسانی از عالمان که پس از غیبت قائم شما به او دعوت کنند...، ۱۵۴
- امام آب گوارایی است برای تشنگان. ابری است بارنده... پدري است مهربان، برادری است دلسوز...
دفاع کننده از حقوق الهی است، ۲۱
- امام، آنان را تا آخرین نفرشان می‌کشد، سپس به کوفه داخل می‌شود و هر منافق، ۷۰
- امامان پس از من دوازده نفرند. ای علی، اولین آنها تو هستی و آخرین آنها قائمی است...، ۲۰۶
- امامان هدایتگر پس از تو (یعنی رسول خدا) و خزانه دار علم من پس از تو اند...، ۶۵
- امام حجة بن الحسن همه قاضیان خلافتکار را کنار می‌زند و دست سازشکاران را کوتاه می‌نماید...، ۱۹۹
- امام حلال و حرام خدا را بیان می‌کند و حدود خدا را برپا می‌کند و از دین خدا دفاع می‌کند و با حکمت و پند نیک و دلیل آشکار به راه خدا دعوت می‌کند، ۲۷
- امام عصر (عج) از بین مردم عبور می‌کند و در بازارهای آنها راه می‌رود و بر فرشتگان قدم می‌گذارد؛ ولی مردم او را نمی‌شناسند، ۲۲
- امام قائم دو غیبت دارد. در یکی از آنها، در مراسم حج شرکت می‌کند، مردم را، ۱۲۹
- امام مانند آفتاب در عالم طلوع می‌کند و بر افقی قرار می‌گیرد که دست و دیده مردم بدان نرسد، ۲۱، ۳۰
- امام ماه تابنده، چراغ فروزنده، نور برافروخته و ستاره راهنما در تاریکی شبها و بیابانهای تنها و گرداب دریاهاست، ۳۲، ۳۹
- امام معصوم، تأیید شده خدا، موفق و مورد عنایت خدا، و از خطاها و لغزشها در امان است، ۵۱

امام مونسی است یاور، پدری است مهربان، برادری است دلسوز، پناه بندگان خدا در هنگام ترس و پیش آمدهای بد است، ۲۷

امام مهدی در لحظه تولد دهان به سخن گشود...، ۱۹۸

امام مهدی هیچ بنده‌ای را فروگذار نمی‌کند مگر این‌که او را می‌خرد و آزاد می‌کند...، ۱۹۸

امام، یادگاری است از آدم... برگزیده خاندان، ۶۳

امر مرا به انجام برسان و در فرجم تعجیل فرما و مرا کفایت فرما و عافیت عطا کن و حوائج مرا برآور، ۴۵

انوار علی و فرزندانش تا امام دوازدهم را در عرش خدا دیدم و دیدم، ۴۳

او امینی است بار و پدری است مهربان و برادری است دلسوز و پناه و یاور بندگان خداست در ترس و پیشامدهای بد، ۳۶

او پس از سختی بسیار و آزمایش‌های طولانی و هراس و ترس، غمها را از شیعمایش بر طرف می‌سازد، ۳۷

او، در گرفتاریهای سخت محل پناه و مراجع بندگان است، ۴۰

اوصیای پیامبر درهای خداوند عز و جل برای توجه به اویند و اگر آنها نبودند خدای عز و جل شناخته نمی‌شد، ۶۵

او کسی است که فرمان داد رسولش را به وصیت و ولایت علی که دین حق است، ۳۳

اولین چیزی که امام زمان به آن سخن می‌گوید، این آیه است، ۱۹

او هر مشرک و متجاوز را خواهد کشت، ۱۹

او، همان شخص برگزیده و پسندیده و رهبر و محرم اسرار است... خدایش به دانش خود برگزید و برای طهارت و پاکی او را انتخاب کرد، ۳۳

او، یگانه روزگار خود است. کسی با او برابر نیست و دانشمندی او را مانند نیست. جایگزین ندارد، مانند و نظیر ندارد، ۳۰

اهل بیت کسانی‌اند که رسول خدا در مورد آنها فرموده است: من بین شما دو چیز گران‌بها باقی می‌گذارم، ۸۴

ای آبان، خداوند ۳۱۳ مرد را در این مسجد (مسجد الحرام) بیاورد...، ۱۷۱

ای احمد بن اسحاق، او در این امت بسان خضر و ذوالقرنین است...، ۱۵۰

ای زمیله، دیدم به خودت می‌پیچیدی!، ۱۳۹

ای زمیله، هیچ مؤمنی بیمار نمی‌شود مگر این‌که ما هم در بیماری او بیمار می‌شویم...، ۱۳۹

- ای زمیله، هیچ مؤمنی در شرق و غرب زمین از ما غایب نیست، ۱۳۹
- ای علی، اگر ما نبودیم، خدا آدم، حوا، بهشت، جهنم، آسمان و زمین را نمی آفرید، ۲۷، ۱۰۱
- ای علی، تو حجت خدا و باب الهی و خیر بزرگ هستی، ۵۷
- ای مالک بن حمزه، در چه حالی خواهی بود، آن گاه که شیعیان به اختلاف دچار شوند؟ ۲۰۲
- ای مفضل، به راستی برای ما در هر شب جمعه سروری است، ۳۵
- این آیه جاری است درباره ما اهل بیت تا روز قیامت و در هر عصری امامی از ما خواهد بود، ۸۱
- این آیه درباره امام قائم و اصحاب آن حضرت نازل شده است، ۸۰
- این آیه درباره قائم آل محمد نازل شده است. هر گاه که خروج کند معمم شود، ۸۱
- این آیه در شأن آل محمد است تا آخر امامان...، ۶۸
- این آیه در شأن آل محمد ۶ است تا آخر امامان: و مهدی و اصحاب او. خدای تعالی ایشان را مالک مشرق و مغرب زمین می گرداند و دین حق (اسلام) را ظاهر می کند و بدعت و باطل را محو می کند، ۳۹
- اینان به خدا سوگند شیعه ما هستند...، ۲۰۸
- این عهد، عهد و پیمان آدم درباره حضرت رسول و امامان بعد از او بود که آدم آن را ترک کرد، ۱۱۵
- این کلمه ها همان کلمه هایی است که حضرت آدم از خدای تعالی فرا گرفت (نام ۵ تن آل عبا) و خدا به وسیله آنها توبه اش را پذیرفت، ۷۷
- این که لوط به قومش گفت: ای کاش در برابر شما نیرویی داشتم، ۷۸
- این وعده مربوط به شیعیان ما اهل بیت است و این وعده به دست، ۵۰
- بار دیگر به اسلام دعوت کند و آنها را به امری که از بین رفته و بیشتر مردم از آن جدا گشته و به گمراهی افتاده اند هدایت فرماید، ۷۱
- باید که قدرتمندان از شما ضعیفان را یاری دهند، و ثروتمندان بر فقیران عطفوت نمایند، ۱۱۱
- برای خداوند عزوجل نشانه و خیری بزرگ تر از من نیست، ۵۷
- برای هر دانشی باب گویایی، هر کس آن را شناخت چه خوش شناخت و هر که آن را ندانست چه بد که ندانست آن سبب رسول خدا ما هستیم، ۲۸
- بر چهره گندمگونش از بیداری شبها زردی نیز عارض می شود، ۳۲
- بسیار دعا کنید برای تعجیل فرج که آن فرج شماست، ۱۵۰

- به خدا سوگند آنها شیعیان ما هستند. خدا این کار را به دست مردی از ما انجام خواهد داد و اوست، ۸۰
- به خدا قسم ما راه مستقیم هستیم، ۵۵
- به خدا قسم همه علم کتاب نزد ماست، ۱۰۲
- به درستی که بهترین و واجب‌ترین فریضه‌ها بر انسان شناخت، ۱۱۲
- به راستی امامت اندازه‌ای فراتر و مقامی والاتر و موقعی بالاتر و آستانی منبع‌تر و عمقی فروتر از آن دارد که مردم با عقل خود بدان رسند، ۱۹
- به راستی خدا پیمان شیعیان ما را به ولایت ما گرفته است در حالی که ذر بودند، ۱۱۴
- به شما نشان خواهد داد که عدالت بر اساس سیره رسول الله چیست و احکامی که از کتاب و سنت فراموش شده زنده می‌کند، ۲۶
- به من از خداوند ندا رسید که اینان اولیا و دوستان و برگزیدگان و حجت‌های من بر بندگان سپس از تواند، ۲۱
- پدرم فدای آن‌که شبش را با مراقبت ستارگان و در حال رکوع و سجود می‌گذراند، ۶۰
- پدرم فدای فرزندی بهترین کنیزان (امام قائم) که ستمکاران و بدکاران را خوار و ذلیل خواهد کرد و جام زهرآگین به کامشان خواهد ریخت ریخت و با شمشیر و کشتاری فراگیر با آنان برخورد خواهد کرد، ۶۹
- پس از این شبهه‌ای شما را خواهد رسید که بدون نشانه دیده شدنی و امام هدایت‌کننده‌ای خواهید ماند و از آن نجات نمی‌یابد، ۱۱۰
- پیامبر اسلام دوازده اسم دارد که پنج نام آن (محمد، احمد، عبدالله، یس، ن) در قرآن است، ۵۸
- پیامبر گرامی اسلام در شب معراج از نام اوصیای خود سؤال می‌نماید، خدا می‌فرماید، ۴۸
- تاهی نمی‌کنیم و یاد شما را فراموش نمی‌کنیم. اگر غیر از این بود گرفتاریها بر شما فرود می‌آمد و دشمنانتان شما را درهم می‌شکستند، ۲۹
- چنین بگوید: یا الله یا رحمن یا رحیم یا مقلب القلوب ثبت قلبی علی دینک، ۱۱۰
- چون او، غیبت طولانی دارد و زمانش به درازا می‌کشد و انسانهای مخلص منتظر قیام اویند، ۱۷
- چون پیامبر دوره نبوت خود را به پایان برد و ایام عمر خویش را به پایان رسانید، خدا به او وحی کرد، ۴۰
- چون حضرت قائم برخیزد، مردم را به اسلام تازه بخواند... او را قائم نامیده‌اند چون قیام به حق می‌کند، ۳۹
- چون قائم آل محمد قیام کند در میان مردم به حکم حضرت داود حکم می‌فرماید. نیازی به شاهد و بیته ندارد. خدای تعالی او را الهام می‌کند، پس به علم خود حکم می‌فرماید، ۳۱
- چون قائم خاندان محمد پیاخیزد...، ۲۰۰

چون مهدی قیام کند هیچ یهودی و مسیحی و هیچ پرستشگر غیر خدای متعال باقی نمی ماند، مگر این که به او ایمان می آورد...، ۲۱۴

چه بسیار زن و مرد مؤمنی که در وقت فقدان «ماءِ معین»، یعنی حضرت حجت متأسف و حیران و محزوناند، ۱۵۱

حق آن چیزی است که شما آن را پسندیده اید و باطل آن است که شما از آن خشمگین و متنفرید، ۱۰۷
حق را بشناسید، سپس اهلش را خواهید شناخت، ۱۰۸

خدا از پیامبران پیمان گرفت و به ایشان فرمود: آیا من پروردگار شما نیستم، ۵۰

خدا با دست تو کمر ستمگران را می شکند، شعائر دین را باز می گرداند، آفاق جهان را روشن می سازد...، ۲۱۲

خدا بر جهانیان و برتر و سالار مؤمنین و رهبران شریف انسانهای نورانی و سرور مسلمین هستیم. ما موجب امنیت و آسایش اهل زمینیم، ۱۰۰

خدا به شما آنچه به هیچ یک از جهانیان نداده، بخشیده است...، ۵۴

خدا چهارده نور را چهارده هزار سال پیش از آفرینش، آفرید که آنها ارواح ما بودند، ۶۸
خدا دو علم دارد؛ علمی که جز خود نداند و علمی که به فرشتگان و رسولان آموخته باشد. آنچه به فرشته ها و رسل آموخته، ما آن را می دانیم، ۳۵

خدا فرمود:... به وسیله قائم شما، زمین خود را با تسبیح و تقدیس و تهلیل و... آباد می کنم و آن را از پلیدی دشمنان پاک می سازم، ۴۷، ۵۱

خدا ما را آفرید و خوش آفرید و صورت گری کرد و زیبا، ۵۹

خدا ما را پاک کرده و مقام عصمت داده و ما را گواهان آفریدگانش و حجت در زمین قرار داده است، ۶۰
خدا مردی از اهل بیت مرا خواهد برانگیخت تا دنیا را پر از عدل و داد کند، همان گونه که از ستم پر شده است، ۳۴

خداوند به وسیله قائم و به دست او شرق و غرب عالم را فتح می کند، ۳۰

خداوند تبارک و تعالی از هنگامی که آدم را آفرید...، ۱۵۰

خداوند رحمت کند بنده ای که با را نزد مردم محبوب نماید و ما را در معرض دشمنی و کینه توزی آنان قرار ندهد...، ۱۵۶

خداوند عزوجل امامان را ستون های زمین ساخته تا مبادا به اهل خود بلرزد. آنها پایه ها و اساس اسلام و

راهدار سبیل خدایند، ۳۵

خداوند عزوجل دو علم دارد...، ۵۵

خدایا، وعده خویش را درباره من به انجام برسان و از دشمنانم به دست من انتقام بگیر، ۴۵
خدای تعالی به سبب ایشان آسمان را از سقوط بر زمین نگاه می‌دارد؛ مگر آنکه خود اذن دهد و به
وسیله آنان است که زمین را از اضطرابِ افکندن ساکنانش باز می‌دارد، ۳۲

خدای عزوجل به هیچ دوست خود که جانش را به اطاعت و...، ۱۵۵

خشم خدا و تأسف او مانند ما نیست. او اولیایی برای خویش آفریده است که خشم و رضا دارند...، ۸۴
خلافت از جانب خدا و رسول خدا و مقام امیر المومنین و میراث حسن و حسین است... امامت زمام
دین و نظام مسلمین و عزت مؤمنین است، ۳۱

خوشا به حال کسی که قائم اهل بیت مرا درک نماید...، ۱۵۵

در آخر الزمان مردی از فرزندان من قیام می‌کند با پوست سفید و مایل به سرخ، اندام درشت، شانه‌های
قوی و قدرتمند، ۴۳

در آخر الزمان و شدت روزگار و جهالت مردمان، خدا مردی را برمی‌انگیزد که او را با فرشتگانش تأیید
می‌کند، ۲۱۲

در آن دوران حتی زنی ناتوان، از مشرق به سوی مغرب می‌رود و هیچکس مانع او نمی‌شود، ۲۱۱

در اندام جوان، چشمهای درشت و زیبا، ابروهای کشیده و... بر طرف راست صورتش خالی است، ۴۰
درباره بنی فلان سه آیه نازل شده است: خدای عزوجل فرمود: تا آن‌گاه که زمین از خرمی و سبزی بخود
زیور بسته و آرایش کرده است، ۷۷

در حضور پیامبر از محکم‌ترین دستاویزهای ایمان سخن به میان آمد، ۱۰۶

در زیر عرش خدا با انوار تابناک امامان برخورد کردم که نور امام دوازدهم هم در میان آنها چون
ستاره‌های درخشان می‌درخشید، ۳۱

در قائم سنت‌هایی از هفت پیامبر وجود دارد...، ۴۸

دو رکعت نماز به جای آورد و خدا را بخواند و خدا او را پاسخ دهد و هم و غم را از او برطرف سازد و
او را خلیفه زمین قرار دهد، ۳۳

راه و روش او چون پیامبر است؛ یعنی هر چه پیش از او باشد ویران می‌کند، چنان‌که پیامبر نظام جاهلیت
را ویران ساخت و اسلام را از نو می‌سازد و آموزش می‌دهد، ۷۱

رسول الله است که برترین فرورفتگان (راسخان) در دانش است. خدای عزوجل به او آموخته است و هر چه از تنزیل، ۵۵

رسول خدا بپیم‌دهنده است و در هر دورانی از ما هادی و رهبری است، ۵۴
رسول خدا در این آیه مصداق همان انبیاست و ما در این آیه صدیقون و شهداییم و شما شیعیان صالحون هستید، ۶۴

رسول خدا فرمود: خوشا به حال کسی که قائم اهل بیت را درک نماید...، ۱۵۱

روز پیروزی روزی است که دنیا به روی حضرت قائم گشوده می‌شود...، ۱۶۱، ۲۰۶

زمانی که حضرت مهدی قیام کند زمینی باقی نمی‌ماند مگر...، ۲۵

زمانی که قائم به پا خیزد، این آیه را خطاب به مردم تلاوت می‌کند، ۱۳۸

زمین را از هر انسان نیرنگ‌باز پاک می‌کند، ۷۰

زندگی موجودات دریایی به آب وابسته است. اگر باران نبارد فساد در خشکی و دریا به وجود می‌آید و آن هنگامی است که گناهان و نافرمانی‌ها زیاد شود، ۸۲

سبحان الله! آیا دوست ندارید که خدای بزرگ حق و عدالت را در آبادی‌ها آشکار سازد و حال عموم مردم را بهبود بخشد...، ۲۱۵

سختی را برای او آسان می‌کند... و به وسیله او هر ممتگر دشمنی را نابود می‌کند و به دست او هر شیطان سرکشی را به هلاکت می‌رساند، ۳۸

شخص مهموم برای ماکه غم و اندوهش برای ظلمی است که بر ما رفته، نفس کشیدنش تسبیح‌گویی است، ۱۱۰

شفیعیان در قیامت پنج هستند: قرآن، صله رحم، امانت، پیامبر شما و خاندان پیغمبرتان، ۹۸

شما را به مهدی بشارت می‌دهم که در امت من برانگیخته می‌شود...، ۱۹۷

صاحب این امر را چاره‌ای از کناره‌گیری، ۱۲۲

صاحب این امر را دو غیبت است: یکی از آن دو آن قدر طول می‌کشد، ۱۲۳

صبر کنید، می‌فرماید: از گناهان و یکدیگر را به صبر و ادارید بر انجام فرائض و واجبات، و خداترسی را پیشه کنید، ۱۱۳

صراط و میزان و حساب شیعیان ما به سوی ماست و البته که ما به شما از خودتان مهربان‌تریم، ۱۳۹
صورت‌ها توصیف کند کافر شده است؛ ولی وجه الله، پیامبران و حجت‌های الهی‌اند که به وسیله آنها به

- خدا و دین و معرفت او توجه می‌شود، ۴۹
- طه نامی از نامهای پیامبر اکرم و معنای آن، طالب حق و هدایت شده به سوی اوست، ۵۸
- علم ۲۷ حرف است. آنچه پیامبران آوردند و برای مردم آشکار ساختند...، ۲۱۰
- فرعون شکم زنهای حامله را برای یافتن موسی شکافت، و همچنین بنی‌امیه و بنی‌عباس هنگامی که آگاهی یافتند زوال قدرت آنها، ۸۶
- قائم آل محمد شباهت‌هایی با پنج تن از پیامبران دارد...، ۶۹
- قائم از مکه بیرون نمی‌آید جز هنگامی که تعداد حلقه کامل شود، ابوبصیر پرسید تعداد حلقه چقدر است؟...، ۱۷۱
- قائم این امت نهمین فرزند من است که او صاحب غیبت است. او کسی است که میراث او تقسیم می‌شود در حالی که هنوز او زنده است، ۳۶
- قائم، فرزند من است. جسمش دیده نمی‌شود و اسمش را کسی نمی‌برد پس از غیبت او، ۳۰
- قائم ما قیام می‌کند و همه این اختلافات را بر اساس یک باور از بین خواهد برد، ۲۱
- قرآن را فراگیرید که شفاعت کننده روز قیامت است، ۹۸
- قلوب اهل اطاعت و اخلاص به سوی تو پر می‌کشد آن‌چنان‌که پرندگان به لانه هایشان می‌آیند، ۲۲
- قیام او، پس از غیبت و دوران حیرتی است که کسی بر دین خود باقی نمی‌ماند، ۱۲۹
- قیام می‌کند... قیام او بر اعراب سنگین است... و شأن او جزء شمشیر نیست...، ۳۰
- کسانی که در توحید خدا خالص‌اند، آشکار کننده فرمان خداوند و از منہیاتش نهی می‌کنند، ۶۱
- کسانی که در روی زمین ضعیف شده‌اند آل محمدند، خدای تعالی مهدی ایشان را مبعوث می‌کند...، ۸۱
- کسانی که در زمین ضعیف شده‌اند آل محمدند. خدای تعالی مهدی ایشان را مبعوث می‌کند، پس ایشان را عزیز می‌گرداند و دشمنانشان را ذلیل، ۳۶
- کسی که نمی‌تواند ما را زیارت نماید، پیروان صالح ما را دیدار کند که ثواب زیارت ما برایش نوشته می‌شود، ۱۰۸
- کمال موسی و بهای عیسی و صبر ایوب در وجود اوست، ۳۱
- که قائم ظهور می‌کند، شیوه‌های نو و کتاب جدید و روش‌های تازه می‌آورد و در قضاوت روش جدیدی دارد، ۷۱
- گروهی از انتخاب خدای جل و جلاله و...، ۶۵

ما خزانه دار علم خدا و ترجمان وحی او و حجت آشکار او بر هر کس که زیر آسمان و روی زمین است، هستیم، ۲۰

ما شجره نبوت و خانه رحمت و کلیدهای حکمت و معدن علم و موضع رسالت و محل رفت و آمد فرشتگان و محل سر خداییم، ۲۲

ما کسانی هستیم که خداوند عزوجل ما را برگزید و کتاب خود را که در آن بیان هر چیزی است به ما ارث داد، ۶۳

ما وجه خدا در زمین هستیم که بین شما زندگی می‌کنیم، ۴۹

ما ولی امر خدا، گنجینه علم خدا و رازدار وحی اویم، ۳۵

ما هستیم آن نعمتی که خدا به بندگانش انعام کرده و به وسیله ماست هر که در قیامت به فوز و کامیابی می‌رسد، ۳۷

ما همان امت میانه‌ایم و ما شاهد بر آفریدگان خدا و حجت او در زمین هستیم، ۶۰

ماییم درخت نبوت و بارانداز رسالت و محل آمد و شد فرشتگان و سرچشمه‌های حکمت و معدن علم الهی، ۲۴

مباد تغییر یابید. همانا به خدا سوگند، مدتی از روزگارتان غایب خواهد گشت و یادش خاموش خواهد ماند...، ۱۵۵

مثال من در زمان غیبت، مانند نور خورشید پشت ابر است، ۱۳۹

محمد شباهت دارد که باشمشیر قیام می‌کند (قیام مسلحانه) و دشمنان پیامبر و طاغوت و ستمگران و گمراه کنندگان را به قتل می‌رساند، ۲۹

مراد از پِکَلَمَاتِهِ، کلمات باطنی حق تعالی است و علی در باطن کلمه، ۱۰۸

مرحله کمال می‌رساند و مشرکین نمی‌توانند این نور را با دهانهایشان خاموش کنند، ۴۳

مردانی که قلب‌هایشان مانند پاره‌های آهن - پولادین - و وجودشان یقین به خداست، ۸۵

مردمان بیش از این دو حرف تاکنون نشناخته‌اند. آن گاه که قائم ما قیام کند، ۲۵ حرف دیگر را آشکار می‌کند و به مردم نشان می‌دهد، ۳۴

مردم او را می‌بینند و نمی‌شناسند، ۱۳۰

مردم را به دین و شریعت من برمی‌گرداند و مردم را به کتاب پروردگام فرا می‌خواند، ۲۵

معرفت صنع خداست و بندگان در این صنع بهره‌ای ندارند، ۱۱۳

مقصود از خَيْرِ أُمَّةٍ آل...، ۱۰۹

مقصود از ستاره، رسول اکرم و نشانه‌ها و پرچم‌ها امامان هستند، ۵۳

مقصود از کسی که نزد او علم کتاب است، ۱۰۲

مقصود از محکّمات، امیرالمؤمنین علی و امامان‌اند، ۵۸

مقصود از «نعیم» ما اهل بیت هستیم؛ آن نعمتی که خدا به وسیله ما به بندگانش ارزانی فرمود، ۵۸

مقصود از «نیرو»، قدرت امام قائم و مقصود از «رُکن شَدید» سیصد و سیزده تن یاران، ۷۸

مقصود رنگ پذیرفتن مؤمنین به ولایت در عالم ذر و میثاق است، ۱۱۴

مقصود همان وجه خداست که به وسیله آن به سوی خدا می‌روند، ۴۹

من خودم را از شهدای کربلا بیرون نمی‌دانم و ثوابم را کمتر از آنان، ۱۱۰

من راه مستقیم خدا و ریسمان الهی‌ام که هرگز گسسته نخواهد شد، ۵۵

منظور رسول خدا و امیرمؤمنان و اوصیای پس از آن‌هاست، ۵۵

مهدی فرزند من است. اسم او اسم من و کنیه او کنیه من است، ۲۹

مهدی مسائل و حقایقی را آشکار می‌سازد که عالمان پشت سر افکندند، حقایقی که از ایشان پیمان

گرفته شده بود تا آن‌ها رابه مردمان بازگویند و، ۷۱

مهدی مؤمل نامیده شده که در آرزو و انتظار شیعیان است، ۳۹

نزد او تمام علم کتاب است، ۱۰۲

نشانه‌ها (آیات)، امامان‌اند و بیم‌دهندگان (نُذر) پیامبران، ۵۶

و اگر زمانش را درک می‌کردم، تمام عمر، او را خدمت می‌نمودم، ۱۱۰

و به وسیله شما کتاب آفرینش را به پایان می‌رساند و به برکت وجود شما باران را نازل می‌کند و مانع از

سقوط آسمان بر زمین می‌شود، ۱۰۱

و پیروان ایشان‌اند که مردم را دعوت به خیر می‌کنند و امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند، ۱۰۹

و کدام منکر از این زشت‌تر که این امت بر ما ظلم کردند و ما را کشتند، ۱۱۳

و می‌خواهد خدای تعالی که ثابت گرداند دین اسلام را (بِکَلِمَاتِهِ) به، ۱۰۷

هان ای گروه مردمان، نور خدای عزوجل با من است، سپس با علی است آن‌گاه در نسل اوست...، ۲۱۱

هر امامی هادی و رهبر دورانی است که میان مردمان است، ۵۱

هر کس در حالی که امامی نداشته باشد بمیرد، مردنش مردن جاهلیت، ۱۱۲

هرگاه امامی درگذرد، خدا برای خلق خود از نسل او امامی می آورد که رهبر و پرچم و هادی و مبین و درخشان و سرپرست و حجت و عالم است، ۳۵

هرگاه قائم پیاخیزد خدا از هر مؤمن ناگواری ها را دور می سازد و نیرویش را به او باز می گرداند، ۴۶

هرگاه قائم پیاخیزد، دولت باطل از بین می رود، ۷۹

هرگاه قائم قیام کند هیچ مشرک به خدا و هیچ کافری که قیام حضرت را خوش ندارد باقی نمی ماند، ۱۸

هرگاه قائم ما اهل بیت پیاخیزد مال را به مساوات تقسیم می کند...، ۲۰۳

هرگاه که قائم ما پیاخیزد، کینه تیزی از دل های همه مردم رخت برمی بندد و چهارپایان رام می گردند...، ۲۱۲

هر یک از شما برای خروج حضرت قائم سلاحی مهیا کند، هر چند، ۱۱۱

همانا واجب است بر کسی که قوی و مطاع باشد، ۱۰۹

همراه با فرشتگان، دارای علم الهی اند. آخرین آنها قائم به حق است که زمین را پر از عدل می کند،

همان گونه که از ستم پر شده است، ۲۴

هنگامی که امام حسین به شهادت رسید، فرشتگان گریستند، ۴۶

هنگامی که حضرت مهدی قیام کند مأمورین الهی در قبر پیش اشخاص مؤمن می آیند...، ۱۸۲

هنگامی که خورشید از مغرب طلوع کند دیگر هر کس در آن روز ایمان بیاورد ایمانش او را سودی

نبخشد، ۸۳

هوا پرستی را به خداپرستی بازگرداند پس از آن که خداپرستی را به هواپرستی باز گردانده باشند...، ۲۵

هیچ پرنده ای در هوا پر نمی زند جز آن که ما از آن آگاهیم، ۶۴

هیچ خبری از شهرهای شما از ما پنهان نیست، ۶۴

هیچ کس جای حضرت مهدی...، ۱۲۲

هیچ مسئله ای در دین قرآن باقی نمانده مگر آنکه امامان بیان فرموده اند، ۲۰

فهرست اعلام

« الف »

ابراهيم، ۲۱، ۲۸، ۳۰، ۳۳، ۳۷، ۴۱، ۴۲، ۴۷، ۴۸،

۶۳، ۶۹، ۷۱، ۷۷، ۸۱، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷،

۱۰۹، ۱۱۱، ۱۲۳، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۹، ۱۶۲،

۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۹، ۲۱۶، ۲۱۸،

ابليس، ۱۵۵

ابن اليرعز الدين على بن محمد بن عبدالكريم

خزري، ۹۶

ابن سنان، ۱۰۹

ابوالحسن محمد بن احمد بن ابي ليث، ۴۰

ابوبكر، ۲۵

ابو خالد كابللي، ۱۶۲

احمد بن اسحاق، ۱۵۰

آزر، ۱۰۶

آصف بن برخيا، ۱۰۲

آل عبا، ۷۷

آل ياسين، ۱، ۲، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۴،

۱۵، ۱۷، ۲۷-۲۰، ۳۶-۳۴، ۳۹، ۴۳، ۴۴،

۵۰، ۵۲، ۷۵، ۷۹، ۸۲، ۸۳، ۹۰، ۹۴، ۱۰۷،

۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۲، ۱۷۰، ۱۷۷، ۱۷۸،

آيه تطهير، ۵۳، ۶۳، ۸۴

ابابصير، ۲۰۹

اباعبدالله الحسين (ع) ← امام حسين (ع)

ابا محمد، ۲۰۹

۳۵، ۳۷، ۳۸، ۴۱، ۴۶، ۴۹، ۵۱، ۵۳

اسماعیل، ۲، ۶۳، ۱۲۳

۵۵، ۶۰، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۷۱، ۷۷

اسماعیل هرقلی، ۱۲۳

۷۸، ۸۱، ۸۴، ۸۶، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۶

الحسین بن علی (ع) ← امام حسین (ع)

۱۱۴-۱۰۹، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۸، ۱۳۷، ۱۳۸

الزبور، ۲۰۸

۱۳۹، ۱۴۶، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶

الکعبة، ← اهل مکه

۱۵۹، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۸۰، ۱۸۱

المشرق، ۱۷۳، ۲۰۶، ۲۱۴

۱۸۲، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۶، ۲۰۹

امام باقر (ع)، ۱۹، ۲۰، ۲۲، ۲۹، ۳۰، ۳۴، ۳۵، ۳۹

۲۱۴، ۲۱۲

۴۰، ۴۴، ۴۶، ۴۹، ۵۰، ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۵۸

امام عسکری (ع)، ← امام حسن عسکری (ع)

۶۲، ۶۵، ۶۷، ۷۱، ۸۳، ۱۰۱، ۱۰۳، ۱۰۸

امام علی بن موسی الرضا (ع) ← امام رضا (ع)

۱۰۹، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۲۲، ۱۵۷

امام علی (ع)، ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۳-۲۶، ۳۲، ۳۶، ۳۷

۱۵۸، ۱۸۰، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵

۳۸، ۴۰، ۴۱، ۴۴، ۴۷، ۴۸، ۵۵-۶۲، ۶۷

۲۱۴، ۲۰۸، ۲۱۱

۶۹، ۷۰، ۸۱، ۹۲، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۸

امام جواد (ع)، ۱۷، ۹۳، ۱۲۰، ۱۲۱

۱۰۹، ۱۱۴، ۱۳۹، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۸۱، ۱۹۸

امام حسن (ع)، ۱۰۹

۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲۰۴، ۲۰۷، ۲۰۹، ۲۱۲

امام حسن عسکری (ع)، ۲۲، ۲۴، ۳۹، ۴۲، ۶۷، ۸۹

۲۰۴، ۲۱۴

۹۴، ۱۲۸، ۱۵۰، ۱۹۴، ۱۹۸، ۲۱۲

امام موسی بن جعفر (ع)، ۲۳، ۳۲، ۳۷، ۳۸، ۴۳، ۶۱

امام حسین (ع)، ۳۶، ۴۲، ۴۴، ۴۶، ۶۶، ۶۷، ۹۶، ۹۷

۶۳، ۶۷، ۶۹، ۱۵۹، ۱۱۰، ۱۹۸، ۱۹۹

۱۰۷، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۵۸، ۱۸۱، ۱۹۸، ۲۰۲

امام موسی کاظم (ع) ← امام موسی بن جعفر (ع)

امام خمینی (ره)، ۴، ۱۶۳

امام هادی (ع)، ۳۳، ۴۳، ۵۴، ۵۶، ۱۰۱، ۱۵۴

امام رضا (ع)، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۷، ۳۰، ۳۱، ۳۴

امام هشتم (ع) ← امام رضا (ع)

۳۶، ۳۷، ۳۹، ۴۰، ۴۴، ۴۹، ۵۱، ۵۲، ۵۹

امیر المؤمنین (ع) ← امام علی (ع)

۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۵، ۷۹، ۸۴، ۱۲۱، ۱۳۸

امیر مؤمنان (ع) ← امام علی (ع)

۱۵۱، ۱۵۹

انجیل، ۴۵

امام زین العابدین (ع)، ← امام سجاد (ع)

اهل بیت (علیهم السلام)، ۶، ۱۳، ۱۴، ۲۸، ۳۴، ۵۳

امام سجاد (ع)، ۴۱، ۴۸، ۵۰، ۸۰، ۱۶۲، ۱۹۴، ۱۹۵

۵۴، ۵۶، ۶۲، ۶۳، ۸۴، ۸۶، ۱۰۵، ۱۰۷

امام ششم (ع)، ← امام صادق (ع)

۱۰۸، ۱۱۲، ۱۱۴، ۱۵۵، ۱۶۹، ۲۰۳، ۲۰۶

امام صادق (ع)، ۱۸، ۱۹، ۲۵-۲۲، ۲۸، ۳۱، ۳۳، ۳۴

« ع »

حدیث کساء، ۸۴
 حدیث معراج، ۴۶
 حسن، ۲۲، ۲۴، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۹، ۴۲، ۴۳، ۴۵،
 ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۵۰، ۵۱، ۶۲، ۶۴، ۶۶، ۶۷،
 ۶۸، ۸۳، ۸۹، ۹۲، ۹۴، ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۱۴،
 ۱۲۳، ۱۲۸، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۷۱،
 ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۷، ۱۹۴، ۱۹۶، ۱۹۸، ۲۰۴،
 ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۲، ۲۱۷
 حسین، ۳۱، ۳۲، ۳۶، ۴۱، ۴۲، ۴۴، ۴۶، ۶۶، ۶۷، ۷۷،
 ۹۶، ۹۷، ۱۰۷، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۵۸،
 ۱۷۲، ۱۸۱، ۱۹۸، ۲۰۲، ۲۱۶، ۲۱۷
 حسین بن علی (ع) — امام حسین (ع)
 حضرت آدم (ع)، ۴۲، ۷۷
 حضرت ابراہیم (ع)، ۴۲، ۷۷، ۱۰۶
 حضرت داؤد (ع)، ۳۱، ۲۰۰
 حضرت رسول (ص) — حضرت محمد (ص)
 حضرت رضا (ع) — امام رضا (ع)
 حضرت زہرا (س)، ۴۵، ۶۶، ۷۶، ۱۵۷، ۲۰۲
 حضرت سلیمان، ۱۰۲
 حضرت علی بن ابیطالب، ۲۶
 حضرت علی (ع) — امام علی (ع)
 حضرت عیسیٰ، ۴۱، ۴۵
 حضرت محمد (ص)، ۱۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۴۳،
 ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۵۰، ۵۳، ۵۵، ۵۶، ۵۸،
 ۵۹، ۶۲، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۸، ۸۰، ۸۴، ۸۹،
 ۹۵، ۹۷، ۹۸، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۸، ۱۱۲

۲۰۸

اہل مکہ، ۱۷۱

ایوب، ۳۱، ۴۸، ۱۸۰

« ب »

بلقیس، ۱۰۲

بنی اسرائیل، ۷۸، ۱۵۰

بنی امیہ، ۱۴، ۸۶

بنی عباس، ۱۴، ۸۶

بنی فلان، ۷۷

« پ »

پیامبر اسلام (ص) — حضرت محمد (ص)

پیامبر اکرم (ص) — حضرت محمد (ص)

پیامبر گرامی اسلام (ص) — حضرت محمد (ص)

پیامبر مکرم اسلام (ص) — حضرت محمد (ص)

« ت »

تورات، ۲۰۸

« ث »

جابر بن عبد اللہ انصاری، ۴۷

جامعہ کبیرہ، ۲۲، ۵۴، ۵۶، ۶۱، ۱۰۱، ۱۰۵، ۱۰۸،

۱۷۹

جبرائیل، ۱۷۱

جمعہ، ۲۱، ۲۸، ۳۴، ۳۵، ۴۱، ۴۳، ۴۷، ۵۱، ۵۹، ۶۰،

۶۱، ۶۲، ۶۳، ۷۹، ۱۲۲، ۱۳۹، ۱۴۵، ۱۵۹،

۱۶۰، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۷، ۱۶۹

جنگ جمل، ۱۰۸

جنگ ذات السلاسل، ۵۹

دعای عبرات، ۲۲، ۲۵، ۳۴، ۳۶، ۴۲، ۴۸، ۷۸، ۸۰، ۹۴

دعای عرفه، ۹۶

دعای عهد، ۱۳، ۲۹، ۷۶، ۸۲، ۸۵، ۹۱، ۱۱۴، ۱۲۷

۱۴۴، ۱۷۹، ۱۹۱

دعای غریق، ۱۱۰

دعای فرج، ۱۳، ۴۰، ۱۵۶

دعای قنوت امام جواد(ع)، ۹۳، ۱۲۰

دعای قنوت نماز جمعه، ۷۹

دعای ندبه، ۱۳، ۱۸، ۱۹، ۲۱، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۳۶، ۳۹

۴۴، ۴۶، ۴۸، ۵۲-۵۹، ۶۱، ۷۰-۶۸، ۹۱

۱۲۷، ۱۳۳، ۱۳۵، ۱۵۲، ۱۵۷، ۱۶۰، ۱۹۰

دوازده امام(علیهم السلام)، ۲۳، ۴۷

« ذ »

ذریه حسین(ع)، ۶۸

ذوالفقار، ۴۸

ذوالقرنین، ۱۵۰

«) »

رسول الله ← حضرت محمد(ص)

رسول خدا ← حضرت محمد(ص)

رسول گرامی اسلام(ص) ← حضرت محمد(ص)

رفاعی، ۹۶

رنه گنون، ۲۱۳

روح القدس، ۱۴۵

روز جمعه، ۲۱، ۲۸، ۳۴، ۴۱، ۴۳، ۴۷، ۵۱، ۶۳-۵۹

۱۲۲، ۱۳۹، ۱۴۵، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۶۵

۱۶۷، ۱۶۹

روز غدیر، ۵۶

۱۱۵، ۱۵۱، ۱۵۵، ۱۵۸، ۱۶۲، ۱۷۱، ۱۷۳

۱۹۴، ۱۹۷، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۶-۲۰۳، ۲۰۹

۲۱۰، ۲۱۱

حضرت موسی(ع)، ۱۳۸

حضرت یحیی(ع)، ۴۱

حکیمه خاتون، ۴۲، ۶۷، ۱۹۸

حوض کوثر، ۸۴، ۱۰۸

« ف »

خاندان محمد(ص)، ۶۳، ۱۵۲، ۱۶۱، ۲۰۰، ۲۰۱

۲۰۷

خانه کعبه، ۳۳

خضر، ۱۵۰

خلیفه دوم، ۹۶

« د »

دجال، ۶۸

دختر پیامبر(ص) ← حضرت زهرا(ص)

دعاهای ایام هفته، ۱۲۱

دعای احتجاب، ۷۸

دعای افتتاح، ۲۵، ۳۴، ۳۸، ۷۵، ۷۹، ۱۵۲، ۱۵۷

۱۷۰، ۱۸۹

دعای پس از نماز عصر، ۶۱

دعای پس از هر نماز، ۱۲۱

دعای تجدید بیعت، ۸۲، ۹۳، ۱۵۳

دعای توفیق الطاعة، ۱۳۷

دعای حضرت مهدی(عج)، ۸۴، ۱۲۰، ۱۳۵، ۱۳۹

دعای دفع بلا از صاحب الامر(عج)، ۱۲۱

دعای زیارت الزمان، ۴۰

« ز »

سید بن طاووس (ره)، ۱۱۳

سید مرتضی (ره)، ۱۲۹

زبور، ۲۰۸

زکات، ۳۹، ۶۸، ۷۰، ۱۰۶، ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۵

« نلش »

زميله، ۱۳۹

شب بیست و سوم ماه مبارک رمضان، ۱۱۲

زنبور، ۱۷۲

شب تولد حضرت مهدی (عج)، ۴۲

زیارات جامعه، ۱۲۱

شب قدر، ۶۶، ۶۷

زیارت آل یاسین، ۱، ۲، ۴، ۱۱-۱۵، ۱۷، ۱۳

شب معراج، ۲۱، ۳۱، ۴۸، ۵۱

۲۷-۲۰، ۳۶-۳۴، ۳۹، ۴۳، ۴۴، ۵۰، ۵۲

شب میلاد امام عصر (عج)، ۶۷

۷۵، ۷۹، ۸۳، ۹۰، ۹۴، ۱۰۷، ۱۴۳، ۱۴۴

شقیقه، ۲۵

۱۵۲، ۱۷۰، ۱۷۷، ۱۷۸

شیخ ابوالنصر عیاشی، ۲۰۸

زیارت امام زمان، ۸۵، ۱۲۲، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۴

شیخ حرّ عاملی (ره)، ۱۷۷

۱۶۵، ۱۶۷، ۱۶۹

شیخ طوسی (ره)، ۱۳۱

زیارت حضرت امیر المؤمنین (ع)، ۵۶، ۵۷

شیخ فضل بن حسن طبرسی (ره)، ۲۰۸

زیارت دوم امام عصر (عج)، ۱۱۴

شیخ مفید (ره)، ۲۹، ۱۱۱، ۱۳۰، ۱۳۸، ۱۷۷

زیارت صاحب الامر (عج)، ۲۰، ۲۲، ۲۴، ۳۱، ۳۵، ۳۷

شیطان، ۳۸، ۶۳، ۶۹، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۱۳

۳۸، ۴۰، ۴۳، ۴۵، ۴۷، ۴۸، ۵۲، ۵۳، ۱۷۸، ۱۸۹

« ب »

زیارت عاشورا، ۴۴، ۱۰۷

طوبی، ۴۵، ۱۵۸

« نلل »

طور، ۱۹، ۵۸، ۵۹، ۱۰۳، ۱۸۰، ۲۱۶

سال رماده، ۹۶

ظه، ۵۸، ۹۷، ۱۱۵

« ع »

سال هشتم هجرت، ۵۹

عالم، ۱۳، ۲۱، ۳۰، ۳۴، ۳۵، ۵۰، ۶۲، ۶۳، ۷۹، ۹۹

سرداب مقدس، ۲۲-۱۷، ۲۷-۲۴، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۵

۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۹، ۱۱۵، ۱۵۳، ۱۸۲، ۱۸۳

۳۸، ۴۴-۴۰، ۴۸-۴۶، ۶۲، ۶۵، ۶۶، ۸۶

۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۳

۱۲۷، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۲، ۱۵۷، ۱۶۰

عالم آخرت، ۸۶

۱۷۱، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۹۵

عباس، ۱۴، ۱۴، ۴۱-۱۷، ۴۸-۴۳، ۶۴-۵۰، ۶۸، ۷۰

سرزمین یابس، ۵۹

۷۹، ۸۶، ۸۴، ۹۶، ۱۰۱، ۱۰۵، ۱۰۸، ۱۱۲

سلام الله الكامل، ۸۱، ۱۴۸

۱۱۵، ۱۱۷، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۷، ۱۳۳، ۱۳۵

سمری، ۱۲۸، ۱۳۰

۱۴۳، ۱۴۶، ۱۵۲، ۱۵۶، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۴،
۱۶۵، ۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۸۵، ۱۸۷،

۲۱۸، ۱۹۱

عبدالله، ۴۴، ۴۷، ۵۹، ۱۰۸، ۱۰۹، ۲۱۷،

عبدالله بن سلیمان، ۴۵

عبدالله بن سنان، ۱۰۹

عثمان بن حنیف، ۹۵

عرب، ۱۹۹

عزیز، ۱۸۰، ۱۸۴

علامه مجلسی (ره)، ۶۲، ۱۳۱، ۲۱۷،

علم الهدی، ۱۲۹

علی بن ابراهیم از عبدالله بن سنان، ۱۰۹

علی بن محمد سمري، ۱۳۰

علی بن محمد شیخی، ۱۲۸

عمار ساباطی، ۲۱۴

عمر، ۲۵، ۴۰، ۴۱، ۴۸، ۵۰، ۵۵، ۵۸، ۷۶، ۹۶، ۱۰۱،

۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۹،

۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۷، ۱۴۷، ۱۴۵، ۱۴۹،

۱۵۰، ۱۵۴، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۹۰، ۱۹۸،

عمروی، ۷۱

عموی پیامبر (ص)، ۹۶

عمه امام حسن عسکری (ع) — حکیمه خاتون

عمه گرامی امام حسن عسکری — حکیمه خاتون

عیسی، ۳۱، ۴۱، ۴۵، ۴۸، ۱۰۱

« غ »

غدیر، ۳۴، ۵۶، ۵۸، ۱۰۴، ۱۳۸، ۲۱۱

غیبت صفری، ۱۳۰، ۱۶۳

غیبت کبری، ۱۲۷

« ف »

فاطمه، ۴۲، ۶۶، ۶۸

فرعون، ۸۴، ۸۶، ۱۸۹، ۱۹۰

فضیل بن یسار، ۱۰۶

« ق »

قاسم، ۱۸، ۲۰، ۲۲، ۲۴، ۲۶، ۳۰، ۳۱، ۳۵، ۳۹،

۴۲-۴۴، ۴۶-۴۸، ۵۱، ۶۲، ۶۸، ۶۹، ۷۱،

۷۷-۸۱، ۸۳، ۸۶، ۸۹، ۹۰، ۹۲، ۹۳، ۱۰۸،

۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۲۹، ۱۳۸، ۱۴۶، ۱۴۷،

۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۷۱،

۱۷۲، ۱۹۹، ۲۰۰-۲۰۳، ۲۰۹، ۲۱۲-۲۱۰،

۲۱۴

قرآن، ۱۰، ۱۸، ۲۰، ۴۱-۴۳، ۴۹، ۵۳، ۵۶، ۵۸، ۵۹،

۶۵، ۶۷، ۷۰، ۷۵، ۷۶، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۲،

۸۳، ۹۵، ۹۷، ۹۸، ۱۰۳-۱۰۰، ۱۱۱، ۱۶۱،

۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۳، ۱۹۱، ۱۹۳، ۲۰۰،

۲۰۹-۲۰۵، ۲۱۶، ۲۱۸

« ک »

کشتی نوح، ۲۸، ۴۸

کوفه، ۷۰، ۲۱۴

« گ »

گاندی، ۲۱۳

« ل »

لیلة القدر، ۶۶

« م »

مادر حضرت مهدی (عج)، ۶۷

موسی، ۲۳، ۳۱، ۳۲، ۳۷، ۳۸، ۴۳، ۴۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱،

۶۳، ۶۷، ۶۹، ۸۶، ۱۱۰، ۱۳۸، ۱۵۰، ۱۵۹،

۱۸۰، ۱۹۸، ۱۹۹

موسی بن جعفر (ع) ← امام موسی بن جعفر (ع)

مهزم اسدی، ۱۵۵

میکالیل، ۱۷۱

میلاد امام حسین (ع)، ۶۶

میلاد امام عصر (ع)، ۶۷

« ن »

نرجس، ۶۷

نوح، ۲۸، ۴۸

نهج البلاغه، ۲۴، ۲۵، ۷۰، ۲۰۰، ۲۱۶

« هـ »

هارون، ۱۵۰

هندی، ۱۸۳

« ی »

یمن، ۱۰۲

یَوْمَ الْجُمُعَةِ، ۱۶۹

مالک، ۳۹، ۴۵، ۶۸، ۱۱۴، ۱۷۹، ۲۰۲

مالک بن حمزه، ۲۰۲

محمد، ۱۰، ۱۷-۲۴، ۲۶-۴۲، ۴۵، ۴۶، ۴۸، ۷۱، ۷۷،

۸۱، ۸۲، ۸۴، ۸۵، ۹۲، ۹۳، ۹۵، ۹۶، ۹۷،

۱۱۵-۱۰۱، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۸-۱۳۱،

۱۴۰-۱۳۷، ۱۴۵، ۱۴۷، ۱۴۹، ۱۵۰-۱۵۲،

۱۵۶-۱۵۴، ۱۵۹، ۱۶۴-۱۶۱، ۱۷۰، ۱۷۱،

۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۱،

۲۱۰-۱۹۶، ۲۱۲، ۲۱۸-۲۱۴

محمد بن عبدالوهاب، ۹۵

محمد بن فضل، ۳۳

مرتضی، ۹۸، ۹۹، ۱۰۳، ۱۰۸، ۱۲۹

مسجد الحرام، ۱۷۱

مشرق، ۳۹، ۶۸، ۱۹۲، ۲۰۱، ۲۰۶، ۲۱۱، ۲۱۴

مفضل، ۳۵، ۴۱، ۴۲، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۸۲

مفضل بن عمر، ۴۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۸۲

مقام ابراهیم، ۳۳، ۸۱

مکه، ۸۳، ۱۷۱، ۱۷۲

فهرست اصطلاحات

« الف »

- آخر الزمان، ۱۷۳، ۴۳، ۲۰۸، ۲۱۲
- آزادی، ۱۷۴، ۲۰۵، ۲۱۱
- آماده سازی، ۱۶۳، ۱۷۴
- آینده جهان، ۱۷۴، ۱۹۶، ۱۹۷، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۶
- احادیث معراج، ۲۳
- احیای عدل، ۱۹۸
- احیای مردگان، ۱۰۱
- ادیان، ۹، ۱۰، ۱۳، ۳۳
- اراده خدا، ۱۱، ۷۷، ۱۸۳
- استخلاف، ۲۰۷
- استکبار جهانی، ۱۶۵، ۲۰۶
- اسم اعظم، ۱۰۲
- اسم اکبر، ۴۰
- اصحاب حضرت مهدی، ۲۰۸، ۲۰۸
- اصلاح بشر، ۱۹۷
- اقامه حدود، ۱۹۸
- اقامه نماز، ۲۰۱
- اقتصاد، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۱۱
- اقتصاد جهانی، ۲۰۳
- الصَّيْحَةُ، ۱۲۸
- ام الكتاب، ۵۷
- امر به معروف و نهی از منکر، ۶۸، ۱۰۹، ۲۰۱، ۲۰۲
- امنیت اجتماعی، ۸، ۱۹۷، ۲۰۸، ۲۱۱
- انتظار، ۷، ۱۱، ۳۴، ۳۸، ۳۹، ۴۵، ۷۰، ۸۳، ۱۱۳

- تعییل در ظهور، ۶، ۱۴۳
تعییل در فرج، ۱۳۰، ۱۴۹، ۱۵۰
تعییل فرج، ۱۳۷، ۱۵۰
تعطیل شده، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۶
تقیه، ۱۵۳، ۱۵۴
تکامل علم، ۱۹۷
توبه، ۱۸، ۳۳، ۴۲، ۷۷، ۸۳، ۸۶، ۹۸
توحید، ۹، ۶۱، ۶۲، ۶۵، ۹۷، ۱۱۹، ۱۲۰
توقیع، ۱۲۸، ۱۳۰
- « ث »
ثقل اصغر، ۴۰، ۵۶
ثلاث مائة و ثلاثة عشر، ۱۷۱، ۱۷۲
- « ج »
جاهلیت، ۱۰، ۷۱، ۹۲، ۱۱۲، ۱۱۳
جهاد، ۶۲، ۱۰۶، ۱۱۰، ۱۱۴، ۱۲۰، ۱۳۷، ۱۴۵، ۱۷۸
جهانی شدن، ۱۷۴
جهنم، ۲۷، ۱۰۱، ۱۰۵
- « ح »
حاکمیت فراگیر، ۸، ۱۹۷، ۲۰۵
حج، ۳۹، ۶۸، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۲۰۱
حدود، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۶
حدود الهی، ۵۶، ۶۱، ۱۵۰، ۲۱۵
حدیث قدسی، ۲۳، ۳۲
حرف، ۲۷، ۳۴، ۲۱۰
حرف، ۲۵، ۳۵، ۲۱۰
حشر، ۹۴، ۱۸۳
حکم به واقع، ۲۰۰
حکومت جهانی حضرت مهدی، ۸، ۱۵۹
- ۱۴۷، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲
۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۸۲
انتظار فرج، ۱۱۳
انتقام، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۵۱، ۸۳، ۸۴، ۱۷۰، ۱۸۱، ۱۸۳
انتقام گیری، ۴۶
اولوالعزم، ۱۱۵
اومانستی، ۲۱۳
اهل سنت، ۳۴
- « ب »
باران، ۸۲، ۹۶، ۱۰۱، ۱۵۰، ۱۹۸، ۲۰۳، ۲۱۲
بارگشت، ۱۴، ۸۲، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳
۱۸۴، ۲۱۱
بارگشت به دنیا، ۱۸۳-۱۸۱
برزخ، ۱۸۲، ۱۸۳
بهشت، ۲۷، ۲۹، ۴۵، ۱۰۱، ۱۰۵، ۱۳۶
بیت المال، ۲۰۴
- « پ »
پراز ظلم، ۱۸۹، ۱۹۸
پرچم، ۳۵، ۴۲، ۵۳، ۱۴۹، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۹، ۱۹۰
۱۹۳
پیش از قیام، ۸۲، ۸۳
- « ت »
تاریخ، ۱۰، ۴۶، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۶۳
۱۶۴، ۱۶۵، ۱۷۴، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۵
۲۰۷، ۲۱۰، ۲۱۷
تاریخ اسلام، ۲۰۰
تاریخ بشر، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۱۰
تبلیغات، ۱۶۵، ۱۷۴، ۲۱۶، ۲۱۸
تشریف، ۶، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۴۸

- رجعت کنندگان، ۱۸۱
 رستاخیز، ۱۸، ۱۶۱، ۲۰۳، ۲۱۴
 رشد عقلی، ۱۹۷
 رفاه اقتصادی، ۱۹۷، ۲۰۲، ۲۰۵
 روز قیامت، ۸۱، ۹۰، ۹۸، ۱۰۸، ۱۵۵، ۱۸۱
- « ل ل »**
 سیاست، ۲۵، ۲۰۳
 سیاستمداران، ۲۰۶
 سبب و سبب‌دهنده، ۷۸، ۱۷۲
- « ش »**
 شرایط ظهور، ۷، ۱۷۳
 شریکان امام عصر، ۱۲۱
 شفاعت، ۵، ۹۰، ۹۱، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۱۴
 شفای بیمار، ۱۰۱، ۱۲۹
 شمشیر، ۲۹، ۳۰، ۴۸، ۶۹، ۷۸، ۸۳، ۸۶، ۹۳، ۱۶۲
 ۱۶۳، ۱۶۹، ۱۷۹، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۶
 ۱۹۹
- « ص »**
 صدقه، ۱۰۴
 صراط، ۷۵، ۱۳۹، ۲۱۳
 صفات امام مهدی، ۵، ۵۲، ۵۹، ۶۸
 صلح جهانی، ۲۱۱
 صیحه آسمانی، ۱۲۸
- « ط »**
 طولانی شدن عمر، ۱۴۶، ۱۴۷
 طول عمر، ۴۸، ۱۳۷، ۱۴۹، ۱۵۰
- « ظ »**
 ظهور، ۶، ۷، ۱۰، ۲۱، ۲۳، ۵۰، ۵۱، ۷۱، ۷۹، ۸۲، ۸۳
 ۸۵، ۱۱۱، ۱۲۰، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۴۳
- ۱۹۶، ۱۷۳
 حکومت عدل، ۱۸۳، ۱۹۱
 حکومت مستضعفان، ۱۹۷
 حکومت مصلح، ۷، ۱۸۵، ۱۸۷
 حکومت مهدوی، ۲۰۱
 حکومت مهدی، ۱۱۳، ۱۷۳
 حکومت نورانی امام مهدی، ۲۰۴
 حکومت نورانی حضرت مهدی، ۲۱۳
 حکومت‌های جهانی، ۲۰۵
 حکومت‌های طاغوت، ۱۹۹
 حکومت‌های منحرف، ۲۰۶
- « خ »**
 خروج الشفیانی، ۱۲۸
 خروج حضرت قائم، ۱۱۱
 خلافت، ۲۵، ۳۱، ۸۰، ۱۸۱، ۲۰۷
 خون، ۴۶، ۱۷۹، ۱۹۰، ۲۰۳، ۲۱۴
 خیمه قائم، ۱۱۳
- « د »**
 دوران غیبت، ۷، ۶۰، ۱۱۰، ۱۲۲، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹
 ۱۳۰، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۹، ۱۶۳
 دولت امام مهدی، ۲۰۱
 دولت باطل، ۲۰، ۲۲، ۲۳، ۷۹، ۱۰۸
 دولت باکرامت، ۱۵۲، ۱۸۸
 دولت کریمه، ۱۵۴، ۲۱۵
 دولت کریمه، ۱۵۲، ۱۸۸، ۲۱۵
 دیدار با امام زمان، ۱۳۱
- « ر »**
 رجعت، ۷، ۸۳، ۱۸۴-۱۷۷
 رجعت امیرالمؤمنین، ۱۸۱

« ق »

قضاوت، ۳۱، ۳۸، ۷۱، ۲۰۰
 قیامت، ۳۷، ۸۱، ۸۵، ۹۰، ۹۸، ۱۰۸، ۱۵۰، ۱۵۵،
 ۱۷۷، ۱۸۱، ۱۸۳
 قیام حضرت مهدی، ۳۳، ۸۲، ۱۵۶، ۱۷۷،
 ۱۸۲، ۲۰۶، ۲۱۱

« ک »

کاخ، ۷۰، ۱۹۲-۱۹۰
 کارگزاران، ۱۹۹

« ل »

لوح جابر، ۳۱، ۶۶
 لوح زهرا، ۳۱

« م »

مبارزه با باطل، ۳۸، ۸۵، ۱۶۴
 متعه، ۱۸۱
 محشر، ۹۰
 محکومات، ۵۵، ۵۸
 مرجعیت، ۹۹
 مستضعفان، ۸، ۲۶، ۳۶، ۴۲، ۱۹۷، ۲۰۷، ۲۰۸
 مضطر، ۳۲، ۳۳، ۸۰، ۸۱
 معجزه، ۵۶، ۱۰۱
 معراج، ۲۱، ۲۳، ۳۱، ۴۳، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۵۱، ۵۸، ۶۷
 مکتبهای هندی، ۱۸۳
 منبر، ۱۳۹، ۱۸۹، ۱۹۰
 منتظر، ۷، ۱۱، ۱۷، ۲۲، ۲۷، ۴۵، ۸۳، ۸۹، ۹۳، ۱۲۱،
 ۱۴۷، ۱۵۳، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳
 ۱۶۴، ۱۸۷، ۱۹۶، ۲۰۲، ۲۰۶
 منتقم، ۴۶، ۴۷، ۸۴
 میزان، ۶، ۲۸، ۶۶، ۹۰، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۳۹، ۲۱۸

۱۴۴، ۱۴۵، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۶
 ۱۶۵-۱۶۰، ۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۳، ۱۷۴
 ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۲، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۲
 ۱۹۴، ۱۹۶، ۲۰۳، ۲۱۰

ظهور حضرت مهدی، ۷، ۲۱، ۸۲، ۱۶۷، ۱۶۹،
 ۱۷۳، ۱۷۷، ۱۸۲

« ع »

عدالت، ۴، ۸، ۲۳، ۲۵، ۲۶، ۳۴، ۳۸، ۷۰، ۹۳، ۱۴۷،
 ۱۵۰، ۱۶۱، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۷۰، ۱۷۴، ۱۸۳
 ۲۰۰-۱۹۳، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۱۲، ۲۱۵

عدالت اجتماعی، ۱۹۶، ۱۹۷

عرش، ۲۱، ۳۱، ۳۵، ۴۳، ۴۸

علت غیبت، ۱۳۷

علم امام مهدی، ۳۴

« غ »

غیبت، ۴، ۶، ۷، ۱۰، ۱۷، ۳۰، ۳۱، ۳۳، ۳۶، ۳۸، ۴۸،
 ۶۰، ۶۳، ۶۴، ۷۶، ۸۵، ۹۲، ۱۱۰، ۱۱۲،
 ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۳۱-۱۲۷،
 ۱۳۹-۱۳۷، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۹
 ۱۵۷-۱۵۳، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۷۰
 ۱۷۱، ۱۹۳، ۲۱۷

غیبت صغری، ۱۳۰

غیبت کبری، ۱۱۲، ۱۱۹

« ف »

فرج، ۱۳، ۳۷، ۴۰، ۱۱۰، ۱۱۳، ۱۲۷، ۱۳۰، ۱۳۵،
 ۱۳۷، ۱۴۷، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۸
 ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۶۲

فرهنگ، ۱۷۴، ۲۰۳، ۲۰۸، ۲۱۶

فقر، ۱۸۸، ۱۹۷، ۲۰۲

« ن »

نجات، ۱۹۷

نماز، ۲۰، ۲۳، ۲۹، ۳۲، ۳۳، ۳۹، ۴۰، ۴۳، ۴۶، ۶۱

۶۸، ۷۹، ۸۱، ۸۲، ۸۵، ۹۱، ۹۳، ۹۵، ۱۰۶

۱۲۱، ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۴۷، ۱۵۳، ۱۷۰، ۱۷۲

۲۰۱

نواب، ۴۹

نیابت خاصه، ۱۳۰

« و »

واسطه فیض، ۵۹، ۱۰۰

والیان عهد، ۶، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۲

وعدہ الہی، ۱۷۴

ولایت، ۵، ۶، ۱۰، ۳۳، ۴۲، ۴۳، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲

۹۴، ۱۰۶، ۹۸، ۹۹، ۱۱۵، ۱۱۲، ۱۳۶، ۱۵۱

۱۶۱، ۱۶۳، ۱۸۰، ۲۰۱

ولایت تشریحی، ۹۹

ولایت تکوینی، ۹۹

فهرست نامها، کنیهها، لقبها و صفتهای حضرت مهدی

« الف »

ابن الآياتِ والبيّناتِ، ٥٦	ابن السّادَةِ الْمُقَرَّبِينَ، ٥٣
ابن الأعلامِ الباهرةِ، ٥٣	ابن السُّبُلِ الواضحةِ، ٥٤
ابن الأعلامِ اللّايحةِ، ٥٣	ابن السُّرُجِ المُضيئةِ، ٥٢
ابن الأنجمِ الزّاهرةِ، ٥٢	ابن الشُّهَبِ الثّاقبةِ، ٥٢
ابن الأنوارِ الزّاهرةِ، ٥٢	ابن الصُّراطِ المُستقيمِ، ٥٤
ابن الأطائبِ المُطَهَّرِينَ، ٥٣	ابن الطُّورِ و العادياتِ، ٥٨
ابن البدورِ المُنيّرةِ، ٥٢	ابن العِثْرَةِ الطّاهرةِ، ٥٣
ابن البراهينِ الواضحاتِ البهّراتِ، ٥٦	ابن القماقيمةِ الأكرمينِ، ٥٤
ابن الحججِ البالغاتِ، ٥٦	ابن المعالِمِ الماثورةِ، ٥٤
ابن الخُضارِمَةِ المُنتَجِبِينَ، ٥٤	ابن المُعْجِزاتِ المَوْجُودَةِ، ٥٦
ابن الخَيْرَةِ المُهذَّبِينَ، ٥٣	ابن النّبيا العَظيمِ، ٥٧
ابن الدلائلِ الظّاهراتِ، ٥٦	ابن النّجباءِ الأكرمينِ، ٥٣
ابن الدلائلِ المشهُودَةِ، ٥٦	ابن النّعمِ السّابغاتِ، ٥٧
	ابن الهداةِ المُهَدِيّينِ، ٥٤

ابن طه و المُخَكَّمَاتِ، ٥٨
ابن من ذنبي فتدني فكان فاب قوسين او اذني دنوا
و القربا من القلي الاعلى، ٥٨
ابن من هو في ام الكتاب لذي الله على حكيم، ٥٧
ابن يس و الذاريات، ٥٨
احمش الساقين، ٢٣
الثائر بامر الله، ٤٦
الصابر الشكور المجتهد، ٣١
الطالب بدم المقتول بكر بلاء، ٤٦
الطالب بذحول الانبياء، ٤٦
الظاهر التقي النقي الرضي الزكي، ٣٣
الغالب عن الابصار، ٣٦، ١٧٢
الغالب عن الغيون، ٣٦

القائم، ٣٨، ٤٣، ٥٣، ٥٤، ٧٩، ٩٢، ٩٣، ١٠٨، ١٢٠،
١٤٥، ١٤٦، ١٤٧، ١٥٤، ١٦٢، ١٧١، ١٨٠

١٨٧، ١٩٣، ١٩٩، ٢٠٥، ٢٠٩، ٢١٦

القالم المنتظر، ١٧، ٣٨، ٨٩
القالم بامر الله، ٣٨
القالم بقسطك، ٣٨
الكهف، ٤١
المتخير لاعادة الملة و الشريعة، ٧٩
المخبي معالم الدين و اهله، ٧٠
المدخر لتجديد الفرائض و السنن، ٧٠
المنتظر لاذن الله، ٤٥
المنتظر لاقامة الامت و العوج، ٧٠
المؤمل لاختفاء الكتاب و حدوده، ٧٠
الناطق بالحكمة و الصدق، ٤٤

الوارث لذي الفقار، ٤٨
امام المأمون، ١٧
امام المنتظر، ١٧
امام المؤمن، ١٧
امام الوحيد، ١٧

امام عصر، ٦، ٢٢، ٢٩، ٣٠، ٣٧، ٤٠، ٤٨، ٤٩، ٦٠
٦١، ٦٤، ٦٥، ٦٧، ٧٧، ٧٨، ٧٩، ٨٦، ٩٠
٩٣، ٩٨، ١٠٣، ١٠٧، ١٠٨، ١١٠، ١١٤
١١٥، ١١٧، ١١٩، ١٢٠، ١٢١، ١٢٢، ١٣٥
١٣٦، ١٣٨، ١٣٩، ١٤٠، ١٤٣، ١٤٦، ١٥٠
١٥٤، ١٨٣، ٢١٦

امام منصور، ٤٣
امام مهدي، ١، ٢، ٥، ١٠، ١٧، ٢١، ٢٢، ٢٥، ٣٢، ٣٣
٣٤، ٣٦، ٣٧، ٣٩، ٤٠، ٤١، ٤٤، ٤٥، ٥١
٥٢، ٥٩، ٦١، ٦٣، ٦٦، ٦٨، ٧٠، ٨٩، ٩١
١٢٨، ١٣٠، ١٣١، ١٣٥، ١٣٨، ١٥٤، ١٦٤
١٧٢، ١٩٤، ١٩٧، ١٩٨، ٢٠٠، ٢٠١
٢٠٧، ٢٠٣، ٢٠٩، ٢١٧

اسم اللون، ٢٩

« ب »

باب الله الذي منه يؤتى، ١٨
باب المقام ليوم القيام، ١٨
بحر القمقام، ١٩
بذر التمام، ١٩
بعيد ما بين المنكبين، ٢٠
بقية الاخيار، ١٩
بقية الله، ١، ٢، ١١، ١٩، ١٧٢
بقية الله في ارضه، ١٩
بقية الله في بلاده، ١٩
بوار اعداء الله، ١٨
بوار الكافرين، ١٨

« ت »

تالي كتاب الله و ترجمانه، ٢٠

« ث »

ثابر بامر الله، ٢٠

« ج »

جامع الكلم، ٢١

جامع الکلیمة علی التقوی، ۲۱

ججاج المجاهد، ۲۱

« ح »

حاضر فی الأفكار، ۲۲

حاضر فی الأنصار، ۲۲

حافظ اشراق رب العالمین، ۲۲

حجاب الله الازلی القدی، ۶۲

حجة الخصام، ۲۱

حجة الله علی من مضی و من بقی، ۲۱

حجة الله فی ارضه، ۲۱

حجة المقبود، ۲۱

حجة بن الحسن العسکری، ۱۳، ۱۴، ۱۶۳

حضرت مهدی ۱، ۲، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۱، ۱۳،

۱۴، ۱۵، ۲۰-۲۵، ۲۴-۳۰، ۳۷، ۳۸،

۴۲-۴۸، ۵۱-۵۳، ۵۹-۶۲، ۶۶، ۶۷، ۷۰،

۷۱، ۷۵، ۷۸، ۸۴، ۸۹، ۹۰، ۹۳، ۹۸، ۱۰۵،

۱۰۷، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۱۹-۱۲۳،

۱۲۷-۱۳۰، ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۳،

۱۴۴، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶،

۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۶۳، ۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۰،

۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۷، ۱۸۳-۱۸۱، ۱۸۵، ۱۸۷،

۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۹،

۲۰۱، ۲۱۱-۲۰۴، ۲۱۳، ۲۱۶، ۲۱۷

حق الثابت، ۲۲

حق الجدید، ۲۲

حق المشتهر، ۲۲

« خ »

خاتم الاوصیاء، ۲۴

خازن کُل علم، ۲۴

خلف الحسن، ۲۴

خلف السلف، ۲۴

خليفة آباءه المهديين، ۲۳

خليفة الله، ۲۳

خواض الغمرات، ۲۴

خير من قمص و ازندی، ۲۴

« د »

داعی الله، ۲۵

داعی الی سبیل الله، ۲۵

داعی الی کتاب الله، ۲۵

دال علی منهاج الرشد، ۲۵

ديان الذين بعدك، ۲۵

ديان دين الله، ۲۵

دين المأثور، ۲۶

« ذ »

ذو البر والتقوى، ۳۲

« ر »

رباني آياته، ۲۶

ربيتة بنعمتك، ۶۶

ربيع الأنام، ۱۴، ۱۷-۲۷، ۲۹-۳۲، ۳۵، ۳۸، ۴۴-۴۰،

۴۶، ۴۷، ۴۸، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۵، ۶۶،

۷۸، ۸۴، ۹۳، ۱۲۱، ۱۳۷، ۱۴۶، ۱۵۳،

۱۵۷، ۱۶۰، ۱۷۰، ۱۷۹، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۱۷،

رخصة الواسعة، ۲۷

رطن الأنام، ۲۷

« س »

سبب المتصل بين الارض و السماء، ۲۸

سبيل الله، ۲۵، ۶۱، ۱۸۰

سفينة النجاة، ۲۸

سيد الهمام، ۲۹

سيف الشاهر، ۲۹

« ش »

شمس الشموس، ۲۹

شمس الظلام، ۲۹

« ص »

« ق »	صاحبُ الذُّهورِ والغُصُورِ، ٣٠
قَالِمُ الْمُعْتَمَدِ، ٣٨	صاحبُ الزَّمانِ، ٢٣، ٢٤، ٢٦، ٢٧، ٢٩، ٣٠، ٣٤، ٣٨،
قَالِمُ الْمُهْتَدَى، ٣٨	٣٩، ٤٤، ٤٧، ٥١، ٥٢، ٩٠، ١١١، ١٢٢،
قَالِمُ بَدِينِ اللَّهِ، ٣٨	١٥٣، ١٦٩، ٢١٧
قَاصِمُ شَوْكَةِ الْمُقْتَدِينَ، ٣٩	صاحبُ الشَّرَفِ، ٣٠
قَمَرُ الزَّاهِرِ، ٣٩	صاحبُ الصَّنِصَامِ، ٣٠
« ك »	صاحبُ الضِّيَاءِ وَالتَّوَرِّ، ٣١
كَاشِفُ البَلْوَى، ٤٠	صاحبُ فَرَضِهِ، ٣١
كَلِمَةُ التَّائِبَةِ، ٤١	صاحبُ يَوْمِ الفَتْحِ، ٣٠
كَلِمَةُ اللَّهِ، ٤١، ٧٧	صَادِعٌ بِالحِكْمَةِ وَالمَوْعِظَةِ الحَسَنَةِ، ٣١
كَلِمَةُ المَخْمُودِ، ٤١	ضَدْرُ الخَلَالِقِ، ٣٢
« ل »	ضَفْرَةٌ مِنْ سَهْرِ اللَّيْلِ، ٣٢
لَدَيْهِ مَوْجُودُ آلاؤِ الأَوْصِيَاءِ، ٤٨	« ع »
لِوَاءُ المَشْهُورِ، ٤٢	عَالِمُ المَطَهَّرِ، ٣٤
« م »	عَذْلُ المَشْتَهَرِ، ٣٤
مُبْطَلُ كُلِّ باطِلٍ، ٢٠	عَذْلُ المُنْتَظَرِ، ٣٤
مُبيدُ الفِتَاةِ وَالمَرْدَةِ، ١٨	عِلْمُ المَقْضُوبِ، ٣٤
مُبيدُ الفِتَاةِ وَالمَرْدَةِ، ٦٨	عِلْمُ المَنْصُوبِ، ٣٥
مُبيدُ أَهْلِ الفُسُوقِ وَالعِصْيَانِ وَالتُّغْيَانِ، ١٨، ٦٨	عِلْمُ النُّهْدِيِّ، ٣٥، ١٢٩
مُبيدُ الكَافِرِينَ، ١٨	عِمَادُ الإِسْلَامِ، ٣٥
مُبيِّنُ عَيْنِ الفَرَضِ، ٢٠	عَيْنَةُ عِلْمِهِ، ٣٥
مُجَلِّي الظُّلْمَةِ، ٢١	عَيْنُ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ، ٣٤
مُجَلِّي القَمِيِّ، ٢١	« غ »
مُحَقِّقُ كُلِّ حَقٍّ، ٢٢	غَالِبُ، ٣٦، ٧١
مُحْيِي المُؤْمِنِينَ، ٢٣	غَالِبٌ فِي خَلْقِكَ، ٣٦
مُدْخِرُ لِكْرَامَةِ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ، ٢٦	غَوْثُ، ٣٦، ٣٧
مُدْبِلُ الأَغْدَاءِ، ٢٦	« ف »
مُدْبِلُ الكَافِرِينَ المَتَكَبِّرِينَ، ٢٦	فَالِزٌّ بِأَمْرِ اللَّهِ، ٣٧
مُسْتَأْصِلُ أَهْلِ العِنَادِ وَالتُّضْلِيلِ وَالإِنْحَادِ، ٦٨	فَاتِقُ كُلِّ رَنَقٍ، ٣٧
مِضْبَاحُ الدُّجَى، ٣٢	فَضْلُ القَضَايَا بَيْنَ عِبَادِكَ، ٣٨
مُضْطَرُّ الأَدَى يُجَابُ إِذَا دَعِيَ، ٣٢	فَلَّاقُ أَنهَامِ، ٣٨

۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۴-۱۷۰، ۱۷۷، ۱۷۹، ۱۸۱،

۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۴،

۱۹۵-۲۰۱، ۲۰۳-۲۱۱، ۲۱۳، ۲۱۴،

۲۱۶-۲۱۸

مَهْدِيُّ الْأَمَمِ، ۵۱

مَهْدُبُ الْخَالِفِ، ۵۱

مِيثَاقُ اللَّهِ الَّذِي أَخَذَهُ وَوَكَّدَهُ، ۵۰، ۷۵

مُؤْتَمَنٌ عَلَى السَّرِّ، ۱۷

« ن »

نَاشِرُ الْقَذْلِ، ۳۴

نَاطِرُ شَجَرَةِ طُوبَى وَبِدْرَةِ الْمُنتَهَى، ۴۵

نَضْرَةُ الْأَيَّامِ، ۴۴

« و »

وَارِثُ الْأَنْبِيَاءِ، ۴۷

وَأَلْقُدُّ، ۴۱

وَجْهُ اللَّهِ، ۴۸

وَصِيُّ الْأَوْصِيَاءِ الْمَاضِينَ، ۴۸

وَعْدَانِ اللَّهِ، ۵۰

وَلِيُّ الْأَخْكَامِ، ۴۷

وَلِيُّ اللَّهِ، ۴۷، ۱۰۳، ۱۲۲

وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ، ۴۷

وَلِيُّ النَّاصِحِ، ۴۷

وَلِيُّ أَمْرِ اللَّهِ، ۴۷

« هـ »

هَادِمُ أَيْبِيَةِ الشُّرُكِ وَالنَّفَاقِ، ۶۹

مُظَهِّرُ الْإِيمَانِ، ۳۳

مُعَدُّ لِقَطْعِ دَابِرِ الظُّلْمَةِ، ۶۸

مُعَدِّنُ الْعُلُومِ النَّبَوِيَّةِ، ۳۵

مُعَزُّ الْأَوْلِيَاءِ، ۳۶

مِعْرُ الْمُؤْمِنِينَ الْمُسْتَضْعَفِينَ، ۳۶

مِفْتَاحُ الْكَلَامِ، ۳۸

مُفْرَجُ الْكَرْبِ، ۳۷

مُفْرَجُ الْكُرْبَاتِ، ۳۷

مُقَدِّمُ الْعَامُولِ، ۳۹

مُقَرَّبُونَ الْحَاجِّينَ، ۴۰

مُكَلِّمُ النَّاسِ فِي الْمَهْدِ، ۴۲

مُلَقِّنُ أَحْكَامِ الْقُرْآنِ، ۴۷

مُنْتَدِحُ الْبَطْنِ، ۲۳

مُنَزَّلٌ عَلَيْهِمْ مَا يَنْزِلُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ، ۶۶

مَنْصُورُ الْمُؤَيَّدِ، ۴۳

مَنْصُورٌ عَلَى مَنْ اعْتَدَى عَلَيْهِ، ۴۳

مَنْفُسُ الْخَسْرَاتِ، ۴۶

مُنِيرُ الْحَقِّ، ۴۳

مَهْدِي، ۱، ۲، ۴۸، ۱۰، ۱۱، ۱۵-۱۳، ۱۷، ۲۶-۲۰،

۳۴-۲۹، ۴۸-۳۶، ۵۳-۵۰، ۶۳-۵۹، ۶۵، ۶۶،

۶۷، ۶۸، ۷۰، ۷۱، ۷۵، ۷۸-۸۵، ۸۹، ۹۰،

۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۸، ۱۰۵، ۱۰۷، ۱۱۰، ۱۱۱،

۱۱۳، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲،

۱۲۳، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۵،

۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۹، ۱۵۰،

۱۵۲، ۱۵۴-۱۵۶، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۵-۱۶۱،